

1809 μείν 4

θεός ἰσὶ ἀνταξομένους ἢ σαρκίαν βίβλον
ἠδύγεαμμα δίσιχον· σοίηκα μιχαήλ
οἰκονομίδης

† εὐδ' ἀγαγῶς βίβλον ἠιδ' ἀγαγῶσα, κάλῃδε
σεστυμένως· δυδίαης γάρ ἀκαίνας ὄφρυός ἴσχη
· σοί ἰσὶ ἀνταξομένους ἢ σαρκίαν βί
βλον

prostito endexcomenis tipamivi vinvlo
epigrama distikon mikail' iconomidu
kir lampruvisi nauini 1817: osetovrui 31:
moskopolis

484 Σ

178

ΔΗΜΟΣ Ι. Π. ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΒΑΛΒΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΑΝΟΡΤΗΣΗΣ:

ΔΕΡΑ

ΠΑΡΑΝΑΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ:

24-01-13

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ:

23.017

ΑΡΙΘ. ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗΣ:

160 ΣΟΑ

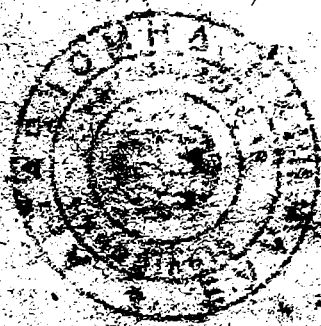
1084 Σ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΤΗΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ.

ΤΟΜΟΣ Α.

7 2801

A.ε.23.017

669

~~404~~

160 00

ΣΤΟΙΧΕΙΑ

484 Σ

ΤΗΣ

ΛΟΓΙΚΗΣ,
ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗΣ,

Νεωτέρα τινι Μεθόδω σωταχδεύτα
εἰς τὴν Ἰταλικὴν Διάλεκτον

ΥΠΟ

ΦΡΑΓΓΙΣΚΟΥ ΣΟΑΤΙΟΥ

ΚΛΗΡ. ΚΑΝΟΝΙΚ. ΣΟΜ.

ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ.

Μεταφραδεύτα μετ'
Εἰς τὴν ἡμετέραν Διάλεκτον παρὰ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΑ ΤΟΥ ΜΗΛΙΩΤΟΥ

Εἰς χρῆσιν τῶν αὐτῶν Μαθητῶν.

Νῦν δὲ πρῶτον τυπωθεύτα χάριν τῆς Φιλολόγων,
συνδρομῆς φιλοτίμων Ἑλλήνων, ὧν τὰ ὀνόματα
καταγράφονται ἐν τῷ Δ'. Τόμῳ.

Ἐπιγραφα Σπυρίδωρος Βλαρτῆ.

ΕΝΕΤΙΗΣΙΝ. 1804.

Παρὰ Νικολάου Γλυκεῖ πρὸς Ἰωαννῖνον.

Con regia approvazione.

5
22

NOT RECORDED

ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΤΗΣ
ΛΟΓΙΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Περὶ Εύρέσεως τῆς Ἀληθείας

Η

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ.

„ Φιλοσοφείτε μάλλον, ἢ ἀναπνεύετε! .

(7)

ΤΩ ΥΨΗΛΟΤΑΤΩ ΚΑΙ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΩ

ΑΥΘΕΝΤΗ,

ΚΥΡΙΩ ΜΟΙ ΚΥΡΙΩ,

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΥΨΗΛΑΝΤΗ,

Τῷ Μεγαλοπρεπεστάτῳ Ἡγεμόνι
πάσης Οὐγκροβλαχίας.

Τῷ φιλόσοφον ταυτῶν Δέλτον τῷ
φρόνῳ τῷ ΣΟΥ θεοφρενήτε Ὑψος προ-
σάγων, ἐκ αὐτῶν ἰξείποιμι ἐδὲ λαμ-
πρότητα γῶς τῷ ΣΟΥ, ἐδὲ πατεί-
δος περιφάνειαν, ἐδὲ τιμᾶς, αἷς ΣΕ
Βασιλεῖς ἀξίως ἐτίμησαν, ἐδ' ἄλλο
τὶ ἐδὲ τῶν πολλῶν καγαθῶν πλεο-
νεκτημάτων, οἷς κοσμεῖται μὲν ἐκ πε-
ρισσίας τὸ ὕψος ΣΟΥ, κοσμεῖ δὲ

καὶ λαμπρῶει τὸ Πανελλήνιον· εἶλω
 γὰρ αὐτὸ εἶπερ, ἀτοπος ἐδὲν ἦττον, ἢ
 εἴτις ἐν γαθραῖ μεσημβρία δακτύλῳ
 περιῶτο δεικνῦειν τὸν Ἡλίον τοῖς εὖτε
 καὶ ὑγιῶς ἔχασιν ὄψεως· ἄλλως τε καὶ
 τὸ φιλόσοφον ἠΐθός ΣΟΥ ἀκοῇ εἰδώς
 ἐπαινῶται πεφυκός τις τοιούτοις ἐνα-
 σμενίζεσθαι. Οὐ δὲ ἐστὶν ἐμοὶ μὲν εἰ-
 πεῖν δίκαιον, ΣΟΙ δὲ πρέπον ἀκῆσαι
 καὶ ἡγεμονικώτερον, τῆτό ἐστι· ΣΥ γὰρ δὴ,
 κράτιστε Ἡγεμὸν, αἴτιος ἐμοὶ ἦς ὄπω-
 σεν μετέχω παιδείας· ΣΥ καὶ ὁ δαι-
 μόνιος ΣΟΣ, μᾶλλον δ' εἰπεῖν κοινὸς
 πατήρ, ἐφ' οἷς ἐκεῖνος μὴ ἡγεμονικῆ
 τῶντι καὶ φιλοπάτερι χρώμενος γνώ-
 μη, ἀνῆγειρεν ἐν Βακχεσίοις Ἑλλω-
 κὰ Φροντιστήρια, ἐπέστησε τέτοις τὸν ἄ-
 ριστον τῶν Ἑλλώων, καὶ ἀμφιλαφῆ μα-
 θήσεως τράπεζαν παρασκιάσάμενος,
 συνεκάλεσεν ἐπ' αὐτῷ μετ' ὑψηλῆς του
 κηρύγματος πάντας ἀπανταχόθεν, οἷς
 παιδείας ἔρος ἐνέστακται· ΣΥ δὲ ἐπὶ ῥῶ-
 τῆς αὐτῆ προαιρέσεως βαίνων, πε-

εἰπέεις αὐτὰ ἐς δυνάμιν, καὶ πειρᾶ
πάντα τρόπον προάγειν ἐπὶ τὸ βέλτιον·
ΣΟΙ με δὲ καὶ τῷ βίβλον ταύτῳ ἀ-
ναθεῖναι εἰς ἀμυδρὸν ἀγνωμοσύνης τε-
κμήριον.

Λιτὸν μὲν τὸ δῶρον, καὶ εὐδὲ πολλοσόν,
ὣν ἀπήλαυσα οἶον ἀντισηκῶσαι· ὕδωρ
γὰρ αὐτόχρημα χυλαῖς ἀρηρυσμῶρον
χερσίν, οἶον ὁ ἀγροῖκος ἐκεῖνος Ἀρτα-
ξέρξης τῆς Περσῶν Βασιλεῖ προσεκόμισε·
πλήν ὅσον ἐκεῖνο μὲν ἐκ ποταμῶ σα-
μα πεφυκότος ποτίζειν, τῆτο δὲ τὸ
Φθειρόμωρον· τῆτο δὲ ἐκ πηγῆς τῆς Σο-
φίας, ἥτις αὐτῷ ψυχῷ ἀρδει, καὶ τρέ-
φει τὸ κράτιστον καὶ ἀκήρατον. Ἀλλ' εἶγε
καὶ τὸν Πέρσιω καὶ ΑΥΤΟΣ τὸ πει-
χρὸν μὲν τῆς τῆ κομίζοντος χειρῶν πε-
ριόψει· τὸ κομιζόμενον δ' ἐς ἡγεμονι-
κὴν φιάλῃ ἀξιῶσεις εἰσδέξασθαι, ἔσε-
ται δήπε καὶ ἔπως ἔχον, αὐτότε κα-
θ' ἑαυτὸ χαριέσατον, πᾶ τε γένει παντὶ
χρησίμων, καὶ τῆ γε παρόντος αὐχμῶ,
εἰ μὴ βαρὺ φαῖαι, ἀλεξήτηριον.

Σὸν

Σὸν δ' ἄρ' αὖ εἶη, Ἡγεμόνων Μεγαλο-
πρεπέστατε, τῶ πάντοτε ὡς εἶπεν διὰ
πάντων τῶ καλῶν ΣΕΑΥΤΟΥ ἀναρ-
τήσαντος, τὸς ἐμὲς τετρασὶ πόνοις ἀ-
κόσμως ἄλλως ὄντοισι, τῇ παρὰ ΣΕΑΥ-
ΤΟΥ δόξῃ κοσμήσαντο, τοῖς Ἑλλησι
σωισαῖν, ἵνα δὴ τις καὶ ὄνησις διὰ τῆς
ΣΗΣ ἡγεμονικῆς προφασίας εἴξαι ἀν-
τὶ γίνηται, ὅπερ ἦν μοι εἴξαι ἀρχῆς τὸ
σκοπέμενον.

Τῆς Ὑμετέρας Θεοσεβείας
Ὑψηλότητος

Ὑποκλιμένως καὶ ἐλάχιστος δῆλος
Γρηγόριος Ἱεροδ. Κωνστανταῖς.

Ο ΜΕ-

Τῶ ὀγμώμορι Ἀγαγμόςῃ.

Μία ἀπὸ ταῖς πολλὰς δυσκολίας, ὅτῃ ἐμποδίζουσι εἰς τὸ ἄθος μας τὴν δὲ τάχος πρὸβασι τῆς μαθησεων, εἶναι καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς μεθοδικῶν ἀναγκαίων βιβλίων, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἡ μεγαλητέρα· διὰ τὴν ἡμεῖς οἱ ἀπόγονοι ἐκείνων, ὅτῃ ἐπλέτιζον μίαν φωνὰν τὸν κόσμον μὲ κάθε ὕλης συγγράμματα, δεισκόμεθα πτωχοὶ καὶ σερνημοὶ καὶ αὐτῶ τῆς ἀναγκασιτάτων. Ὅθεν ἐγχειρόμεθα νὰ διδάξωμεθα καθεστὰ μαθημα εἰς τὰ χολεία μας, ἀναγκαζόμεθα ἢ νὰ φθείρωμεν ἑαυτῶ ἀελίττοντες τὰ ὀλίγα λείψανα τῆς Παλαιῶν, ὅτῃ μᾶς ἀπέμειναν ἀπὸ τὴν καθολικῶν ναυαγίων τῶ ἄθος, τὰ ὁποία κοντὰ ὅτῃ εἶναι γέφοι ὡς πρὸς ἡμᾶς καὶ αἰνίγματα, συγκεκλιμένα καὶ μὲ τὴν χείαν τῶ πτωχῶ κόσμῳ, δὲν εἶναι τίποτε· ἢ νὰ μεταφέρωμε ἀπὸ ξένων ἑλεγκτες εἰς τὴν ἐδικὴν μας κἀμμίαν πραγματείαν ἀτελῆ καὶ αὐτῶ, ἀναλίσκοντες εἰς τὴν μεταφρασίαν τὸν καιρὸν, ὅτῃ ἔσπερε νὰ μεταχειρίζόμεθα εἰς τὴν ἐπιμέλειαν καὶ γύμνασι τῆς μαθητῶ. Οἱ μαθηταὶ τῆς πρώτων τείροντες τὸν εἰς ἐπίδοσι ἀρμοδιώτερον καιρὸν τῆς ἡλικίας των εἰς τὸ νὰ ἄρην ἐγκρατεῖς μιᾶς ἔσσης ἤδη καὶ πρὸ πολλῆς τεθνηκείας γλώσσης, καὶ δι' αὐτῆς νὰ συνομιλήσων ταῖς Μεσσαις, ἀφ' ἧ κοπιᾶσων ἀνώματα πέντε καὶ δέκα χρόνος, ἀπαυδῶσι τέλος πάντων, καὶ ἀφίσωνται μὲ ναυτίαν τῶ δρόμῳ, ὅτῃ μετ' ἡδονῆς ἀρχισαν. Οἱ μαθηταὶ τῆς ὀδύτερον ἀναλίσκοντες εἰς ἀντιγραφὰς τὸν καιρὸν, ὅτῃ

ἔσπε-

ἔωρεπε νὰ μεταχειρίζονται εἰς μελέτην καὶ ἀσκησιν
πρὸς κατοχὴν καὶ σερέωσιν τῶν μαθημάτων, ὅπως ἀ-
κροάζονται, καὶ φεμβρόντες νὰ εὕρῃ ἄπο φύλλον,
φύλλον ἐκεῖνο τὸ ἀθλιὸν μάθημα, ἀηδιάζον καὶ αὐτοὶ
εὐα μὴ ἄπο τῆς μόχθου τῆς ἀντιγραφῆς, ἄλλο δὲ
ἄπο τῆς ἀργυπορίας καὶ δυσκολίας, ὅπως βλέπουν εἰς
τὴν ἐπιτόξιν τῶν σκοπῶν, καὶ ρίπτοντες ὅλα, κα-
ταφύγουσιν εἰς ἄλλα ἔργα, ὅπως τῆς ἔλκεν αἱ μᾶλλον
κατεπείγουσαι χρεῖαι τῶν. Πονῶμεν λοιπὸν ἀνέωυτε καὶ
μαθηταὶ καὶ Διδάσκαλοι, τῶν ἔνεκα ἐκότεροι ἀμαρ-
τανόντες, καὶ ἀποκοπὴν ὑδεμίαν, ἢ πολλὰ ὀλίγη εἰς τὸ
ἄθος μας (1).

Εἰς αὐτῶν τῶν φερίσασιν ἀρισκόμεθα ὅλοι καὶ
διδάσκοντες καὶ διδασκόμενοι· καὶ εἰς ἐμπέδωσιν τῶν λό-
γων ἡμπορέσα νὰ φέρω φεραδείγματα πρὸςφατα
καὶ φανώτατα, πλὴν τῶν δὲν εἶναι μῆτε τῶν παρόντος
καιρῶν, μῆτε τῆς ἐμῆς προθέσεως. Εἰς αὐτῶν τῶν
φερίσασιν ὄρεθεῖς καὶ ἐγὼ πρὸς τῶν ἐναυτῶν φεταί-
βαν ἐν Ἀμπελακίῳ (2), ὑπαγαδάδιον νὰ μεταφέρω
ἐκ τῆς Ἰταλίδος εἰς τὴν ἡμετέραν καθεωμιλημῶν φε-
λεκτον, τῶν φοιχειῶν τῶν βίβλων, τῶν ὁποῖων
εἰδὲ εἶχον ἐξ ἀρχῆς σκοπὸν νὰ μεταδώσω, εἰμὴ μὴ-
νοῖς τοῖς παρ ἐμοὶ φοιτῶσιν. Ἡ ἀποφοπὴ ὅμως τῶν
μα

(1) Ὁ λόγος ἡμῶν ἐκεῖθεν εἶναι περὶ τῆς ἀποκοπῆς τῶν ὅλων·
ἴσῃ τὴν δὴν τεῖα ἀτομα, ὅπως πάχει φύσεως, ἢ ἄλλῃ τινὶ συγκυ-
εῖα φεσῆν ἄπο καιρὸν εἰς καιρὸν νὰ ἀποχωρήσων δὴν τεῖα βήμα-
τα εἰς τὸ γὰδιον τῆς Φιλοσοφίας, καὶ πέντε, ἢ δέκα ἄπο χιλίας,
ὅπως ἐυζώνων ἄπο τῆς χολοῖα ἐφοδισμῶν με μίαν ἀπλῆν εἰδη-
σιν τῆς ἑλλησικῆς γλώσσης, δὲν καθιστῶσι τῶν ἀποκοπῶν τῶν φησῶν,
καθὼς μῆτε πέντε καὶ δέκα χελιδόνες τῶν ανοῖξιν.

(2) Πόλις εἰς Θεσσαλίαν μικρὰ μὴν, ἐν ἀσσημῶν δὲ, ἴσῃ τὸ ἐν
ἀγῆν ἐμπέειον· ἐμοὶ δὲ φίλη ἴσῃ τὸ φιλόμοσον τῶν κατοίκων τῆς,
καὶ εἰς αἰὶ παρῆν ἴσῃ τῶν φιλίας καὶ πειετοῖσιν, ὅπως μοὶ ἐδει-
ξων καὶ κωνὴ πάντες καὶ κατὰ μέρος ἕκαστος, εἰς ὅλον τὸν καιρὸν ὅ-
πως δὴτελεφα ἐν αὐτῇ.

με φίλων, καὶ ἡ ἔλλειψις, ὅπῃ ἔβλεπον εἰς τὸ γένος μας μιᾶς ὀλοχερῆς καὶ ἀμεθοδῆς σειρᾶς τῆς ποιητικῆς μαθημάτων, μοὶ ὑπεκίνησε κάποιαν ὀρέξιν καὶ κλίσιν εἰς τὸ νὰ τὴν κοινοποιήσω καὶ δεῖ τῆς τύπων. Ἡ ἀντίληψις ἔπειτα καὶ ἐτόιμη συνδρομὴ ἀπανταχοῦθεν τῆς ὁμογενῶν μας, μεῖ ἔκαμε νὰ ἀποφασίσω ἐκεῖνο, ὅπῃ πρότερον μόνις ἐτόλμων νὰ φαντασθῶ, καὶ ἰδεῖ ἀποκύπτειν εἰς τὸ φῶς τὰ ἐν γωνία χάσει τινῶν μας φίλων γραφύται, καὶ ἐν σκότει ἴσως ἀξία κεῖσθαι.

Ἡ βίβλος ἐπαγγέλλεται μὴ τὴν Λογικὴν, τὴν Μεταφυσικὴν, καὶ τὴν Ἡθικὴν· ἐπιγέγραπται δὲ **ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ**, ἐκλαμβανόμενος τὸ ὄνοματος καὶ πὴν χρήσιν τῆς Παλαιῶν, οἵ τινες κυρίως καὶ ἰδιαίτερον (καὶ εἰκότως ἴσως) Φιλοσοφίαν ὠνόμαζον τὰ τεῖα ταῦτα μαθήματα, καὶ μάλιστα πάντων τὸ ἔχρατον.

Τί παραγματοῦται καθεμιά, τί τὸ χρησιμότης, καὶ ὅποια ἡ τάξις καὶ μέθοδος, περὶ τὸ ὑποκείμενον μας, αὐτὰ ὅλα τὰ ἐκδέτεται δεῖσα ὁ Συγγραφεὺς ἐν ἀρχῇ ἐκάστης. Λοιπὸν ἐγὼ δεῦν ἔχω νὰ εἰπῶ περὶ τὰς ἄλλοι, εἰμὶ ὅτι αἱ βεῖς αὐταὶ μαθήσεις εἶναι ἀλληλοῦνδοτοι, καὶ ἡ ἀρονεμηθὴ χρησιμότης πάντοτε εἰς κατάληψιν τῆς ἐπομένης. Ὅθεν εἶναι ὄχι μόνον χρησιμὸν, ἀλλὰ καὶ ἀπλῶς ἀναγκαῖον νὰ εἶναι ὅλα ἐνὸς καὶ τῶ αὐτῆ Συγγραφέως· δεῖ τι ἀλλέως ἠθέλεν ἀναγκάζηται τις, μεταβαίνων ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην, νὰ χανῆ τὸν καιρὸν τῆ εἰς τὸ νὰ συμβιβάζῃ συστήματα ἐναντία, νὰ συναρμύζῃ μεθόδους ἐξαφορετικὰς, καὶ νὰ πειράσθαι πολλακίς νὰ συγκλῶθῃ καὶ τὰ ἀσύγκλωσα.

Ἰσως ἦτον χρεία καὶ ἀπολογίας τινὸς πρὸς ἐκείνας, ὅπῃ ὑποπτόμην ὅτι θέλεν εἰπῆ „τίς ἡ χρεία Λογικῆς, ἐν ᾧ ἔχομεν πόσας; Τὰτο ὅμως ἀφίνα καθεμὴν νὰ τὸ σμαῖξῃ ἐκ τῆς ἀπροσεχῶς εἰρημῶν, καὶ ἐγὼ μεταβαίω εἰς τὸ νὰ εἰπῶ ὀλίγα τινὰ περὶ τῆ Συγγραφέως μας.

Ὁ καὶ πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν ἐπὶ σοφίᾳ θρυλλόμενος Φραγγίσκος Σοαύιος, Κληρικός Κανονικός, Σομμάσκος (1), ὁ Συγγραφεὺς τῆς παρόντων Στοιχείων, ἐβλήθη εἰς τὴν Ἰταλικὴν Σβίτζερων, εἰς τὸ καλεῖσθαι Μπαϊλάγιον τῷ Λογανῷ. Ἐπὶ δὲ αὐτῶν ἔτι τὴν Θεολογίαν εἰς Ρώμῳ, ὅπου τὸν ἐπαδέχθησαν ὡς μέλος εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τὴν καλεομένην Ἀρκαδίαν, ἐξεδάμβισεν ὅλας μὲν τὰ ποιητικὰ καὶ πονήματα, τῶν ὁποίων πρῶτον ἦσαν ἢ εἰς σίχας ἰταλικὰς ἀκαταλήκτες μεταφράσεις τῶν Γεωργικῶν καὶ Βυβλικῶν τῶν Βιργιλίου, τυπωθεῖσα καὶ ἀνατυπωθεῖσα εἰς ἐξφόρος τόπους. Ἀλλ' ἕτερον ἢ εἰς σίχας ὡσαύτως μεταφράσεις τῶν ἑπιστολῶν καὶ λόγων τῶν Οὐρατίου, προσεθεῖσα εἰς τὰς ὡδὰς τῶν αὐτῶν Οὐρατίου, μεταφραθεῖσας ἑκάστης ἑκαστῆς Σομμάσκου Φραγγίσκου Βανίου καλεομένης. Πολλὰ γὰρ ἔτι ἂν ἐκλήθη εἰς τὴν Κόρτιν τῆς Πάρμας, ἵνα ἐπιστάσῃ εἰς τὴν παιδαγωγίαν τῶν τελευταίων Ἡγεμόνων τῆς τῆς Δουκίας. Μετὰ τὸ ἐκλέχθαι ὑπὸ τῶν Ἀρσενικῶν Οἴκου Ἐφοροῦ τῆς μαθήσεως εἰς τὸ ἄριστον σχολεῖον τῆς Μωράβης, καὶ πᾶσι ἀρχίσαι τὰ συγγράμματα ἐκεῖνα, ὅπως ἔμελλον τὰ χρησιμώτατα εἰς παιδείαν τῶν παιδῶν καθ' ἑκάστην ἡλικίαν· ἐπειδὴ ἀρχίσαν ἀπὸ πρῶτον τῶν διδάσκων τὸ ἀλφάβητον, καὶ ἐπελείψουσαν εἰς τὴν Μεταφυσικὴν καὶ Ἡθικὴν· τὰ ὁποῖα ὅλα ἔκαμιν πολλὸν κρότον εἰς ὅλην τὴν Ἰταλίαν, εἰς ἕξιν ὅπου ἀνατυπώοντο καὶ καθ' ἑκάστην πόλιν. Ἐκάμιν προσέτι καὶ μὲν ἐπιτομὴν τῶν ἀθανάτων πονημάτων Δουκίας τῶν Ἀγγλικῶν, ὅπως ἐπιγράφεται „ Δουκίμιον φιλοσοφικὸν ὅπου τῶν ἀνθρώπων νοός „ εἰς τὸ ὁποῖον ἐπαρόδεσε πολλὰς παρατηρήσεις καὶ σκεψίσεις ἐν

εἶδει

(1) Τὸ Κληρικός Κανονικός εἶναι ὀφθίμα ἐκκλησιαστικόν· τὸ δὲ Σομμάσκος εἶναι ὄνομα τόπου καλεομένου, παρονομασθέντος ἀπὸ τῆς Σόμματος Πόλεως τῆς Ἰταλίας, ἐν ἣ κατ' ἀρχὰς εἶχε Βενετὸς Εὐπατείδης ἐσύσσει τὸ πρῶτον Μοναστήριον αὐτῶν τῶν τόπων.

πραγμονῶντας ὁ χρόνος μὲ ἀτενέστερον ὄμμα, τὰς δὲ εἰσκει ἀπίθανος, ἢ ἀδυνάτος. Ὁ Θεὸς ἐπέεινε, ὅπως εἰς τὸν καιρὸν τῆ Καρτεσίας ἐπεισβύετο ὡς βέβαιον, ὅτι Λεϊβνιτίς, ἢ Λωκίς ὑρέθη ἀπίθανον, ἢ ἢ ψεύδης· ἢ ἐκεῖνο, ὅπως ὅτι Λεϊβνιτίς ἐνομίθη ἀλήθεια ἀναιτήρητος, εἰς τὰς μετέπειτα χρόνος ἐφάνη ἀγχινοια ψιλλῆ, ἢ φαντασίας ἀνάπλοσμα, ἢ τὸτο θελεῖ ἀπολαθῆναι ἔγω „μέχρις αὐτοῦ οἱ ἀνθρώποι καρπὸν γαίης ἔδωνται. Ὁ Συγγραφεὺς μὲ εἰς τὰ παρόντα Στοιχεῖα ἐμὴ μῆθη τὴν μέλιασαν· διήλθεν ὅλος τὰς τῆς Φιλοσοφίας λειμῶνας, ἢ ἐξελέξατο ὅξ ἀπάντων ἐκεῖνα, ὅπως ὁ χρόνος μὲ τὴν συνεχῆ ἀφ᾽ ἑαυτῆς ἐδείξε πιθανώτερα καὶ ὁμοιοληθέστερα. ἔχει ὅμως ὡς βάσιν τὸν Ἀγγλον Λάκιον, ἢ τὸν Γάλλον Κοδουλιὰν, οἱ ὅποιοι ἐφάνησαν ἕσπον τινὰ διορθωταὶ τῆς Φιλοσοφίας εἰς πολλὰ πράγματα, θεώρωντες ὅχι τὸν ἀέρα ἢ τὰ νέφη, ἀλλὰ νὰ πτίσαν συστήματα ἀφηρημένα, ἀλλὰ τὰ συμβαίνοντα εἰς τὴν φύσιν, ἀλλὰ νὰ εἰπῶν ὅτι αὐτῆς ἐκεῖνα, ὅπως φθαίει νὰ νοήσῃ καὶ νὰ καταλάβῃ εὐίας σποδῆς ἢ ἀφαιρισμῶς νὰς τῆ ἀνθρώπου.

Ἐγὼ μεταφράζωντάς τιν ἐσπύδασα, ὅσον ἦτον δυνατὸν, ἢ ἐρμηνεύτης εἰλικρινῆς καὶ πιστῆς τῆς νοημάτων τὰ νὰ γῆ, καὶ τὰς φράσεις, τὰς ἕσπον, τὰς ἰδιωτισμῶς τῆς ἰταλικῆς ἀλάεκτη νὰ ἀποφύγω, ἀπεισάγων τὰ ἀντιστοιχῶντα ἀνάλογα τῆς ἐδικῆς μας. Δὲν καυχῶμαι ὅμως ὅτι ἐνίκησα ὅλας τὰς δυσκολίας, ὅπως ὅτι ἀποκαλεθῶν εἰς εὐίας πόσον ἐργῶδες ἐγχείρημα, ὅσον εἶναι ἢ ἀπὸ μίας εἰς ἄλλω γλῶσσαν μεταφρασις· ἢ μάλιστα ὅποταν αἱ γλῶσσαι δὲν ἔχον ἀμεσον χέσιν πρὸς ἀλλήλας, καὶ ὁ μεταφράζων ὑπερῆται καὶ αὐτῆ τῆ ἀναγκαιοτάτων μέσων. Ὁ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ Βαρβαλομαῖος, ὁ Συγγραφεὺς τῆς ἀφ᾽ ἑαυτοῦ φησὶ τῆ νῆς Ἀραχάρσιος, ὑποπτόει μήπως ὁ σύλος τὰ μυεῖζῃ ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Συγγραφέων, ὅπως ἔσυνεβελόθη εἰς τὴν συγγραφῆν· ἐπειδὴ εἶναι, λέγει, πρᾶγμα δύσκολον ὅποταν ἀείσκηταί τις εἰς τὴν χάραν τῆς μύ-

μύθων, να μὴ δανεῖθῃ ὑπὸ καμμίαν φορὰν καὶ τῶν γλωσσῶν των. Ἡ ἔσθλον εἶναι λοιπὸν ἄκρα ἀλαζονία να εἰπῶ ἐγὼ ὅτι ὁ σύλος με εἶναι παντὴ ἀπηλλαγ- μὸς ἰταλικῆς ὑποφορᾶς.

Γλωσσῶν εἰς τῶν μετὰφρασίῃ με μετεχειρίθῃ πὴν κοινῶν, τῶν ἔσιν ἐκεῖνῶν, ὅπῃ καταλαμβάνει ὅλον τὸ γένος με· ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς με ὑποβλέπει εἰς φωτισμὸν τῶ ὅλων, καὶ ὄχι εὐδὸς πολλοσημοσίε. Εἶναι, ναί, ριζωμένη εἰς τὸ γένος μας μία κορόνηφις, ὅτι ἡ γλωσ- σα μας εἶναι ανεπιτηδεία εἰς Φιλοσοφίαν. Αὐτὴ ἡ δό- ξα ἐπεκρατῆσεν ἕως παροχθῆς καὶ εἰς τὰ δινομήμερα ἔσθνη τῆς Εὐρώπης, εἰ ὅποιοι καὶ αὐτοὶ διετείνοντο ὅ- λοι, ὅτι ἡ μόνη γλωσσα τῆς Φιλοσοφίας ἦτον ἡ Λατι- νικὴ. Ὁ καιρὸς ὅμως καὶ ἡ πείρα ἔδειξαν ὅτι τῆτο ἦτον ἀπάτη, καὶ ὅλοι αἱ γλωσσαὶ χωρὶς ἔχαιρεσιν εἶναι ἐπιπιδεῖαι καὶ εἰς Φιλοσοφίαν, καὶ εἰς Γεωμεσίαν, καὶ εἰς Φυσισολογίαν, καὶ ἀπλῶς εἰς κάθε μάθῃσιον (1). Αἱ Μῆσαι ἰξόδρην ὅλας τὰς γλώσσας τῶ κόσμῳ, φαίνον- ται ὅμως ὅτι νοσιμῶνται καλλίτερα να ὀμιλῶν με κάθε ἔσθνος εἰς τῶν γλωσσῶν, ὅπῃ τὸ ἔσθνος ἰξόδρει καλλίτερα, τῶν ἔσιν τῶν καθωμιλημένων, ὡς αὐ ὅπῃ αὐτὴ μόνη διεγείρει εἰς τὸ ὅλον τῶν τῶν μαθῃσεων ὀρε-

(1) Τὰ ποιήματα τῶ Γεωμεσίαν, τῶ Ρίξιν, τῶ Κάλφογιαν, τῶ Σῆτςιν, καὶ ἄλλων Βιζαντιῶν, καὶ Σμυριαῶν, καὶ Χίον, εἶναι ἀέγ- ματα ἀποδηλότατα ὅτι ἡ γλωσσα μας ποιητικίσει ἀρμονικώτερα ἀ- πὸ τῶν Γαλλικῶν, καὶ ὑπὸ αὐτὴν πὴν ἀρμονικωτάτην ἰταλικῶν. Οἱ λόγοι τῶ Μινιάτη δειχθῆν, ὅτι ρητορῶν ὄχι κατῶτερα ὑπὸ τὸν Δημοσθένῳ. Ἐπὶ τί λοιπὸν, ἀφ' ἧ εἶναι ἐπιτηδεία εἰς αὐτὰ τὰ πλέον δυσκολώτερα ὡς πρὸς μίαν γλωσσῶν, να μὴ εἶναι καὶ εἰς Φιλοσοφίαν, τὸ ἀπλῆστερον καὶ ἀφελῆστερον; Ἄλλ' εἶναι πτωχὴ (λέ- γων τινεῖς)· ἀλλ' ἡ πτωχία εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐδικῆς μας πτω- χίας· μὴ ἔχοντας τὰ ἀνάγκαια, ἐπιτετα ἀναγκαιῶς να μὴ ἔ- χωμεν μήτε τὰ ὀνόματα των· ἀφ' ἧ πλατύνωμεν ἡμῶς ὑπὸ ἰδέας, πλατύνεται καὶ αὐτὴ ὑπὸ λέξης, ἔχουσα μάλιστα μίαν μητέρα, ἡ ὅποια εἶναι ἀπόδρυμος να τῆς χασίση πρῶτον ὅτι τῆς χενάξεται.

ὄρεξιν, χωρὶς τῶν ὁποίων εἶναι ἀνωφελῆ καὶ μισθία
 καὶ βιβλία, καὶ ὅλα, ὅσα ὑπνοῦνται εἰς τὴν Μισθῶν
 οἰκειώσιν. Ἐν ὅσῳ τὰ ὑράπηα ἔδνη κατεφρόνεν τὴν
 καθωμιλημῆν των γλώσσαν, αἱ Μῆσαι ἦσαν κλει-
 σμῆαι εἰς τὰ μοναστήρια, εἰς τὰ δικαστήρια, εἰς τὰ
 παλάτια, πῶτ' ἔστι τιφαιρία, εἰς μόνους ἐκείνας, ὅπῃ
 εἶχον καιρὸν καὶ μέσα νὰ οἰκειώθην μετ' αὐτῷ ἕξ τῆς
 Λατινίδος. Ἀφ' ἧ ὅμως συσιδόντες τὴν συμβαίνουσαν
 ἐκ τῆτε εἰς τὸ κοινὸν ζημίαν, ἀρχισαν νὰ καλλιέργησιν
 κάθε ἔθνος τὴν καθωμιλημῆν των γλώσσαν, καὶ δι'
 αὐτῆς νὰ προσέρχωνται τῇ Φιλοσοφίᾳ, ἔγιναν κοιναί,
 καὶ σοβῶσιν ἠδὲ ἕξ τῆς ἀγορᾶς, ἕξ τῆς ἐργαστηρίων,
 ἕξ τῆς στρατοπέδων, ἕξ πάσης πίξεως, καὶ καταστά-
 σεως τῶν ἀνθρώπων. Τῆτο πρέπει λοιπὸν νὰ κάμω-
 μη καὶ ἡμεῖς, ἀν' ἑτέρω καὶ μὴ ἀντιφάσκωμεν ἑαυ-
 τοῖς, ὅταν λέγωμεν ὅτι σπυδαζόμεν νὰ ἀνακαλέσωμεν
 τὰς Μῆσας εἰς τὴν πατρίδα μας.

Τὰς λέξεις πόσον τὰς τεχνικὰς, ὅσον καὶ τὰς ἄλλας,
 ὅπῃ μοι ἐχρηάθησαν εἰς τὸ νὰ ἐκφράσω τὰς ἰδέας
 τῆ Συγγραφέως μου, ἐσπύδασα νὰ τὰς λάβω ἀπὸ τὴν
 ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν μητέρα τῆς ἐδικῆς μας· ἐκεί-
 νας ὅμως, ὅπῃ ὑπλῆθον ἰδέας νεοφανεῖς, ἀγνώστες εἰς
 τὰς ἑλλήνας, ὡς ἀγκάθην νὰ τὰς δανειθῶ ἀπὸ τῆς
 Ἰταλίδας, ἢ νὰ τὰς δημιουργήσω παρ' ἑμαυτῆ, παχί-
 ζοντας νὰ τὰς μεθαρμόσω εἰς τὸ φυσικὸν ἰδίωμα τῆς
 ἐδικῆς μας, καὶ τὰς κινῶνας, ὅπῃ καὶ ἄλλοι σοφοί, καὶ
 αὐτὸς ὁ Συγγραφεὺς μου (Τόμ. Β'. Τμήμ. Α'. τῶν
 παρόντων Στοιχείων) δίδειν πῶς τῆς ἑξομορφώσεως τῶν
 ἀπὸ μιᾶς γλώσσης εἰς ἄλλην λαμβανομένων λέξεων.
 Τὸ πλῆθος ὅμως τῶν νεοφανῶν ἰδεῶν, ὅπῃ ἀναφύον-
 ται καθ' ἑκάστην εἰς τὴν φωτισμένην Εὐρώπην, ὅσα
 φύλλα καὶ ἀΐθεα ἦρος, καὶ ὅπῃ καταστάνειν καὶ αὐτῶν τῶν
 Εὐρωπαϊῶν τὰ λεξικά ἀπὸ μίαν ἡμέραν ἕως ἄλλην
 ἀτελῆ· ἢ ἡμετέρα πτωχία, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν παντε-
 λῆς εὐδεια εἰς ἀκριβῆ λεξικά πόσον τῆς ἑλληνικῆς
 γλώσσης, ὅσον καὶ τῆς ἐδικῆς μας, μὲ ἀφαιρῆν κάθε
 ἐλ.

θέλω ἀρέσει εἰς πολλὰς, καὶ μάλιστα τὰς λογίους τὰς ἡμέρας μας, οἱ ὁποῖοι μὲν ἔχοντες μίαν κοινὴν Γραμματικὴν νὰ διδάσκη τὴν γραφίδα των, ἔχον κατ' ἕνας εἰς τὴν κεφαλὴν τὴν μίαν ἰδίαν, χηματομηθίαν καὶ τὴν ἰδέαντα, καὶ κατ' ἐκείνῳ ἓ μόνον γράφον, ἀλλὰ καὶ σαθμίζον καὶ κείνον καὶ κατακείνον τὰ τῶν ἄλλων· πρὸς τὰς ὁποίας δὲν λέγω ἄλλο, εἰμὴ ὅτι καθὼς κατ' ἕνας διακρίνεται ὅτι ἡ Γραμματικὴ τὴν εἶναι ἢ καλλιτέρα, καὶ ἔχει δὲν ἰξόρω πόθεν λαβὼν τὸ δικαίωμα νὰ τὴν προτιμᾷ ἀπὸ τὰς τῶν ἄλλων, ἕως ἔχω καὶ ἐγὼ ἐν τῇ μέρει μου τὸ δικαίωμα τελαχισον νὰ μὲν καταφροῶ τὴν ἐδικλῶν μου, τὴν ὁποίαν καυχῶμαι μάλιστα ὅτι ἐσπῆδασα νὰ τὴν ὀξανθλήσω ἀπὸ τὴν χῆσιν, ἥτις ἐστὶ φύσις τῆς γλώσσης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πρέπει ἀντιρρήτως νὰ πηγάζῃ ἡ Γραμματικὴ καθε γλώσσης.

Εὐχῆς ἔργον ἦεν νὰ ἔχωμε μίαν Γραμματικὴν καὶ ἕνα Λεξικὸν τῆς γλώσσης μας, τὰ ἔστιν ἕνα κοινὸν κοινό-

πρὸς ἀλλήλους μόνον ἐπιστολάς· τὸ ἀπαιτῶν πικρῶς καὶ εἰς τὰ διδακτικὰ βιβλία· θέλον νὰ τὸ κέρων καλῶν ἄρκων τῆς καθωμιλημένης γλώσσης μας. Ἐγὼ ὅμως ποτὲ δὲν θέλω συγκατανοῦσαι εἰς ταύτην τὴν ἀποπον γνώμην. Ἰξόρω ἔτι ἡ γλώσσα ὅπῃ ὁμιλῶ σήμερον, δὲν εἶναι ἐκεῖτη, ὅπῃ ὁμιλοῦσε ποτὲ ὁ Δημοθεύης καὶ Θεοκυδίδης· ἰξόρω ὅτι ἡ γλώσσα μου διαφέρει ἀπὸ τὴν τῆ Θεοκυδίδου, ὅσον ἡ γλώσσα τῆ Σαυίης ἀπὸ τὴν τῆ Ἀττικῆ καὶ Κικέρωνος· ἰξόρω ὅτι ἡ Γραμματικὴ καθε γλώσσης, ἀρῆται ἀπὸ αὐτὴν τὴν γλώσσαν, καὶ ἡ Γραμματικὴ, ὅπῃ κενονίξει ἐκεῖνα, ὅπῃ δὲν ἔχει ἡ γλώσσα, δὲν εἶναι Γραμματικὴ τῆς γλώσσης, περὶ ἧς ὁ λόγος· ἀλλὰ εἶναι μιᾶς γλώσσης ἀντιρρήτως. Ὑψος μὲ περὶ ὅσους Θεοκυδίδης καὶ Δημοθεύης, διακρομηθίας μὲ ἕνα μῦσον ὅπῃ, καὶ νὰ, καὶ τὰ παραπλήσια, εἶναι ὕψος ἀποπον, εἶναι δεῖγμα ἀμαθείας, ἢ ἀνεπίεικας. Λέγω ἀναφανδὸν τὴν γνώμην μου, καὶ ἀναδίσχομαι νὰ τὴν διαφεντεύσω, ὅπῃ κειτῆρ τῆς Ἀκαδημαϊκῶν τῆς σοφῆς Εὐρώπης. Ἐδῶ ἴσως φαίνομαι ἀποπος· ὅταν ὅμως ἐκδέσω τὴν δέξαν μου εἰς τὰ Ἄλλα τῆς δίκης, εἶμαι βέβαιος ὅτι θέλω λάβη τὴν νικησίαν.

κανόνα, πρὸς τὸν ὁποῖον νὰ κανονίζώμεθα ὅλοι, καὶ νὰ μὴ ἀσαπῶμεν καὶ διαφωνώμεν πρὸς ἀλλήλους, ἀπολεθῆντες καθ' ἑαυτὸν τῶ φαντασίῳ τῷ· ἀλλὰ τῷ δυνάμει εἶναι ἔργον εἰς ἢ δύο. Εἰς τῷτο χρειάζεται σαυδοδὸς τελάχιζον πρῶτε καὶ ἐξ ἀνδρῶν πεπαιδευμένων, διαφόρων τόπων, διαφόρων σχολείων, ἀπηνδαγμῶν πάσης ἀλλης φροντίδος καὶ ἀχολίας, καὶ ἀφιερωμένων ὅλως δι' ὅλα εἰς τῷτο καὶ μόνον. Ἡ γλώσσα μας εἶναι ἔσπον τινὰ ἐν τῷ γίνεσθαι· ἔσ νὰ κανονισθῇ καθὼς πρέπει χρειάζεται σκέψις πολλή, ἀδρατήρησις ἀπείρησις· χρειάζονται συμβέλια, διαλέξεις, συζητήσεις, ἀπηνδογραφίαι πρὸς τὴς ἀπανταχῶ πεπαιδευμένους Ἐλλήλους καὶ ἀλλοθῆεις (εἰ δέοι). Ὁ δυν τῷτο δυνάμει πρέπει νὰ τὸ προσμελώμεν ἀπὸ μόνης τὴς σκεδαίης καὶ λογίης τῷ ἔργου μας, οἱ ὁποῖοι ζῶσι διεσπαρμένοι εἰς εἰς εἰς καὶ ἄλλος ἐκεῖ, καταγινόμενοι εἰς τὸ νὰ κερδίζον τὸν ἐπίσσιον. Πρέπει νὰ ἀποβλέψωμεν εἰς ἀλλης τινὰς, οἱ ὁποῖοι νὰ ἔχον καὶ ἀποδείξεσιν καὶ διατάξει νὰ ἀδρατηρήσῃ αὐτῶν τῶν μεγαλωτάτων ἀδρατηρίων τὸ γένος· πρέπει νὰ τὸ ἐλπίσωμεν ἀπὸ ἐκείνης, οἱ τινες χαρῆς τινος ἀδρατηρίων, χαρῆς τινος ἰεσῶν, ἀπηνδοπάργελτοι ἐκχέκσι τὸν πλῆτον τὴς εἰς σύσασιν σχολείων, εἰς μισδοδοτίας Διδασκάλων, εἰς ἐκδόσεις βιβλίων, εἰς πῶντε ἀπλῶς τὰ ἀφορῶνται εἰς τῶν τῷ ἔργου βελτίωσιν. Ὑμέτερον τὸ κατόρθωμα πινέκλαμποροι Ἡγεμόνες, ἀλλης Ἀρχοντες, λείψανα τῆς παλαιᾶς δὲκλείης τῷ ἔργου· ὑμέτερον τὸ ἔργον Θεοφιλεῖς Ἀρχιερεῖς, ἀνδρωποι τῷ Θεῷ, ἐπιτεταμένοι πῶν προσασίαν τῶν λογικῶν ἀποβάτων· ὑμέτερον τὸ ἔργον πλῆσοι ἔμποροι· ὑμέτερον τὸ ἔργον φιλόκοινοι καὶ φιλοπάτριδες Ζωσιμάδοι, καὶ Καπλῶναι· ὑμεῖς φαινέσθε ὅτι ἀγωνίζεσθε νὰ ἀνακαλέσῃτε εἰς τὸ ἔργου τῶν ἀρχαίων δόξαν καὶ τῶν μαθήσεων, ἀμικτόμενοι ποῖος ποῖον νὰ ὑπερβῆ εἰς τῷτο τὸ μέγα κατόρθωμα. Τὰ μέσα τῶν φαίνονται πολλὰ· τὸ ἀληθινὸν ὅμως εἶναι εἰς· μετρηστέοντα ὅλα τὰ ἄλλα, καὶ μάλιστα τὰ δα-

πανηρότερα, καὶ τὸ δυκολώτερον σὰς ἐλαύθασε. Τὸ μόνον μέσον, ὅπῃ ἐφώτισεν, ἐσόφισε, καὶ ἐπορόκοψεν ὀλικῶς τὰ πεφωτισμένα ἔθνη τῆς Εὐρώπης, εἶναι αἱ Ἀκαδημαῖαι τῶν καθωμιλημένων γλωσσῶν τῶν κάθε ἔθνους. Ἡ καθλιέργεια τῆς γλώσσης οὐδὸς ἔθνους, καθλιεργεῖ καὶ πλατίζει τὸ πνεῦμα τῶν ἔθνους· τὸ λέγει ὁ Λάκιος, ὁ Κορδουλιάν· τὸ λέγουν ὅλοι οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης· τὸ ἔθνος ὅπῃ ἀμελεῖ τὴν γλῶσσαν τε, οὐκ ἔχει γλῶσσαν, εἶναι αὐτόχημα βεβόν· αἱ ἑσῆαι γλῶσσαι εἶναι ἀπίστοι δραγμαῖοι· τῆτο τὸ ἐβεβαίωσεν ἡ πείρα εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, ὅπῃ τὸ ἔπαθον. Τὸ μόνον λοιπὸν μέσον, ὅπῃ ἡμπορεῖ νὰ βελτιώσῃ καὶ τὸ ἑδικόνμας ἡῦρος, εἶναι μία μικρὰ πρὸς τὸ παρὸν Ἀκαδημαῖα, συσημηθῆ εἰς ἓνα τόπον ἀρμόδιον· τῆτο δὲ εἶσιν εἴα σύστημα ἀνδρῶν πεπαιδευμένων, εἰδημόνων καὶ τῆς ἑλληνικῆς, καὶ ἄλλων ἑσῆων γλωσσῶν, ὅχι νὰ παραδίδων μαθήματα καὶ ὁπσηήμας (οὐκ εἶναι ἔπος ὁ ἔπος τῆς βελτιώσεώς μας)· ἀλλὰ νὰ καθλιεργήσων τὴν γλῶσσαν μας (τῆτο εἶναι ἡ βῆσις καὶ τὸ θεμέλιον), νὰ συγγραφεῖν διπλαθὴ τὴν Γραμματικὴν τῆς, νὰ κάμνῃ τὸ λεξικόν τῆς, νὰ συγγραφεῖν τὰ ἀναγκαῖα διδακτικὰ βιβλία· νὰ μεταφράσων ἀπὸ τῆς σοφῆς ἑλεγκτῆς, τὰ μεθοδικὰ βιβλία, ὅπῃ χρειάζονται εἰς τὴν παιδαγωγίαν, ἑλε νὰ εἰπῶ ἑτσί, τῆ ἡῦρος, ἀρχίζωντας ἀπὸ τὸ ἀλφαβητικόν, καὶ προβαίνωντας βαθμικόν ἑως εἰς τὰς ὑψηλοτέρας μαθήσεις· νὰ κοσκινίσων τῆς ἑλληνικῆς Συγγραφῆς, καὶ ἄλλης μὴ νὰ μεταφράσων εἰς τὴν γλῶσσαν μας, ἄλλης δὲ νὰ χολιάσων, καὶ νὰ ἑλελοκάων, ἑλε νὰ ἡμπορῇ τῆ λοιπῆ νὰ ἐγκύπτη εἰς αὐτὰς με καρποφορίαν ὁ βελομήρος, καὶ ἑλε αὐτῶ νὰ συμάξων εἴα πλήρες καὶ ἀκριβῆς λεξικόν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὅπῃ μᾶς εἶναι ἀναγκαῖον περλασότερον ἀπὸ τὸ ἀναπνεῖν, καὶ μᾶς λείπει· νὰ συγγραφεῖν βιβλίον καθ' αὐτὸ διδακτικόν τῆ ἑλεπῆ, καθ' ὃν ἑλεπεί νὰ παραδίδονται με καρποφορίαν τῆσον ἡ καθωμιλημένη γλῶσσα, καὶ τὰ λοιπὰ μαθήματα, ὅ-

πῶ ἀήκων εἰς τὰ κοινὰ καὶ κατώτερα χολεῖα, ὅσον ἢ Ἐλλήνικῃ, καὶ τὰ ὑψηλότερα μαθήματα, τὰ ἀηήκοντα εἰς τὰ ἀνώτερα χολεῖα· νὰ δώσῃ ἐν εὐρί λόγω κανόνας εἰς ὅλα τὰ εἶδη τῆς σπεδῆς, καθὼς κάμνουν ὅλα τὰ σοφὰ τῆς Εὐρώπης γῆν. Τῆτο εἶναι τὸ μόνον μέσον, ὅπως ἡμπορεῖ νὰ κάμῃ εἰς τὸ γῆρος μας ἐκεῖνο, ὅπως ἐπιθυμοῦμετε ὅσοι φιλολόγοι καὶ δάκτυροι ζηλωταὶ τῆς ἑλληνικῆς δόξιας· τὰλλα πάντα εἶναι θεραπείαι ἐπιπόλοιοι· ἐρωτήσατε ὅλους τὸς Σοφῆς τῆς Εὐρώπης καὶ δεῦν θέλουν σᾶς δείξει ἄλλο δὲν τῆτο. Τῆτο λοιπόν, ὅποιος ἀποφασίσει νὰ τὸ κάμῃ, θέλει γῆσει κολοσὸν αἰώνιον τῶ ζήλω τῆ, τῆς καλοκάγαθίας τῆ, τῆ ἀθανάτε ὀνόματός τῆ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν παρεμβατικώτερον.

Ἰμεῖς δὲ, ὡ φιλολόγοι καὶ φιλόκαλοι Σωδρομηταί, ἀπέχετε ὅσον ἦκει εἰς τὴν ἐμὴν δυνάμιν τὴν χάριν τῶ ὑπὲρ τῶ κοινῆ συμφέροντες ζήλω σας, καὶ συγγνώμη ἔχετε τὰ ἐλλείματα, καὶ τὴν μέχει τῶ δε ἀναβολῆν. Ὁ ἀνθρώπος ὑπόκειται εἰς τὴν φροῶν τῆς καιρῶν, καὶ φέρεται, ὅπως φέρεται, χωρὶς νὰ ἡμπορῇ μήτε νὰ κάμῃ ἐκεῖνο ὅπως θέλει, μήτε νὰ θέλῃ ἐκεῖνο ὅπως κέρπει. Καὶ ὑμεῖς ὡ φιλόλογοι παῖδες Ἑλλήνων, διδάσκαλοι, καὶ μαθηταί, καὶ πάντες ἀπλῶς, ὅσοι λάβητε ἀνὰ χεῖρας τὴν ὅπως ποτὲ ἔχασαν ταῦτῃν μεταφρασίν μου, δεχθῆτε δὲ μὲν τὴν προσφροῶν, ὅπως εἶναι μικρὸς καὶ ἀδυνάτος συμπολίτης σας ἐκ τῆς ὑπερημάτων σας προσφέρει, καὶ σπεδάσατε ἐν τῶ μέρει σας νὰ γῆν ὅπως ἐν καρποφόρος εἰς τὴν κοινότητα. Μὲν καταφρονήσατε τὸ βιβλίον, διότι ὀμιλεῖ τὴν γλωσσῶν σας· μὲν τὸ ἀπορρίψετε ἔξω γλωσσηματικὰ σφάλματα, ὅπως θέλετε ἀπαντήσει· τὸ ἀμαρτάνειν ἀνθρώπινον, καὶ κοινὸν δυσύχημα· καὶ αἱ δυσκολίαι, ὅπως ἀδυνατοῦν εἰς τοιαῦτα ἔργα, εἶναι ἀνίκητοι. Διὰ τὸς καινοδομίας, ὅπως θέλετε ἰδῆ εἰς τὸ ὅλον, καὶ κατ' ἐξοχίαν εἰς τὴν Λογικὴν, μὴ φροῶντῆτε· τὸ κινεῖν τὰ μὴ καλῶς ἔχοντα, καὶ μὴ ἐμμελῆν τοῖς κα-

θρεψῶσιν, ἔχουσιν ὡς ἔτυχε, διάρθρωσεν ἀπ' αἰῶνος
 καὶ διορθοῖ καθ' ἐκάστῳ καὶ τέχνας καὶ ἐπισημίας. Τὴν
 ὑποβολὴν τῆν ᾠμιτῆν, καὶ μάλιστα τῆν ᾠμὴν τὰ συλλογιστικά
 καλέμεθα χήματα τερθρευῶν τῆν ἀσόφων
 Σοφιστῶν, μὴ τὴν νομισθετε ἀτέλειαν τῆς βίβλου, μήτε
 τῆ Συγγραφέως ἀμάθειαν. Τὰ πιαυτα κοινῇ ψήφω
 τῆν τῆς Εὐρώπης Σοφῶν ἐκείθισον μάταια καὶ ἀνωφε-
 λῆ, μᾶλλον δὲ ἐπιζήμια, καὶ ἡ πιαυτα ὀξωσρακιδῆ-
 σαν ἄπο τὸν ἱερὸν ᾠμιβλον τῆς Φιλοσοφίας· καὶ ἀν-
 τισ τῆν ὑδοξῶν φαίνεται, ὅτι τὰ ἄφρονταῖ, ἄπο
 πάθος κινεῖται, καὶ ὄχι ἄπο τῆν τέτων ὠφέλειαν.
 Τὸ συλλογίζεσθαι εἶναι ἀπλὲν καὶ φυσικὸν εἰς τὸν ἀν-
 θρωπον, καὶ ὀλίγες μόνον κανόνας χρειάζεται εἰς διό-
 ρωσιν· τὸ ᾠμιττοτερον τέτων εἶναι πρόσπομμα, καὶ
 ματαία τειβῆ τῆ χρόνε. Εἰμῶ δὲ τέλος τῆ καὶ πόνων
 καὶ δαπαῆς καὶ τῆς ζωῆς αὐτῆς ὑπὲρ τῆ κοινῇ συμφέ-
 ροντος ἀφειδήσαντος ὑπερδύχεσθε ἄρος τὸν Κύριον. Εἰρ-
 ρῶθε.

Ἐν Βιόνῃ τῆς Ἀσσερίας
 τῆν 1804. ἐν μὲν Αὐγέσῳ.

ΤΟΙΣ ΕΝΤΕΤΘΟΜΕΝΟΙΣ.

Η Μεταφυσική τῆς παλαιῶν καὶ νέων Φιλοσόφων, ἀγκαλιὰ καὶ εἰς τὸ ὄνομα φαίνεται νὰ μὴ ἔχη καμμίαν διαφορὰν, εἰς τὴν εὐνοίαν ὅμως εἶναι πολλὰ ἐναντία καὶ διαφορετικὴ, αὐτὴ ὅχι εἰς ὅλα, ἀλλ' εἰς τὰ κεφαλαιωδέστερα, καὶ ὑψηλότερα ζητήματα· καὶ ἡ ἀφορμὴ τῆς τοιαύτης διαφορᾶς εἶναι, διὰ τὸ οἱ πρῶτοι Φιλόσοφοι ἠθέλησαν νὰ περπατήσων εἰς ταύτην τὴν παγκόσμιον περὶ τῆς Μεταφυσικῆς, ἀρκυμνοὶ μὲ ὅσα ἐδωκῆθη νὰ εὕρῃ, καὶ νὰ ἀνακαλύψῃ ἀφ' ἑαυτῶν τὴν εὐνοίαν αὐθρόπινος νῆς. Διὰ τὸ καὶ εἰς πολλὰ, αὐτῶν νὰ φιλοσοφήσων ἐπισημονικῶς, καὶ τὸ ἐπάγγελμά τες, ὡς ἔβραχληθῆσαν οἱ ἄθλιοι εἰς βλασφημίας μυρίας ἐναντίον τῶν ὑψίστων Θεῶν, καὶ εἰς μύθους ἀνυπόστατους, καὶ καταγελάστους, καὶ ἠφάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωραῶνθησαν τῇ ἀληθείᾳ, καὶ τὸν βρανοβάμονα, καὶ θεῖον Ἀπόστολον. Οἱ δὲ δεύτεροι Φιλόσοφοι, ὅσοι ἐγνώρισαν τὴν ἀδύναμιν τῶν ἀνθρώπινων νοῶν, δὲν ἐπορεύθησαν αὐτῶν τῶν ὁλεθρίων, καὶ σφαλερῶν ὁδῶν, ἀλλὰ τὴν ἀσφαλῆ, καὶ ὀρθεῖαν, ὁδηγέμενοι εἰς τὰ ὑπὲρ δυνάμιν τῶν νοῶν μὲ τὰ ἀσβεστὰ φῶτα, καὶ ἀπλανῆ τῆς ὑψηλῆς ἡμῶν, καὶ θείας Πίστεως. Ἀπὸ τῆς δόξας τῆς παλαιῶν, καὶ νέων Φιλοσόφων βλέπει καθένας ὀφθαλμοφανῶς τὴν τυφλότητα τῆς πρώτων, καὶ τὴν ὀξυδέρκειαν τῆς δευτέρων.

Εἰς εἶναι τῆς δευτέρας τῆς Φιλοσόφων τάξεως καὶ ὁ Συγγραφεὺς τῆς παρέσης Μεταφυσικῆς Φραγγίσκος Σαυῆς ὀνομαζόμενος, Ἰταλὸς τὸ γένος, ἀλλὰ πολυμαθὴς ἀνὴρ, καὶ Φιλόσοφος τῆς περὶ τῶν ἀληθῶν, καὶ γνωστὸς εἰς τὰς ἐκεῖ Ἀκαδημίας, τὰς εἰς τὴν Εὐρώπῃ
τῶν

τῷ σήμερον αὐθιγίας. Τὸ Σύγγραμμα τῆτο εἶναι ἰκανὸν νὰ μαρτυρήσῃ τὸ ὕψος τῆς σοφίας τῶ ἀνδρός, καὶ μάλιστα τῷ Θεοσέβειαν τε· ὅθεν εἶναι φεγγιτὸν εἰς ἐμὲ νὰ ὀμιλήσω φεγγιτότερα εἰς ἔπαινον αὐτῶ.

Τῆτο τὸ σοφώτατον καὶ ἀξιολογώτατον πόνημα ἰδὲ ὅπῃ μεταφράσθῃ Θεῷ διδοκία καὶ τὸ παρὸν ἄπο τῷ Ἰταλικῷ εἰς τῷ ἐδικίῳ μας κοινῷ, καὶ περὶ τῷ φωνῶν τῶ Παανοσιωτάτη, καὶ πολυμαθῆς, καὶ σοφῆ ἐν Γεροδρακόνιοις Κύρ Γρηγορεῖα Δημητριέως, χαλαρχῆντος ἤδη ἐν τῇ πρὸ ὀλίγων χρόνων συγκροτηθείσῃ νέα Ἀκαδημία τῶ Ἑλλήνικῶν Μαθημάτων, τῆς τῶ Ἀμπελακίῶν, μικρᾶς μὲν, ἀλλὰ κλεινῆς, καὶ φιλομυσσῶ Πόλεως. Οἱ φιλοφρῆς καὶ φιλόπονος ἕτος ἀνὴρ, βλέπων τὸ Γένος ἡμῶν ὑπερέμψον, καὶ καὶ πάντα πτωχὸν ἄπο παρόμοια ἀξιόλογα Σύγγραμματα, ἀνέλαβε τὸ βάρος τῆτο εἰς ὠφέλειαν τῶ ὁμοφρῶν ἀσπιδίων, ὅσοι δὲν ἔχουσιν εἰδῆσιν ὅπως εἴτε τῆς γαλλικῆς, εἴτε τῆς λατινίδος φωνῆς.

Δεχθῆτε λοιπὸν ὅλοι μὲν προθυμίας τῷ σοφώτατῷ αὐτῷ Βίβλον, ὅσοι ἀσπιδιοί, καὶ φιλόμυσσοί, ὁμολογῶντες χάριτας ὀγνωμόνως εἰς τὸν μεταφράσαντα, δεῖτε τῆς ἰδρωτῆς, ὅπῃ κατέβαλε, καὶ δεῖτε τῷ προθυμίαν, ὅπῃ φέρει ἄπο φιλαδέλφῃ αὐτῆ προαιρέσεως, δεῖτε νὰ μεταδώσῃ τὸ ἐμπισδύθεν αὐτῷ πάλαντον ὅσον δυνάται, εἰς ὠφέλειαν τῶ ὁμοφρῶν.

α ψ υ θ'. Γενίε θ'.

Οἱ κερφίῳ Τελέκῃς Ἀμβρόσιος, καὶ πολλοσὸς ἐν Ἀρχιερεῦσι.

ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Ὄση μάλιτα ἀφορᾷ εἰς

ΤΗΝ ΛΟΓΙΚΗΝ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗΝ

ΚΑΙ ΗΘΙΚΗΝ.

Η Φιλοσοφία, καὶ τὴν Ἑλληνικῶν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως, θέλει νὰ εἰπῇ φιλία, ἥτοι ἔραος Σοφίας· τὴν δὲ Σοφίαν τὴν δεικνύει ὁ Κικέρων (Βιβλ. 2. Κεφ. 2. τῷ Καθηκ.) ἐπισήμῳ τῷ θείῳ καὶ ἀνθρώπινων παραγμάτων, καὶ τῶν αἰτιῶν, ἐξ ὧν ταῦτα ἀδύγονται.

Ὀνομάσθη μὲν τὸ τοῦ ὀνομα ἡ Φιλοσοφία διὰ τὸν Πυθαγόρα παῶτον, καθὼς ἀναφέρει αὐτὸς πάλιν ὁ Κικέρων (Βιβλ. 5. Κεφ. 3. Ζητήμ. Τρισκελ.)· ἐπειδὴ προτιτέρα, λέγει, ἐκεῖνοι, ὅπερ κατεγίνοντο εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων ὀνομάζοντο Σοφοί. Ὁ Πυθαγόρας ὅμως, ἀφ' ἧ ἐπήλθην εἰς τὴν Σικεῶνα, καὶ ἀμίλησε σοφῶς πρὸς πολλῶν παραγμάτων, ἐμπαροῦσεν εἰς τὸν Λέοντα τύραννον τῶν Φλιασίων, ὁ τύραννος θαυμάζωντας, τὸν ἐρώτησε πόθεν ἐσιωμάθροισε τόσῳ σοφίῳ; καὶ ὁ Πυθαγόρας μετριοφρονῶντας ἀπεκρίθη, ὅτι δὲν ἦτον σοφός, ἀλλὰ φίλος, ἔρασης τῆς Σοφίας.

Τὴν Φιλοσοφίαν ἐσιωμάθροισαν νὰ τὴν διαίρῃν εἰς τέσσαρα μέρη κυριώτερα, εἰς Λογικὴν δηλαδὴ, Μεταφυσικὴν, Ἠθικὴν, καὶ Φυσικὴν· διὰ τὰ ὅποια τὰ τρία παῶτα, πᾶτ' ἔστιν ἡ Λογικὴ, Μεταφυσικὴ, καὶ Ἠθικὴ, ἡ ὅποια ἀεὶ λαμβάνει καὶ τὴν Πολιτικὴν, καὶ

τὸ φυσικὸν καὶ πολιτικὸν Δικαίωμα, ἀνήκον κυρίως εἰς τὴν Διάνοιαν· τὸ δὲ τέταρτον, ὅπερ ἔστιν ἡ Φυσικὴ, ὁμᾶ μὲ τὰ Μαθηματικά, ἀπελαμβάνει ὅλας τὰς ἐπιστήμας, ὅπᾳ σρέφονται περὶ τὴν γνῶσιν τῶν σώματων.

Ἡ φυσικὴ χειρουργία, καὶ ὁ ἔρωσ τῶ εὖ εἶναι, ἐκίνησαν τὰς ἀνθρώπους διὰ τὰς πρώτας καιρὸς εἰς τὸ νὰ παχίζω μὲ κάθε τρόπον νὰ αὐξάνω τὰς μαθήσεις τὰς, ὅ ἔστι νὰ φιλοσοφῶν· ὑπομνήματα ὁμῶς τῆς φιλοσοφικῆς Ἱσορίας τῶ ἀρχαιοτάτων ἔθνων, ὅπᾳ εἰς μὴ τὴν καλλιέργειαν τῶ τεχνῶν καὶ ὅπσιμων ἀπορηγήθησαν τῶ Ἑλλήνων, ἀνομάθησαν δὲ μᾶ τὰυτα διὰ αὐτὰς βάρβαροι, πολλὰ ὀλίγα ἔφθασαν εἰς ἡμᾶς· ὅθεν μίαν ὅπιπόλαιον μόνον σημείωσιν θέλω μὴ κάμη ἐν τῶ παρόντι περὶ αὐτῶ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Περὶ τῆς Φιλοσοφίας ἢ πλέου ἀρχαιο-
τέρων ἐθνῶν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α΄.

Περὶ ἢ Χαλδαίων.

Οἱ παῖδες, ὅτε ἐπέδοθησαν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἐπιστημῶν, θέλουν μερικοὶ νὰ ἐσάθωσαν οἱ Χαλδαῖοι, καὶ ὅτι αὐτοὶ τὰ παῖδα σπέρματα τῆς Φιλοσοφίας τὰ ἔλαβον ἀπὸ τὸν Ζωροάστρου, τὸν ὁποῖον ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος τὸν ὑποθέτει σύγχρονον τῆς Νεμβρόδ. Βῆλος ὁ πατὴρ τῆς Σεμιράμιδος, ὁ ὁποῖός δὲν εἶναι βέβαιον πότε ἤκμασε, θέλουν νὰ ἐσάθω παρ' αὐτοῖς ὁ παῖς εἰσηγητῆς τῆς Ἀστρονομίας.

Περὶ τῶν ἀρχῶν τῶν ὄντων αὐτοὶ ὑπέθετον διαφορὰς ὑποστάσεως, καὶ διαφορὰς τάξεις πνευμάτων, ἀναμεταξύ εἰς τὰ ὅποια ἔταττον καὶ τὰς δαίμονας, ἢ ἀγγέλους. Ἀπὸ τοῦ Θεοῦ αἰδίου ἔλεγον ὅτι ἀνεπήγαγε τὸ πῦρ καὶ τὸ φῶς, καὶ ἀπ' αὐτῶν διαφοροὶ τριάδες ἐσιῶν· τὸ ὁποῖον τὸ ἐδέχθησαν μὲν ταῦτα καὶ οἱ Πλατωνικοὶ. Καὶ τὸ ἄρα λέγειν ὅτι ἐδηλεῖσεν ὁ χρησμός τῆς Ζωροάστρου, ὅτε λέγει· „ Παντί γ' ἐν κόσμῳ „ λάμπει φῶς, ἢς μονὰς ἀρχεῖ. „ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ὅμως (Βιβλ. Β΄), καὶ Φίλων ὁ Γεδαῖος λέγειν ὅτι αὐτοὶ ὑπέθεσαν τὸν Κόσμον αἰδίου, καὶ τὸν ἐθεωρεῖσαν ὅχι ὡς ποίημα τῆς Θεᾶς, ἀλλ' ὡς Θεόν. Ἡ τὸν πολλὰ ἐπιδομοῦσι καὶ εἰς τὴν Ἀστρολογίαν, καὶ τὰς λοιπὰς μαγικὰς περατείας, καθὼς ἀναφέρει (Ἰστορ. Φιλοσοφ. Ἀσιαν. Τμήμ. Β΄. Κεφ. 17.) ὁ Στρωλῆσιος.

Ο' παῖ-

Ο πρώτος αὐτῶν, ὅπῃ ἔφερον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ἐπισήμην τῆς Χαλδαίων, ἐστὶν ὁ Βυρόζος, ἐπισήμος ἕκ τῶν ἰσορείων τε, ὁ ὁποῖος ἤκμασεν εἰς τὸν καιρὸν Πολυεμαίε τῆς Φιλαδέλφει, ὅθεν τὸ 28^ο ἔτος πρὶν Χριστοῦ, καὶ τὸν ὁποῖον τὸν ἐτίμησαν οἱ Ἀθηναῖοι μὲν ὠδευόντες, καθὼς λέγει (Βιβλ. Ζ'. §. 37.) ὁ Πλίνιος :

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς Περσῶν.

Απὸ τῆς Χαλδαίας ἀπέρασον αἱ ἐπισήμοι εἰς τὰς Πέρσας, οἱ ὁποῖοι ὀφείλουσι τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐπιστημῶν εἰς εὐὰ ἄλλον Ζωροάστρου, ὅπῃ ἠ΄ ἔθισον εἰς τὰς καιρὰς Δαρείου τῆς Ἰσαύτης. Ἐκεῖνοι, ὅπῃ κατεγίνοντο εἰς τὰς ἐπισήμας, ἀνομάζοντο παρ' αὐτοῖς Μάγοι, καὶ ἦτον εἰς μεγαλωτάτην τιμῇ.

Αὐτοὶ ὑπέθετον δύο ἀρχὰς ἐναντίας ἀλλήλαις, τὴν μίαν ἀγαθοποιὸν, καὶ τὴν ἄλλην κακοποιὸν, καὶ ἀνομάζαν τὴν πρώτην Ωραμάσδω, καὶ τὴν δευτέραν Ἀρμιανῶν, μετὰ τὴν ὁποῖαν ἔθετον καὶ μίαν τρίτην μέσσω, τὴν ὁποῖαν τὴν ἀνομάζαν Μίδραν.

Τὰς δόξας τῶν αὐτῶν ἔφερον εἰς τὴν Ἑλλάδα πρῶτος ὁ Ὄσανης, καὶ σώζονται καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη εἰς τὴν Περσίαν ὁπαδοὶ τῆς παλαιᾶς Φιλοσοφίας τῆς Μάγων, τὰς ὁποίας πῶρα οἱ Μωαμεθανοὶ τὰς ὀνομάζουσι Γεμπεί, ἢ Γίβεί.

Περὶ τῆς Α'ράβων.

Εἶχον καὶ οἱ Ἀράβες τὰς Μάγους τὰς, καὶ μάλιστα οἱ Σαββαῖοι, καθὼς ἀναφέρει ὁ Πλίνιος (Ἰστορ. Φυσικ. Βιβλ. Α'. Κεφ. Α'), οἱ ὁποῖοι καὶ ἄπο χρόνος ἀμνημονούτως ἦτον ἐφοδίασμένοι μετ' ἀξιοφόρας μαθήσεις, καθὼς φαίνεται ἄπο τὸ Βιβλίον τῆς Γ'αβ. Περὶ δὲ τῆς ἀρχῆς τῆς κατὰ ἐμπειραίνεται ἄπο τῆς φιλονεικίᾳς τῆς φίλων τῆς Γ'αβ, ἔτι ἐκλινῶν πολλὰ εἰς τῆς δόξων τῆς Περσῶν.

Περὶ τῆς Αἰγυπτίων.

Οἱ Μάγοι ἦτον εἰς τιμῶν καὶ ᾠδῶν τοῖς Αἰγυπτίοις, οἱ ὁποῖοι εἰς τῆς ἀρχαιότητα τῆς ἐπιστημῶν ἐφιλονεικῶσαν μετὰ τὰς Χαλδαίους. Εἰς αὐτὰς τὰς Αἰγυπτίους ἀπονέμονται κοινῇ ψήφω τὰ παρῶτα σοιχεῖα τῆς Γεωμετρίας, τὰ ὁποῖα ἐναγκάθησαν νατὰ ἐπινοήσαν ἄπο τῆς χρείαν, ὅπως εἶχον νατὰ διορίζον τὰ μέτρα καὶ τὰ σιμύρα τῆς ἀγρῶν τὰς, οἱ ὁποῖοι ἐσυγχεόντο ἄπο τὰς κατ' ἔπος πλημμύρας τῆς Νείλου. Πόσον ἐπιπῆδει ἦτον καὶ εἰς τῆς Μηχανικῶν, τὸ ἄποδείχον οἱ οὐβελίσκοι, καὶ αἱ πυραμίδες, ὅπως ἀνήγειραν. Δὸν ἦτον κατώτεροι μήτε εἰς τῆς Ἀστρονομίαν.

Ἡ Θεολογία, καὶ Ἡθική τὰς ἦτον, καὶ τὸν Γάμβλιχον, σχεδὸν ὁμοία μετὰ τῆς Πυθαγόρου, τῆς ὁποῖαν τῆς ἐπῆρον ἄπο αὐτὰς, καὶ ᾠδῆ τῆς ὁποῖας δέλομα ὁμιλῶσαι ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

Ὁ πλέον ἀρχαιότερος ἀναμεταξὺ εἰς αὐτὰς ἐσάθη κατὰ

κάποιος Ἀπόπης, ἢ Ἑρμῆς, τὸν ὁποῖον διεδέχθη πολὺ καιρὸν μὲν ταῦτα ὁ Σοφίας, ὁ ὁποῖος καὶ αὐτὸς ἀνομάζετο Ἑρμῆς, τὰ ἐπωνυμίαν Τεισμέγιστος, τῶ ὁποίῳ φέρονται ἀκόμη καὶ τὴν σήμερον κάποια συγγράμματα· νομίζονται ὁμῶς διὰ τὴς φημιστοτέρας νόθα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Ε΄.

Περὶ τῆς Ἑβραίων.

Απὸ τῆς φημιστοπλῆς τῆς Πράξεων τῆς Ἀποστόλων, ὅπερ λέγει „ Καὶ ἐπαιδύθη Μωϋσῆς πάσῃ σοφίᾳ „ Αἰγυπτίων „ συμπεραίνειν μερικοὶ, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ὅλῳ τῆς μάθησίν τες τῆς ἐδανείωσαν διὰ τὴς Αἰγυπτίας. Ὡς τὸσον εἰς τῆς Θεολογίᾳ ἦτον τὸσον διαφορητικοὶ τὸ εἶνα ἔθνος διὰ τὸ ἄλλο, ὅσον τὸ σκόπος διὰ τὸ φῶς, καὶ τὸ ψεύδος διὰ τῆς ἀλήθειαν. Αἱ θαυμάσιαι ὑποθήκαι, ὅπερ φημι εἶναι ἡ Σοφία τῆς Σολομώντος, καὶ τὰ προφητικὰ βιβλία, δεῦν εἶναι ἐξάπαντος μαθήματα τῆς Ἑβραίων διὰ τὴς Αἰγυπτίας δάνεια.

Εἰς τὰ λοιπὰ ὁμῶς τῆς Φιλοσοφίας μέρη βλέπομεν ὅτι οἱ Ἑβραῖοι δεῦν ἔκαμαν κάμμιαν ἀξιόλογον προκοπὴν ἕως τῆς ἐπαύοδον διὰ τῆς αἰχμαλωσίᾳ τῆς Βαβυλῶνος. Μετὰ δὲ τῆς μετοικεσίᾳ Βαβυλῶνος ἐμίχθησαν πολλὰ μὲ τὴς Ἑλλήνας, καὶ διηρέθησαν εἰς τὰς διαφορὰς αἰρέσεις τῆς Φαρισαίων, καὶ Σαδδουκαίων, καὶ Ἑσθλῶν, διὰ τὴς ὁποίας οἱ μὲν παῖτοι ἐδέχθησαν τὰ δόγματα τῆς Στωϊκῶν, ἢ μάλλον εἰπὲν τῆς Κυρικῶν (Γώσιπος Ἑβρ. Τόμ. Β΄.), οἱ δὲ δεύτεροι τὰ τῆς Ἐπικυρείων, καὶ οἱ τρίτοι τὰ Πυθαγορικὰ, φημι τῆς ὁποίων θελόμην ἐλάβην ἐν τοῖς ἐξῆς· καὶ αὐτὴς τέλος πάντων τὴς διεδέχθησαν οἱ Καβ-
βη-

βασιταί, τῶν ὁποίων τὸ σύστημα ἦτον εἷνα μίγμα τῶ
Πυθαγορισμῶ, καὶ Πλατωνισμῶ.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Σ'.

Περὶ τῶν Φοινίκων.

Οἱ ὀνομαστότεροι Φιλόσοφοι, ὅπῃ ἀπαριθμῶνται
ἀνωμεταξὺ εἰς τὰς Φοίνικας, εἶναι ὁ Σαχχονιάδων,
ὁ ὁποῖος λέγειν ὅτι ἤκμασε προτίτερα ἄπο τὸν Τρωϊ-
κὸν πόλεμον, ὁ Ὠΐχος, ἢ Μόχος, ἢ Μόχος, ὁ ὁποῖος
καὶ τὸν Σφάβωνα ἐχημάτισεν ὁ παῖς εἰσηγητῆς
τῶν ἀτόμων, καὶ τῶν ὁποίων θέλημα ὁμιλήσει ἐν
τοῖς ἐξῆς, καὶ ὁ Φαιρεκίδης, ὅστις ἐσάθη διδάσκαλος
τῶ Πυθαγόρου.

Εἰς τὰς Φοίνικας ἀποτέμεν τὴν εὐρεσιν τῶν γεω-
μαθῶν. Εἰς αὐτὰς ἀποτέμεν κάποιος καὶ τὴν εὐρεσιν
τῆς Ναυτικῆς, ἀφαινεύμεν ὅτι αὐτῶν παῖς ἐβαλεν
καὶ τὸν πολιτικὸν ἀστέρα ὁδηγὸν τῶν ναυτιλομένων.

Εἰς τὴν Προσφθεγκόβω τῶ Εὐαγγελίᾳ Βιβλ. Α'.
Εὐσεβίῃ τῶ Πιμφίλῃ, δίδίσκεται εἷνα κομμάτιον τῶ
Σαχχονιάδωνος, τὸ ὁποῖον ἐρέφεται ἀκριβοῦς πε-
ρὶ τὴν Κοσμολογίαν, ἢ Κοσμογένεσιν· κείνεται ὁμως
ἀπὸ τὰς ἀειποτέρων ἀπόκρυφον.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Ζ'.

Περὶ τῶν Ἰνδῶν.

Οἱ ἀρχαιότεροι Φιλόσοφοι ἀφ' αὐτῶν τῶν Ἰνδῶν ἦτον
οἱ Βραχμῶν, ἢ Γυμνοσοφισταί, οἱ ὁποῖοι ἐδόξαζαν
ὅτι ὁ κόσμος ἐστὶ εἷνα ἄλλο, ἀφ' αὐτῶν μίαν ἀπόκρυφον
τῶ.

τῶ Θεῷ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μία ἑκτασις τῶ ἰδίῳ Θεῷ, καὶ τὸ ὁποῖον ἐσυμφωνῶσαν μετὰ τῆς Χαλδαίως. Ἐπὶ σβδον προσέτι καὶ τὴν μετεμψύχωσιν, ὅτι ἐστὶ τὴν ἅπλῳ σῶμα εἰς σῶμα μετάβασιν τῆς ψυχῆς, δόξα τὴν ὁποῖαν τὴν ἐπῆρε μὲν ταῦτα ἀπὸ αὐτῆς καὶ ὁ Πυθαγόρας, καὶ τὴν ὁποῖαν τὴν ἀσφυλάττων παρ' αὐτοῖς πολλοὶ μέχρι καὶ τῆς σήμερον. Τὴν σοφίαν τὴν ὑπέθετον εἰς τὴν ἀπάθειαν, καὶ εἰς μίαν βεβιασμένην ἀναληθισίαν, εἰς τὸ ὁποῖον τῆς ἀκολούθησιν μὲν ταῦτα οἱ Στωϊκοί.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Η'.

Περὶ τῶν Σινῶν, ἢ Κινέζων.

Η Φιλοσοφία τῶν Κινέζων, ὡς μὲν πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆ παντὸς, καὶ τὴν ἐκκρίσιον ἀναισθησίαν τῆς ψυχῆς, ἀμοίαζε πολλὰ μὲν τῆν τῶν Ἰνδῶν· εἰς τὰ ἠθικά ὅμως ἐξαιρετοὶ γινώμει δεισκονταὶ εἰς τὰ Συζητήματα τῆ Κομφυκίως, ὁ ὁποῖος ἐστὶν ὁ φεικνότερος τῶν Κινέζων Φιλοσόφων.

Εἰς τὴν Ἀστρονομίαν ἔχουσι παλαιόταταις ἀνατηρήσεις τέτα τῆς Ἑθνης. Εἰς τὴν εὔρεσιν τῆ τύπε ἐπέλαβον πολὺ τῆς Εὐρωπαϊκῆς, ὁμοίως καὶ τῆς πυροβόλου κόνεως (τῆ μπαρετίε), καὶ ἄλλων πολλῶν. Ἡ καλλιέργεια τῶν ἐπιστημῶν παρ' αὐτοῖς ἀρχισιν ἀπὸ χρόνης ἀμνημονώτες· ἡ δεισιδαιμονία ὅμως ἢ ῥίζα πάντων τῶν κακῶν, ἢ φοβερῆς προσωπατάλδους εἰς τὰ παλαιὰ ἔθιμά τες, καὶ τὸ ὄχληρόν καὶ κοπιασικόν τῆ γραφίματος τῶν γραμμάτων τες, (τὰ ὁποῖα μὲν τὸ νὰ εἶναι τόσα, ὅσαι αἱ λέξεις τῆς γλώσσης, πολλὰ ὀλίγοι φθάνειν εἰς τὸ νὰ τὰ μάθων ὅλα) ἕκαστων τῆς ἐπιστήμας νὰ μὴ λάβειν κοινὰ εἰς αὐτὰς πολλῶν ἀύτησιν.

Περὶ τῶν Μαυριτανῶν, Θρακῶν, Γάλλων
Γερμανῶν, ἔ Βρετανῶν.

⊖ ἔλεν πολλοὶ ὅτι εἰς τὰς Μαυριτανίας ὁ Ἀτλάς ἐ-
σάθη ἐμπειρότατος εἰς τὴν Ἀστρονομίαν, καὶ ἀπὸ τῆ-
το τάχα προῆλθεν ὁ μῦθος ὅτι αὐτὸς βασιάζει τὸν
ἔρανὸν εἰς τὰς ἄμβρας.

Τῶν Θρακῶν Οὐφέας, ὁ ὁποῖος ἐσάθη πρῶτος, ὁ-
πῶ ἄρχισε νὰ ἐξημερῶνῃ τὴν βαρβαρότητα καὶ θηρια-
δίαν τῶν Θρακῶν, καὶ νὰ τὰς ἐπανάγῃ εἰς κοινωνικὸν
σύστημα, ὅθεν ὁ μῦθος ὅτι ἔσυρεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τὴν
μὲ τὴν λύραν τὰ θηρία, σώζονται μερικοὶ σίχοι,
τὰς ὁποῖας πῶρα ὅλοι τὰς νομίζον νόθας.

Οἱ Γάλλοι, καὶ Γερμανοὶ εἶχον καὶ αὐτοὶ τὰς Δρυΐδας
τὰς, ὁμοίως καὶ οἱ Βρεταννοὶ τὰς Βάρδας τὰς· καὶ ποῖον
ὅμως ἔθρονον αὐτοὶ ἐφιλοσοφῆσαν, δὲν μᾶς εἶναι τό-
σον γνωστὸν· ὅθεν αὐτὶ νὰ λέγωμεν ἀβέβαια, εἶναι
καλλίτερα νὰ μὴ εἰπῶμεν τίποτε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Περὶ τῆς ἀρχαίας Φιλοσοφίας τῶν
Ἑλλήνων.

Οἱ ἄποικοι, ὅπῃ ὁ Ἴναχος, καὶ Δαναὸς ἔφεραν ἀπὸ τῆς Αἴγυπτου εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐκεῖνοι, ὅπῃ ἔφερον ὁ Κάδμος ἀπὸ τῆς Φοινίκης, ἐστάθησαν οἱ παῖδες, ὅπῃ ἀρχισαν νὰ ἐξημερόντων τὰ ἔθνη τῆς Ἑλλάδος, τὰ ὅποια εἰς τὰς ἀρχαῖς ἦτον παντάπασι βάρβαρα.

Ἡ καλλιέργεια ὁμῶς καὶ ὁ ἔρος τῆς ἐπιστημῶν δευτὴ ἀρχισε νὰ ἀνθῆ παρ' αὐτοῖς, εἰ μὴ πρὶν τῆς 49 Ολυμπιάδα, ὅ ὅτι 573 ἔτη πρὶν Χριστῷ, καὶ ὁποῖος ὑπερέβαινε πρὸς ἄλλες καὶ τῆτο, ἀνομάζεται κατ' ἐκείνας τὰς καιρὸς Σοφός.

Ἐπὶ τὰ ἔλαβον κατ' ἐξοχὴν τὸ ὄνομα τῆτο πρὸς τοὺς Ἑλλησι. Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, Σόλων ὁ Αἰθιναῖος, Χείλων ὁ Λακεδαιμόνιος, Πιπτακὸς ὁ Μιτυληναῖος, Βίας ὁ Πριωεύς, Κλεόβελος ὁ Λίνδιος, καὶ Περίανδρος, ὁ τύραννος τῆς Κορινθίων. Οἱ δύο ἔχαπι ὁμῶς ἤρπασαν τῆτον τὸ τίτλον μὲ πανουργίαν καὶ διωλέσειαν πρὸς ἄλλοτερον, πρὸς κατ' ἀξίαν ἀρετῆς καὶ σοφίας. Διὰ τῆτο οἱ Ἑλλῆνες μὴ πρῶτα ἐπέγραψαν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς Ναὸν τῷ Ἀπόλλωνος ἐπάνωθεν τῆς θύρας τὸ σοιχεῖον Ε, ἵνα νὰ δείξεν ὅτι πρῶτε μόνον Σοφοὶ ἀληθινοὶ ἐχημάτισαν. Εἰς τῆτες ὁμῶς συμαρτυροῦσι τινὲς καὶ Ἀνάχαρσιν τὸν Σκύθα, καὶ Φάρεκίδην τὸν Σύρον, ἢ Φοίνικα, καθὼς εἶπαμεν ἀνωτέρω, ὁ ὅποιος ἐκατοίκησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ Ἐπιμηρίδην τὸν Κριτικόν, καὶ Μύσωνα τὸν Χινναῖον.

Τὸ μέρος τῆς Φιλοσοφίας, ὅπῃ ἐπεχειρήθησαν εἶποι κατ' ἐξοχὴν νὰ καλλιερῶν, ἦτον ἡ Ἠθικὴ καὶ Πολιτικὴ. Ἐφιλοσοφῶσαν λοιπὸν νομοθετῆτες, κατα-
σαί-

εὐκρινεῖς πολιτείας (δημοκρατικὰς διοικήσεις), καὶ
 ἀποσκηδάζοντες εἰς τὸν κόσμον ὑποθήκας καὶ ὑποφθέγ-
 ματα ἠθικά· ἔξω ἀπὸ τὸν Θαλίῳ, ὁ ὁποῖος κατε-
 γίνηκεν εἰς τὴν Γεωμετείαν, Ἀστρονομίαν, καὶ Φυσικῶν,
 καὶ κατέβαλε τὰ πρῶτα θεμέλια τῆς Ἰωνικῆς
 Σχολῆς, ὅπου τὴν ὁποίαν ἐπήγαγε μὲν πρῶτα εἰς τὴν
 Ἑλλάδα καὶ εἰς εἶδος μαθήσεως.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περὶ τῆς Ἰωνικῆς Σχολῆς.

Θαλίης, γόνιμα καὶ θρέμμα τῆς Μιλήτης, Πόλεως Ἰω-
 νίας, ὕστερα ὅπου τὰς πολλὰς καὶ μακρὰς περιηγήσεις,
 ὅπως ἔκαμψεν εἰς τὴν Ἀσίαν, Φοινίκην, καὶ Κρήτην,
 επιστρέφωντας εἰς τὴν πατρίδα τῆς, ἀνοίξετο σχολεῖον,
 ὅπου νὰ διδάξῃ, καὶ νὰ μεταδώσῃ ἐκεῖνο, ὅπως ὅπου τὰς
 ἀποδημίας καὶ τὴν σαυτῶν ἐδούκῃσε, καὶ ἔδωκεν ἀρ-
 χὴν εἰς τὴν Δίρεσιν, ἡ ὁποία ἐπωνομάθη ὅπου τὸν
 τόπον Ἰωνική. Αὐτὸς εἰς τὴν Γεωμετείαν εὗρεκε ὅπου
 ἀφορα θεωρήματα, ἐξήγησε τὰ αἴτια τῶν Ἐκλείψων,
 καὶ ἐπέδοθη πολλὰ εἰς τὴν Φυσικῶν, εἰς τὴν ὁποίαν
 τὴν πρῶτῳ ἀρχὴν τῶν φυσικῶν ὄντων τὴν ἀπέδιδον
 εἰς τὸ ὕδωρ.

Τῶτον διεδέχθη εἰς τὴν αὐτὴν σχολὴν Ἀναξίμαν-
 δρος ὁ Μιλήσιος, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἐπέλατῃσε τὴν
 λόξωσιν τῆς Ζωῆς, καὶ τὰς Ἰσημερίας· ἐκονήσε
 τὰ ἀεροσκόπια, τὴν σφαιρῶν, τὸν γινόμενα, καὶ τὰς
 γεωγραφικὰς πίνακας, ταῖς κοινῶς λεγομένης χάρ-
 ταις.

Τῶτον τὸν διεδέχθηκεν Ἀναξίμηνης, Μιλήσιος καὶ αὐ-
 τὸς, ὁ ὁποῖος ἐσάθη πρῶτος, ὅπως κατεσκεύασε τετρα-
 πύργον, ἢ τοῖ ἀρολόγιον ἡλιακόν. Οὗτος ὑπέθετο ἀρ-
 χὴν πρῶτος πρᾶγματος τὴν ἀέρα.

Τῆτον τὸν διεδέχθησαν Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομέ-
νιος, ὁ ἐπονομαθεὶς νῆς, δι' ὅτι ἐγνώριζε, τὸτ' ἔστιν
ἐδόξαζε ἴσθ' ἀπώτην αἰτίαν τῆ παντός σὺν νῦν θεῖον.
Οὗτος ἐσάθη ἀπώτως εἰσηγητῆς τῆς ὁμοιομερίας, εἶ-
τ' ἔν τῆς δόξης ὅτι ὁ κόσμος σιυίσαται ἀπὸ μέρη
ὅμοια.

Αὐτὸν τέλος πάντων τὸν διεδέχθησαν Ἀρχέλαος,
ὁ ὁποῖος εἶχ' ἐναντίας ἐπρέσβουσαν ὅτι ὁ κόσμος συ-
νίσταται ἀπὸ μέρη ἀνόμοια, καὶ ἀνομάθη Φυσικός, ἐ-
πειδὴ ἀπώτως ἔφερον ἀπὸ τῶ Γωνίαν εἰς τὰς Ἀθί-
νας τῶ ἀπαδῶ τῆς Φυσικῆς, σὺθα ἐχημάτισε δι-
δάσκαλος τῆ Σωκράτης.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς Σωκρατικῆς Σχολῆς.

Σωκράτης, ὁ ὕδς Σωφρονίσκη τῆ λιθουρῆ, καὶ Φαι-
ναρέτης τῆς μαίας, ὅς τις ἐχρηνήθη εἰς τὰς Ἀθίνας
467 χρόνια ἀπὸν Χερσεῖ, μ' ὅλον ὅπῃ ἐσάθη μαθη-
τῆς τῆ Ἀρχελάου, ἀφισσε ὅμως τὰ φυσικά, καὶ ἐπε-
δόθη ὅλος δι' ὅλα εἰς τῶ Ἡθικῶν Φιλοσοφίαν, τῆς
ὁποίας ἐνομήθη δικαίως ἀπὸ τῆς Εὐλλήσι πατρῶ, καὶ
ἀπώτως εἰσηγητῆς.

Ἐκαλλιέργησε καὶ ἐπεμελήθη πολλὰ καὶ τῶ Λο-
γικῶν, ἡ ὁποία πολὺ μεγαλιτέρων ἀπόβασιν ἤθελε
λάβη ἀπὸ τῆς Παλαιῶς, ἀπ' οἱ μετ' αὐτὸν ἀκολο-
θεῖσαν καλλιτέρα τὸ ἀπὸδειγμά τῆ, καὶ τὰς διδασκα-
λίαν τῆ.

Αὐτὸς ἴσθ' ἀπὸ ἐλέγχῃ τῶ ἀλαζονίαν ἐκείνων, οἱ
ὁποῖοι ἐπαγγέλλοντο, ὅτι τὰ ἱξέρων ὅλα, καὶ ἐφιλο-
νεικῶσαν περὶ παντός ἀράγματος, ἐπροσποιεῖτο καὶ διε-
τείνετο ὅτι δὲν ἱξέρει τίποτες· (σὺ οἶδα, ἔλεγχῃ, ὅ-
τι ἐδὲν οἶδα). Καὶ αὐτὸς τῆς ἀεμβοήτης ἐρετικῆς,

προ-

προβαλλόντες τες τότε μίαν θεωρίαν, καὶ τότε ἄλλω, ἐρωτῶντας τότε εὐα ἐρώτημα, καὶ τότε ἄλλο, τες ἐβίαζε νὰ προσδιορίζεν ἀκριβῶς τες ὅροις, ὅπως μεταχειρίζοντε, νὰ ἐκφράζεν λεπτομερῶς τας ἰδέας τες, νὰ καταβαίνεν ὑπὸ τας φηκὰς καὶ ἀορίστως ἀρχάς, εἰς τας ὁποίας ἐπλανῶντο, εἰς τὰ μερικὰ καὶ ἀτομικά· καὶ σφίγγοντες τας ἔτι μάλλον καὶ μάλλον, τες ὑπάγκραζε τέλος πάντων νὰ ὁμολογῶν καὶ ἄκοντες τὴν ἀμάρτυρίαν τες.

Μὲ τῶν τὸν τρόπον αὐτὸς ἐδίδασκε τὴν ἀληθινὴν τέχνην τῆ συλλογίζεσθαι, καὶ ὅχι μόνον τὸ μέρος ἐκείνο τῆς Διαλεκτικῆς, ὅπως περιγραφεῖται τὸν τρόπον τῆ ὑποδεικνύσθαι εἰς ἄλλως τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀναλυτικὴν, τῆ ἔστιν ἐκεῖνῳ, ὅπως διδάσκει τὴν τρόπον τῆ δύνειν τὴν ἀλήθειαν· ἐπειδὴ ἡ κυρία καὶ καλύτερα ὁδὸς εἰς τὸ εὐρεῖν τὴν ἀλήθειαν εἶναι κυρίως ἐκεῖνη, ὅπως αὐτὸς ἀπολαθῶσεν, ὁ ὁποῖος ἀρχίζεν ὑπὸ τὸ νὰ ἀμφιβάλλη μὴ λόγῳ, καὶ νὰ μὴ δέχεται ὡς ἀληθινὸν ἐκεῖνο, ὅπως μὲ τὴν πείραν δὲν γνωρίζεται τέτοιον· καὶ ἤθελον εἰς κάθε περιγραμὴν νὰ προσδιορίζεται ἀκριβῶς τὸ ἐπιπέδον τῆ ζητήματος, καὶ νὰ ὀρίζονται σαφῶς οἱ ὅροι, καὶ εἰς κάθε συζητήσιν νὰ προβαίνεν βαθμῶδον ὑπὸ τὰ μερικὰ εἰς τὰ καθόλου, καὶ ὅχι τὸ ἐνωστίον (Χριστιαν. Θωμάσιος Φιλοσ. ἀρχ. Κεφ. Δ'. §. 7.).

Ὡς τὸσον ὑπόμνημα γεγραμμῶν δὲν μᾶς ἄφησε κανένα, καὶ τὰ δόγματα τῆς διδασκαλίᾳς τῆ ἤθελον εἶναι βέβαια χαυλῶτα, ἀν δὲν ἐφρόντιζαν ὁ Ἐκκοφῶν καὶ ὁ Πλάτων νὰ μᾶς τὰ ἐκδώσεν μὲ τὰ συγγραμμάτα τες.

Ἀφ' ἧ ἔφθασεν εἰς τὸ ἐβδομηκοστὸν ἔτος τῆς ηλικίας τῆς, κατηγορήθη ὅτι κατεφρονῆσε τες Θεῶς, μὲ τὸ νὰ ἐδέχετο εὐα μόνον Θεὸν, καὶ διέφθειρε τες νέες, χωρίζοντας τες ὑπὸ τες γονεῖς των· ἐπειδὴ οἱ νέοι συνέφεχον ἀγγελῶδον δὲ νὰ τὸν ἀπρόάζονται· ὅθεν τὸν κατεδίκασαν νὰ πίνῃ τὸ κώνειον, τὴν ὁποῖαν καταδί-

κινῶν ἢ μπορεῖσεν δὲ κολώτατα γὰρ τὴν ὑποφύγη μὲ ἀπολογίαν, ἢ φυγῶν· αὐτὸς ὅμως ὑποφέρωντας τὴν θεληματικῶς, καὶ ἀναλεγομένως εἰς τὸ δεσμωτικόν μὲ τὰς μαθητὰς τὴν φιλοσοφίαν ἀθανασίας ψυχῆς, καὶ φιλοσοφίαν μελέτης μακαριότητος τῶν ἀγαθῶν ψυχῶν, ἐτελεύτησεν ἡσύχως, καὶ μὲ ὑπομονὴν μεγάλην.

Αὐτὸς εἶχεν εἷς ἀξιόλογον ἀειθερὸν μαθητὴν, ἀπὸ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἔγιναν μὲν ταῦτα ἀρχηγοὶ διαφορῶν Αἰρέσεων, καθὼς ὁ Εὐκλείδης τῆς Μεγαρικῆς, ἢ ὁποία ἐλέγετο καὶ Ἐρισικὴ, ἢ Διαλεκτικὴ· ὁ Φαίδων τῆς Ἡλείακῆς, ἀπὸ τῆς ὁποίας προήλθεν ἡ Ἐρεξιακὴ· ὁ Πλάτων τῆς Ἀκαδημαϊκῆς, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀνεβλάσθησεν ἡ Περιπατητικὴ· ὁ Ἀντιγόνης τῆς Κόλικῆς, ἢ ὁποία παρήγαγε μὲν ταῦτα τὴν Στωϊκῶν· ὁ Ἀρείππος τῆς Κυρηναικῆς, ἢ Ἡδονικῆς, ἢ ὁποία ἔδωκεν ἐν μέρει ἀρχὴν εἰς τὴν Ἐπικυρεῖον, καὶ τῶν ὁποίων τῶν Αἰρέσεων θέλωμεν ὁμιλήσει ἡδὴ ἰδιαιτέρον.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ.

Περὶ τῆς Μεγαρικῆς, Ἡλείακῆς, καὶ Ἐρεξιακῆς Αἰρέσεως.

§. Α'. Μεγαρικὴ.

Εὐκλείδης ὁ Μεγαρεὺς, διάφορος ἀπὸ τὸν Ἀλεξανδρεῖα, ὅστις εἷς αἰῶνα μὲν ταῦτα ἔγινε περίεργος καὶ σοιχεῖα τῆς Γεωμετρίας, ἔλαβεν εἷς τὸσον διάπυρον ἔρωτα μαθήσεως, ὅπως ὄντας ἐμπειδισμῶν μὲ τιμωρίαν θανάτου εἰς τὰς Μεγαρεῖς γὰρ πατήσκειν εἰς τὰς Ἀθῆνας, (ὅτι αἰτίας τῶν πολέμων, ὅπως εἶχον τότε αὐτὰ τὰ δύο ἔθνη) ἐπήγαγε κάθε νύκτα μὲ
24

ἐνδύματα γυναικεία, ἔχε γὰ ἀκὴν τὰ μαθήματα τῷ Σωκράτῃ.

Αὐτὸς ἐπεμελήθη πλεονέστερον ἄπο κάθε ἄλλο πὺν Λογικῷ, ἢ μάλλον εἰπεῖν τῷ Διαλεκτικῷ, πῶς κινεῖται ὁ μῶς εἰς τὸ, ὅχι ἄπο μίω καθαραὺ ὀπιθυμίας τῷ γινώσκειν τῷ ἀλήθειαν, ἀλλὰ ἄπο εἴα ἀμείβον ἔρωτα τῷ εἰρῖζειν, εἰς ἔροπον ὀπῶ ἢ Σχολῆ, ὀπῶ εἰς τῷ παρῖδα ἠσοῖζε, καὶ ἠνομάδῃ κατ' ἀρχὰς ἄπο τὸν τόπον Μεγαρικῆ, μετωνομάδῃ ἔπειτα ἔχε τῷ ἐδικλῶτα εἰρισικῷ ἔχῃθεσιν Ἐρισικῆ· καὶ ἔπειθῃ αἰ εἰριδες ἐγίνεσταν κατ' ἔρωταπόκεισιν, ἠνομάδῃ ἀκόμι καὶ Διαλεκτικῆ.

Ἐχε ἔχῃδοχος πρῶτον τὸν Εὐβελίδῳ, ὁ ὀποῖος ἐφεῦρεν εἴα εἶδος ὀπιχειρήσεως, ὀπῶ ἠνομάδῃ Σωρείπῃ, καὶ ὁ ὀποῖος λέγειν γὰ ἐχημάτισε καὶ διδάσκαλος τῷ Δημοδόχῳ· ἔπειτα τὸν Ἀλεξῖτον, τὸν Εὐφωτον, Ἀπολλώνιον τὸν Κρένον, τὸν Διόδωρον, τὸν Ἰχθύων, καὶ Κλινόμαχον, τὸν Στίλκωνα, οἱ ὀποῖοι ὄλοι ἦτον ἀκαταμάχητοι καὶ πῶροβῆτοι εἰς τὸ εἰρῖζειν ἔχε κάθε πῶραγμα καὶ εὐλογον καὶ ἄλογον, ὄθον καὶ Σοφισαὶ ἠνομάδῃσαν.

§. Β'. Η' λειακῆ, ἔ Ἐρετριακῆ.

Φαίδων ὁ Η' λείος, εἴας ἄπο τῷ πλεον ἀγαπητῷ μαθητῷ τῷ Σωκράτῃ, ἠσοῖζε τῷ γολῶ, ἢ ὀποῖα κατ' ἀρχὰς ἠνομάδῃ Η' λειακῆ, εἰς τῷ ὀποῖαν τὸν διεδέχθησκον ὁ Πλείσανος· μῖ ταῦτα ὀμως, ἀπερνῶνται εἰς Μενέδημον τὸν Ἐρετεῖα, ἠνομάδῃ Ἐρετριακῆ, εἰς τῷ ὀποῖαν τὸν διεδέχθησκον ὁ Ἀσκληπιάδης, ἔχῃφορος ἄπο τὸν περιφῃμον Ἰαφῶν, ὀπῶ μεπῖρχετο τῷ Ἰατρικῷ εἰς πῶ Ρ' ὀμῳ ὀπι Πομπῖς, καὶ Καίσαρος.

Περὶ τῆς Ἀκαδημαϊκῆς ἔ Περιπατητικῆς
Αἰρέσεως.

Β. Α'. Ἀκαδημαϊκῆ.

Ο αἰσθητότερος δὲ τῶν μαθητῶν τῆ Σωκράτους ἦτον ὁ Πλάτων, ὃς τις ἐβλήθη εἰς τὰς Ἀθῆνας 426 ἔτι πρὶν Χρῆστῃ. Ἀποδησικωντας ὁ Σωκράτης, εἰς ἐδόθη εἰς περιηγήσεις· ἐπῆλθῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἕνα νὰ συνομιλήσῃ μὲ τῶν Πυθαγορείων· ἐπῆλθῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον νὰ βεβλήθῃ μὲ τῶν Ἱερέων τῶν Αἰγυπτίων· ἔπειτα γυρίζωντας εἰς τὴν πατρίδα τῶν, ἠύοίξε τὴν Σχολὴν τῶν εἰς εἴνα τόπον κατάσκιον ἀπὸ δούρα, ἢ ὅποια, ἀπὸ Ἐκάδημον τὸν κήτορα τῶν τόπων, ὠνομάθη τῶν τῶν Ἐκαδημία, ἢ ἔπειτα Ἀκαδημία.

Οὗτος ἐδόξαζε τὴν ὕλην αἰδίων, ἄμορφον ὅμως κατ' ἑαυτὴν, ἢ μεμορφωμένην ἔπειτα ἢ τετραγώνην κατὰ Θεῶν. Εἰς τὸν Κόσμον ἀπέδιδε μίαν ψυχὴν αἰδίων, ἢ ὅποια διοικεῖ τὸ πᾶν, κατὰ τὴν θεῶν τῶν τῶν. Κοντὰ εἰς τὸν τῶν τῶν καὶ ἀνώτατον Θεὸν, ὑπέδεται ἀκόμε καὶ ἄλλας Θεῶν κατωτέρων, ἢ δαίμονας, τῶν ὅποιων τῶν ἐδόξαζον ὡς ἀπορροίας τῶν Θεῶν. Ἀπορροίας Θεῶν ἐνόμιζε προσέτι καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, ἢ ἕνα τῶν φύσει αἰδίων καὶ ἀθανάτων· ἀφ' ἧ ὅμως κλειδὸν εἰς τὰ σώματα ἀποβάλλεν κατ' αὐτὸν, ἢ συγγένῃ τῶν τῶν τῶν ἰδέων τῶν, τῶν ὅποιων τῶν τῶν νὰ παχίξεν ἕνα νὰ τῶν ἀποκρίσεν πάλιν ἕνα μὲσθ τῶν τῶν τῶν, καὶ ἕνα νὰ ὁμοιωθῆν' ὅξ ὑπαρχῆς μὲ τὸν Θεὸν, καὶ νὰ ὁμοιωθῆν πάλιν εἰς αὐτὸν μὲ τὸν θάνατον τῶν τῶν τῶν.

Τὴν Σχολὴν τῶν Πλάτωνος τὴν διεδέχθησαν ἐξῆς

Σπέρσιππος ὁ εἰς ἀδελφῆς ἀνεψίος τε, Ξυνοκράτης, Πολέμων, Κραύτωρ, καὶ Κράτης, οἱ ὅποιοι ἐφύλαξαν ἀποδοχάρακτα τὰ δόγματα τῆς διδασκαλίας τε, καὶ εἰς τὸ στυίσιον τῶν ἀρχαίων Ἀκαδημίων.

Ἀρκεσίλαος ὅμως, ὅπως διεδέχθηκε τὸν Κράτητα, ἔκαμψεν εἰς αὐτὰ κάποιας μεταβολῆς, καὶ κατέστησε πῖν μέσῳ Ἀκαδημίων, εἰς τῶν ὁποίων ἔχε διαδόχους τὸν Λακίδω, τὸν Εὐαύδρον, καὶ τὸν Ἡγησίνον.

Καρνεάδης τέλος πάντων, ὅπως διεδέχθηκε τὸν Ἡγησίνον, ἔκαμψεν ἄλλας μεταβολῆς, καὶ κατέστησε τῶν νέων Ἀκαδημίων, εἰς τῶν ὁποίων τὸν ἠκολούθησαν πρῶτον ὁ Κλιτόμαχος, ἔπειτα ὁ Φίλων, ὁ ὅποιος πηγαινῶν εἰς Ρώμῳ ἐπὶ τῶν πολέμων τῶν Μιθριδάται, ἔλαβεν ἀκροατῶν τε τὸν Κικέρωνα, καὶ τελευταῖον Ἀντίοχον τὸν Ἀσκαλονίτην.

Ἡ πρώτη καὶ κυριώτερα διαφορὰ τῶν τῶν Ἑλιῶν Ἀκαδημαϊκῶν Αἵρέσεων ἦτον περὶ τῶν βεβαιότητι τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων· διότι ὁ Πλάτων ἐπέκειντο, ὅτι ἐπειδὴ τὰ πράγματα μωραίνονται ἄλλα εἰς τῶν αἰδήσεων, καὶ ἄλλα εἰς τὴν νοῦν, ὁ μὲν νῦν ἀδύνατον τῶν ἀληθινῶν ἐπισημῶν καὶ βεβαιότητι τῶν πραγμάτων, αἱ δὲ αἰδήσεις δὲν ἠμποροῦν νὰ παραξύν, εἰ μὴ πῖν ἀπλῶν δοξασίαν καὶ πιθανότητι (Κικερ. Ἀκαδημ. Ζητήμ. Α'. καὶ Δ.). Ὁ Ἀρκεσίλαος εἰς ἐναντίας ἐλέγη ὅτι ἡμεῖς οἱ ἀνθρωποὶ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐξάραμεν κανένα πρᾶγμα, καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ φύσις τῶν πραγμάτων δὲν ἐπιδέχεται ἀληθινῶν ἐπισημῶν (Κικερ. αὐτόθι). Ὁ Καρνεάδης πάλιν ἐλέγη, ὅτι ἡ ἀλήθεια εὐρίσκειται, ναί, εἰς τῶν φύσιν τῶν πραγμάτων, εἶναι ὅμως εἰς ἡμᾶς ἀκατάληπτος (Κικερ. Ἀκαδημ. Δ'. καὶ Εὐσέβ. Προφθασκ. Εὐαγγελ. 14.).

Εἰς τὰς μὲν ταῦτα χρόνους ἀνεβλάσθη καὶ μία ἄλλη Πλατωνικὴ Αἵρεσις, ἡ ὁποία ἀνομάθη τῶν Πλατωνικογινιόρων· ἀλλὰ περὶ ταύτης θελόμεν ὁμιλήσει ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

§. Β. Περιπατητική, ἢ Ἀριστοτελική.

Αριστοτέλης, ὁ υἱὸς Νικομάχε τῆ ἰατρῆ ἐλληνίδου εἰς Σπάγειρα, Πόλιν Μακεδονίας, ζῆε ἐπὶ πρὶν Χριστῷ. Αὐτὸς ἐμαθῆτόθεν 20 χρόνια πρὸ Πλάτωνι, ὁ ὁποῖος ἐσωηθίζε νὰ τὸν ὀνομάζει ψυχῶν ἢ νὰν τῆς Σχολῆς τῆς. Φίλιππος ὁ Μακεδὼν τὸν ἐπροσκάλεσε εἰς παιδαγωγὸν τῆ μεγάλης Ἀλεξάνδρου, μὲ τὸν ὁποῖον ἐσάθη ἠκτὼ χρόνος, ἢ ὁποῖος ἐσωηθίζε νὰ λέγη, ὅτι ἄπο τὸν πατέρα τῆ ἔλαβε τὸ εἶναι, ἢ ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη τὸ εἶναι. Γυρίζοντας μὲ ταῦτα εἰς τὰς Ἀθῆνας, ἐπειδὴ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἐδίδασκεν ὁ Ξενοκράτης, αὐτὸς ἠλοῖζε χολεῖον εἰς τὸ Λύκειον, τὸ ὁποῖον ἦτον οἷας τόπος οἰκοδομημῆτος ἄπο τὸν Περικλέα, εἰς νὰ ἀσκῆνται οἱ νέοι τὴν γυμναστικὴν καὶ πολεμικὴν· καὶ ἐπειδὴ εἰς αὐτὸ τὸ χολεῖον ἐδίδασκεν ὄχι ὅπτι καθέδρας, ἀλλὰ περπατῆταις, οἱ μαθηταὶ τῆ ὀνομάθησαν Περιπατητικοί.

Ἐκράτισε τὸ χολεῖον τῆτο δεκαεῖς χρόνια· ἐπειτα ἀναγκασθῆντος ἄπο τὰς ἐξαβολὰς τῆς ἐχθρῶν νὰ φύγη εἰς τὴν Χαλκίδα Πόλιν τῆς Εὐβοίας, ἄφητε εἰς τὸν Θεόφραστον τὸν Ἐρέσιον, τὸν ὁποῖον τὸν διεδέχθη Σθένων ὁ Λαμφακλώδης. Τῆτον τὸν διεδέχθη Λύκων ὁ Τρῶς, Ἀρείων ὁ Κεῖος, ἢ τελευταῖον Κερόπλεος, ἢ Διόδωρος.

Ὁ Ἀριστοτέλης, μὲ τὸ ὑψηλὸν καὶ βαθὺ πνεῦμά τῆ, ἐνηγαλίθη σχεδὸν ὅλας τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας, τὴν Ποιητικὴν, τὴν Ῥητορικὴν, τὴν Λογικὴν, τὴν Μεταφυσικὴν, τὴν Ἠθικὴν, τὴν Πολιτικὴν, τὴν Φυσικὴν, καὶ κατ' ἐξοχὴν τὴν Ἰστορίαν καὶ ζῶων, εἰς τὴν ὁποῖαν, εἰς βοήθειαν, ἢ πρὸς ὄντι βασιλικῆς συνδρομῆς τῆ μεγάλης Ἀλεξάνδρου, ἔκαμε παρατηρήσεις καὶ ἀνακαλύψεις θαυμασίας.

Αὐτὸς πρῶτος κατέγραψε τὴν Λογικὴν εἰς παραγραματικὴν συστηματικὴν, ἀγαθὰ καὶ αὐτὸς ἐνηκολίθη

πρότερον εἰς τὴν Διαλεκτικὴν, ὡσαύτως εἰς τὴν Ἀναλυτικὴν ἢ συγγνωσέος ὁ ἀνὴρ, ἀν' ὧντας τότε εἰς ἀκμὴν ἢ ἀπατηλὴν τέχνην τῆς Σοφιστικῆς, ἐσοχάθη ἀναγκαιότερον ἅπτε καθε ἄλλο νὰ διδάξῃ τὸν ἕσπον, ἕξ τῶ ὁποῖε νὰ τὸς καταβάλλων.

Τὰ βιβλία, ὅπε εἰσώθησαν ἐπάνω εἰς τὴν Λογικὴν, καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Φιλοσοφίας, εἶναι ἀναείδητα. Διογῆνης ὁ Λαέρτιος μᾶς ὑφαίνει εἴνα κατὰλογον τῶν διεξοδικώτατον· εἰς τὰ ὁποῖα ὄλα ἀφῆσε ἑξάδοχον τὸν Θεόφραστον, ἅπτε τὸν ὁποῖον ἀπέρασων μὲ ἐντολίω ἑξάδηκῃς εἰς τὸν Νηλέα, καὶ εἰς τὸς κληρονόμους τε, οἱ ὁποῖοι, φοβέμενοι μὲν τὸς τὰ πάρεν οἱ Βασιλεῖς τῆς Περγάμης, καὶ τὰ μετακομίσων εἰς τὴν μεγαλωπᾶτῃ βιβλιοθήκῃ, ὅπε μὲ ἀπεδῆς μεγάλῃς ἅπτε ἑξάφορα μέρη σωμῆθροῖζον, τὰ ἑξάφων εἰς τὴν γλῶ, εἰς τὴν ὁποῖαν ἔμειναν τὰ περὶασότερα. Ἀφ' ἑ μὲ 130 χρόνους ἐγῆκαν ἅπτε τὴν γλῶ, ἐπαλίθισων εἰς Ἀπελικῶντα τὸν Τήιον, ὁ ὁποῖος ἀνεπλήρωσε πολλὰ ἐλλείματα καὶ τὴν φαντασίω τῶ. Ἀλλὰ τόσα ἀνεπληρώματα ἔκαμῃ εἰς αὐτὰ μὲ τῆς τῆς Θουραμνίων ὁ Γραμματικὸς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐδόθησαν ἅπτε τὸν Α. Σύλλων (1), ὁ ὁποῖος τὰ ἔφερων εἰς Ρώμῃ μᾶζι μὲ ἄλλα λάφουρα, ἀφ' ἑ ἐπόρθησε τὰς Ἀθῶνας. Τοῖτης λογῆς διερθαρμῆα καὶ νενοθεύμενα τὰ συγγραμματα τῶ Ἀριστοτέλης ἐξεδόθησαν πρώτῃ φορᾶ παρ' Ἀνδροῖκῶ τῶ Ρόδῆς, ὁ ὁποῖος ἀφ' ἑ ἔβαλον εἰς τὰξιν ἐκεῖνα, ὅπε ἀνήκων εἰς τὴν Λογικὴν, Ἡθικὴν, καὶ Φυσικὴν, δεισκωντας καὶ μερικὰ, ὅπε ἐπραγματόδοντο ὡσαύτως τῶ ὄντων ἐν γλῶ, καὶ μὲν ἑξέφωρτας εἰς ποῖαν ἅπτε τὸς εἰρημῆας κλάσεις ἔπεπε νὰ τὰ ἀνάξῃ, τὰ ἔταξον ὕστερα ἅπτε τὰ φυσικὰ,

ὅπε

(1) „Καὶ τὸν Ἀπελικῶντος βιβλιοθήκην καταλαβὼν ὁ Σύλλας κτ. Ὄρα Στίδων ἐν τῇ λέξει Ἀπελικῶν.“

• ὁπρᾶφῶντάς ται δὲ τῆτο, Μετὰ τὰ φυσικά· καὶ ἐνταῦ-
 θεν παροῖλθε τὸ ὄνομα τῆς Μεταφυσικῆς, ἡ ὁποία ὕ-
 περῶτερα ἐφηρμόθη καὶ εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς Φιλο-
 σοφίας, ὅπῃ παραγματίζεται περὶ τῶν πνδύμάτων, ἢ
 αὐτῶν ὑσιῶν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Ε΄.

Περὶ τῆς Κυρικῆς ἔ Στωϊκῆς Αἱρέσεως.

§. Α΄. Κυρική.

Η Κυρική Αἱρέσις ἀνομάθη ἔτω παῶτον ἀπὸ τὸν
 πόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ἀντιόχνης ἠύριξε τὸ χολ-
 λείον τε, ὁ ὁποῖος ἦτον πλυσίον εἰς σῶα Ναὸν τῆ
 Ηρακλέος ἔξω ἀπὸ τὰς Ἀθῶνας, καὶ ἀνομάζετο Κυ-
 κόςαργες, ἀπὸ σῶα κυία ἀργόν, τῆτ ἔστι σκύλον ἀ-
 παρον, ὁ ὁποῖος ἦρπασε ποτὲ θῦμα, καὶ ἔφυγῆ ἀυ-
 τῆ. Δούτερον ἀνομάθη Κυρική καὶ ἀπὸ τῶν κυρικῶν
 αὐθαδεῶν, καὶ τὸ δικτικόν, ὅπῃ ἐσωλήθιζαν να ἔχεν
 οἱ Φιλόσοφοι αὐτῆς τῆς Αἱρέσεως.

• Ἀπὸ τὰς διδασκαλίας τῆ Σωκράτης ἐκεῖναι μόνον
 ἦρεσαν εἰς τὸν Ἀντιόχῶν, ὅσαι ἀπέβλεπον εἰς τῶν
 ἀνοχῶν τῶν δεινῶν, καὶ καταφρόνησιν τῶν ἀνθρωπίνων
 παραγμάτων. Τὰς ἐμεταχειρίθη ὅμως με τὸσῶν ὑπερ-
 βολῶν, ὅπῃ ἔπεσαν ὄχι μόνον εἰς μίαν πτωχίαν ἐ-
 πέσιον, ἀλλὰ καὶ εἰς μίαν παντελῆ ρυπαρότητα, εἰς
 τῶν ὁποῖαν ἠύσσε τῶν ἀναρχωτίαν, καὶ τῶν ἀνόμα-
 ζον ἐλάθεριαν.

• Τῆτ δᾶδοχοι παῶτοι καὶ ὀνομαστέροι ἐχημάτισαν
 Διοχῆς ὁ Σιναπῶς, Μόνιμος, Ὀνησίκρατος, Κράτης
 ὁ Θεβαῖος, με τῶν γυναικα τῆ Ἰππαρχίαν, Μηξο-
 κλῆς, Μενίππος, καὶ Μενέδημος.

§. Β΄. Στωϊ-

Ζώων ὁ Κιτιεύς ἐσάφη μερικόν καιρὸν ὀπαδὸς τῷ Κράτῳ, μὴ ταῦτα ὅμως δεῦν τῷ ἤρεσεν ἢ ρυπαρότης, καὶ ἀναιδέα τῶν Κυλικῶν, μάλιστα ἀφ' ἧ ἀρχισεν καὶ ἀκμὴ τῆς Φιλοσοφίας τῶν ἄλλων Αἰρέσεων, Διόδωρον δηλαδὴ τὸν Κρόνον, καὶ Στίλπονα τῆς Μεγαρικῆς Ἐσνοκρατίου καὶ Πολέμανα τῆς Ἀκαδημαϊκῆς· ὁ δὲ ἐκράτησεν ἄπο τῶν κυλικῶν δόγματα, ὅσα ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἀνοχλὴν τῶν δεινῶν, καὶ ἀπορρίπτωντας τὰ λοιπὰ, ἠρώϊζε χολεῖον εἰς τὴν Σπῶν, τὴν φθιψιμον δὲ τὴν ζωγραφίαν τῶν Πολυγνώτων, καὶ ἀπ' αὐτῶν οἱ ἐποδοῖτε ἀνωμαλῆσιν Στωϊκοί.

Εἰς αὐτὸ τὸ χολεῖον διεδέχθησιν τὸν Ζώωνα ὁ Κλεάνθης, ὁ Χρυσίππος, Ζώων ὁ Ταρσεύς, Διογένης ὁ Πτολεμαεύς, Ἀντίπατρος ὁ Σιδώνιος, Παναίτιος ὁ Ρόδιος, καὶ Ποσειδώνιος ὁ Ἐπαμειβύς.

Οἱ Στωϊκοὶ ἐπεμελήθησιν πολλὰ τὴν Διαλεκτικῶν, τὴν ὁποίαν τὴν παρωμοίαζον μετὰ τὸν γρόνθον κεκλεισμένον, καθὼς τὴν Ρητορικῶν μετὰ τὴν παλάμῳ ἀνοικτὴν, καὶ ἦτον ἐπιτηδεύεσθαι εἰς τὸ συλλογίζεσθαι. Ὅμως ἡ ἀγχίνουα καὶ λεπτολογία τῆς ἐπιτιπτε πολλὰς εἰς τὴν σοφιστικῶν τέχνην, τὴν ὁποίαν ὁ Ζώων τὴν ἔμαθεν ἄπο τῆς Στωϊκῆς.

Εἰς τὴν Ἡθικῶν καλὸν μόνον ἐνόμιζον τὴν ἀρετῶν, καὶ κακὸν μόνον τὴν κακίαν· τὰ δὲ λοιπὰ ὅλα τὰ ἀνωμαλῶν ἀδιάφορα. Τὸν Σοφὸν τὸν ἠθέλαν παντάπασιν ἐλδύθερον ἄπο πάθῃ· ἐπειδὴ τὰ πάθῃ, ἔλεγον, ἐναντιονόονται εἰς τὴν ἀρετῶν. Ἐγνώριζον οὖν μόνον Θεόν, τὸν ἐσοχάζοντο ὅμως ὡς σωσιζῶντα τὴν ψυχῶν τῶν παντὸς, καὶ ὑποκείμενον εἰς τὴν τυφλίαν ἀεσποτείαν τῆς Εἰμαρμένης· ἀχάφοροι καὶ τῶτο ἄπο τῆς Πλατωνικῆς, οἱ ὁποῖοι τὴν ψυχῶν τῶν Κόσμου τὴν ἐδόξαζον ἀχάφορικῶν ἄπο τὸν Θεόν.

Περὶ τῆς Κυρλωαϊκῆς, καὶ τῆς Ε' πικυρείας
Αἵρέσεως.

§. Α'. Κυρλωαϊκή.

Εκ ἑξαμέτρων ἀντικειμένη εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆ
Ἀντιδοκίης ἦτον ἡ διδασκαλία Ἀρείσιππου τῆ Κυρ-
λωαϊκῆ. Καὶ εἶναι νὰ θαυμάζῃ τινὰς ὅπερ ἄπο μίαν
καὶ τὴν αὐτὴν σχολὴν τῶ Σωκράτους ἀνεκύψαν δύο Αἵ-
ρέσεις τόσοσ ἐναντία ἀλλήλαις. Ὁ Ἀρείσιππος, θε-
πωντας ὄλλω τὴν δὺδαιμονίαν εἰς μόνω τὴν ἡδονὴν,
ἐπάχιζε μὲ καθε ἕόπον νὰ ἀπερνᾷ μίαν ζωὴν
παντάπασιν ἡδονικῶν, καὶ ἄπο τῆτο ἡ Αἵρεσίς τε ἀνο-
μάθη Ἡδοικὴ.

Τὸν Ἀρείσιππον τῆτον τὸν διεδέχθη Ἀρείσιππος, ὁ
ἡός τῆς θυγατρὸς τε Ἀρήτης, ὁ ὁποῖος ἀνάμεσα εἰς
τὰς μαθητάς τε εἶχε καὶ τὸν Θεόδαρον, τὸν ἑξ' τὴν ἄ-
κραν ἀσωτείαν τε καὶ ἀσέβειαν, ἐπονομαδοῦντε Ἀΐθεον·
ἐπειδὴ ἀρνῶνταν τὴν ὕπαρξιν καὶ τῶ Θεῶ, καὶ καθε
αὐτῆς ἐσίας.

Τῆτον τὸν διεδέχθη Ἀντίπατρος, τὸν ὁποῖον τὸν
διεδέχθη Ἐπιτιμίδης ὁ Κυρλωαῖος. Τῆτον τὸν διεδέ-
χθη Παραβῆτης, τὸν ὁποῖον τέλος πάντων τὸν διεδέ-
χθησαν Ἡγήσιος ὁ Πεισιθανάτος, καὶ Ἀννίκερις.

§. Β'. Ε' πικυρείος.

Επίκυρος, ὁ ἡός τῶ Νικοκλέως Ἀθωαῖος, ὅς τις ἐ-
θνήθη 34^ο ἔτη πρὶν τῶ κοινῆ ἔτους, εἰς Γαργήτιον,
χωρεῖον ὀλίγον ξέμακρα ἄπο τὰς Ἀθωίας, μ' ὄλον
ἐπε δὸν ἐσάθη μαθητὴς κήρυκός Κυρλωαϊκῆ, ἀλλὰ
μά-

μάλις α ἐκχυχάτο ὅτι δὲν εἶχε κανονία Διδάσκαλον, ἐδέχθη μὲ ὅλον τῆτο τὸ ἀξίωμα τῆς Κυριωαϊκῶν, ὅτι κάθε ὕδαμονία συνίσταται εἰς τὴν ἡδονίαν. Ἀγκαλά ἐπαράδειστο ὅτι ἡ πρῶτη ὕδαμονία ἴσεται εἰς τὴν ἡσυχίαν τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία δὲν ἡμπορεῖ νὰ προσκητῆ χωρὶς τὴν μετελιότητα, καὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς. Αὐτὸς ἦτον τῆ ἀληθεία ὀλιγαρκῆς εἰς τὴν δίκαιαν καὶ χρησοῦθης· οἱ ὀπαδοὶ τε ὅμως δὲν ἦτον τέτοιοι, οἱ ὁποῖοι ὠνομάζονταν ναι, ὀπικέριοι, εἰς τὰ ἔργα ὅμως καὶ ἦδη ἦτον ἡδονικοί.

Ὁ Ἐπίσκοπος ἐκράτησε χολεῖον πρῶτον εἰς Μιτυλίῳ, ἔπειτα εἰς Λάμψακον, καὶ τέλος εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς εἷα κῆπον, τὸν ὁποῖον τὸν ἀγόρασε δι' αὐτὸ τὸ τέλος. Εἰς τὰς Ἀθῶνας ἀφῆσε ἑξαδόχως Ἐρμαχον, Πολύστρατον, Διονύσιον, καὶ Βασιλεῖδην· εἰς Λάμψακον, Μηθόδωρον, Πολύαινον, καὶ Λεόντιον.

Μὰς ἀφῆσε κάποιους κανόνες ἐπιπῶν εἰς τὴν Λογικήν, τὸ ὁποῖον δι' αὐτὸ τῆτο τὸ ὠνομάσατο Κανονικόν. Τεῖα κρηπῆρα, ἡ μέσα εἰς τὸ κρηπῆρα ὡδὶ τῆς ἀληθείας ὑπέδειξε· τὰς αἰδήσεις, τὰς προλήψεις, καὶ τὰ πάθη, ταῦτον εἰπεῖν τὴν ἡδονίαν, καὶ τὴν ἀληθῆ δόξα. Εἰς τὰ αἰθνητὰ πράγματα ἔλεγει ὅτι αἱ αἰδήσεις κατ' αὐτὰς δὲν ἀπατῶν, καὶ ὅτι ἡ ὑποληψὶς (δόξα) ὅπε ἄγνάται ἀπὸ αὐτὰς, εἶναι ἀληθῆς ἢ ψεῦδης, καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτῆς, ἡ κατ' αὐτῆς μαρτυρίαν τῆς αἰδήσεων. Εἰς τὰ νοητὰ ἔβανε θεμέλιον κάθε ἀποδείξεως τὴν σαφῆ εἴνοιον, καὶ τὸν ἀκριβῆ ὀρισμόν. Εἰς τὰ πρακτικὰ, εἶτ' ἐν ἡθικῶ ἔλεγει, ὅτι πρέπει νὰ αἰρέμεθα τὴν ἡδονὴν, ὅπε δὲν ἔχει συνημῶν μὲν μαζίτης λύπην, καὶ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν λύπην, ὅπε δὲν ἔχει μαζίτης ἡδονὴν. Ὡς τὸσον νὰ ἀποφύγωμεν μίαν ἡδονὴν μικροτέραν, ὅπε γίνεται ἐμπόδιον εἰς μίαν μεγαλιτέραν· καὶ νὰ αἰρέμεθα μίαν λύπην μικροτέραν, ὅπε ἡμπορεῖ νὰ μὰς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ μίαν μεγαλιτέραν.

Εἰς τὰ Μεταρυστικά ἀναῖρεσε παντάπασι τὸ ἄϋλον, d καὶ

κὴ τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, κὴ δὲ παρεδέχετο ἄλλο, εἰ μὴ μόνον τὴν ὕλην. Ἐδέχετο τὴν ὑπαρξιν τῆς Θεῶν, ὅμως λόγῳ ἑλαστότερον, ἡδὲ πράγματι· ἐπειδὴ τὰς ἠθελε σωματικὰς, κὴ παντάπασι ἀργὰς, εἰς ἔξοπον ὅπῃ δὲ ἴξάσαν κατ' αὐτὸν τίποτες, μήτε ἐφρόντιζαν ἢ ἐκεῖνα, ὅπῃ συμβαίνειν εἰς τὸν Κόσμον. Ὡς κὴ εἰς αὐτὴν τὴν γῆσιν τῷ Κόσμῳ λέγει πῶς δὲ εἶχον κάμμιαν μετεχίν· ἀλλὰ ἔγινε κὴ αὐτὸς δὲ τὴν τυχαίαν συνδρομῶν τῆς ἀτόμων; μοι δίων διπλαθὴ μικροτάτων κὴ ἀδικιρέτων τῆς ὕλης· γνώμων, τὴν ὁποῖαν τὴν ἐπῆρον δὲ τὸν Δούκιππον κὴ Δημόκετον, ἡδὲ τῆς ὁποῖαν δέλομῳ ὀμιλήσει μὲν ταῦτα.

Αὐτὰ εἶναι αἱ ἁφθοροὶ Αἱρέσεις, ὅπῃ ἀνέφύσαν δὲ τὴν Ἰωνικῶν; ἢ μᾶλλον εἰπεῖν Σωκρατικῶν Σχολῶν. Τώρα μεταβαίνομεν εἰς ἐκείνας, ὅπῃ ἐβλάστησαν εἰς τὰς αὐτὰς γῆρας δὲ τὴν Ἰταλικῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς ἀρχαίας Φιλοσοφίας ἢ
Ἰταλῶν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περὶ τῆς Πυθαγορικῆς Αἰρέσεως.

Κεραλή ἢ Σεμελιωτῆς τῆς Ἰταλικῆς Σχολῆς ἐστάθη ὁ Πυθαγόρας, ὃς τις ἐξηγήθη εἰς τὴν νῆσον Σάμον, ἧδὼν 564 ἔτη πρὶν τῆ κοινῆ ἔτους. Οὗτος ἐμαθήτευσεν πρῶτον εἰς τὸν Ἐρμοδάμαντα (1), τὸν ἀπόγονον Κροσίου· μετὰ ταῦτα εἰς τὸν Φαιρεκίδην, εἰς τὸν Λέσβον, ἢ τέλος πάντων εἰς τὸν Ἀναξίμανδρον, καὶ εἰς τὸν ἴδιον Θαλῆν εἰς τὴν Μίλητον.

Διὰ συμβολῆς τότε τῆ Θαλῆ ἀπεδήμησεν εἰς τὴν Φοινικὴν καὶ Αἴγυπτον, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμύθηθη ἀπὸ τῆς ἱερῆς ὅλα τὰ μυστήρια τῆς, ἐδιδάχθη τὴν Γεωμετρίαν, ἢ Ἀστρονομίαν. Τὰ ἔλειπον ἀκόμι ἡ Μουσικὴ καὶ ἡ ἐπιστήμη τῶ ἀριθμῶν, καὶ ὁποίας τῆς ἐδιδάχθη ἀπὸ τῆς Μάγης ἢ Χαλδαίων, ἢ τῆς Περσίας, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν ἔφερεν αἰχμάλωτον Καμβύσης, ὁ κατακτητὴς τῆς Αἰγύπτου.

Ἐξαγοράζωντάς τὸν ἀπὸ αὐτῆ ὁ Ἡγεμῶν ἢ Κροτωνιατῆ, ἐγύεισεν εἰς τὴν Σάμον, δεισικωντὰς ὅμως τὴν πατερίδα τῆ τυραννεύου, καὶ τῆς συμπατριώτας τῆ ἔχει τόσον φόβος νὰ δεχθῆν τῆς διδασκαλίαν τῆ, ἀπέρασεν εἰς τὰ Κρότωνα, Πόλιν εἰς τὸν κόλ-

(1) Διογῆνης ὁ Λαέρτιος λέγει ὅτι πρῶτον ἐμαθήτευσεν εἰς τὸν Φαιρεκίδην, καὶ ὕστερ εἰς τὸν Ἐρμοδάμαντα. Ἐν τῷ βίῳ Πυθαγ.

κόλπον τῆς ἑσπερίας, ἐν τῇ Καλαβρείᾳ, ἡ ὁποία τὰς καιρὸς ἐκείνης ἀνομάζετο ἀπὸ τὰς ἐλλυρικὰς Ἰσποκίας, ὅπως αὐτὴ ἐκατοικῆσαν Μεγάλῃ Ἑλλάδι, καὶ ἀνοιγάντας αὐτὰ τὴν ἑσπερίαν, ἀπόκτισε σὺν μεγάλῳ ἀειθερῶν μαθητῶν.

Οἱ ἐπισημότεροι ἀπὸ τὰς ὁπαδὸς τῆ ἦτον Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκράγαντινος, ὁ ὁποῖος ὑπέθετεν ἀρχὰς ὅλων τῶν φαινομένων τὴν συμφωνίαν ἢ ἁρμονίαν, καὶ ἀπέθετε μέσα εἰς τὰς φλόγας τῆς Λίτνης, εἰς τὰς ὁποίας ἀλέγειν μερικοὶ ὅτι ἔπεσε θεληματικῶς. Ἀρχαῖος ὁ Ταραντίνος, ὁ ὁποῖος ἐφύρθηκε τὸν διπλασιασμόν τῆ κύβου, καὶ ἐσάθη πρῶτος, ὅπως ἐφήρμωσε τὴν Γεωμετρίαν εἰς τὴν Μηχανικῶν. Τίμαιος ὁ Λακρόν, ὅς τις συνέγραφε περὶ Κόσμου βιβλίον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐδανείσθη πολλὰς γνώμας ὁ Πλάτων. Φιλόλαος ὁ Κροτωνιάτης, ὁ ὁποῖος νομίζεται ὡς πρῶτος εἰσηγητὴς τῆς κινήσεως τῆς Γῆς. Ἀλκμέων ὁ Κροτωνιάτης, Ἰππασσος ὁ Μεταποντίνος, Εὐδόξος ὁ Κνίδιος, καὶ Ἐπίχαρμος ὁ Κῶος. Τῆς αὐτῆς Αἰρέσεως ἦτον καὶ ὁ Ἰππάρχος, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἀνεκάλυψε τὴν ἀναπόδισιν τῆς ἀσέρας ἀπὸ Δυσμᾶς εἰς Ἀνατολᾶς, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν φησὶν ἢ ἀναπόδισις τῶν ἰσημερινῶν σφαιρῶν, καὶ τὴν κατέλογον τῆς ἀσέρας.

Οἱ μαθητὰς τοῦ Πυθαγόρου ἐδιαιρένταν εἰς δύο κλάσεις ἐπιστημονικὰς, ἢ γνησίας, οἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο Πυθαγόρειοι, καὶ εἰς ἀκασματικὰς, ἢ ἀπλῆς ἀκροάτας, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο Πυθαγόρειοι. Οἱ πρῶτοι ἐζῶντο κατὰ τινὰ ἕξοπον κοινότητος, καὶ ἐχώρουν εἰς τὰς ἑσπερίαν μυστήρια τῶν διδασκαλιῶν τε, εἰς τὰς ὁποίας ἦσαν ὅσον ἐφθωναν, ὡς ἂν ὑσερα ἀπὸ μίαν μεγάλην ἀκροάτην, καὶ τὴν ἀσπληνὴν πενταετησίαν τῆς ἀσπληνῆς ἡχοον, ὡς ἂν τὴν νύκτα, καὶ ὅπως ἄλλοι ἐφθωναν ἀπὸ τῆς ἀσπληνῆς ἀπέτασμα. Οἱ δεύτεροι ἦσαν ἐκείνοι, ὅπως πρῶτοι ἐφθωναν νὰ ἀκροάζωνται τὰ μαθήματα, ὅπως πρῶτοι ἐφθωναν τὸ κοινὸν, τὰ ὁποῖα ἐσφρόντο περὶ τὰς ἀσπληνῆς κανόνας τῆς Ἡθικῆς.

Ο Πυθαγόρας ἐκαλλιέργησε πολλὰ τῶν Γεωμε-
τειῶν, Ἀριθμητικῶν, καὶ Μουσικῶν, πρὸς ὁποίας καὶ
κατεπλάτισσε μὲν ἁφ' ἑαυτοῦ εὐδαιμόνια, ἀπὸ τῶν ὁποίων
τὰ ἀξιολογώτερα εἶναι τὸ πρῶτον θεώρημα τῆς ἐν
τῷ ὀρθογωνίῳ τετραγώνῳ ὑποτεινόμενης, καὶ ἡ εὕρεσις
τῶν Μουσικῶν.

Τῶν Φιλοσοφῶν, τῶν ὁποίων αὐτὸς πρῶτος ἀγά-
μασε μὲν τὸ ὄνομα, τῶν διακεκρίστων εἰς Θεωρητι-
κῶν καὶ Πρακτικῶν. Εἰς τῶν πρῶτων ἐπισημασθέντων
τῶν Θεῶν, τῶν ψυχῆς, καὶ τῶν τῶν ὑλικῶν παραγ-
μάτων· εἰς τῶν ἑστέρας τῶν τῶν Ἡθικῶν. Τὸν
Θεὸν τὸν ἐδόξαζον ὡς πνεῦμα, ἢ μίαν νοερὰν δυνά-
μιν, ἡγεμονικὴν εἰς ὅλην τὴν φύσιν, εἰς τῶν ὁ-
ποίων ὑπέταττε τῆς ἄλλης κατωτέρας Θεῶν, πρὸς Δαι-
μονας, καὶ πρὸς Ἡρώας. Τὰ ὑπὲρ Σελήνης ἐδόξαζον
ὅτι διοικῶνται ἀπὸ τῶν θείων Πράξεων· τὰ ὑπὸ Σε-
λήνης, ἄλλα ἀπὸ τῶν θείων Πράξεων, καὶ ἄλλα ἀ-
πὸ τῶν Εἰρημικῶν καὶ Τάχων. Τὰς ψυχὰς πρὸς ἐ-
σθάζον ὡς μέρη τῆς ἐσθίας τῆς Θεῶν, καὶ ἐδόξαζον τὴν
μετεμψύχωσιν, τὴν ἔστι τῶν μετὰ τὴν ψυχῶν
ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς ζῶα, καὶ ἀπὸ τούτων εἰς ἐκείνης,
τῶν ὁποίων παρέλαβον, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, ἀπὸ
πρὸς Ἰνδῶν· δι' ὃ καὶ ἀπέφραξε τὸ νὰ θανατοῖν ζῶα,
καὶ νὰ τὰ βῶναι· ἀρκυαὶ μὲντοι ὑπολαμβάνον ὅ-
τι αὐτὸ τὸ ἔκαμνε ἁπλῶς νὰ ἀπομακρυνῆ τῆς ἀνθρώ-
που ἀπὸ τὸ αἷμα, τὴν ἔστι τὸν φόνον, καὶ δι' ὅτι εὐ-
ερισκε τὰ φυτικά βρώματα ὑγιεινότερα. Τῶν ἀνθρω-
πίνων δαιμονίων τῶν ἔθετον εἰς τὸ ἀπόδειν ἀπαλ-
λαγνῶσαι ἀπὸ τῆς δεσμῶν, καὶ τὰ ἐμπόδισεν τῶν σώματος,
εἰς τὸ ὁποῖον τὸν ἠκολούθησε καὶ ὁ Πλάτων· καὶ εἰς
τὸ ἄρα ἀπέβλεπον οἱ ἁφ' ἑαυτοῦ βαθμοὶ τῶν καθα-
ρισμῶν, τῆς ὑψώσεως τῆς νοῦς, τῶν θεωριῶν, καὶ τῶν
παισιμασιῶν τῶν σώματος, ὅπως ἐδίδουσαν. Τὸν Κό-
σμον τὸν ἐδόξαζον αἰθῆρον, καὶ αὐτὸς πρῶτος τὸν ὀνόμα-
σε Κόσμον, ὅπως θέλει νὰ εἴπῃ τῶν. Εἰς τὰς κι-
νήσεις τῶν ἁφ' ἑαυτοῦ σωμάτων ἐφαντάζετο μίαν κάποιαν

συμφωνίαν καὶ ἀρμονίαν, ὁμοίαν μὲ ἐκείνῳ τῷ μουσικῶν φθόγων, ἢ ὅποια εἶχε τὸ πολὺ εἶδος ἡμᾶς ἀκέται εἰς ἡμᾶς.

Ἐκείνοι, ὅτε διεδέχθησαν τὸν Πυθαγόραν εἰς τὴν σχολὴν τε, εἶναι Ἀρισταῖος, ὁ ὅποιος ὑπανδρούθη τὴν Θεωνῶ χήραν τῆς Πυθαγόρας, καὶ ἐδίδαξε καὶ τὰς δύο υἱὰς, ὅτε ἀφισεν ὄρφανός, τὸν Μνήσαρχον, καὶ τὸν Τηλαυγῆ, ὅτε τὰς ὁποῖας ὁ πρῶτος διεδέχθηκε ὕστερα τὸν Ἀρισταῖον, τὸν ὁποῖον Μνήσαρχον τὸν διεδέχθηκε Τύδας ὁ Κροπονιάτης, εἰς τὸν ὁποῖον ἐτελείωσεν ἡ σχολὴ τῆς Πυθαγορικῶν, εἶτα τὴν καταστροφῶν, ὅτε σινέβη εἰς τὰ Κρόπωνα, ὅχι ὅμως καὶ ἡ Αἰρέσις των, ἢ ὅποια διασάρη εἰς πολλὰ μέρη, καὶ διετηρήθη πολὺ καιρὸν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς Ἐλεατικῆς Αἰρέσεως.

Ἡ Αἰρέσις αὐτὴ ἀνομάσθη ὅτε τὴν Ἐλέαν, πόλιν τῆς μεγάλης Ἐλλάδος. Ἀρχὴν ἔλαβεν ὅτε τὸν Ξενοφάνην τὸν Κελοφάνιον, ὁ ὅποιος ἀδελφίμβαντας τὸ δόγμα τῆς Πυθαγορικῶν περὶ τῆς αἰδιότητος τοῦ Κόσμου, ὅτε ἐδέχετο εἰμὴ μίαν μόνον ὑσίαν, καὶ ἕτως ἔδωκε τὰ προοίμια εἰς τὸ ἀσεβέστατον σύστημα, ὅτε εἰζέδετο, καὶ εἰς πέρας ἔφερε τὸν ἀπερασμιῶν αἰῶνα ὁ Σπινόζας, περὶ τῆς ὁποῖας ρηθῆσεται μετὰ ταῦτα.

Τῶτον τὸν Ξενοφάνην τὸν διεδέχθη πρῶτον Παρμενίδης ὁ Ἐλεάτης, ὁ ὅποιος δύο μόνον σοιχεῖα ἐδέχετο, τὸ πῦρ καὶ τὴν γῆν, καὶ ἔθετε τὴν γῆν εἰς τὸ κέντρον τῆς πατῆς (1). ἔπειτα Μέλσιος ὁ Σάμιος.

(1) Πρῶτος δὲ ἕτος τὴν γῆν ἀπέφλυε σφαιραειδίῃ, καὶ ἐν μέσῳ

μὴ ταῦτα Ζιῶων ὁ Ἐλεάτης, ὁ ὁποῖος πρῶτος λέγειν, ὅτι ἔγραψεν ὑπομνήματα περὶ Διαλεκτικῆς, τὰ ὅποια λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι ἀπέβλεπον φθισιότερον εἰς τὴν σοφιστικὴν τέχνην. Ἦσθη δὲ τῆς διεδέχθη τὴν Αἴρεσιν Δούκιππος ὁ Ἐλεάτης, ὁ ὁποῖος πρὸ πάντων ἀνεκάνισε τὴν σωματικὴν Φιλοσοφίαν, εἴτ' ἔν διδασκαλίαν τῆς ἀτόμων, εὐρεθεῖσαν πρῶτον δὲ τὸν Μόχον τὸν Φοῖνικα. Κατόπι ἀπὸ τούτων ἐσάθη Δημόκριτος ὁ Ἀβδηρείτης, ὁ ὁποῖος ἐξάπλωσε πάλιν αὐτῷ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀτόμων, καὶ ἔγινε περίπυτος διὰ τὸν γέλωτα, ὅπως ἔκαμινεν εἰς κάθε πρᾶγμα, καὶ διὰ τὴν μεγάλην βέλαν, ὅπως ἔκαμε κοντὰ εἰς τὰ τέλη τῆς μακροτάτης ζωῆς τε, διγάζωντας τὰ μάτια τε, διὰ νὰ πρόσκηται καλλίτερα εἰς τὴν μελέτην καὶ θεωρίαν.

Τὰ αὐτὰ περὶ τῆς ἀτόμων δόγματα τὰ ἐνηγκαλίσθη προσέτι καὶ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος, ὁ ὁποῖος ἔκλαιε διὰ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πρᾶγματα καὶ διὰ τὸ μῖσος καὶ τὴν καταφρόνησιν, ὅπως εἶχε πρὸς τὴν ἀνθρώπου, ἀπέρασε τὸ περισσότερον μέρος τῆς ζωῆς τε μέσα εἰς τὴν λόγους.

Διεδέχθησαν τέλος πάντων τὴν Ἐλεατικὴν Αἴρεσιν Πρωταγόρας, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ νὰ ἔβαλεν εἰς ἀμφιβολίαν τὴν ὑπαρξίν τῆς Θεῶν, ἐξωρίθη ἀπὸ τῆς Ἀθῆνας, καὶ Ἀνάξαρχος, ὁ ὁποῖος, ἀφ' οὗ τὸν ἔβαλεν Νικοκρέων ὁ τύραννος εἰς τὸ γαδί διὰ τὸν κοπανίστην, ὑπέφερε θρηναίως τὴν τιμωρίαν, λέγωντας
 μέ

καὶ δεῖν δῶτε εἶναι σοιχεῖα πῦρ καὶ γῆ καὶ τὸ μὲν, δημιουργῶ πᾶσιν ἔχειν τὴν δέ, ὕλης. Γενεστίνε ἀνθρώπων δι' Ἡλίου πρῶτον ἠνέδει· αὐτὸν δὲ ὑπάρχειν τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν, δι' ὧν τὰ πάντα σωεσθῆναι, καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸν ἄνθρωπον εἶναι, κατὰ μέμηται καὶ Θεόφραστος ἐν τοῖς Φυσικοῖς, πάντων σχεδὸν ἐκτιθέμενος τὰ δόγματα (Διογῆς ὁ Λαέρτιος. Ἐν τοῖς βίοις. Βιβλ. Θ'. Τμήμα 22.).

μὲ ἀπαράξιαν ψυχῆς „ πτύσσε πτύσσε τὸν Ἀναξάρχον
 „ καὶ Φύλακον· αὐτὸν δὲ Ἀναξάρχον ἐ πτύξεις·

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ τῆς Αἵρέσεως τῆς Πυρρῶνιζῶν, ἢ Σκεπτικῶν.

Πυρρῶν Ἐλεάτης καὶ αὐτὸς, καὶ μαθητὴς Ἀναξάρχου, συνέκρότησε μίαν γέναν Αἵρεσιν, τῆς ὁποίας τὸ ἀξίωμα ἦν τὸ ἀμφιβάλλειν περὶ πάντων, καὶ ἡ ὁποία ἔλαβε διάφορα ὀνόματα· Πυρρῶνικὴ διλονότι, ἀπὸ τὸν παρῶτον εἰσηγητῶν· Ἀπορητικὴ, ἀπὸ τὸ ἄπορῆν· Σκεπτικὴ, καὶ Ζητητικὴ, ἀπὸ τὸ σκέπτεσθαι καὶ ζητεῖν τὴν ἀλήθειαν, χωρὶς νὰ ἠμπορῶν ποτὲ νὰ τῶν ἰδεῖν καὶ νὰ τῶν εὔρεν. Ἐφεκτικὴ, ἀπὸ τὸ ἐπέχειν, εἶτ' ἐν ἐμποδίζειν κάθε σιωπαίεσιν· καὶ Ἀκαταληπτικὴ, ἀπὸ τῶν ἀκαταληψίαν, ὅπως ἐδόξαζον, ἢ ἔλεγον ὅτι εἶχον εἰς κάθε παῖγμα.

Αὐτοὶ ἔλεγον ὅτι δεῦν εἶναι εἰς τῶν φύσιν κανόνα παῖγμα, ὅπως νὰ ἠμπορῆ καθε' ἑαυτὸ νὰ ὀνομαθῆ ἀληθινόν, ἢ ψεῦδές, δίκαιον, ἢ ἀδίκον, τίμιον, ἢ ἀτιμόν, καὶ ὅτι δεῦν ἰξόρομην τίποτες, δεῦν καταλαμβάνομην τίποτες, δεῦν ἠμπορῶμην νὰ καταφῆσάμην τίποτες· ἀλλὰ αὐτὰ ὅλα κρέμανται ἀπὸ τὴν παρόληψιν, καὶ τυφλῶ συλήθειαν τῆς ἀνθρώπων.

Μία τὸσον ἄππος Αἵρεσις δεῦν ἔλειπε μ' ὄλον τῶν νὰ ἀφήσῃ καὶ αὐτὴ τὰς ὀπαδῆς τῆς, ἀπὸ τῆς ὁποίας οἱ ὀπισθηρότεροι εἶναι Εὐρύλοχος, Ἐκαταῖος ὁ Ἀβδηρίτης, Ναυσιφαῖνης ὁ Τήσιος, καὶ Γίμων ὁ Φλιασίης, εἰς τὸν ὁποῖον ἠθέλε σβέσῃ αὐτὴ ἡ Αἵρεσις, αὐ' δεῦν ἠθέλε τῶν ἀνάσῃσῃ μὲν ταῦτα ὅξ ὑπαρχῆς Πτολομαῖος ὁ Κυρηνάιος, ὅστις ἀφῆσε πολλὰς ὀπαδῆς, τὰς ὁποίας τὰς ἐπαεισμεῖ Διοσχῆς ὁ Αἰαρίτιος εἰς τὸ

Θ'. βιβλίον, ἀπὸ τὰς ὁποίας ὁ πλέον ὀπισθημέτερος ἦτον Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς, ὁ ὁποῖος ἠκμαζεν ἐπὶ τῷ Ἀυτοκράτορι Ἀντωνίνῳ τῷ Εὐσεβεῖ, καὶ εἰς δέκα βιβλία τῶν, δείχνωντας ὅτι ἔξοβρε πολλὰ, ἡγατείνεται ὅτι δὲν ἔξοβρε τίποτε.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ τῆς Φιλοσοφίας τῆς Ρωμαίων.

Οἱ παλαιοὶ Ρωμαῖοι (Ρωμαῖοι), ὄντες ἐπιδημοφρονοὶ ὅλων δι' ὅλα εἰς τὰ πολεμικά, δὲν ἔλαβον καμμίαν φροντίδα τῆς ὀπισθημῶν, τὰς ὁποίας τὰς ἐσοχάζοντο ὡς βλαπτικὰς, καὶ ἰκανὰς φελοσότερον νὰ ἐκιδείξουν τῷ ἀνδρα, καὶ ρώμῳ τῆς στρατιωτῆς, φελοσὶ νὰ τῷ κρατύων, καὶ νὰ τῷ αὐξήσων. ἔξοβεν καὶ κανένας Φιλοσόφος δὲν ἀπαρῆσμεῖται παρ' αὐτοῖς εἰς τὸν καιρὸν τῆς Βασιλείων, καὶ πολλὰ ὀλίγοι εἰς τὸν καιρὸν τῆς Κοινοσύλων. Ἡ καλλιέργεια τῆς ὀπισθημῶν δὲν ἀρχίσων εἰς αὐτὰς, εἰμὴ ὀπότῳ ἀρχίσων νὰ ἐπιμίσγωνται μὲ τὰς Ἐλλῶνας, ὅθεν καὶ καμμίαν Αἰρέσειν δὲν ἐσύσῃσων αὐτοῖ καθ' ἑαυτὰς οἱ Ρωμαῖοι, ἀλλὰ ἐφωρσκολλήθησων ἄλλοι εἰς μίαν, καὶ ἄλλοι εἰς ἄλλῳ ἀπὸ τὰς Αἰρέσειν τῆς Ἐλλῶνων.

Καὶ ἀπὸ μὲν τῷ Πυθαγορικῷ Αἰρέσειν ἦτον ὁ Ἐννιος, καὶ Νιγίδιος ὁ Φιγῆλος, καὶ Κάτων ὁ Κινσοεῖνος. Ἀπὸ δὲ τῷ Ἀκαδημαϊκῷ, Μάρκος ὁ Βρεῖτος, καὶ Μάρκος Τερῆτιος ὁ Οὐάρρων, καὶ Μ. ὁ Πίσσων, καὶ Μ. Τίτος ὁ Κικέρων. Ἀπὸ δὲ τῷ Στωϊκῷ, Σκιπίων ὁ Ἀφρικανὸς, Μέτιος ὁ Σκιδόλας, Κάτων ὁ Ὑτικῶς, Λ. Ἄννιος ὁ Σοῦείας, ὁ ὁποῖος ἐφωρήθη εἰς Γορδόου τῆς Ἰαπωνίας, καὶ ἐχρημάτισε Διδάσκαλος τῷ Νέρωνος, Ἐπίκπιτος Ἰεραπολίτης, ὁ ὁποῖος ἦτον ἀπὸ τῷ Φρυγίαν, καὶ ἐχρημάτισε δέλος τῷ

τῷ Ἐπαφροδίτῃ, ἀξιωματικῷ τῷ Νέρωνος, καὶ τελευ-
 ταῖος Μάρκος Αὐρήλιος ὁ Αὐτοκράτωρ. Ἀπὸ δὲ τῷ
 Ἐπικύρειον, Λακρῆτιος ὁ Χάρων, καὶ Πλίνιος ὁ νεώ-
 περος. Ἀπὸ τῷ Περιπατικῷ, ὁ Θηραμνίων, Ἀν-
 δρόνικος ὁ Ρόδιος, Ἀλέξανδρος ὁ Ἀφροδισιδῆς, ὁ ὁ-
 ποῖος πρῶτος ἐδιοίκησε τῷ Περπατικῷ γολλῷ,
 συσηθεῖσαν ἀπὸ Μάρκον τὸν Αὐρήλιον, καὶ Λ. Βή-
 ρων, καὶ Σεβηεῖνος ὁ Βοήτιος, ὁ ὁποῖος ἤκμασεν εἰς
 τὸν Ε'. αἰῶνα, καὶ ἔγινεν ὀπίσημος διὰ τὰ πρῶτε βι-
 βλία, ὅπερ ἐξέδωκε περὶ Παραμυθίας τῆς Φιλοσο-
 φίας (1).

Κ Ε-

(1) Τὸ τὸ βιβλίον μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν ἐδικὴν μας ἐλλει-
 κτὴν γλῶσσαν παρὰ Μαξιμου τῷ Πλανόδη, μέρος εἰς πεζὴν φρά-
 σιν, καὶ μέρος εἰς ἑμμέτρον, καθὼς εἶναι καὶ τὸ Λατινικόν· εἶναι
 ὅμως ἀνέκδοτον, καὶ δεικνύεται χειρόγραφον καὶ ἄλλῃ, καὶ εἰς τὴν
 πατεῖδα μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Περὶ τῶν Ἐκλεκτικῶν Φιλοσόφων.

Εν ᾧ αἱ διαφοροὶ Αἱρέσεις τῶν Φιλοσόφων τόσον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅσον καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐμάχοντο πρὸς ἀλλήλας, καὶ μάλιστα αἱ τέσσαρες, ὅτε εἶχον τὴν κυριότητα ἐπάνω εἰς τὰς λοιπὰς, δηλαδὴ ἡ Ἀκαδημαϊκὴ, Περιπατητικὴ, Στωϊκὴ, καὶ Ἐπικυρείου, ἀνεφανή περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐδικῆς μας ἔτις εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν οὐκ ἔως ἔξοπος τῆς φιλοσοφεῖν, ὁ ὁποῖος μόνος εἶναι ἀληθινός, νόμιμος, καὶ ὀρθός· να μὴ προσκολλῶνται δηλαδὴ εἰς κάμμίαν Αἴρεσιν, ἀλλὰ να δαλέγην ἀπὸ ὅλας ἐκεῖνο, ὅτε ἠθέλον εὐρεθῆ ὅτι ἔχει θεμιώτερον λόγον.

Αὐτὴ ἡ νέα Σχολὴ ὠνομάθηκεν Ἐκλεκτικὴ, δηλονότι ἀπὸ τὸ ἐκλέγειν, καὶ πρῶτος εἰσηγητὴς τῆς ἐσάθη ὁ Ποτέμων, γήνημα καὶ θρέμμα τῆς Ἀλεξανδρείας, οὗτα δὲ τὴν ἐλεύθεριότητα, καὶ τὴν ἐπίσημον Βιβλιοθήκην τῶν Πτολομαίων, συνέφερον κατ' ἐκείνης τῆς χρόνης ἀπὸ κάθε μέρος πλῆθος ἀνδρῶν γραμματισμῶν, καὶ φιλοσόφων κάθε Αἱρέσεως.

Εἰς τὴν τὴν κριτικὸν γένος τῆς Φιλοσοφίας ἐπεδόθησαν οὐδὲς οἱ πρῶτοι Χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι ἀπορρίπτουσαν καὶ κράτος τὴν ὀπικυρείου Αἴρεσιν, ὡς πολλὰ ἐναντίαν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, ἐδάλεξαν ἀπὸ τὰς λοιπὰς ὅσα δὲ ἐναντιόνοντο εἰς αὐτὸ, καὶ δὲ μὴ τὴν Διαλεκτικῶν ἐποτίμησαν τὸν Ἀριστοτέλῳ, δὲ δὲ τὴν Ἡρακλῆ, τῆς Στωϊκῆς· εἰς δὲ τὰ περὶ Θεοῦ, Δαιμόνων, Ἀγγέλων, καὶ τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, τὸν Πλάτωνα, ποτιμῶντας τὴν εἰς αὐτὰ ἀπὸ κάθε ἄλλον Φιλόσοφον, ὡς αὐτὸ ὅτε τὰ δόγματα τῆς ἐπλησίαζαν θεμιώτερον εἰς τὴν χριστιανικῶν θρησκείαν.

Πρῶτος αὐτῆς τῆς σχολῆς ἀπὸ τῆς Χριστιανῆς ἐσάθη,

θη, καὶ πὺν Σιδέταν, ὁ Ἀθίμαγόρας, πὺν ὁποῖον πὺν
διεδέχθηκεν ὁ Παύθαιος, εἶτα ὁ Ἄγιος Κλήμης ὁ
Ἀλεξανδρῶς, Ωριγῆνης, Ηράκλειος, ὁ Ἄγιος Ἀνα-
τόλιος, Ἐπίσκοπος τῆς Λαοδικείας, ὅς τις ἐπροσκολλ-
λήθη φεμώτερον εἰς πὺν Ἀριστέλλω, ὁ Ἀρνόβιος,
ὁ Λακτανῆτιος, ὁ Εὐσέβιος, ὁ Ἄγιος Αὐγουστῆνος, ὁ
Ἄγιος Εἰρήνωῆς, Γρηγόριος ὁ Μάρτυς, ὁ Συμεώνιος,
καὶ οἱ φεμώτεροι τῶν Ἄγιων Πατέρων τῆς ἀρχαίας
Ἐκκλησίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ τῶν Πλατωνικοῦσφιόρων.

Ἀπὸ τῶν Σχολῶν τῶν Ἐκλεκτικῶν ἀνεβλάσθησαν ἡ Αἵρεσις τῶν Πλατωνικοῦσφιόρων, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἐτάθη Ἀμμώνιος ὁ Σακκῆς, ὁ ὁποῖος ἐβλήθη εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν ἀπὸ γονεῖς Χριστιανῆς, καὶ ἐδιδάχθη τὴν Ἐκλεκτικὴν Φιλοσοφίαν, καθὼς λέγουσιν μερικοὶ, ἀπὸ τὸν Πανθαινον, καθὼς δὲ λέγουσιν ἄλλοι, ἀπὸ τὸν Ἄγιον Κλήμηνα, τὸν Ἀλεξανδρέα. Ἀφ' ἧς ὁμοῦσι δὴ ἀπολαύσῃ, διέφθειρε τὰ δόγματα, ὅπερ ἐδιδάχθη ἀπὸ τῆς Ἐκλεκτικῆς. Οὗτος βλέπωντας, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ Φιλόσοφοι εἶχον εἰς μεγάλῃ ὑπόληψιν τὸν Πλάτωνα, ἔβαλε τὰς δυνάμεις τε εἰς τὴν δειξῆν πῶς ὅτι καλὸν φερέχει ἡ Χριστιανικὴ διδασκαλία, τὸ φροεῖπεν ὁ Πλάτων, καὶ εἰς τὸ εἶπετε τὰ μείνη τινὰς εἰς αὐτὸν, χωρὶς τὰ ἀσπαδῆ μίαν θρησκείαν, ἡ ὁποία ὀνόματι μὲν ἦταν νέα, πράγματι ὁμοῦσι ὅσον εἶχε, κατ' αὐτὸν, κἀνέα νέον, παχίζοντας πρὸς τὸ τὸ τέλος, μετὰ ψυδαῖς παρασημασίας τῶν λέξεων, μετὰ βεβιασμῶσις ἐξηγήσεις τὰ ἐλκύσει μετὰ κἀδε βῆσον εἰς τὴν Χριστιανικὴν εἰσοχίαν τὰς φερόδας τῆ Πλάτωνος, μεταβάλλοντας, καὶ παραφθεύοντας τὰς φερασοτέρας καὶ τὸν σκοπὸν τε. Ἀφ' ἧς ἔκαμε μετὰ τῶν τῶν βῆσον εἰς κυκεῶνα ἀπὸ τῶσις τῆ Πλάτωνος, καὶ μερικῶσι Πυθαγορικῶσι, καὶ Ἀριστοτελικῶσι, ἐσωθέσθον εἰς αὐτὸν σύστημα Φιλοσοφίας, καὶ θρησκείας, τῶν ὁποίων ἠθέλησε, μάλιστα ὁμοῦσι, τὰ ἀντίσάξει ἀντὶ τῆς Χριστιανικῆς.

Ἐχε καὶ ἔπος τῆς ὁπαδῆς τε εἰς τῆτιν τῶν περὶ τῶν Αἵρεσιν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐπιστημότεροι ἦτον ὁ Εἰρηνικός, καὶ ὁ Πλωτίνος, ὁ ὁποῖος εἰσέφρησεν εἰς τὴν Ρώμῃν τῆτιν τῶν γέων Αἵρεσιν, καὶ ἔχον εἰς αὐ-

αὐτῶ μαθητῆς Ἀμήλιον, ἢ Ἀμήλειόν τὸν Τόσκον, Παυλίον τὸν Σκυθοπολίτῳ, Εὐσόχιον τὸν Ἀλεξανδρέα, Ζήθωνα τὸν Ἀραβα, Ζωτικόν, Κασρικόν, Φέρμον, Μάρκελλον, Ορόντιον, Σαβινίλλον, καὶ Ρογατιανόν.

Προσάτης αὐστηρότατος αὐτῆς τῆς Αἰρέσεως, καὶ ἔχθρὸς τῶν Χριστιανῶν ἀσπονδὸς περισσότερον ἀπὸ τῆς ἄλλης, ἐσάθη ὁ Πορφύριος, ὁ ὁποῖος εἶχε μαθητῆς Θεόδωρον τὸν Γαδαρέα, καὶ Γάμβλιχον τὸν Χαλιδέα, ὅχι κατώτερον ἀπὸ τὸν Διδάσκαλον εἰς τῷ φήμῳ, καὶ τῷ κτὶ τῶν Χριστιανῶν λύσαν. Τῆτον τὸν διεδέχθησκον ὁ Αἰδέσιος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον παροῦλλον ὁ Ἀντώνιος, ὁ Χρυσάνθιος, ὁ Σαρδιανός, ὁ Πείσκος, Εὐσέβιος ὁ Μιυόδιος, καὶ Μάξιμος ὁ Εφέσιος, ὁ ὁποῖος ἠμπόρεσε νὰ ἐλκύσῃ εἰς τὸ μέρος τῶν Ἰταλιανῶν τὸν Αὐτοκράτορα, καὶ νὰ τὸν κάμῃ νὰ ἄποσατήσῃ ἀπὸ τὴν χριστιανικῶν θρησκείαν.

Αὐτῆ ἡ Αἰρέσις ἔλαβεν ὁπαδὸς καὶ εἰς τῷ Ἀττικῷ, εἰς τῷ ὁποῖαν τῷ ἔφερε Πλάταρχος ὁ Ἀθηναῖος (ἄφορος ἀπὸ τὸν περίφημον Φιλόσοφον καὶ Ἰστορικόν Πλάταρχον τὸν Χαιρώνέα, ὅπῃ ἤκμασεν ἐπὶ Καίσαρος Τραϊανῆ), ὁ ὁποῖος τῷ ἐδιδάχθη εἰς τῷ Ἀλεξανδρείαν ἀπὸ τὸν Ἱεροκλέα, ἢ Ολυμπιόδωρον κατ' ἄλλης· καὶ οὐν ἠμπόρεσε νὰ ἀνοίξῃ σχολεῖον εἰς τὰς Ἀθῆνας, εἰμὴ εἰς τὸν 4. αἰῶνα ἐπὶ τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τῶν Αὐτοκράτορος, εἰς τῷ ὁποῖαν τὸν ἠκολέθησαν ὁ Συριατός, ὁ Πρόκλος, ὁ Μαεῖνος, ὁ Δαμάσκιος, καὶ ὁ Συμπλέκιος.

Ἀποθνήσκοντας ὅμως Ἰταλιανός ὁ Παραβάτης, ὁ παρῶτος προσάτης αὐτῆς τῆς Αἰρέσεως, ἀρχισεν παρὶ τὰς ἀρχὰς τῶν 5. αἰῶνος νὰ ἀπαυθῆ, καὶ νὰ ξεπέφτη πόσον, ὅπῃ εἰς τὸν 5. αἰῶνα, ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν Ἰουστινιανῶν, ἐσβέθη τελείως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Περὶ τῆς ἀθλίας καταστάσεως τῆς Φιλοσοφίας ὑπὸ κάτω εἰς τὰς Σχολαστικὰς.

Ο Αἰσιοτέλης μεταμφιασμὸς (μεταμόρφωμὸς) ἔως ἄπὸ τῆς Ἀραβας, μεταφρασμὸς ἔπειτα εἰς τὸ λατινικόν, ἄρχισε νὰ κατέχη τὰς καθέδρας τῶν Παρισίων, τῆς Οξονίας, καὶ τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν σχολείων τῆς Εὐρώπης, ὅπῃ ἀνῆγειρον ὁ μέγας Κάρολος, εἰς ἔθρονον ὅπῃ αὐτὴ ἡ νέα Αἰσιοπελαραβικὴ Φιλοσοφία, διὰ τὴν κατοχὴν, ὅπῃ ἔλαβεν εἰς ὅλα τὰ σχολεία, ὠνομάσθη Σχολαστικὴ.

Διηρέσθη καὶ αὐτὴ μὲ τὸν καιρὸν εἰς δύο Αἰρέσεις, ἄπὸ τῆς ὁποίας ἡ μία ὠνομάσθη τῶν Ονοματικῶν, ἐπειδὴ οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἔλεγον, ὅτι αἱ ἑλληνικαὶ καὶ καθόλου φύσεις σιωπῶσιν εἰς μόνον τὰ ὀνόματα, ὅπερ ἐστὶ τὰ γῆνη, καὶ τὰ εἶδη δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ ἀδρούσματα ἰδεῶν ἀφηρημῶν, σχηματισμῶν παρ' ἡμῶν, καὶ προσσημορσμῶν εἰς κάποια ὀνόματα, χωρὶς νὰ εἶναι πράγματα ὑφιστατά πραγματικῶς εἰς τὴν φύσιν, ἢ ὁποῖα δὲν φερόνται, εἰμὴ μόνον ἄπειρα, καὶ ἡ ἄλλη ἐλέγετο τῶν πραγματικῶν, οἱ ὁποῖοι ἔλεγον ὅτι χωρὶς ἄπὸ τὰ ἀτομικὰ πράγματα ὑφίστανται πραγματικῶς εἰς τὴν φύσιν κάποια σχήματα, καὶ κάποια καθόλου φύσεις, αἱ ὁποῖαι, ἀφ' ἑ ἐφαρμοζοῦν εἰς τὰ ὅπῃ μέρος πράγματα, τὰ κἀμινεν τότε, ἢ ἐκείναι τῶν εἶδων, τότε, ἢ ἐκείναι τῶν γῆνης.

Ἡ γνώμη τῶν πραγματικῶν, πῶν ὁποῖαν ἄρχισεν, ἔως εἰπεῖν, νὰ χεδιάζῃ Σεβηρῆνος ὁ Βοήτιος, κύξησε καὶ ἐκωῶσθη εἰς τὸν 16. αἰῶνα ἄπὸ τὸν Οὐάρδον ἠγεμῶνον τῶν Ἀγίων Μαρτίνου τῶν Τερναῖ, καὶ Ἐπίσκοπον ἔπειτα τῶν Καμβραῖ, τὸν ὁποῖον πῶν ἀκολούθησε

Πέτρος ὁ Λομβάρδος, ὁ λεγόμενος Γνωμοδιδάσκαλος, ἐπειδὴ ἔβαλεν εἰς τάξιν, καὶ ἐξήγησε τὰς γνώμας τῶν παλαιῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, Ἀλέξανδρος Ἄλις, ὁ ἐπονομαζόμενος Διδάσκαλος ἀναντίρρητος, Ἀλβέρτος, ὁ ποροσαγορευόμενος μέγας, Σαν-Τομάζος Ἀκβίνος, ὁ λεγόμενος Ἀγγελικὸς Διδάσκαλος, Σαν-Βοναβεντέρας, ὁ καλέμενος Σεραφεικὸς Διδάσκαλος, Αἰγίδιος ὁ Ρωμαῖος, ὁ ὀνομαζόμενος Θεμελιωδέστατος Διδάσκαλος, καὶ Γεωργίου Δένε ὁ Σκότος, ἢ Σκότιος, ὁ λεγόμενος Διδάσκαλος λεπτός.

Πρῶτος, ὅτε παρήγαγε τὸ φρόνημα τῶν Ὀνοματικῶν, ἐσάθη Ροσελῖνος, ὁ Ἄγγλος, ὁ ὁποῖος ὀλίγως ὀπαδὴς ὑπόκτισεν. Ἀφ' ἧς ὅμως τὴν ἀνέστησε Γαλιέλμος Ὀκκαμος Διδάσκαλος τῆς Ὄξονίας, ὁ ὁποῖος ἀνομαζέτο ἀκαταμάχητος Διδάσκαλος, τὴν ἐνηγκαλίθησαν Ρικάρδος ὁ Σκίσετος, Γρηγόριος ὁ Ριμίνιος, Γαβριὴλ ὁ Βίελος, Πέτρος Ἀλλιάκος, Γεωργίου ὁ Γερσόνης, Καγγελάριος τῆς Πάρισίης, καὶ ἄλλοι· καὶ αἱ λογομαχίαι τῶν δύο κομμάτων ἐπροχώρησαν ἐπιποσέτον, ὅτε οἱ Ὀνοματικοὶ ἔβρι φοραῖς ἐξερίθησαν, καὶ ἀνεκαλέθησαν ὑπὸ τῆν Γαλιλιαν.

Ἀπὸ τῆν τῶν μάχων τῶν Ὀνοματικῶν, καὶ τῶν Πραγματικῶν ἤμπορεῖ τινὰς νὰ συμπεραῖν ὁποῖον φυσικὸν καὶ ὄφιν εἶχεν ἡ Φιλοσοφία τῶν Σχολαστικῶν. Ὅλη σιωπῆσατο εἰς λεπτολογίας καὶ εἰδας περὶ λεξιδίων, καὶ Λογικῆ, καὶ Μεταφυσικῆ, καὶ Ἠθικῆ, καὶ αὐτῆς ἡ Φυσικῆ. Ὅλη ἡ σιωπὴ ἐβάλλθη εἰς τὸ νὰ συζητῶν ποῖαν ἐξήγησιν ἔπρεπε νὰ δώσεν εἰς τὰς γνώμας τῶν Ἀριστοτέλους, χωρὶς νὰ ἐξετάσεν αὐτὰς αἱ γνώμαι τῶν Ἀριστοτέλους, μάλις αὐτῶν διεφθάρη τῶν ὑπὸ τὸν Ἀμπελικῶντα, καὶ Θουραμνίονα (ἀνωτέρω Κεφ. Β'. Ἀρθρ. Δ'. §. Β'), ἔπειτα ὑπὸ τῶν Ἀραβῶν (ἀνωτέρω Κεφ. Σ'), ἠμπορεῖσαν νὰ συμβιβασθῶν μετὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, μετὰ τὴν ἀλήθειαν, καὶ μετὰ τὴν φύσιν. Ἡ Ἀναλυτικὴ τέχνη ἦτον σχεδὸν πᾶντῃ ἀγνωστος εἰς αὐτὰς, καὶ ὑπὸ τῆντο ἠκολέθησε νὰ μὴ λάβῃ

λάβη καμμία ἀξιόχρεον κορόοδον ἢ ἀληθῆς Φιλοσοφία εἰς ἐξέσημα τῶσαν αἰῶνων, ἐν οἷς τῆτο τὸ ψυδὲς καὶ ἀμορφον ῥήσις τῆ φιλοσοφεῖν κατετυραννῆσε τὰ χολεῖα, μ' ὄλον ὅπῃ ἀνεφανήσαν πολλάκις νέες ὀξυπατοι καὶ ὀξυδερκέσατοι καὶ ἰκακώτατοι ὡς ψδεῖς νὰ τῶν κοροβιβάσεν, καὶ νὰ τῶν ἐξελθῆσαν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Η'.

Παλιγγυμεσίας τῆς Φιλοσοφίας Ἐποχὴ Α'.

Απὸ τὸν ΙΓ' αἰῶνα Ραϊμόνδος Λῆλλος, ὁ ἐκ Μαϊόρκας, ἀρχισεν ἤδη νὰ μακρυύεται ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλῳ, ἐκδίδωντας μίαν νέαν Λογικὴν, τῶν ὁποῖαν τῶν ἐπέγραφε τέχνῳ μεγάλῳ, καὶ τῶν ὁποῖαν διδύς τῶν ἐνηγαλίωσαν πολλοὶ, ὅμως τῶν ἀπέρριψαν πάλιν οἱ φεματότεροι.

Ἀνεφανήσαν εἰς τὸν ΙΔ' αἰῶνα καὶ παρ' ἡμῖν (τῆς Ἰταλοῖς δηλονότι) καὶ Φιλόσοφοι ἄριστοι, καὶ Ποιηταί, Δάντης ὁ Ἀλίγγερος, καὶ Φραγγίσκος ὁ Πεβάρχης, ὁ Βαρλαάμ, Βρενέτος ὁ Λατίνος, Γεῖδων ὁ Καβαλκάρης, Κίνος ὁ ἐκ Πισόσας, καὶ ἄλλοι, ὁπαδὲς ὅμως πολλὰ ὀλίγης ἀπόκλισαν.

Πρῶτοι, ὅπῃ τῶν ὄντι ἀνεξωπύρισαν τὴν Φιλοσοφίαν εἰς τῶν Ἰταλίαν, ἐσάθισαν οἱ Ἑλληνας, ὅπῃ ἤλθον εἰς τὸν ἐν Φλωρεντία Σύλλογον καὶ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, καὶ ἐκεῖνοι, ὅπῃ μῦ τῶν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (ἢ ὁποῖα ἠκολέθισεν εἰς τὰ 1453 ἀπὸ τὸν Β' Μεχμέτ), καὶ τῶν παντελῆ καταστροφῶν τῆ βασιλείας τῶν Ρωμαίων, ἐπρόσβεξαν εἰς τὸ σκέπος τῶν Μεδίκων, οἱ ὁποῖοι φέρωντας μαζί τῆς τὰ παρωτότυπα συγγραμματα τῶν Ἑλλήνων Φιλοσόφων, καὶ ἀνακαίνιζωντας τῶν ἀπεδῶν τῶν Παλαιῶν, μ' ὄλον ὅπῃ δεῦ ἐπόχιζαν ἄλλο, φεῖ νὰ ἀνακαλέσεν τῆς παλαιᾶς

Αἰρέσεις, ἔδωκαν ὅμως μὲ τὸτο οὐα νέον ἐρεθισμὸν εἰς τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων.

Θεόδωρος ὁ Γαζῆς, Γεώργιος ὁ Τραπεζέντιος, καὶ Γεννάδιος, ἔχαιτες ὁπαδὸς ἔπειτα τὰς δύο Βαρβάρους, τὸν Μαγιοράγιον, τὸν Βικτόριον, τὰς Πικολομίνας, τὸν Σεπελβήδον, τὸν Λεονικίον, καὶ τὸν Φρακάσωρα, ἔμειναν σερραὶ εἰς τὰ δόγματα τῆ Αἰεσοπέλης, διωρδαμῆς ὅμως παρ' αὐτῶν καὶ τὰ ἐλλήνικα φρωτότυπα.

Γεμιστός ὁ Πλήθων, Βησσαρίων ὁ Καρδιναλίος, Μαρσίλιος ὁ Φικίνος, Ἀγγελοῦς ὁ Πολιτιανός, τὰς ὁποίας τὰς ἠκολούθησαν μὲ ταῦτα Φραγγίσκος ὁ Φαβείκιος, καὶ ἔτι προσφάτως ὁ Κυδβόρθ (Cudworth), ὁ Μῶρος, ὁ Βορτιγγθῶν (Worthington), ὁ Γαλαῖος, ὁ Βαρνέτες, ἐκηρύχθησαν ἁφεντόται τῆ Πλάτωνος.

Γεωργίου Πίτος, καὶ Περσίου τῆς Μαραθῆας, ὁ ὁποῖος δὲ πρὸ βασιλείου πνεύματι ἀπομάθησε Φαίης τῆ αἰῶνος τῆ, ὡσπερ μὲ τῷ Πλατωνικῷ Φιλοσοφίᾳ τῷ Πυθαγορικῷ, καὶ τῷ Καββαλισικῷ, τῷ ὁποίῳ τὴν ἐπηκολούθησαν μὲ ταῦτα, εἰς μὲν τῷ Ἰταλίᾳ, Φραγγίσκος ὁ Διάκκτος, Φραγγίσκος ὁ Ζόρξης, καὶ Γερόλαμος ὁ Καρθῶνος· εἰς δὲ τῷ Γερμανίᾳ, ὁ Ραυκλίνος, καὶ Κορνήλιος ὁ Ἀγρίππας, οἱ ὁποῖοι καινὸςβόπως ἐπεδάθησαν εἰς τὰς γουτείας τῆς Ἀστρολογίας, καὶ Μαγικῆς.

Εἰς τὰς ἀρχὰς τῆ Ἰσ' αἰῶνος Θεόφραστος ὁ Παρακῆλος κατέστησε μίαν νέαν Αἴρεσιν ὄχι πολλὰ διαφορετικῶς ἀπὸ τῷ Καββαλισικῷ, τῷ Αἴρεσιν λέγω τῶν Φαντικῶντων, ἢ Θεοσοφισῶν, τῷ ὁποίῳ τὴν ἠκολούθησαν μὲ ταῦτα ὁ Πλῆδ, ὁ Βοέμιος, οἱ δύο Βαν-Χελμόνται (Van-Heimont), καὶ οἱ λεγόμενοι Συναδελφοὶ τῆ Ροδοειδῆς Σπαυρῆ, οἱ ὁποῖοι ἐπεδόθησαν μὲ μανίᾳ εἰς τὰς γουτείας τῆς Ἀλχημίας.

Βερκαρδῖνος ὁ Τηλέσιος, ἄνημα καὶ δρέμμα τῆς Κουτσάσας, ἀνεκάλεσεν ἑξ ἐναντίας εἰς τὸν αὐτὸν

αἰῶνα τὴν Φιλοσοφίαν τῆ Παρμηλίδου (ὅρα ὄπισθεν Κεφ. Γ'. Α' ρ. Β'), καὶ ἐσύστησεν εἰς Νεάπολιν τὴν Ἀκαδημίαν τὴν ἀνομασμήλιον παρ' αὐτῆ Τηλεσίαν, ἢ Κορσεντίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἠΐθεσαν μὲν ταῦτα ὁ Καμπανέλλης, καὶ ὁ Βρῆνος, οἱ ὁποῖοι ἔκαμαν ἀρχὴν νὰ εἰσάξωσιν εἰς τὴν Φυσικὴν τὴν πειραματικὴν μέθοδον.

Γῆσος ὁ Λείψιος, Γάσπαρος ὁ Σκιοπίπιος, Αἴνσιος, καὶ Γατπῆρος ἀνεκαίνισαν τὴν διδασκαλίαν τῶν Στωϊκῶν.

Σεννέρτιος ὁ Γερμανός, Βάσων, Γασσῆδος, καὶ Βερνιέρος οἱ Γάλλοι ἀνέστησαν τὴν Φιλοσοφίαν τῆ Ἐπικύρου, ἐκκαθαρθεῖσιν ὅμως ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα, ὅπερ ἦτον ἐναντία εἰς τὴν Ὁρησκείαν· πολλὰ διαφορετικοὶ εἰς τῆτο ἀπὸ τὸν Θωμάζον Χόμπλιον τὸν Ἀγγλον, ὁ ὁποῖος διέσπειρεν εἰς τὰ συγγράμματά τε πολλὰ σπέρματα ἀθείας, εἰς τὸ ὁποῖον τῆτο προηγήθησαν ἀπὸ αὐτὸν ὁ Βανίης, ὁ Κρεμόνιος, καὶ ἄλλοι.

Ἐν ταῖς μεταξὺ ὁμοῦ τῆς μάχης καὶ τῶν λογομαχιῶν τῶν τῶν Αἰρέσεων, τῶν μέρος μὲν νεωτέρων, μέρος δὲ ἀνακαινισμῶν, ὁ Αἰριστέλης ἀκολοθεῖσεν ὅλο εἴνα νὰ κυριεύῃ εἰς τὰ χολεῖα τῆς νεωτέρας ἀπὸ ὅλης τῆς ἄλλης, μὴ ὅλον ὅπερ ἔβαλαν τὰς δυνάμεις τῆς νὰ τὸν κρημνίσωσιν ἀπὸ τῆς χολικῆς κατῆδρας εἰς μὲν τὴν Ἰταλίαν, Βερναρδίνος ὁ Τηλέσιος, Λαυρῆντιος ὁ Βάλλης, Μάριος ὁ Νιζόλιος, Ἀδελμῶνδς ὁ Καρδινάλιος, καὶ Φραγγίσκος ὁ Πατερίκιος· εἰς δὲ τὴν Γαλλίαν, Πέτρος ὁ Φάμος, συγγραφεὺς μιᾶς νέας Λογικῆς, Γάκωβος ὁ Φάβρος, ἢ Φέβρης, Ληδοβίκος ὁ Βίβης, καὶ Πέτρος ὁ Γασσῆδος· εἰς δὲ τὴν Γερμανίαν, Ροδόλφος ὁ Αἰγικόλαος, καὶ Δαυιδὴλ ὁ Χοφμαῆος· καὶ εἰς τὴν Οὐλάνδαν ὁ Ἐρασμος, οἱ ὁποῖοι ὅλοι κατεπολέμησαν πικρῶς εἰς τὰ συγγράμματά τῆς τῆς Αἰριστελικῆς, καὶ κατ' ἄλλοι τὰ Σχολαστικὰ Δόγματα. Τῆτο ἦτον ἀποπεταμιδμήριον εἰς ἄλλον Ἡῶρα, ὅστις ἔδειξεν ὁμιλίσει εἰς τὸ ἀκόλυτον Κεφάλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Παλιγγεμεσίας τῆς Φιλοσοφίας Ἐποχὴ Β'.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ τῆς Καρτεσιανῆς Φιλοσοφίας.

Πρῶτος, ὅπῃ ἐσάλειψε τὸν Ἀριστοτέλῳ ὑπὸ τὰς
 σχολικὰς καθεδράς, ἐσάθη κυρίως Ρενάτος ὁ Καρτέ-
 σιος, ὁ ὁποῖος ἐγγνήθη εἰς τὴν Ἀΐαν Πόλιν τῆς Τορ-
 ραίνας εἰς τὰ 1596. Τὸ νέον σύστημα τῆς Φιλοσο-
 φίας, ὅπῃ αὐτὸς ἐμηχανώθη, καὶ ἐσωώθησέ μὲ 25
 ἔνιαυτῶν ἀπεδῶν, τὸ ἐκοίνωσεν εἰς τὴν Οὐανδαν, εἰς
 τὴν ὁποίαν κατέσάθησε τὸ ὅποιον μὲ ὄλον ὅπῃ δὲ-
 ρῆκε κατ' ἀρχὰς πολλὰς ἐναντιότητας ὑπὸ μερικῶν,
 μὲ ὄλον τῆτο εἰς ὀλίγον ἄξιωμα καιρῶ, ἔξαπλώθη
 εἰς πολλὰ μέρη· καὶ κατ' ὀλίγον ὀλίγον ἡ Καρτεσιανὴ
 Φιλοσοφία ὑψόνετο ἐπάνω εἰς τὰ ἐρείπια τῆς Περι-
 πατητικῆς.

Ἡ μεγαλιτέρα δέλωσις, ὅπῃ ἔκαμψεν ὁ Καρτέσιος
 εἰς τὴν ὀρθλὴν Φιλοσοφίαν εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀπετί-
 ναξε τὸν ζυγὸν τῆς αὐθεντίας, καὶ τῆν ἀρολήψων,
 ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἐχαιμώνενται οἱ νόες τῶσαν αἰῶνων,
 καὶ τὸς ἐσωώθησε νὰ ἰξόβρην ἄκα νὰ κάμην χῆσιν τῶ
 λογικῶ τῶς· νὰ ἀμφιβάλλεν μὲ λόγῳ εἰς ὄλα ἐκεῖνα,
 ὅπῃ ὄσον εἶναι αὐτόθεν ἀροδίλα· νὰ ἔξετάζεν τὰ
 ἀράγματα μὲ τὴν δέεσαν βραδύτητα καὶ ἀκρίβειαν,
 καὶ νὰ ἀπεδάζεν (παχίζεν) ἄκα νὰ ὄποκτῆν ἰδέας
 σαφεῖς καὶ ἄκακεμῆρας.

Τὸ κριτικὸν ὄμως τῆς ἀληθείας, ὅπῃ ὑπέθετο,
 δογματίζωντας, ὅτι βέβαια ἀρέπει νὰ νομίζωμεν ἔ-
 κείνα, τῆν ὁποῖων ἔχομεν σαφῆ καὶ ἄκακεμῆρῶν ἰ-
 δέαν,

δέαν, δεῦ εἶναι ἀρκετὰ βέβαιον, καὶ ἠμπορεῖ πολλὰ-
 κίς γὰ εἶναι καὶ ἀπατηλόν. Ἐξω δὲ τῆτο, ἡ γνώμη
 τῆ ἐμφύτων ἰδεῶν, ἡ δόξα ὅτι ἡ ψυχὴ νοεῖ πάντο-
 τε, καὶ ἡ ἐσίατης συνίσταται εἰς τὴν νόησιν, καὶ ὅτι
 τὰ ζῶα εἶναι ἀπλᾶ μηχαναί, ἡ ἀπόκλεισις τῆ κενῆ
 δὲ ὄλλω τὴν φύσιν, ἡ εἰσαγωγὴ μιᾶς ἀγνώστου αἰ-
 θερίας ὕλης, ὅπε πληροῖ τὸ πᾶν, αἱ δὲ δῖναι, ὅπε
 σιωπῶσι τὸ θεῖ Κόσμος σύσημά τε, ὅλα αὐτὰ εἶ-
 ναι πράγματα, τῆ ὁποῖων ἡ φανερά αὐτοπαρξία ἔκα-
 με τὸν Καρτεσιανισμόν γὰ μὴ βασιλεύσῃ πολὺν
 καιρόν.

Ἀπὸ τὰ βιβλία, ὅπε ἀγγῆκαν δὲ τὴν Καρτεσια-
 νὴν Σχολίαν, ἔξω δὲ τὴν Διατριβὴν τῆ ἰδίᾳ Καρ-
 πεσίᾳ, θεῖ μεθόδε τῆ ὀρθῶς χηῖθαι τῷ λόγῳ, καὶ
 τῆ ἐρδύαν τὴν ἀληθεῖαν, εἶναι καὶ ἄλλα δύο εἰς τὴν
 Λογικὴν πολλὰ ἀξιόλογα, τῆ ὁποῖων τὸ εἶνα ὀπι-
 γραφεταί, ἡ Λογικὴ, ἡ Τέχνη τῆ νοεῖν, τὸ ὁποῖον
 τὸ ἀπνεύμεν εἰς τὸν Ἀρνάλδον, καὶ Νικόλαον· καὶ τὸ
 ἄλλο, Ἐξέτασις τῆς ἀληθείας, τὸ ὁποῖον εἶναι τῆ
 Μαλεμβραγχίς.

Ἡ Τέχνη τῆ νοεῖν, μὲ ὄλον ὅπε ἔχει τὰ ἐλαττώ-
 ματά της, εἶναι ὅμως ἡ καλλιτέρα πραγματεία τῆς
 Λογικῆς, ὅπε ἐφαῖν ἕως τότε, καὶ μία δὲ τὰς καλ-
 λιτέρας, ὅπε ἔχομεν τὴν σήμερον. Τὸ θεῖ ἔξετά-
 σεως τῆς ἀληθείας, μὲ ὄλον ὅπε ἡ ἐν αὐτῷ ἐσπίθε-
 σις τῆ ὅτι βλέπομεν ὅλα τὰ πράγματα εἰς τὸν Θεόν
 ὡς αὐτὸ μέσα εἰς κάτοπτρον, εἶναι πάντῃ πλασματώ-
 δης, καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα τὰ λεπτολογεῖ πέρα
 τῆ δέοντος· θεῖ ἔχει ὅμως καὶ αὐτὸ πολλὰ ἔξαιρέτως
 ὀδατηρήσεις τειγύρω εἰς τὰς ἀπάτας τῆς αἰδήσεων,
 τῆ φαντασιῶν, τῆ κλίσεων, τῆ παθῶν, καὶ τῆ ὀρο-
 λήσεων.

Περὶ τῆ Σπιμοζισμῶ.

Πολλὰ διαφορετικὸς ἄπὸ τῆς ἐσάθῃ Βενέδικτος ὁ Σπινοζας, ὁ ὁποῖος ἐλθνήθῃ εἰς τὸ Ἀμστερδὰμ εἰς τὰ 1632 ἄπὸ γονεῖς Ἑβραῖους. Γενόμενος δὲ ἄπὸ Ἑβραῖος Χριστιανός, πάλιν ἀπέρριψε τὸν Χριστιανισμὸν, καὶ ἀνεκρίνισεν εἰς τὴν ἀπάτη γεωμετρικῆ κεκαλυμμένην Ἡθικῶς τὸ ἄποπον σύστημα τῆς Ἐνοφανῆς, ὅτι μία μόνη οὐσία υφίσταται εἰς τὸν κόσμον, τὸν ὁποῖον τὸν ὀνομάζει Θεὸν, καὶ ὅτι τὰ πνεύματα, καὶ τὰ σώματα, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς τὰ δοξάζομεν ὡς διαφορετικὰς καὶ διακεκριμένας οὐσίας, δεῶν εἶναι ἄλλο, εἰ μὴ ἀπλῆ μεταβολαί, ἢ ἄποροι ὑπάρξεως ἐκείνης τῆς μοναδικῆς, καὶ καθόλου οὐσίας.

Περὶ τῆς Λεϊβνιτιανῆς Φιλοσοφίας.

Γοφρεδὸς Γαλιέλιμος ὁ Λεϊβνίτιος, ὅστις ἐλθνήθῃ εἰς τὴν Λειψίαν εἰς τὰ 1646, ἀνὴρ πνεύματος οἰουπάτε καὶ ὑψηλῆ, ἐφαντάθῃ καὶ αὐτὸς εἶνα νέον σύστημα ἀνάλογον εἰς πολλὰ μὲ τὸ τῆς Καρτεσιῶς.

Τὰ στοιχεῖα τῆς σωμάτων εἶναι κατ' αὐτὸν ὅλα ἀπλᾶ, καὶ ἀδιαίρετα, τὰ ὁποῖα τὸ ὀνομάζει μονάδας, καὶ ἄπὸ αὐτῶν τὰς μονάδας συνέστη τὸ πᾶν. Ἡ ἀνδραπίνῃ ψυχὴ δεῶν εἶναι καὶ αὐτὴ, εἰ μὴ μία μονάς, ἢ ὁποῖα ἔχει κάποιαν κυριότητα ἐπάνω εἰς τὰς μονάδας, ὅπως συγκροτῶν τὸ σῶμα, καὶ δεῶν τῆτο τὴν ὀνομάζει ἐντελέχειαν κυριότατων.

Ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς, λέγει, ὅπως ἡ ψυχὴ

ενώθηκε μετ' τὸ σῶμα, ὁ Θεὸς ἔβαλεν εἰς τὴν ψυχὴν μίαν ἄλυσον ἀντιλήψεων καὶ ἰδεῶν, δεδεχομένης ἢ μίαν τὴν ἄλλαν, καὶ εἰς τὸ σῶμα μίαν σειρὰν κινήσεων, ἀντιστοιχούντων εἰς τὰς ἀλληλοεξαρτάσθαις ἰδέαις τῆς ψυχῆς, χωρὶς τὸ σῶμα νὰ ἐνεργῇ καθόλου ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν, μήτε αὐτὴ ἐπάνω εἰς ἐκεῖνο· καὶ μίαν τοιαύτην ἀντιστοιχίαν προδιωρισμένην ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ αὐτὸς ὀνομαζέει προδιεταγμένην Ἀρμονίαν.

Τὸ τοῦ Θεοῦ ἀγγέλιον, ἡ δὲ βέβαιον σύστημα ἐξαπλώθη πολὺ εἰς τὴν Γερμανίαν, μάλιστα ἀφ' οὗ διεσάφησε Χριστιανὸς ὁ Βόλφιος, ὅστις ἐξέδωκεν εἰς πολλὰς Τόμας ἑνα σύστημα Φιλοσοφίας, πὸ ὁποῖον παραματθεύεται καθ' ἕνα ἕνα μὲ μεθόδον Γεωμετρικῶν· σύγραμμα καὶ ἄλλον τρόπον πολύτιμον, ἐπειδὴ ὅμως φιλοτιμεῖται εἰς πολλὰ νὰ ἀποδείξῃ καὶ τὰ αὐτόθεν προόδηλα, κοντὰ εἰς τὴν ὀχληρὰν χοινοσύειν, καταπτὰ πολλὰκις καὶ εἰς τὸ νὰ σκοτίζη καὶ τὰ πλέον σαφέστερα πράγματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Παλιγγεμεσίας τῆς Φιλοσοφίας Ἐποχὴ Γ΄.

Η Φυσικὴ ἀρχισεν ἀκόμη ὑπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἰταλιᾶς, να λαμβανῆμίαν νέαν ὄψιν, παραιτῶντας τὰς κεκαλυμμένας ποιότητας τῶν Περιπατητικῶν, προσηλωθεῖσα εἰς τὴν παρατήρησιν καὶ πείραν, καὶ συζουθεῖσα δικάρως μὲ τὰ Μαθηματικά.

Ἐνα κάποιον Δοκίμιον τῆς πειραματικῆς μεθόδου ἐξέδωκεν ἤδη καὶ ἡ Κοσμουτίνα Ἀκαδημία· ἐκεῖνος ὁμως, ὅπερ τὴν προήγαγε εἰς αὐξήσιν εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ μὲ ἔργα καὶ μὲ ὑπομνήματα, ἦτον Γαλιλαῖος ὁ Γαλιλαῖος, ἀνὴρ πνεύματος θεοῦ καὶ ὑψηλοῦ, πῶν ὁποῖον τὸν ἠκολούθησαν ὕστερα ὁ Τόρριτζέλλιος, ὁ Κασέλλιος, ὁ Βιβιανίς, ὁ Βορέλλιος, ὁ Μαχαλόττις, ὁ Ρήδιος, ὁ Μολπίνγιος, ὁ Μοντανάριος, ὁ Γαλιελμίνιος, ὁ Γερμάλδιος, καὶ ἄλλοι.

Μεγάλας προσόδους ἔκαμνον ἤδη ἡ ὀρθὴ Φυσικὴ καὶ πέρα τῶν Ἀλπεων (1), διὰ τῶν πειραματικῶν καὶ πειραμάτων τῶ Βούλε, τῶ Γκερρίχ, τῶ Εὐκλείω, τῶ Λέβεναικίω, τῶ Ἀρτσαικελίω, τῶ Οὐίλφουστίω, ἢ Οὐίλφίω, τῶ Σβαμμερδάμ, τῶ Τερνεφορτίω, καὶ ἄλλων, εἰς τὰς ὁποίας προσετέθη καὶ τὰ τέλη τῶ αὐτοῦ αἰῶνος ὁ μέγας Νεύτων, ὁ ὁποῖος ἔκαμε μεγαλωπίατῶν αὐξήσιν πόσον εἰς τὴν Φυσικὴν, ὅσον καὶ εἰς τὰ Μαθηματικά.

Ἡ Λογικὴ ὁμως καὶ Μεταφυσικὴ ἐκείτηνταν ἀκόμη θαμβῶν ἢ εἰς τὰς χολαστικὰς ὁμίχλας, ἢ εἰς τὰ
μά-

(1) Εἰς τὴν Γαλίαν δηλ. Ὁμιλεῖ ἔτις ὁ Συγγραφεύς, ἐπειδὴ ἐφιλοσόφη εἰς Ἰταλίαν, ἣτις χωεῖζεται ἀπὸ τῶν Γαλιαν διὰ τῶν Ἀλπεων.

μάταια ονειράτα τῆ Καρτεσίε. Εἰς μάτῳ ἐπάξι-
σκον ἄπο τὰς ἀρχὰς ἀκόμι τῆ αὐτῆ αἰῶνος νὰ δείξῃ
κὶ εἰς αὐταῖς τῷ ἀληθινῷ ὁδῶν, ὁ ὑψηλὸς καὶ δε-
ξιότατος νῆς Φραγγίσκος Βάκων ὁ ἐκ Βερολαμίας, ἔχῃ
τὶ καρούας ἀκόμι δευ ἐκινήθη νὰ τῷ ἀκολουθήσῃ.

Πρῶτος, ὅπῃ ἔβαλον εἰς παῖξιν τὰς σοφίαι καὶ ἀ-
είσῃς κανόνας τῆ Βάκωνος, τῶσον εἰς τῷ Λογικῷ,
ὅσον κὶ εἰς τὴν Μεταφυσικῷ, ἐσάθη Γεωμῆς ὁ Λω-
κίος, ὅστις ἐκινήθη εἰς τὸ Οὐτιγγτὸν εἰς τὰ 1632,
ἐκδιδῶνται ἐπάνω εἰς ταύτῳ τῷ ὕλῳ τὸ ἀθάνα-
τον πόνημα, ὅπῃ ἐπιγράφεται „ Δοκίμιον φιλοσοφι-
κῶν παρὶ τῆ ἀνθρωπίνης νούς. Τῆτο τὸ πόνημα τὸ
διαίρει εἰς τέσσαρα Βιβλία· εἰς τὸ πρῶτον ἀναίρει
τῷ ὑπόθεσιν τῆ Καρτεσίε παρὶ τῶν ἐμφύτων ιδεῶν
καὶ ἀρχῶν· εἰς τὸ δεύτερον δείχνει τίνι ἔσῳπῳ προσ-
γίνονται εἰς ἡμᾶς ἄπο τῶν ἀῖθῃσιν, καὶ τὴν σκέψιν
ὅλαι αἱ ιδεαὶ· εἰς τὸ τρίτον πραγματεύεται παρὶ
τῶν λέξεων, ἔχῃ τῶν ὁποίων δηλῶνται αἱ ιδεαὶ, καὶ
παρνεύει ἐξαιρέτα πράγματα παρὶ τῆς φύσεως,
χρήσεως, κὶ καταχρήσεως αὐτῶν τῶν λέξεων. Εἰς τὸ
τέταρτον μεταβαίνει εἰς τὰς γνώσεις, τῶν ὁποίων ἐκ-
δέται τὰς βαθμίας, τῷ ἐκτασιν, τῷ ἀλήθειαν, τὸν
ἔσῳπον, καδ' ὃν διορίζεται ἡ βεβαιότης, ἡ πιθανότης
τῶν ἰδίων· δείχνει τὰς πηγὰς τῶν σφαλμάτων, καὶ
κάνει ἐπιπολαίως τῷ καθόλα διαίρεισιν τῶν ἐπιση-
μῶν. Εξαιρέτως σκέψῃς τῆς πρακτικῆς Λογικῆς ἐ-
παρθεσέ κὶ εἰς τὸ πόνημα τῆ ἐπιγραφόμενον „ Οδη-
γία τῆ νούς εἰς τὴν ἐρούαν τῆς ἀληθείας, τὸ ὁποῖον
ἐξεδόθη μὲ τὸν θάνατόν τε, εἰς ἔσῳπον ὅπῃ ἡ Λογι-
κῆ, καὶ Μεταφυσικῆ εἰς τῆτον τὸν αἰοδιμον ἀνδρα ὁ-
φείλει παρηγεμῶς τὸ πρῶτον σερέμνιον τῆς ἔπος εἰ-
πεῖν, κὶ τῷ μεγίστῳ ἐπίδοσιν, ὅπῃ ἔλαβον εἰς τὸ
μὲ ταῦτα.

Πρῶτος, ὅπῃ ἔβαλον εἰς χῆσιν τὰς ἀρχὰς τῆ Λω-
κίε εἰς τῷ Ἰταλίῳ εἶναι Ἀντόνιος ὁ Γουεήσιος,
Διδάσκαλος τῆς Φιλοσοφίας εἰς τὸ γυμνῶν σχολεῖον τῆς

Νεαπόλεως, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν Λογικὴν ἐπαρόδισε καὶ τὴν Κριτικὴν, καὶ ἐπέγραψε ὅλα τὰ τοιαῦτα πόνημά τε, Στοιχεῖα τῆς Λογικοκριτικῆς Τέχνης· καὶ εἰς τὰ στοιχεῖα τῆς Μεταφυσικῆς ἐχώρησε μετὰ πολλὴν βαδύτητα εἰς τὴν ἀναλύσιν καὶ τὴν ἐξέτασιν τὰ πλέον ἀξιολογώτερα ζητήματα.

Εἰς δὲ τὴν Γερμανίαν παρῶτοι, ἢ ἀνάμεσα εἰς τὰς παρώτας, ὅπως μετεχειρίθησαν τὸν Λώκιον εἶναι ὁ Π. Παῦλος ὁ Μάκος, καὶ Σιγισμόνδος ὁ Στορχενάκ, Διδάσκαλοι τῶν ἑλληνικῶν Σχολείων τῆς Βιούνης, οἱ ὁποῖοι καὶ αὐτοὶ δὲν ἔμειναν κατόπι ἀπὸ τὸν Γουβλιόσιον, καὶ μᾶς ἄφησαν δύο πολυτίμους παραγματείας περὶ τῆς Λογικῆς, καὶ Μεταφυσικῆς.

Ὡς ὅσον ὁ Λώκιος περιγύρω εἰς τὰς δυνάμεις, καὶ ἐνεργείας τῆς ψυχῆς δὲν ἔκαμψεν, εἰμὴ μόνον μίαν ἀπλὴν νύξιν, καὶ παρῶτος, ὅπως ἐπεχειρίθη μίαν ἐπεδοασμῶν καὶ ἐντελῆ ἀνάλυσιν αὐτῶν, εἶναι ὁ Ἀββα Κονδυλλιάκ ὁ Γάλλος, παρῶτον εἰς τὸ περὶ ἀρχῆς τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων Δοκίμιόν τε, καὶ ἔπειτα λεπτομερέστερον εἰς τὴν περὶ αἰδημάτων Πραγματείαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑποθέτωντας εἶνα ἄγαλμα ἐμφύχον, εἰς τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ δοθῆ παρὸς τὸ δοκεῖν πότε ἐτέθη ἡ αἰδησις, καὶ πότε ἐκείνη, δείχνει τίνι ἔργῳ ἠμπορεῖσαν νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτὸ, καὶ νὰ ἀναπτύχθῃ μίαν κατόπι τῆς ἄλλης ὅλαι αἱ δυνάμεις καὶ ἐνεργεῖαι τῆς ψυχῆς. Ἡ γνώμη τῶν Κονδυλλιάκ ὅτι ὅλαι αἱ δυνάμεις ἀνάγονται εἰς τὴν αἰδησιν, καὶ δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ ἀπλοῖ ἔργοι τῆς ἰδίας αἰδησεως, ἴσως νὰ μὴ εἶναι ἀποδεκτέα· καὶ εἰς τὸ ἄγαλμα ὑποθέτει ὁμοίως πολλὰ πράγματα, καὶ τὰ ὁποῖα δυσκόλως ἴσως ἠθέλον ἔλθῃ εἰς τὴν κατάστασιν, ὅπως τὸ πλάττει. Ὡς ὅσον παρῶτερα ἀπὸ αὐτὸν κάνει ἄλλος δὲν ἔδοκτισε καλλίτερα τὸ ἀναλυτικὸν πνεῦμα, κάνει δὲν τὸ ἐξάπλωσε περὶ ἑσώτερον, καὶ μὲ τὸ παράδειγμα, καὶ μὲ τὴν συμβεβλῶν, κάνει δὲν εἰδείξει καλλίτερα τὸ μάταιον καὶ ὀπκίνδυμον τῆς ἀφηρη-

αἰσθημάτων, μήτε ἐδίδαξε καλλίτερα τῷ ἀληθινῷ ἐφαρμογῷ τῆς Λογικῆς, καὶ Μεταφυσικῆς εἰς ὅλας τὰ λοιπὰς ἐπισήμας.

Τῷ ἰδίῳ ὑπόθεσιν τῆ ἐμφύχου ἀγάλματος ἐπῆρυν εἰς τὸ ἐδικόν τε ἀναλυτικὸν Δοκίμιον πρὸ τῆς δυνάμεων τῆς ψυχῆς καὶ Κάρολος ὁ Βονέτ, πολίτης τῆς Γενέβρας, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπάχισε μὲ πολλῶν σκεδῶν καὶ ἀκρῶν ἀγχίνοιαν νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὸν μηχανισμόν τῆς ἐνεργειῶν τῆ νοός. Εἰς τῷ Παλιγγρησιῶν τε (1) ὅμως θέλωντας νὰ ἐξηγήσῃ τίνι ἔσῳ ἔχει νὰ γένη ἡ ἀνάστασις τῆς σωμάτων, φαίνεται ὅτι παρεξέστη τῷ δέοντος.

Ἡ Λογικὴ καὶ Μεταφυσικὴ ὀφείλει πολλὰ δεῖν τῷ βελτίωσίν τῆς καὶ εἰς Δαλαμπέρτ τὸν Γάλλον, ὁ ὁποῖος πολλὰ ἐξαιρέτως σκέψεις παρεκείρει εἰς τὸν προοιμιᾶκὸν λόγον τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, καὶ εἰς ἐπιμικτὰ συγγραμμάτα τε.

Ἐξαιρέτα πρᾶγματα δέξονται προσέτι καὶ εἰς τὰς δύο ἐπισολὰς πρὸ κωφῶν καὶ βαβῶν τῆ Διδερά, ὁμοίως καὶ μερικὰ τῆς μεταφυσικῶν Ἀρθρων τε, ὅπερ πρὸ εἰσὶν εἰς τῷ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ τῆς Γαλλίας.

Καὶ ἡ θεωρία τῆς περπῶν αἰδημάτων τῆ Εὐέκ Πάλλια, εἶναι εἰς βιβλίον μικρὸν μὲν τὸ μέγεθος, πλῆρες ὅμως μεταφυσικῆς ποιότητος.

Βαθύτατος Μεταφυσικός ἐσάθη καὶ παρ' ἡμῖν (τοῖς Ἰταλοῖς δηλαδὴ) καὶ Ἰωάννης Βαπτιστῆς ὁ Βίκος, καὶ κείμενα ὅπερ εἰς τὰ σοιχεῖα μιᾶς νέας ἐπισήμης ὅσον ἴσως μὲ τῷ βαθύτητι μίαν πρὸ εἰς ἄλλοτερον σαφήνεια.

Ὁξύτατοι Μεταφυσικοὶ ἐχημάτισαν ἀκόμι Ἐλβέτιος ὁ Γάλλος, καὶ Χάμ ὁ Ἀγγλος, οἱ ὁποῖοι καὶ ἡ θέλων εἶναι πρὸ εἰς ἄλλοτερον ἐπαίνων ἀξιοί, αὐτὸν ἐκλίναν ὅλι-

(1) Βιβλίον ἕως ἐπηγεφόμενον.

ὀλιγώτερον ὁ κερῶτες εἰς τὸν Ἐπιχειρισμὸν, καὶ ὁ δού-
τερος εἰς τὸν Σκεπτικισμὸν, εἰς τὰ ἑποῖα ὀπίσημοι ὄ-
χι ὀλιγώτερον ἐσάδησαν καὶ Πέτρος ὁ Βαύλ εἰς τὸν
ἀπερασμῶν αἰῶνα, ὁ ὁποῖος ὁμως πολλὰκις ἀντι-
φάσκει αὐτὸς ἑαυτῷ, καὶ ὁ Βερκελαῖος εἰς τὸν παρόν-
τα αἰῶνα, ὁ ὁποῖος ἔβαλε τὰ δυνατὰ τε νὰ ὑποδεί-
ξη μὲ πολλὰ ἀγχίνοιαν τὴν ἀνυπαρξίαν τῆς σωμά-
των, μὲ ὅλον ὅπερ ἀράγματι ἔδειχνεν ὅτι ἦτον πολλὰ
πληροφορημῶς περὶ τῆς ὑπάρξεως των.

Μεταφυσικὸς βαδύτατος ἐσάθη εἰς τὸν αἰῶνα μας,
καὶ Γεωάννης Γάκωβος ὁ Ρικασὼ, ὁ πολίτης τῆς Γενέ-
βρας, ὁ ὁποῖος ἔχε τὰ πρῶτα ὀδοξὰ καὶ ἀλλόκοτα, εἰς
τὰ ὁποῖα ἔπετε περὶ αὐτότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον, κα-
τῶτισε νὰ γῆρη, μὲ ὅλην τὴν ὑψηλότητα καὶ βαδύτη-
τα τῆς νοός τε, ὁ πλέον δυσυχέστερος ἀπὸ ὅλης τῆς ἀν-
θρώπου.

Τὴς ἐπαίνες τῆς βαθυρίας, δὲν εἶχαν δίκαιον νὰ
τῆς σερμηθῶν καὶ οἱ δύο Ἀγγλοὶ Σιαρποβέρρις, καὶ Χε-
ρσοῦν, οἱ ὁποῖοι ὁμως ἠθέλων κάμη καλλιπρά,
ἀνδιέτειβον ὀλιγώτερον εἰς ἐκεῖνόν τιν ἀγνωσον καὶ
φαντασικῶς ἐκτὴν αἰδήσειν, ἢ ἠδικῶς αἰδήσειν, ὅ-
περ ἠθέλησαν νὰ καταστήσιν ἐσωτερικὸν κριτικὸν τῆ
καλῆ καὶ ὠραίας, τὸ ὁποῖον τὸ ἐπεχειρίσθη ἀρεπότερα
καὶ ὁ Κεμπερλανδ.

Περὶ τῆς ὠραίας ἐξέδωκε καὶ ὁ Π. Ἀνδρέας μίαν
πραγματείαν, ἢ ὁποῖα καὶ αὐτὴ δὲν εἶναι σερμηθῆ ἀ-
πὸ μεταφυσικῆς σκέψεως. Ἀγκαλὰ αὐτὸς δὲν εἶδε
τὴν ἀληθινὴν ἀρχὴν τε, καθὼς μήτε ὁ Διδερῶ, εἰς
τὸ Ἀρθρον Beau (ὠραῖον) τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας.

Πολλὰς ἐπαίνες ἔλαβεν ὁ Κλέρκ εἰς τὴν Κριτι-
κῶν, καὶ πολὺν κρότον ἔδωκεν ὁ Κλάρκ εἰς τὰς περὶ
θεσῆματος, χόνης, Θεῶν, ψυχῆς, ἐλευθερίας, κτλ.
φιλονεικίας τε.

Ἡ τῆς γλωσσῶν Μεταφυσικὴ ὀφείλει πολὺ εἰς τὸν
Λανκελὸτ, εἰς τὸν Μαρσαί, εἰς τὸν Βροασέ, εἰς τὸν
Βωζέ, εἰς τὸν Χέρδερ, καὶ ἄλλους· καὶ τὴν ὀπρῶτον
τῆς

τῆς γλώσσῶν ἐπαύω εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον τὴν ἐπιπραγματῶσθαι αἰετα ὁ Σάλτζερ, ὁ ὁποῖος ἐσάθη ἰκνωδὸς νὰ εἰσάξῃ εἰς τὴν περὶ τῆς αἰαίω, ἢ δὲ γῶν τεχνῶν θεωρίαν τὸ φῶς τῆς πλέον καθαρᾶς καὶ ὀρθῆς Μεταφυσικῆς, καὶ νὰ σαφῶσῃ, καὶ νὰ διαδοῖσῃ τὰς ἀληθινὰς ἀρχὰς τῶν.

Τῆτο τὸ μεταφυσικὸν φῶς τὸ μετέφερον ὁμοίως καὶ εἰς τὴν Ἰστορίαν ὁ Χέμ, ὁ Ροβερτσὼν, ὁ Ἀββα Μαμβλῦ, ὁ Μιλλιότ, ὁ Κοιουλιὰκ, ὁ Μοχεγαύ, ὁ Γιββῶν, ὁ Δοκίνης, καὶ ὁ Βερτόλαος. Εἰς τὴν Νομοθεσίαν ὁ Μοντεσκιῆ, ὁ Λάκιος, ὁ Βερλαμάνιος, ὁ Μαρκέζος Βικκαρίας, καὶ ὁ Καβαλιέρος Φιλαγκέριος. Εἰς τὰ Οἰκονομικὰ ὁ Μαρκέζος Μιραβῶ, ὁ Χέμ, ὁ Τερρότ, ὁ Νέκκερ, ὁ Γαλόνης, ὁ Μορελέτ, ὁ Ἀββα Γενεβίσιος, ὁ Ἀββα Γαλλκαίνιος, ὁ Κόντε Κάρλος, ὁ Κόντε-Βήρριος, ὁ Ἀββα Βάσκος, καὶ ἄλλοι. Ἀγκαλὰ καὶ ὅν ἐπαινῶνται κατ' ὅλα ὅλοι οἱ εἰρημῶροι Συγγραφῆς.

Εἰς τὴν Ἡθικῶν, ἡ ὁποῖα εἶχεν αὐξήσῃ ἤδη πολὺ ὅν τὴν περὶ παθῶν πραγματείαν τῆ Καρτεσίε, καὶ τῆ Λαχιάμβρ (de la Chambre), ὅν τῆς Χαρακτίρας τῆ Βρυῦέρ, ὅν τῆς Ἡθικᾶς Σκέψεις τῆ Δοκίς τῆ Ροχεφκαίλτ, ὅν τὰ Συγγράμματα τῆ Πυφφενδόρφ, τῆ Κεμβερλανδ, τῆ Σχιαφτσβέρ, καὶ ἄλλων πολλῶν, ἐπρόθεσαν εἰς ἄν ἄν φῶς ὁ Χέμ, ὁ Χέμ, ὁ Μωπερτεῖς, ὁ Τρεβλέτ, ὁ Φοντερέλλης, ὁ Π. Στελλίνιος, ὁ Π. Βόγλιος, ὁ Ἀββα Κασίνας, καὶ ἄλλοι.

Εἰς τὸν λόγῳ ἀφ' ἧ ἀρχισε νὰ ἐξαπλόνετῃ τὸ ἀναλυτικὸν πνεῦμα, ὅν εἶναι σχεδὸν τέχνη, ἢ ὀπισθήμη, τῆς ὁποῖας αἱ ἀρχαὶ νὰ μὴν ἐξηγήθῃσαν μὲ τὴν τὴν μέθοδον καλύτερα.

Εἰς τὴν κυρίως ὁμοῦς καλεμῶν Μεταφυσικῶν ἀπὸ τῆς πλέον προσφάτης περιφήμης Ἰταλῆς διεφερον κατ' ἐξοχίῳ ὁ Ἀββα Δραγγέτις, ὁ Ἀββα Βονίνης, ὁ Ἀββα Τέσας, καθὼς εἰς τὴν Λογικῶν ὁ Σορίας, ὁ Π.

ὁ Π. Κορσίνιος, ὁ Π. Φρομόνδος, ὁ Π. Βαλδινότις,
καὶ ὁ Αἰββά Ροσανίος.

Ταῦτα μὲν ὡς ἐν συνόψει περὶ τῆς Φιλοσοφίας, καὶ
τῆς αὐτῆς ἐπισημοτέρων Αἰρέσεων καὶ Φιλοσόφων ἀ-
π' ἀρχῆς κόσμου σχεδὸν ἕως τῆς σήμερον. Ἄν ὅμως
παρεσιωπήθησαν τινὲς Συγγραφεῖς, ἀξιοὶ νὰ ἀναφερ-
θῶν, ταῦτο ἂς ὑποδοθῆ εἰς τὸ ἐλάττωμα τῆς ἐπι-
μνήμης, καὶ τὴν ἀγνοίαν τῆς Συγγραμμάτων τῆς (ἐπει-
δὴ εἶναι ἀδιύατον νὰ γνωρίσῃ τινὰς ὅλα, καὶ νὰ ἐν-
θυμῆται τὰ ἐγνωσμένα) καὶ ὅχι εἰς ἐκλείψιν τῆς
ὀφειλομένης τιμῆς εἰς ὑποκειμένῳ ἀξία πάσης λα-
ξείας, δεῖ τὴν δαλῶσιν, ὅπῃ ἐκαμμὴν μὲ τὰ πονή-
ματά τῆς εἰς τὴν ἀνθρωπότητα (1).

(1) Ὅποιος ποθεῖ νὰ λάβῃ πλέον ἐκτεταμένης ἰδέας τῆς Φι-
λοσοφικῆς Ἰστορίας, μάλιστα δεῖ τὴν Παλαιὰν ἀναγνῶσκει γὰρ διαβί-
σῃ καὶ Ἀρέσκοντα τοῖς Φιλοσόφοις τῶ Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους, Ἀναρ-
τίου τῆς Βίβης τῆς Φιλοσόφων, Στεφάνου τὸ περὶ αἰδίου Φιλοσοφίας,
Βασίλειον τὸ περὶ Φιλοσοφίας καὶ Φιλοσόφων Αἰρέσεων, Σπινδελίον τὴν
Φιλοσοφικὴν Ἰστορίαν, Βρακέρου τὴν Κετικὴν Ἰστορίαν τῆς Φιλοσο-
φίας, τὸ Δελανδέ τὴν Κετικὴν Ἰστορίαν τῆς Φιλοσοφίας, τὸ Βο-
ναφέδε τὴν Ἰστορίαν, καὶ ἀνακαίνισιν πάσης Φιλοσοφίας, τὸ Φορ-
μαίον τὴν Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν σινοπτικὴν Ἰστορίαν τῆς Φιλοσο-
φίας, καὶ ἄλλας.

Ἀπὸ τὰ εἰρημνία Βιβλία ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἄλλο, εἰμὴ Διο-
γῆνον τὸν Λαέρτιον, καὶ τὸν Πλάτωνον. Ταῦτα λοιπὰ ἄλλα εἶναι Λα-
τινικά, καὶ ἄλλα Γαλλικά. Εὐχῆς ἔργον ἦτον νὰ ἀπκτήσωμεν καὶ
τὴν Κετικὴν Ἰστορίαν τῶ Βρακέρου, ἢ ὅποια εἶναι εἷς Βιβλίον
Γαλλομασίον, καὶ ὅπο τὴν ὅποιαν ἐπῆρην ὁ κύριος Εὐγγέλιος ὅλα σχε-
δὸν ἐκείνα, ὅπῃ σχολίζεν τὴν Λογικὴν τε, δὲν λέγω εἰς τὴν
προσπεταγμένῳ Ἰστορίαν, ἀλλὰ εἰς ὅλον τὸ Βιβλίον, καθὼς εἶναι
τὸ ἐπιγράμμα τῶ Δημοκρίτου Ἡρακλείτου, ἢ ὁμοίως καὶ μὴ ἐπι-
τυγχάνοντων τῆς Φιλοσοφίας μὲ τὸν Ἰζίονα, καὶ ἄλλα μυρία. Ἀλ-
λα τί νὰ κάμῃ τινὰς πρότερον, ἢ μὲ ποῖως ἔσπῃ;

Εἰς τὰς ἡμέρας μας ἀνεφύη καὶ μία νέα Αἰρέσις ὅπως εἰπεῖν Φι-
λοσοφίας εἰς τὴν Γερμανίαν, τῆς ὅποιος Ἀρχηγός εἶναι ὁ περὶ-
φημὸς Καὶτ, ἀνὴρ νέος οὐνεκα καὶ ὑψηλὸς, ὁ ὁποῖος καὶ σιωπῶσα
καὶ περὶ, καὶ κρότον ἔδωκε πολὺν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, καὶ ὁ

παρὸς ἔχει πολλὰς, οἱ ὅποιοι συνήγαγαν περισσότερα καὶ ὄλο-
 εῖα συγγράφην. Ἡ Γερμανία ὅλη σχεδὸν τὴν σήμερον τὸ Καντιανόν
 Σύστημα κερσάβει, καὶ δεχτείνονται ὅτι ὁ Καντ, καὶ οἱ ὀ-
 παδοὶ τῆ ἔκαμαν εἰς τὴν Φιλοσοφίαν (νόη μοι τὴν Λογικὴν, Με-
 ταφυσικὴν, καὶ Ἠθικὴν ἐν ῥῆσι) τὴν μεταβολὴν, ὅπῃ ἔκαμαν
 κερσάβει οἱ Βάκονες, οἱ Λώκιοι, οἱ Κορνυλλιάκ· καὶ ὅτι ἡ Μετα-
 φυσικὴ τῶρα δὲ εἶναι πλέον ὑποθέσεις, καὶ σοφίσματα, ἀλλὰ ἀ-
 ληθεῖαι γεωμετρικῶς ἀποδεδειγμένα· περὶ τῆς ὁποίας ταύτης Φιλοσο-
 φίας, δὲν εἰδῶρα νὰ εἰπῶ περισσότερο ἄλλο, εἰμὶ ὅτι εὐχομαι
 νὰ ἀρεθῆ καίνεως ἀπὸ τῆς ὁμογενείας μας νέας, ὅπῃ ἐσπέδασαν
 εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ εἰς τὴν Γερμανικὴν Διάλεκτον, καὶ ἔλαβον
 τὴν τύχην νὰ πίνω τὰ νόματα αὐτῆς τῆς Φιλοσοφίας, νὰ τὰ με-
 τοχρησάσων καὶ εἰς τὸ ῥῆσός μας, δεξ νὰ ἀπαλαχθώμεθα καὶ ἡμεῖς
 ἀπὸ τῆς ὑποθέσεως, καὶ τὰ σοφίσματα ἤβῃ ἀχρεῖ τῆ δὲ μεταφυσι-
 κολοβῶν, καὶ νὰ ἴδωμεν ὁ μύθος τῆ Γκελέρτ, ἐν ᾧ παρεκιά-
 ζει ὁ τῆς Λειψίας Φιλόσοφος τῆς μεταβολῆς τῆς Φιλοσοφίας μετὰ
 τῆς τῆ πύλων, ἢ τοὶ τῆ καπέλλον, τὸ ὅποιον μὲ ὅλας τῆς μεταμορ-
 φάσεως, ὅπῃ ἔλαβον, ἀφ' ἑ ἀρεθῆ ἕως τῶρα, δὲν ἔγινε περισσό-
 τερον ἀπὸ καπέλλον.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΙΚΗΣ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Τὸ προτέρημα, ὅπερ ἔχει ὁ ἄνθρωπος ἐπάνω εἰς τὰ ἄλλα ζῶα, συνίσταται προσηγουμένως εἰς τὴν χρησιν τοῦ λόγου (1), ἥτοι τῆς διωάμεως ἐκείνης, διῆ μέσσω τῆς ὁποίας αὐτὸς μόμος ἠμπορεῖ νὰ ἀναβυῖν διὰ τὰ μερικὰ παράγματα εἰς τὰ καθόλου, διὰ τὰ ἀπλᾶ εἰς τὰ συνώθετα, διὰ τὰ συγκεκριμένα εἰς τὰ ἀφηρημένα, διὰ τὰ αἰδητὰ εἰς τὰ νοητὰ· καὶ, ὡς βαδῶντας τὰ παράγματα πρὸς ἄλληλα, νὰ προσδιορίζη τὰς ἀναφοράς των, νὰ ἀνακαλύπτῃ τὰς ἀρχάς των, καὶ νὰ ὀπφέρει τὰς συλλεπείας· νὰ αὐξάνῃ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καὶ νὰ τελειοποιῇ τὰς γνώσεις τε (2), καὶ νὰ διακρίνῃ εἰς αὐτὰς τὰς διαφορὰς βαθμοῦ τῆς πιθανότητος, καὶ βεβαιότητος, καὶ νὰ διασέλλῃ ἀφύως τὸ ἀληθὲς ἀπὸ τὸ ψεῦδες.

Τῆτο τὸ εἰσάρετον δῶρον, μὲ τὸ ὁποῖον τὸν ἐτίμησεν ὁ Δημιουργὸς τῆς φύσεως, πρέπει νὰ τὸ τιμᾷ περὶ εὐλο-

(1) Διαφόρους ὀρισμοὺς τοῦ λόγου ἀπέδωκαν οἱ φιλοσοφῶντες, τὰς ὁποίας ἠμπορεῖ τινὰς νὰ τὰς ἰδῇ εἰς τὴν Μεταφυσικῇ τῆ Στοιχειᾶν (Βιβλ. Γ'. Μέρ. Α'. Κεφ. Α.). Οὗτος, ὅπερ ἀπέδωκεν ἡμεῖς ἐπαύδα εἶναι ὁ πλέον ἐκτεταμμένος, καὶ φαίνεται ὅτι τὰς περιλαμβάνει ὅλας.

(2) Εἰς πούτῳ τῷ τελειοποίησιν τῆς γνώσεως θέτει προσηγουμένως ὁ Ῥωσὸς τὴν μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ ἀλόγων ζῶων διαφοράν.

ελαστότερον ἄπο κάθε ἄλλο, καὶ νὰ καταβάλλῃ μεγαλωπιάτῳ σπασίῳ, δὲ νὰ ἰξούρῃ νὰ τὸ μεταχειρίζηται καλῶς· δὲ τι καθὼς τὸ λογικὸν διασέλλει τὸν ἄνθρωπον ἄπο τὰ ἄλογα ζῶα, ἔτσι ἡ καλλιτέρα ἢ δυσχωτέρα χῆσις τῆ ἰδίας διακρίνει ἄνθρωπον ἄπο ἄνθρωπον, καὶ ἀπεδείχνει τὸν εὖα ποιοτιμότερον ἄπο τὸν ἄλλον.

Διὰ τῆτο λοιπὸν ἡ Λογικὴ, τῆτ ἔσιν ἡ τέχνη ἐκείνη, ὅπῃ μᾶς διδάσκει νὰ κάμνωμεν ὀρθῶν χῆσιν τῆ λογικῆ, εἶναι ἡ πλέον ἀνάγκαιότερα ἄπο ὅλας, καὶ ὑπέρει νὰ τῶν σπασδάζωμεν μὲ μεγαλωπιάτῳ φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν. Μεγαλωπιάτα ἀναμφιβόλως εἶναι αἱ ἀφέλειαι, ὅπῃ ἡμῶρεν νὰ πορεύθωμεν ἄπο κάθε ἄλλῶν ὁποιαυδήποτε τέχνῳ, ἢ ἐπισημῶν, ὅθεν καὶ ὑπέρει ὅλας νὰ τὰς καλλιεργῶμεν ποίαν φθιστότερον, καὶ ποίαν ὀλιγώτερον. Δὲν εἶναι ὅμως καμμία ἄλλη τῶσον ἀφέλιμος ἢ τῶσον ἀναγκαία, ὅσον εἶναι ἡ Λογικὴ· δὲ τι ἡμῶρεῖ τινὰς νὰ ὑσερῆται πολλὰς ἄλλας, ἢ νὰ εἶναι μὲ ὅλον τῆτο δόκιμος εἰς τὰς λοιπὰς· χωρὶς ὅμως τῶν ὀρθῶν χῆσιν τῆ λογικῆ, δὲν ἡμῶρεῖ νὰ ὑδοκιμήσῃ εἰς τίποτες· ἢ ἐκεῖνοι οἱ ἰδιοι, ὅπῃ θέλεν νὰ ἀχοληθῶν εἰς ἄλλας τέχνας, ἢ ἐπισημὰς, ἄπο αὐτῶν πάντοτε ὑπέρει νὰ κάμωμεν ἀρχῶν· ἐπειδὴ χωρὶς τῶν τέχνῳ τῆ συλλογίζεσθαι, δὲν ἐλπίζεται ποτὲ ἐπίδοσις εἰς τὰς λοιπὰς (1).

Εἶναι ἀληθινόν, ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι καὶ χωρὶς τῶν σπασδῶν τῶν βιβλίων, φθαίνε νὰ συλλογίζωνται ὀρθῶς εἰς πολλὰ πράγματα, καὶ νὰ ἰδοκίμωσεν τῶν καλεμῶν φυσικῶν Λογικῶν (2), ἀλλὰ καὶ αὐτὶ δὲν
 γυνᾶ-

(1) Ὄρθῶς ἀρα ἡ Λογικὴ ἀνομάσθῃ κλειδί τῶν ἐπισημῶν, ὡς αὐτὸ ὅπῃ αὐτὴ εἶναι ἐκείνη, ὅπῃ ἀνοίγει τῶν εἰσοδῶν εἰς αὐτὰς, ἢ χωρὶς αὐτῶν δὲν ἡμῶρεῖ τινὰς νὰ εἰχωρήσῃ εἰς καμμίαν.

(2) Ἡ φυσικὴ Λογικὴ ἰσοδυναμεί μὲ ἐκείνη, ὅπῃ κοινότερον λέγεται καλῶν ἀἰθῶσις, buon senso.

φρονᾶται μάλιστα, δὲν δοκῶνται, ἀλλὰ μὲ πολλὰ ἀπεδῶν καὶ σκέψιν ἐπαύω εἰς κείσεις καὶ ἀκνοήματα τὸσον ἐδικάμας, ὅσον καὶ ξύνα, καὶ ἀλλὰ μεσσε μακρὰς πείρας, καὶ ὡς ἐπι τὸ πλείστον πολλὰ καὶ συχνὰ σφάλματα· εἰς ἕνα ὅταν μετὰ τὴν φυσικῆς Λογικῆς, καὶ ἐκείνης, ὅταν ὀνομάζουμι τεχνητὴν, αἱ πρῶται καὶ κυριώτεραι ἀφοραὶ εἶναι, ὅτι ἡ φυσικὴ πρῶτον μὲν εἶναι δυσκολώτερα εἰς τὸ νὰ ἀποκτιθῆ· ἐπειδὴ κατ' ἐνάς ἀναγκάζεται νὰ τὴν ὀμιζρήσῃ, ἕως εἰπεῖν, μόνος ἀφ' ἑαυτῆς, χωρὶς βοήθειαν ἄλλων, καὶ μὲ μόνω τὴν ἐδικύτω σκέψιν καὶ πείραν. Δεύτερον δὲ εἶναι σφαιτέρη καὶ ὀλιγώτερον ἐκτεταμένη· ἐπειδὴ εἶναι πολλὰ δύσκολον εἶναι μόνος, μὲ μόνω τὴν ἐδικύτω χῆσιν νὰ φθάσῃ εἰς τὸ νὰ ἀνακαλύψῃ ὅλας ἐκείνας τὰς ἀσφάλας τὰς ἀκνοεῖσαι, ὅταν ἀνεκαλύφθησαν ἕως τῶρα, ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι κατέγινκαν τῶν αἰώνων εἰς αὐτὴν τὴν ἐξέτασιν. Τρίτον, εἶναι ὀλιγώτερον ἀσφαλές· ἐπειδὴ εἰς τὸ ἀκνοεῖσαι εἶναι τῶν κίνδυνων τὰ νὰ πλῶνθῃ τινὰς, καὶ νὰ συγχίσῃ τὴν ἀλήθειαν μὲ τὸ ψεῦδος, τὸ ὄν μὲ τὸ δοκῶν, ὅταν εἶναι πολλὰ σπᾶνιον νὰ μὴ προσκρέσῃ (σκοντάψῃ), ἢ νὰ μὴ ἀποπλῶνθῃ τῆς ἀλήθειας, ὅποιος ἀββαίνει αὐτῶν τὴν ὁδὸν μόνος, χωρὶς ὁδηγὸν ἐπιτήδειον (1).

Τὰ συχνὰ σφάλματα ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἠθέλησαν νὰ διχάρισθῶν εἰς μόνω τὴν φυσικὴν Λογικὴν, ὅταν εἰς μόνω τὴν ἐδικύτω σκέψιν καὶ πείραν, ἐπακίνησαν χωρὶς ἀμφιβολίαν μερικὰς φρονιμώτερες καὶ εἰδημονέστερες εἰς τὸ νὰ παχίσαν νὰ ἀνάξουν

(1) Δὲν εἶναι (λέγει ὁ Συγγραφεὺς τῆς τέχνης τῆς καλῆς, Ομιλ. Α.) ἄλλο καὶνὸν παράγμα ἀριμωστερη ἀπὸ τὴν καλὴν ἀδύτην, καὶ τὴν ἀδύτην τὴν καλὴν εἰς τὸ νὰ ἠμπορῇ τινὰς νὰ κείνη ἀλλὰ τὴν ἀληθῆς καὶ ψεύδους· ὅμως, εἶναι παράδειγμα παραδειχθῆναι βλέπωμεν πόσον σπάνια εἶναι αὐτὴ ἢ ἀρετὴ.

ξεν τὰς κανόνας τῆ ὀρθῶς ἔχουσιῶσαι εἰς κάποια Κε-
φάλαια, νὰ διορίσεν τὰς ἀρχάς τῆ, καὶ νὰ συστήσεν
αὐτὸ, ὅπῃ ὀνομάζεται Λογικὴ τεχνητή.

Δύω πράγματα ἔχει σκοπὸν αὕτη· τὸ εἶναι
νὰ διδάξῃ τὸν ἄνθρωπον τῆ ἐξέταξεν καὶ γινώσκῃ τὴν ἀ-
λήθειαν· καὶ τὸ ἄλλο νὰ διδάξῃ τὸν ἄνθρωπον τῆ προ-
βάλλειν καὶ ἀποδείκνυεν εἰς ἄλλῃς τὴν ἀλήθειαν.

Τὸ πρῶτον ὀνομάζεται ἀπὸ τῆς παλαιῆς Ἀναλυτι-
κῆ, ἀπὸ τῆ ἀναλύειν, εἴτ' ἐν λύειν, καὶ κοινότερον εἰπεῖν
ἔστι λόγος· ἐπειδὴ τῶντι ἡ ἀλήθεια τῆ πραγμάτων
δὲν ἀνακαλύπτεται ἄλλῃς, εἰμὴ ἐξεδιπλόνωντας ἐκεῖνο,
ὅπῃ τὴν τιλύγει καὶ τὴν σκεπάζει.

Τὸ δεύτερον ὀνομάζεται Διαλεκτικὴ, ἀπὸ τὸ ἀγλέγε-
σαι, εἴτ' ἐν συλλομιλεῖν· ἐπειδὴ τῶντι ἡ συλλομιλία
εἶναι κυρίως τὸ μέσον, δι' ἣ ἐξηγεῖται καὶ ἀποδείχνε-
ται εἰς ἄλλῃς ἢ ἀλήθεια.

Τὸ ὠφελιμώτερον, καὶ καθολικῶς ἀναγκαιότερον ἀ-
πὸ αὐτῶν τῶν δύο μέρη εἶναι ἀναμφιβόλως τὸ πρῶτον·
ἐπειδὴ καθ' ἑαυτὸν πρέπει νὰ ἐπιθυμῇ ἕξ νὰ ἰξούρη
νὰ γνωρίξῃ κατὰ τὴν ἀλήθειαν, καὶ εἰς ὠφελωτέρας
ὠφελωσῆς ἔχουσι χρεῖαν νὰ ἀνακαλύπτωμῃ τὴν ἀ-
λήθειαν ἕξ λόγος μας, ὡς νὰ τὴν ἀποδείξωμῃ εἰς
ἄλλῃς. Χρεῖς τῶτο, δὲν ἡμπορεῖ νὰ προβάλλῃ ὀρθῶς
τὴν ἀλήθειαν εἰς ἄλλῃς ἐκεῖνος, ὅπῃ δὲν ἰξούρει προ-
πότερα νὰ τὴν ἀνακαλύψῃ ἕξ λόγος τῆ.

Μ' ὅλον τῶτο οἱ παλαιοὶ λογικὸὶ μῦθοι, καὶ μάλιστα
οἱ Σχολαστικοὶ εἰς τὸ δεύτερον χεθὸν μόνον κατέβα-
λον τὴν ὠφελωτέραν τῆς ἀπὸ τῆ καὶ ἐπιμέλειαν. Ἀλ-
λά καὶ εἰς αὐτὸ, αὐτὶ νὰ δείξῃ τὴν ἀλήθειαν ὁδὸν τῆ
ἀποδείκνυεν τὴν ἀλήθειαν, ἡμπερὲμῃ νὰ εἰπέμῃ
ὅτι αὐτὶ ἐδίδαξαν τὸ νὰ τὴν συγγέεν καὶ νὰ τὴν
σχοτίζεν ὠφελωτότερον· ἐπειδὴ κυριώμῃ ἀπὸ τὸν ἀ-
μεῖον ἔραται τῆ φιλονεικίῶν, ἔδειχταν τὴν μεγάλῃ
τῆ ἀξιώτητα εἰς τὴν τέχνῃ τῆ εἰξεν· ἀλλὰ καὶ αὐ-
τὴν τὴν ἐπεφόρτιζον μὲ τῶσας κανόνας, καὶ μὲ τῶσας
ψυχῆς καὶ λεπτολόγος διδασκαλίας, καὶ τῶσας βαρβά-
ρας

ρὴς καὶ ἀσημαίντες ὄρες, ὅπερ τὴν τέχνην, ἢ ὅποια καθ' ἑαυτὴν εἶναι τὸσον ἀλλοτρίη, ὅσον ἀφέλιμος, ὅπου τὴν παραγματούνηται καθὼς πρέπει, τὴν κατέστησαν τὴν πλέον ἀσαφῆ, ἀφύη καὶ ἀηδῆ.

Αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα, ὅπερ ἔκαμναν ἀτελῆ καὶ ἐλλειπῆ τὴν Λογικὴν τῶν παλαιῶν, ἐπάχισαν μὲν διαφόρους βόθρας νὰ τὰ διορθώσῃν οἱ νεώτεροι· ἐπειδὴ ὁμοῦς δεῖν ἠθέλησαν καὶ αὐτοὶ νὰ διασεύλῃν ἀκριβῶς, καὶ νὰ ξεχωρίσῃν τὸ ἀναλυτικὸν μέρος ἀπὸ τὸ διαλεκτικόν, φαίνεται ὅτι ἀφῆσαν ἀκόμη πολλὴν ἀσάφειαν καὶ σύγχυσιν· τὴν ὅποιαν θέλομεν ἀπεδάσει ἡμεῖς νὰ τὴν σηκώσωμεν, ὅσον εἶναι δυνατὸν, εἰς τὴν παρεῖσαν ὀπίσθιον παραγματούνηται.

Θέλομεν διαιρέσει λοιπὸν τὴν Λογικὴν εἰς δύο μέρη, τῶν ὁποίων τὸ εἶνα θέλει σφέρεται πρὸς τὸν βόθρον τῆς ζητεῖν καὶ γινώσκειν τὴν ἀλήθειαν· καὶ τὸ ἄλλο πρὸς τὸν βόθρον τῆς παραβάλλειν καὶ ἀποδεικνύειν εἰς ἄλλας τὴν κατ' ἐκεῖνον ἀρεθεύσαν ἀλήθειαν.

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος θέλομεν ἀρχίσει πρῶτον ἀπὸ μίαν συντόμον ἐκθεσιν τῶν δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς, αἱ ὅποια εἶναι τὰ ὄργανα, ὅπερ πρέπει νὰ μεταχειρισθῇ τινὰς εἰς τὴν ἐρεύνην τῆς ἀληθείας.

Β'. Θέλομεν δείξει τίνι βόθρῳ ἢ ψυχῇ, δια μέσου τῶν δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν τῆς, φθάνει εἰς ἐπίκτησιν τῶν διαφόρων ἐνοσιῶν καὶ ἰδεῶν, ὅπερ εἶναι ἡ βᾶσις καὶ τὰ στοιχεῖα, ἕως εἰπεῖν, τῶν γνώσεών τῆς· καὶ θέλομεν βάλῃ πρὸ ὀφθαλμῶν ἐκεῖνο, ὅπερ διασέλλει τὰς εἰρημῆρας ἐνοσιᾶς καὶ ἰδέας τὸσον ὡς πρὸς τὴν φύσιν των, ὅσον ὡς πρὸς τὸν βόθρον, καθ' ὃν ἡ ψυχὴ τὰς μὴνθάει, καὶ ὡς πρὸς τὰ ἀντικείμενα, εἰς τὰ ὅποια ἀναφέρονται.

Γ'. Ἐπειδὴ ἐκ τῆς συγκρίσεως πρὸς ἀλλήλας τῶν ἐνοσιῶν καὶ ἰδεῶν προκύπτειν αἱ γνώσεις, μετεβαίνων τὰς λοιπὸν εἰς αὐτάς, θέλομεν δείξει ἅ. ποῖα εἶναι τὰ ἀντικείμενα, πρὸς τὰ ὅποια αὐτὰ ὄλαι σφέρονται. β. ποῖα τὰ διαφόρα εἶδη των, ποῖοι οἱ διαφοραὶ

βαθμοὶ τῆς πιθανότητος, ἢ βεβαιότητος, ἐπεὶ ἡμπορεῖ νὰ ἔχη κάθε μία, καὶ πῶσοι εἰ ἀσφαλεῖς κανόνες ἐκείνη, ὅπως ὀνομάζεται κριτικὸν τῆς ἀληθείας, τῶν ἑστὶ τῶ νὰ ἰξούρη νὰ δεκτεῖν εἰς κάθε μίαν τὸ βέβαιον ἄπο τὸ ἀβέβαιον, καὶ τὸ ἀληθὲς ἄπο τὸ ψεῦδες.

Δ'. Ἐπειδὴ τὰς γνώσεις ἐν ἡμῶν μετὰ δύο μέσα τὰς ὑποκειμένων, ἢτοι δηλαδὴ μετὰ τὰς οἰκείας ἐδικάσματος παρατηρήσεις καὶ σκέψεις, ἢ μετὰ διδασκαλίαν ἑτέρων, θέλει εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἰδῶμεν τί τρόπον πρέπει νὰ μεταχειρισθῶμεν ἕνα νὰ ὑποκεισώμεν ἀφ' ἑαυτῶν μας, ἢτοι ἕνα τῶν οἰκείων σκέψεων μας, γνώσεις ἀκριβεῖς καὶ βεβαίαις. Τὸ ὁποῖον τῆτο θέλει μᾶς δώσει ἀφορμὴν νὰ ὀμιλήσωμεν ὑποπολαίως περὶ τῶν γνησίων καὶ βασίμων ἀρχῶν τῶν ἁφύρων τεχνῶν καὶ ὀπισθημῶν, ὅπως τοικιλοτρόπως εἰς ἁφύρα ἀντικείμενα τῶν γνώσεών μας καταγίνονται.

Ε'. Ἐπειδὴ αἱ γνώσεις, ὅπως μανθάνομεν ἄπο ἀλλῶν, ἀφορῶσιν ἢ εἰς πράγματα διανοημάτων, ἢ εἰς πράγματα γεγονότα, θέλει εἶναι ἀναγκαῖον νὰ δεῖξωμεν ἀσάφως τὰς χαρακτῆρας, ἕνα τῶν ὁποίων νὰ δεκτεῖν ἡμῶν πόσον εἰς τὸ εἶνα, ὅσον καὶ εἰς τὸ ἄλλο εἶδος, ποῖαι εἶναι περὶ ἡμῶν, ἢ ὀλιγώτερον ὑποδεικτεῖται, ἢ ὑπερρίπτεται, εἰς τὸ ὁποῖον τῆτο συλλίσταται ἢ καλεσθῆναι κριτικὴ τέχνη· τέχνη ἀναγκασιότερα καὶ χρησιμωτέρα ἄπο κάθε ἄλλης.

ς', καὶ πελοταῖον. Ἐπειδὴ τὰ σφάλματα, ὅπως μᾶς ὑπομακρύνειν ἄπο τὴν ἀλήθειαν, προέρχονται ἢ ἄπο τὸ νὰ μὴ κάμνωμεν τελείως, ἢ ἄπο τὸ νὰ κάμνωμεν κακῶς καὶ ἄλογον, θέλει εἶναι χρεία νὰ ἐκθέσωμεν καὶ τὰ ἁφύρα αἷτια, ὅπως μᾶς φέρειν εἰς τῆτο, καὶ τὰ μέσα, ἕνα τῶν ὁποίων νὰ τὰ ὑποδείξωμεν.

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος θέλομεν ἀρχῆσαι πρῶτον ἀπο μίαν συντομὴν ἔρδωσαν περὶ τῆς ἀρχῆς, φύσεως, καὶ χρήσεως τῶν λέξεων, τῶν ἑστὶ τῶν μέσων, δι' ὧν ἐξηγεῖται καὶ ἀπεδείχεται εἰς ἄλλης ἢ ἀλήθεια.

Β'. Ἀπὸ

Β'. Ἀπὸ τὰς λέξεις, ὅπῃ εἶναι τὰ σύμβολα τῶν ὀνομάτων ἢ ἰδεῶν, θέλομεν μεταβῆ εἰς τὰς προτάσεις, ὅπῃ εἶναι αἱ ἁφάφοροι συζυγίαι τῶν λέξεων, ἃς τῶν ὁποίων ἐκφράζονται αἱ συζυγίαι τῶν ἰδεῶν, τὰ ἔστιν αἱ κρίσεις, καὶ θέλομεν ἐκθέσει τὰ ἁφάφορα εἶδη των, καὶ τὴν χρῆσιν, ὅπῃ πρέπει νὰ κινῶμεν εἰς αὐτὰς.

Γ'. Ἀπὸ τὰς προτάσεις θέλομεν μεταβῆ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, τὰ ἔστιν εἰς τὰς συζυγίαις, εἴτ' ἐν σειράς τῶν προτάσεων, δι' ὧν ἐκφράζονται τὰ ἁνοήματα, καὶ χηματίζονται αἱ ἀποδείξεις, τῶν ὁποίων καὶ τῶν θέλομεν ἐκθέσει τὰ ἁφάφορα εἶδη, καὶ τὰς κανόνας, ὅπῃ πρέπει νὰ φυλάττωμεν καὶ εἰς αὐτὰς.

Δ'. Ἐπειδὴ συμβαίνει πολλάκις νὰ παχίζον ἄλλοι μὲ σοφίσματα, εἴτ' ἐν συλλογισμῶς κενῶς καὶ ψευδῶς, ἃς νὰ ἀμαυρώσων τὴν ἀλήθειαν, καὶ νὰ ἀπατήσων, ἢ νὰ ἀκατέργων τὰς ἀποφυλάκτας, θέλομεν ἀνακαλύψει ἀκριβῶς τὰς παλινθεῖας προαιδέας καὶ σοφισμάτων, καὶ ἃς νὰ μὴ πεπτοῦμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι εἰς αὐτὰ, καὶ ἃς νὰ τὰ ἀμβλυώμεν, ὅποτον μᾶς τὰ προτείνον ἄλλοι.

Ε'. Ἐπειδὴ συμβαίνει προσέτι συχνάκις νὰ ἀμφιβάλλεται, ἢ νὰ ἀντιφάσκηται διὰ τὰς ἀλλας ἢ ἀλήθεια, διὰ τὸ ὁποῖον τῆτο προκύπτειν ἕρως καὶ λογομαχίαι, θέλομεν δεῖξει ποῖος κανὼν πρέπει νὰ φυλάττωμεν εἰς ὁποιαδήποτε ἁφάξιν, ἃς νὰ φαίνεται ἢ ἀλήθεια μὲ ὄλην τὴν λάμψιν της.

ς', καὶ πελοῦται. Ἐπειδὴ ἀπολαθεῖ πολλάκις νὰ φανερώσωμεν καὶ νὰ ἀποδείξωμεν εἰς ἄλλας χωρὶς ἕρως τὰς ἀληθείας, ὅπῃ ἡμεῖς ἰξόρουμεν, θέλομεν δεῖξει ποῖα εἶναι ἢ καλύτερα μέθοδος, ὅπῃ πρέπει νὰ φυλάττωμεν καὶ εἰς τῆτο.

Μ Ε Ρ Ο Σ Α΄.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ

ΤΟΥ ΖΗΤΕΙΝ ΚΑΙ ΓΙΝΩΣΚΕΙΝ

Τ Η Ν

Α Λ Η Θ Ε Ι Α Ν.

Τρία εἶδη ἀληθείας ἤθελλον οἱ φιλόσοφοι· ἀλήθειαν μεταφυσικῶς, ἀλήθειαν λογικῶς, καὶ ἀλήθειαν ἠθικῶς.

Ἀλήθεια μεταφυσικὴ εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν εὖα πᾶν ἄντικρυ μὲν ἔχει ὅλα ἐκεῖνα, ὅπερ ἀνήκον εἰς τὴν φύσιν αὐτοῦ. Οὕτως ἀληθινὸς χρυσὸς, καὶ ἀληθινὸς ἄργυρος λέγεται ἐκεῖνο, ὅπερ ἔχει ὅλας τὰς ποιότητας, ὅπερ ἀνήκον εἰς τὴν φύσιν τῆς χρυσοῦ καὶ τῆς ἀργύρου. Κατὰ τὴν φύσιν τῶν ἐννοιῶν ὅλα τὰ πᾶν ἄντικρυ εἶναι ἀληθινὰ, ἐπειδὴ ὅλα ἔχον τὰς ποιότητας, ὅπερ ἀνήκον εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν, τῶν ἔστιν ὅλα εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι· καὶ ὅπου λέγεται ὅτι τὸ πᾶν ἄντικρυ εἶναι χρυσός, ἢ ἄργυρος ψευδής, τῶν δὲ σημαίνει ὅτι τὸ πᾶν ἄντικρυ εἶναι καθ' ἑαυτὸ ἀληθινόν, ἀλλὰ ὅτι ψευδῶς ὑπολαμβάνεται χρυσός, ἢ ἄργυρος, ὅπου αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ εἶναι ἄλλο τί.

Λογικὴ ἀλήθεια εἶναι ὅταν αἱ ἰδέαι καὶ αἱ κρίσεις μας συμφωνῶν μετὰ τὰ πᾶν ἄντικρυ, εἰς τὰ ὅποια ἀναφέρονται. Λογικὴ ἀλήθεια θέλει εἶναι, ὅπου λέγωμεν φέρει εἰπεῖν ὅτι ὁ κύκλος εἶναι τετραγώνος· καὶ λογικὴ ψευδής, ὅπου λέγωμεν ὅτι εἶναι τετραγώνος.

Ἡ δὲ ἠθικὴ ἀλήθεια συρίζεται εἰς τὴν συμφωνίαν τῶν ἠθικῶν τῆς ψυχῆς μετὰ τὰς λέξεις καὶ τὰ κινήματα, δι' ὧν ἐκφράζονται. Ἀλήθειαν φέρει εἰπεῖν λέγει

γει εκείνος, ὅπῃ ὑποφαίνεται ὅτι ἔκαμψ ἐκείνο, ὅπῃ ἀλήθινά ἔκαμε· καὶ ψεύδεται ὅποιος ἀρνεῖται ἐκείνο, ὅπῃ ἔκαμψ, ἢ ὁμολογεῖ ἐκείνο, ὅπῃ δὲν ἔκαμε.

Περὶ τῆς μεταφυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἀλήθειας δὲν ἔχομεν νὰ ὁμιλήσωμεν ἐνταῦθα, ἀλλὰ μόνον ὡς τῆς λογικῆς· καὶ ἐπειδὴ ὡς πρὸς τὴν λογικὴν ἀλήθειαν τῆς πραγματῶν ἡ ψυχὴ μας ἠμπορεῖ νὰ διρεθῇ εἰς τέσσαρας καταστάσεις, εἰς ἀγνοίαν δηλονότι, ἀμφιβολίαν, ἀπλῶν ὑπόληψιν, καὶ βεβαιότητα, ἡ τέχνη ἀρα τῷ ζητεῖν καὶ γινώσκειν τὴν ἀλήθειαν συνίσταται εἰς τὸ νὰ διδάξῃ τὸν ἄνθρωπον, δι' ἧς ἀφαιρεῖται ἡ ἀγνοία καὶ ἀμφιβολία· εἰς τὸ νὰ σημειώσῃ τὰς χαρακτῆρας, ὅπῃ διατέλλων τὴν ἀπλῶν ὑπόληψιν ἀπὸ τῆς ἀληθινῆς βεβαιότητος· εἰς τὸ νὰ δείξῃ τὰ μέσα, δι' ἧς ἠμπορεῖ τις νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πῆξαν ὑπόληψιν, ἢ εἰς τὴν βεβαιότητα· καὶ εἰς τὸ νὰ ἀπλοποιήσῃ τὰς αἰτίας τῶν σφαλμάτων, δι' ἧς ἠμπορῇ τις νὰ τὰ ἀποφύγῃ.

Εἰς ὅλα ὅμως αὐτὰ δὲν ἠμπορεῖ νὰ φθάσῃ ὁ νῦν, εἰμὴ μὲ τὴν χρῆσιν τῆς δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν τε, καὶ μὲ τὴν ἐπίκτησιν τῶν ἀναγκαίων ἐνοιῶν καὶ ιδεῶν. Διὰ τῆτο πρὸ τῆς νὰ ἐκδέσωμεν τὸν ἄνθρωπον, καθ' ὃν πρέπει νὰ ζητῆται ἡ ἀλήθεια, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐξηγησώμεν ποῖαι εἶναι αἱ δυνάμεις καὶ ἐνεργεῖαι, καὶ πῶς πρέπει νὰ μεταχειρισθῇ ἡ ψυχὴ εἰς αὐτῶν τῶν ζητήσεων, καὶ πῶς δια τῶν ἀποκτῆ τὰς διαφόρους ἐνοιῶν καὶ ιδεῶν, ἀπὸ τῶν σύγκρισιν τῶν ὁποίων πρὸς τὰ ὑποκείμελῶν προκύπτει ἡ ἀλήθεια.

Τ Μ Η Μ Α Α'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ

Τ Η Σ Ψ Υ Χ Η Σ.

Η ψυχή είναι εκείνη ἡ ἔσια, ὅπερ εἰς ἡμᾶς νοεῖ, καὶ ἡ ὁποία θεόλογον δείξει εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς Μεταφυσικῆς, ὅπερ πραγματεύεται καθ' αὐτὸ περὶ ψυχῆς καὶ ἕξ τῆτο ὀνομάζεται Ψυχολογία, ὅτι εἶναι μία ἔσια φύσει πνευματικὴ, τῆτ' ἔστι καθαρὰ, ἀπλή, ἀδιάρετος, ἔσιωδῶς διάφορος ἀπὸ τῆν ὕλην, ἡ ὁποία ἔσια συμπειρηθῆν ἐκ μερῶν, εἶναι πάντη ἀνεπίδεκτος ὁποιασδήποτε νοήσεως.

Τρεῖς δυνάμεις συνηθίζου κοινότερον τὰ ἕξέλεθον εἰς τῆν ψυχῆν, νῆν διηλονότι, μνήμην, καὶ βέλησιν. Αὐτὴ ὅμως ἡ ἕξολὴ δυν' εἶναι ἀρετὰ ἀπειβής· ἐπειδὴ δυν' ἕξλαμβάνει ὅλας τὰς δυνάμεις, ὅπερ πραγματικῶς ἕξέλεθονται εἰς τῆν ψυχῆν· αἱ ὁποῖαι εἶναι κυρίως πέντε, καὶ εἶναι, α. ἡ δυνάμις τῆ αἰσθάνεθαι. β. ἡ δυνάμις τῆ σκέπτεθαι. γ. ἡ δυνάμις τῆ μεμνηθαι. δ. ἡ δυνάμις τῆ βέλεθαι· καὶ ε. ἡ δυνάμις τῆ ἐνεργεῖν.

Εἰς τῆν παλαιὰν διαίρεσιν ἡ δυνάμις τῆ αἰσθάνεθαι καὶ ἡ τῆ σκέπτεθαι ἕξλαμβάνονται εἰς μόνην τῆν τῆ νοός, κακῶς ὅμως· ἐπειδὴ αὐταὶ αἱ δύο δυνάμεις εἶναι πράγματι καὶ φύσει διάφοροι ἢ μία ἀπὸ τῆν ἄλλην (1). Ομοίως ὑποκάτω εἰς τῆν βέλησιν ἕξλαμβάνονται ἡ δυνάμις τῆ βέλεθαι καὶ ἡ τῆ ἐνεργεῖν.

(1) Ἡ δυνάμις τῆ αἰσθάνεθαι εἶναι, κακῶς θεόλογον ἰδῆ εἰς τῆν ἀρμόδιον τόπον τε, καθαρῶς παιδαγωγική, ἡ δὲ τῆ σκέπτεθαι εἶναι τῆν ἀντίον ὅλην ἐνεργητικὴν.

ἐνεργεῖν, αἱ ὁποῖαι ἀπέχον πολὺ ἢ μίαν ἀπὸ τὴν ἄλλω.

Ἐκ τῶναντίων ἡ δυνάμις τὴ κείνειν καὶ τὴ διακαί-
 νει, καθὼς καὶ ἡ τὴ ἀφαιρεῖν, σιωθεῖται, καὶ ἀνα-
 λύσειν τὰς ιδέας, κτ. ὅσον πρέπει νὰ διακαίνοι ἀπὸ
 τὰς ἄλλας δυνάμεις, τῶν ὁποίων αὐταὶ εἶναι ἀποτελέ-
 σματα ἄμεσα, μήτε πρέπει νὰ κάμνωμεν, καθὼς ὁ
 Στορχνάς, (Μεταφυσικ. Τόμ. Γ'. Μέρ. Α'.) μίαν
 ξεχωριστὴν κλάσιν τῆς δυνάμεως τὴ ὀρέγεσθαι, ἢ ἀ-
 ποσρέγεσθαι, ἢ ὁποῖα κρέματα ἀμέσως, καθὼς θέ-
 λομεν ἰδῆ εἰς τὸν ἀρμόδιον τόπον τε, ἀπὸ τῆς δυνά-
 μιν τὴ αἰδανέσθαι.

Μία πλήρης ἀνάλυσις τῆς ἔσσης, καθ' ὃν ὅλαι αὐ-
 ται αἱ δυνάμεις ἀναπτύσσονται ἀλληλοδιαδόχως εἰς
 τὸν ἀνθρώπον, θέλει μᾶς ἀποπλανήσει ἐπιταῦθα
 πολὺ ἀπὸ τῆς ὑπόθεσίν μας· ὅθεν ἀφίνομεν νὰ τὴν
 κάμνωμεν εἰς τῆς ψυχολογίαν, αἷς αὐτῆς ἐκεῖ εἶναι
 κυρίως ὁ τόπος τῆς, ἢ ἐπιταῦθα κάμνωμεν μόνον μίαν
 ἐπιπόλαιον σημείωσιν, ἢ ὁποῖα ὅμως θέλει ἀρκέσει
 εἰς δὺκολωτέραν κατάληψιν τῶν ἐξῆς ρηθρισμοῦν εἰς
 τὴν παρεῶσαν πραγματείαν τῆς Λογικῆς,

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῆς διωάμεωμ τῆ αἰδαμέδαι, τῆ σκέπτεδαι, ἔ τῆ μεμῆδαι.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ τῆς διωάμεωμ τῆ αἰδαμέδαι.

Η διωάμις τῆ αἰδαμέδαι εἶναι ἐκείνη, ὅτῃ ἔχει ὁ αὐθρωπος, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν ἔχεν ὅλα τὰ ζῶα νὰ νοιώθην τὰς προσβολὰς, ὅτῃ γίνονται ἔξωθεν ἐπάνω εἰς τῆ λόγετας. Ἀνίσως μὲ ἐγκλίξη, ἢ μὲ κεντήση τινὰς, νοιώθω, ἢτοι γνωρίζω ὅτι ἐγκίχθηκα, ἢ ἐκεντήθηκα· τῆτο εἶναι προδῆλον ὅτι τὸ νοιώθει καὶ εἴα πτηνόν, καὶ εἴα ὄφάειον, καὶ εἴα εὐτομόν. Τεναντίον ὅσω καὶ αὐ κεντᾶ, ἢ ὠθῆ τινὰς εἴα ξύλον, ἢ μίαν πέτραν, δον δίδεν. κἀνεὶα σημεῖον ὅτι εὐδωισαν, ὃ ἔστι δον δείχεν ὅτι αἰδαμέδισαν τίποτες.

Ἐκ τῆτε προκύπτει ἡ διαίρεσις τῆς ὄντων εἰς δύο κλάσεις, εἰς αἰδαμητικά, ἢ μάλλον εἰπεῖν αἰδαμητικά (I), καὶ εἰς κωαἰδαμητικά. Ὅντα αἰδαμητικά ὀνομάζονται

(1) Αἰδαμητικὸν κωείας λέγεται τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο, ὅτῃ αἰδαμητικός, ἢτοι ἔχει αἰδαμήσεις, καὶ αἰδαμητικὸν ἐκεῖνο, ὅτῃ ἔχει τὴν δύναμιν τῆ αἰδαμέδαι, καὶ εἶναι οἱ δύο ὅροι κωεδὸν στωϊκῶν μοι· λαμβανόνται ὁμοί κωείας ὁ μὲν πρῶτος ἰδιαίτερον εἰς τὰ ἠθικά, ὁ δὲ δεύτερος ἀδιαφόρας καὶ εἰς τὰ ἠθικά καὶ εἰς τὰ σωματικά. Αἰδαμητὸν δὲ, ὅτῃ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ἰταλικὴν λέξιν *sensibile*, (ἢτις λαμβανέται πᾶρα τοῖς ἰταλοῖς ἀδιαφόρας καὶ εἰς τὰς δύο παρερημηκῶς σημασίας, καὶ εἰς τὴν ἠθὴ ρηθησομῆλῶν) σημαίνει πρᾶγμα, ὅτῃ ὑποπίπτει εἰς τὰς αἰδαμήσεις μας.

και τὰ ζῶα, ἐπειδὴ αἰθαύονται, ἢ ἀναίϑητα τὰ ἐπίλοιπα πρᾶγματα, ἐπειδὴ δὲν αἰθαύονται.

Ἡ ἀρχὴ, εἴτ' ἐν τῷ ὄν ἐκεῖνο, ὅπῃ εἰς ἡμᾶς αἰθά-
νεται, εἶναι ἡ ψυχὴ· ἐπειδὴ τὸ σῶμα, καθὼς θέ-
λομῃ ἰδῆ εἰς τὸν ἀρμόδιον τόπον τε, δὲν αἰθαύεται
τίποτε· καὶ διὰ τῆτο εἰς ὅλα τὰ αἰϑητικὰ ὄντα ὑπο-
θέτων, ὅτι ὑφίσταται μία ψυχὴ (ἡ ὁποία ὑπόθεσις
θέλομῃ ἰδῆ εἰς τὴν ψυχολογίαν πόσον ἔλλογος εἶ-
ναι), καὶ ὀνομάζονται ὅλα ὄντα ἔμφυχα· ἐξ ἐναν-
τίας τὰ ἀναίϑητα ὅλα ὀνομάζονται ἀψυχα.

Ἡ αἰϑησις, δὲν εἶναι ἄλλο, εἴμῃ ἡ ἰδία κίνησις,
εἴτ' ἐν ἐνέργεια τῆ αἰθαυέδαι· ὅθεν μία ὁσμὴ, ἔ-
νας χυμὸς, εἷας ἦχος, ἢ ὁποιαδήποτε ἄλλη προσβο-
λὴ, ὅπῃ ἤθελεν αἰθαυθῆ ἡ ψυχὴ, ποροξενεῖ μίαν
αἰϑησιον, ἢ εἷνα αἰϑημα. Ἡ δυνάμις τῆ αἰθαυέδαι
λέγεται αἰϑητικότης. Παρὰ τοῖς παλαιαῖς ἐλέγετο ὑ-
δετέρως τὸ αἰϑητικόν.

Αἱ ἐξωτερικαὶ προσβολαὶ διὰ πέντε ὁδούς διαπε-
ρατοῦνται εἰς τὴν ψυχὴν, αἱ ὁποῖαι ὀνομάζονται
πέντε αἰϑήσεις, καὶ εἶναι ἡ ὄσφρησις, ἡ γεῦσις, ἡ
ἀκοή, ἡ ὄρασις, καὶ ἡ ἀφή. Τίνι βόπῳ ὅμως φθαίνων
εἰς τὴν ψυχὴν διὰ τῆ πέντε αἰϑήσεων αἱ προσβο-
λαί, δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ τὸ δείσωμῃ.

Ἡ Ἀνατομία μᾶς δείχνει, ὅτι διὰ τὸν ἐγκέφαλον,
διὰ τὸν πορμήνη, καὶ διὰ τὸν νωτιαῖον, ἢ ἀκανθώδη
μυελόν, διαγίνων κάποια χορδαί, ἢ νήματα ὀνομαζό-
μῃνα νεῦρα, διὰ τὰ ὁποῖα ἄλλα μὲν ἐκτείνονται ἕως
εἰς τὰς μυκτῆρας (τὰ ῥωθένια), ἄλλα δὲ ἕως εἰς
τὴν γλῶσσαν, ἄλλα ἕως εἰς τὰ αὐτία, καὶ ἄλλα ἕως
εἰς τὰ ὄμματα, καὶ ἄλλα διαιρέμῃνα καὶ ὑποδιαιρέμῃνα,
διαμοιράζονται εἰς ὅλον τὸ σῶμα.

Ἡ πείρα διὰ ἄλλο μέρος μᾶς δείχνει, ὅτι ὅπῃ
ἤθελε κοπή, ἢ δεθῆ σφικτὰ κάνα εἷνα νεῦρον, τὸ μέλος
ἐκεῖνο, ὅπῃ μῆκει κάτω διὰ τὸν δεσμόν, ἢ τὴν πο-
μῆν, καὶ δὲν ἔχει κάμμίαν κοινωμίαν μετὰ τὸν ἐγκέφα-
λον, ἢ μετὰ τὰς ἄλλας ποροειρημῃνας ἐστίας, (αἱ ἀποκαί
εἶναι

ΓΓ Τμημ. Α'. Διωάμ. τῆς Ψυχῆς.

εἶναι συνέχεια τῶ ἐγκεφάλῳ), ὅσον κ' αὐ κενταδῆ, ἢ πλιγῆ, ἢ καυδῆ, ἢ ξεχιδῆ, δευ' αἰδαίνεται πλέον τίποτες.

Ἀπὸ τῆτο συλλάγεται, ὅτι μία ἐξώπεικῃ προσβολῇ, δεξ' αὐ προσνήση αἰδημα εἰς τὴν ψυχῶν, ἀνάγκη εἶναι νὰ διαφορδομῶδῆ προτίτερα δεξ' τῆν νύδρων εἰς τὸν ἐγκεφάλον.

Πῶς ὁμῶς διαφορδομῶνται δεξ' τῆν νύδρων, εἰς ποῖον μέρος τῶ ἐγκεφάλῳ πηγαίνων, κ' ὅτε πλέον, ἀφ' ἑ φθάσων εἰς τὸν ἐγκεφάλον, μέ ποῖον ἔσπον μετιδιδῶνται εἰς τὴν ψυχῶν, αὐτὰ ὅλα εἶναι ζητήματα σκοτεινότερα (1).

Τα

(1) Ὅσον μὲν δεξ' τὸν ἔσπον, καδ' ὃν ἀφικνεῖται δεξ' τῆν νύδρων εἰς τὸν ἐγκεφάλον αἱ ἐξώπεικῃ προσβολαί, δεξ' αὐ κοινότερον, ὅτι τῆτο γίνεται δεξ' μέσθ' εὐὸς ρόσθ' λεπτοκίτθ, τὸ ὁποῖον ὑποτίθεται ὅτι εἶναι μία ἀπάρροια τῆν καθαρωτέρων, κ' πιδύμα-πιδέσθ' μερῶν τῶ αἵματος, κ' ἔχει μέσα εἰς τὰ νεύρα, δεξ' τὸ ὁποῖον κ' ὀνομαζέται χυμὸς γούεικος, ἢ πνεῦμα ζατικόν· κατ' ἕνας ὁμῶς εὐὸς τῶρα δευ' ημεπέρεσε νὰ ἰδῆ κανεὶα δειγμα βεβρων τῶ τῶ ρόσθ'.

Ὅσον εὐ' δεξ' τὸν ἔσπον, εἰς τὸν ὁποῖον πηγαίνων, ἰξέριμθ' ὑπὸ πολλῆς, ὅτι τὰ νεύρα τὰ ὀπτικά ληγῶν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρθ' τῶ ἐγκεφάλῳ, ὅτε λέγονται θαλαμοὶ τῆν ὀπτικῶν νύδρων. Ὁ Ἀββα Βαρδολεμαῖος ὁ Τσφθόλιος δεισκοντικὸς τῶρα νεασι τὸν ἔσπον νὰ σερρόποιση τὸν ἐγκεφάλον, κ' νὰ ημεπέρεση γὰ τὸν ἀναστῆμη ἀκοκῶτερα, νομίζει, ὅτι ἀνεκαλυψε πῶς κ' τὰ ὀσφρητικὰ νεύρα ληγῶν εἰς τὰ δύο κῶρῶτα γασειδῶα τῶ ἐγκεφάλῳ τὰ ὀπτικά, εἰς τὸ τειτὸν γασειδῶν τὰ αἰκσικά, εἰς τὰ πτυκῶδη σωματικὰ τῶ ἐγκεφάλῳ. Πρέπει ὁμῶς γὰ ἀροσμῆναιμθ, ἕως ὅτε νὰ τεχῆμοποιση καλλίτερα πῶς ἀγγίγθ' παρατηρήσειτθ, (αἱ ὁποῖα εἶναι ἀκόμη εἰς τὴν ἀρχῆν των), κ' νὰ πῶς κοιναλόγηθ'.

Διὰ θε τὸν ἔσπον, καδ' ὃν, ἀφ' ἑ φθάσων εἰς τὸν ἐγκεφάλον, μετιδιδῶνται εἰς τὴν ψυχῶν, διαφοροὶ ὑποθέσεις ἐπενήθησαν ὑπὸ πολλῆς εἰς τὴν Ψυχολογίαν ὁμῶς. Δείκμθ' ἰδῆ πῶσον ματαμαί κ' ἀνικανὸν εἶναι ὅλα.

Ὅσαι δυσκολῶνται εἰς πῶς διαφορῶν ὀνομασίας τῆν μερῶν τῶ ἐγκε-

Τὰ αἰδήματα ὡς τόσον λαμβάνονται ἄλλα μὴ δὲ μέσθ' αὐτῶν μόνον εἶδ' υδύρων, καθὼς αἱ ὀσμαι δὲ τῶν ὀσφρητικῶν μόνον, οἱ ἦχοι δὲ τῶν ἀκουστικῶν μόνον, καὶ τὰ χρώματα δὲ μόνων τῶν ὀπτικῶν· ὅθεν οἱ κωφοὶ καὶ τυφλοὶ, εἰς τὰς ὁποίας τὰ ἀκουστικά, ἢ ὀπτικά νεῦρα, ἠθέλων εἶναι βεβλαμμένα, ἢ ἄλλως ἐμποδισμένα, ἐν ὅσῳ ἀρκεῖ αὐτῇ ἡ βλάβη, ἢ τὸ ἐμπόδισμα, δεῦν ἠμπορεῖν ποτὲ νὰ λάβῃν αἰδήματα τῶν ἠχῶν, ἢ τῶν χρωμάτων.

Ἄλλα δὲ πάλιν λαμβάνονται δὲ μέσθ' ἐλασσοτέρων εἰδῶν υδύρων· καθὼς τὰ αἰδήματα τῆς ἀφῆς λαμβάνονται δὲ μέσθ' ὅλων τῶν υδύρων ἐκείνων, ὅπῃ δὲ χιζόμενα πολυπλασιάζονται ὑπὸ κάτῳ δὲ πὸ τῷ ὀπι-
 δερμίδα εἰς ὅλην τῷ ἐπιφανείαν τῆ σώματος. Τὰ τῆ
 δερμὲ καὶ ψυχῆ λαμβάνονται ὄχι μόνον δὲ μέσθ'
 τῶν εἰρημῶν υδύρων, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ δὲ μέσθ' ἐκεί-
 νων, ὅπῃ ἐμβαίνῃν εἰς τὰ ἐσωτερικά μέρη τῆ σώμα-
 τος. Τὰ τῆς ἡδονῆς καὶ ἀλγηδόνης λαμβάνονται ἡμικῶς
 δὲ καθε εἶδ' υδύρων.

Εἰδὼ ὅμως πρέπει νὰ θεωρήσωμεν μὲ ποίους βαθ-
 μάς αἱ σωματικαὶ προσβολαὶ φθάνῃν εἰς τὸ νὰ πορ-
 ξονῆσιν τὰ αἰδήματα εἰς τῷ ψυχῷ· καὶ αὐ δὲ δει-
 σκῆται καμμία ὁμοίότης ἀναμεταξὺ εἰς αὐτὰ καὶ εἰς
 τὰς ποιότητας τῶν σωμάτων, δεῦν τὰ ὁποία πορέρ-
 χονται.

Εἰς τὰς παλαιότερας καιρὸς ὅποιος ἠθέλων εἶπῃ,
 ὅτι ὁ κρύσαλλος (ὁ πάγος) δεῦν εἶναι ψυχρὸς, τὸ
 πῦρ δεῦν εἶναι θερμὸν, ὁ ἀργυρὸς (τὸ ἀσήμη) δεῦν
 εἶναι λευκὸς, ἡ μίλτος δεῦν εἶναι ἐρυθρὰ, αὐτὸς βέ-
 βαία ἠθέλε νερωθῆ ἢ ξηλὸς, ἢ ἀναιδήτος· καὶ ὁμοίως
 δεῦν

ἐγκεφάλῳ, ὅπῃ αἰαφέρονται εἰς τῷ τῷ σημεῖωτιν καὶ ἄλλῳ,
 ὡς ἀναγνώσαν τὸ βιβλίωτιν Χρυσοβελόνη τῷ Χίω, ὅπῃ κωστὶ ἐπὶ
 πῶδη ἑλλωισί εἰς Βισόναν, καὶ βοηθῶνται ὁπωσῶν.

δὲ εἶναι εἰς ὄλλω τῷ Φιλοσοφίαν κἀμμία ἀλήθεια
μήτε ἀπλευτέρα, μήτε βεβαιότερα ἄπο αὐτῷ.

Ὅταν λέγωμεν ὅτι αἰδανόμεθα εἰς κἀνένα πράγ-
μα ψυχρότητα, ἢ θερμότητα· ὅτι ἐδοκιμάσαμεν ὁσ-
μῶ, ἢ χυμὸν· ὅτι ἠκέσαμεν ἦχον, ἢ εἶδομεν χρῶ-
μα, τότε ἀνάμεσα εἰς ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶναι εἰς τὰ σώ-
ματα, ἄπο τὰ ὁποῖα προέρχονται αὐτὰ, καὶ εἰς τὸτο,
ὅπῃ εἶναι εἰς τῷ ψυχῷ, δὲ εἶναι μήτε παραμι-
κρά, μήτε κἀμμία ὁμοιότης· καὶ μὲ ἀκρίβη κυριολε-
ξίαν ἠμπορῶ νὰ ἄποφασίσω, ὅτι αἱ ὁσμαι, οἱ χυ-
μοὶ, οἱ ἦχοι, τὸ θάλπος, τὸ ψύχος, τὰ χρώματα,
δὲ εἶναι παντελῶς τέτοια καθὼς τὰ αἰδανόμεθα,
καὶ καθὼς κοινῶς νομίζονται ὅτι ὑφίστανται εἰς τὰ σώ-
ματα.

Ἡ μόνη θεωρία τῆς ὀλικῆς ἑτερότητας, ὅπῃ εἶναι
μεταξὺ τῆς ψυχῆς καὶ τῶ σώματος, ἦτον ἀρκετὴ νὰ μᾶς
κάρη νὰ γνωρίσωμεν, ὅτι μεταξὺ εἰς τὰ αἰδήματα
τῆς ψυχῆς, καὶ τὰς ποιότητας τῶ σώματος, δὲ πρέπει
νὰ ὑπάρτῃ κἀμμία ἀναλογία, ἢ ὁμοιότης.

Ὅταν ὀσφραίνωμαι εἷνα ῥόδον (τελιαντάφυλλον),
ἔραβῶ μᾶζι μὲ τὸν ἀέρα μέσα εἰς τὰς μυκτῆρας μὲ
τὰ μικρότητα καὶ ἀδιαίρετα μόρια, ὅπῃ ἀξέκοπτος
ἐξατμίζονται ἄπο αὐτό. Αὐτὰ τὰ μόρια πλήττων τὰ
ὀσφρητικὰ νεῦρα· τὰ νεῦρα ἐλαβιβάζεν εἰς τὸν ἐγκέ-
φαλον τῷ προσβολῷ, ὅπῃ ἔλαβον, καὶ τότε ἡ ψυχὴ
λαμβάνει, ἔσῳ ἀγνώσῳ ἄχει τῶ δε εἰς ἡμᾶς, τὸ
αἶδημα ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζεται ὀσμὴ.

Ὅταν γόρωμαι εἷνα καρπὸν, τὰ ἄλατα, ὅπῃ ἐ-
κρύπτωνται μέσα εἰς αὐτὸν, πλήττων μὲ θερμότεραν
ἢ ὀλιγωτέραν σφοδρότητα, καὶ τὸ ἄφορον χῆμα τῶ
μορίων τῆς, τὰς νεύρωδεις ῥόγας, ὅπῃ εἶναι εἰς ὄλλω
τὴν γλώσσαν. Αἱ ῥόγαι, ἐκ μέσα τῶ γόρωτικῶν νεύ-
ρων, τῶ ὁποῖων αὐτὰ εἶναι μέρη, ἐλαπορθεμῶεν τὴν
προσβάλλεσσαν κίνησιν, ὅπῃ ἔλαβον, εἰς τὸν ἐγκέ-
φαλον, καὶ ἡ ψυχὴ τότε αἰδανέται ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνο-
μάζεται χυμὸς ἡδύς, ἢ ἀηδύς.

Ὅταν

Όταν πλήττται μία χορδή τῆς κιθάρας, ἢ εὔας κώδων (καμπάνα), ὁ κλόνος (ἢ βεμέρα), ὅπερ τὰ μικρότατα μόριά των λαμβάνειν ἀπὸ τῆς πληξίν, μεταδίδεται διδύς εἰς τὸν περιέχοντα ἀέρα, καὶ διὰ τὸ ἀέρος πληθαίνεται εἰς κύκλους ἀλλιλέχθης, παραμοίως καθὼς συμβαίνει εἰς εὔα νερὸν σεκάμνον, ὅταν ρίψῃ τινὰς μίαν πέτραν. Αὐτὸ ἔστι πολυπλασιασθῆ ἔπος, ἢ ἐκτανθῆ ὁ κλόνος τὸ ἀέρος, φθαίνει εἰς τὰ αὐτίμα, πλήττει τὸ τύμπανον τὸ αὐτίμα, καὶ κινεῖ τὸ ἀκουστικὸν νεῦρον, τὸ ὁποῖον διαβιβάζοντας τῆς κινήσιν τὸ εἰς τὸν ἐγκέφαλον, κάμνει νὰ διεγερθῆ εἰς τὴν ψυχῆν τὸ αἶσθημα, ὅπερ λέγεται ἦχος.

Όταν θύγῃ μὲ τὸ χέριμα εὔα σῶμα, τὸ ὁποῖον ἔχει πῦρ σοιχειακὸν ἀφαιρότερον ἀπὸ ὅσον ἔχει τὸ χέριμα, τὸ σῶμα μεταδίδει εἰς τὸ χέριμα εὔα μέρος τὸ πυρὸς τὸ ἐπειδὴ τὸ σοιχείον τῆς ἔχει ἰδίωμα φυσικὸν νὰ βιώνεται εἰς ἰσοσταθμίαν (1): αὐτὸ τὸ πῦρ ἀφ' ἑαυτοῦ αὐξήσεται ἐτι εἰς μίαν εἰς τὸ χέριμα, κάμνει τὰ νεῦρα τῆς χειρός μα νὰ λάβων μίαν κινήσιν σφοδρότερην ὅς ἐναντίας αὐτὸ σῶμα, ὅπερ ἐφιλάρησα ἔχη ὀλιγοτέραν ποσότητα πυρὸς ἀπὸ τὸ χέριμα, τὸ χέριμα δίδει εἰς αὐτὸ εὔα μέρος ἀπὸ τὸ ἐδικόν τε, καὶ αὐτὴ ἢ αἰφνιδίᾳ ὀλιγόςδυσιν τὸ πυρὸς τῆς χειρός μα κάμνει τὰ νεῦρά της νὰ κινήθων μὲ κινήσιν μικρότερων. Αὐταὶ αἱ διαφοροὶ κινήσεις φθαίνονται εἰς τὸν

(1) Ο Βοερχάβιος ἐνόμισεν, ὅτι τὸ πῦρ ἀφαιρότερον καθ' ἑαυτὸ, τείνει νὰ θανεμένη ἐπίσης κατὰ τὴν διατήρησιν. Ο Φραγκλίνος καὶ ἄλλοι νεώτεροι Φυσικοὶ καὶ Χημικοὶ ἀνεκάλυψαν, ὅτι τινὲς εἰσὶν ἰσοὶ ὅγκοι ὀλιγοτέραν ποσότητα πυρὸς, καὶ ἄλλαι περισσότερο ἔχον ὅμως πολλὰ εἴδη εἰς τῆς τῆς ἑκάστης χροῆς ἀπὸ τῆς φύσεως τῆς πυρὸς καὶ τῆς θερμότητος. Ἡμεῖς δὲ χωρὶς τὰ ἐμβολίμια εἰς αὐτὰς τὰς διαφορὰς, αἱ ὁποῖαι ἠθέλων εἶναι ἀλλοτρίαι τῆς ὑποθέσεώς μας, μεταχειρίζομεθα τῆς ἀρχαίας ὀνομασίαν τῆς πυρὸς, ὅτι καὶ αὐτὴν αὐτὸ τὸ πῦρ, καὶ καθ' ὅποιον ὅσον μεταδίδεται ἀπὸ εὔα σῶμα εἰς ἄλλο.

τὸν ἐγκέφαλον, ἐγείρην εἰς τὴν ψυχὴν τὰ διάφορα αἰδήματα, ὅπῃ μὲν διάφορα ὀνόματα ὀνομάζομεν ψυχρότητα, ἢ θερμότητα.

Τώρα ἄς ἰδῶμεν τί ὁμοιότης, ἢ ἀναλογία εἶναι μεταξύ εἰς ἐκεῖνο, ὅπῃ ὑφίσταται εἰς αὐτὰ τὰ σώματα, καὶ εἰς τὸ, ὅπῃ αἰθαίνθησκον ἡ ψυχὴ μας. Εἰς τὸ ῥόδιον δὲν ὑφίσταται ἄλλο, εἰμὴ μικρότατα μόρια, ὅπῃ ἀσυνάως ἐξατμίζονται ὑπὸ ἐκεῖνο. Εἰς τὸν καρπὸν ὡσαύτως δὲν δέρεσκειται ἄλλο, ὡσαύτ' ἄλατα, τῶν ὁποίων τὰ μόρια εἶναι τοιάτῃ, ἢ ἄλλοις χήματος. Εἰς τὴν χορδὴν τῆς κιθάρας, ἢ εἰς τὸν κώδινα δὲν ὑφίσταται ὡσαύτ' ὡς κάποιος ἔσθμος τῶν μορίων τῆς. Εἰς τὸ σῶμα, ὅπῃ ἐφληλαφήσαμεν, δὲν εἶναι ἄλλο, ὡσαύτ' μία ποσότης πυρὸς ὡς θερμότερα, ἢ ὀλιγωτέρα ὑπὸ ἐκεῖνῳ, ὅπῃ εἶναι εἰς τὸ χέρι, ὅπῃ πλησιάζει εἰς αὐτὸ, τὰ ὁποῖα αὐτὰ ὅλα καθόως βλέπει σαφέστατα, ὅτι δὲν ἔχεν μῆτε ὅμοιον, μῆτε κοινόν τι μὲ ἐκεῖνο, ὅπῃ ἡ ψυχὴ καθ' ἑαυτὴν αἰθαίνεται, καὶ ὅπῃ ἡμεῖς κυρίως μὲ τὸ ὄνομα τῆς ὀσμῆς, τῆ χυμῆς, τῆ ἡχῆς, τῆ θάλπης, τῆ φύχης ἐσωληθίσσαμεν τὰ ὀνομάζομεν.

Τὸ ἴδιον εἶναι καὶ ἐξ τὰ χρώματα· ἐπειδὴ πρὸ πᾶντων εἶναι βέβαιον ὅτι κἀνείνα σῶμα δὲν βλέπεται χρωματισμῶν, ἀλλ' ὡσαύτ' φωτιθῆ ὑπὸ τὸ φῶς. Ἀλλὰ καθ' ἑκάστην τῆς φωτὸς σύγκειται, καὶ τὸν Νότιον, ὑπὸ ἑπτὰ ἀκτῖνας μικρότερας, αἱ ὁποῖαι παρασαίνην ἑπτὰ χρώματα διάφορα, τῆτ' ἔστι τὸ ἐρυθρὸν, τὸ χρυσοειδές, τὸ ὠχρὸν, τὸ πράσινον, τὸ κυανὸν, τὸ πορφυρὸν, καὶ τὸ ἰώδες (1). Ἀπὸ αὐτὰς ταῖς ἀκτι-

(1) Τινὲς διίχουρίζονται, ὅτι τὰ πρωτόγονα χρώματα εἶναι ὀλιγωτέρα ὑπὸ ἑπτὰ (Συγγραμμάτια ἑπτάλεκτα, περὶ Ἐπιστημῶν καὶ Τεχνῶν. Μεδιόλ. Τόμ. 10. σελ. 342. καὶ Τόμ. 11. σελ. 117.) ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἀφίνομεν εἰς ἄλλας τὰς ἑξήκοντα.

ἀκτῖνας, ὅταν προσβάλῃν εἰς τὴν ὑπερφάνωσαν τῆς σωμάτων, ἄλλαι ἀντανεκλῶνται, καὶ ἄλλαι ροφῶνται μέσα εἰς τὸ σῶμα. Ἐκεῖναι, ὅπῃ ἀντανεκλῶνται, ἐμβαίνουσι εἰς τὸ ὄμμα, καὶ διαπερνῶντας τὰς βεῖς χυμῶς τῆς ὀφθαλμοῦ, τὰ ἔστι τὸν ὑδατῶδη, τὸν κρυσταλλῶδη, καὶ τὸν ὑαλώδη, πηγαίνουσι καὶ πλήττουσι τὸν ἀμφιβλιστροειδῆ χιτῶνα, ὁ ὁποῖος εἶναι μία ἔκφυσις, ἢ ἀπὸ νημάτωσις τῆς ὀπτικῆς νέρου, ὑφασμένη ὡς αὐτὸ δίκτυον, (ἀπὸ τὸ ὁποῖον καὶ ἐπωνομάσθη), καὶ φεββάλλει τὸν μυχὸν τῆς ὀφθαλμοῦ. Ὁ ἀμφιβλιστροειδῆς χιτῶν μεταδίδει τὴν κίνησιν, ὅτῃ ἔλαβεν, εἰς τὸ ὀπτικὸν νεῦρον, αὐτὸ τὴν διαπορθεύει εἰς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ τότε ἡ ψυχὴ, καὶ τὴν διάφορον κίνησιν, ὅπῃ ἔλαβεν ὁ ἐγκέφαλος, λαμβάνει τὸ αἶδημα σὺν τοιαύτῃ, ἢ σὺν ἀλλοίῃ χρώματος.

Καὶ ὡς πρὸς τὰ χρώματα ἐπάνω εἰς τὴν ὑπερφάνωσαν τῆς σωμάτων τίποτες ἄλλο δὲ ὑφίσταται, εἰ μὴ μία κάποια φύσις καὶ διαστάσις μόριων ἐπιπέδου ναυθλάσῃ τὴν τὰς ἀκτῖνας φερασότερον, ὡς ἄλλω, τὸ ὁποῖον τῆτο καθ' ἑαυτὸν βλέπει πόσον διαφορετικὸν εἶναι ἀπὸ τὸ αἶδημα τῆς χρώματος.

Ἀλλὰ μήτε ἡμπορεῖ πάλιν τινὰς νὰ εἰπῇ ὅτι τὰ χρώματα ὑφίστανται εἰς τὰς ἀκτῖνας τῆς φωτός, ἀγκαλά καὶ ὀνομάζονται ἢ μία ἐρυθρὰ, ἢ ἄλλη ὠχρὰ, ἢ ἄλλη πράσινη, ἢ ἰσοειδής· ἐπειδὴ ὀνομάζονται μὲς τέτοια ὀνόματα, καθ' ὃ ἐπιπέδου ναυθλάσῃ τὸ αἶδημα τῆς μᾶλλον τῆς χρώματος, ἢ περ ἄλλε τινός· τῆτο ὅμως τὸ κάμνον, ὅχι δὲ τί ἔχον τὸ χρῶμα εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ μόρια, ὅξ ὧν σύγκειται καθ' ἑ μίαν, ἔχον ἴσως, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πιθανῶς, διάφορον καὶ μέγεθος καὶ χῆμα, ὅθεν καὶ διαφορετικῶς κίνησιν προξενῶν εἰς τὸν ἀμφιβλιστροειδῆ χιτῶνα, καὶ εἰς τὸ ὀπτικὸν νεῦρον, μὲς τὴν ὁποῖαν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ψυχῶν καὶ τὸ αἶδημα σὺν διαφορετικῶς χρώματος.

Ἐν αὐτῇ λοιπὸν ἀρέπει νὰ κάμνωμεν τὴν ἰδίαν

κρίσιν φεῖ ὅλων τῶν αἰδημάτων τῆς ὁσμῆς δηλονότι, τὸ χυμῶν, τὸ ἦχος, τὸ θερμῶν, τὸ ψυχρῶν, φεῖ πάντων λέγω τῶν ἄλλων πρέπει νὰ κάμνωμεν τὴν ἰδίαν κρίσιν, ὅπως κάμνει κατ' ἐνάς εἰς τὰ αἰδητάματα τῆς ἡδονῆς καὶ ἀλγηδόνος. Ὅταν κεντηθῶ μὲ μίαν βελόνην, θέλω εἰπῆ, ναί, ὅτι ἡ βελὸν ἑσάθη αἰτία τῆς ἀλγηδόνος (τὸ πόνος), ὅπως αἰδανέθηκα, δεὺν θέλω ὅμως εἰπῆ ποτὲ, ὅτι ὁ πόνος ἦεν εἰς τὴν βελόνην. Παρομοίως λοιπὸν καὶ αἰσθῶνς εἷνα ὅποιοιδήποτε ἄλλο σῶμα ἐνεργήσῃ ἐπιπῶ εἰς τὰ αἰδητήριά μου, καὶ μὲ κάμῃ νὰ λάβω τὸ αἶδημα μιᾶς ποίᾳς ὁσμῆς, ἢ χυμῶν, ἢ ἦχος, ἢ χρώματος, θέλω εἰπῆ, ναί, ὅτι αὐτὸ τὸ σῶμα ἑσάθη αἰτίον τῆς αἰδημάτος μου (ἀγκαλὰ καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ πόρρω αἰτία, ἐπειδὴ ἡ προσεχὴς αἰτία, ἢ δίκαια εἰς τὸ αἶδημα εἶναι ἡ κίνησις τῶν ἐγκεφάλων), δεὺν θέλω εἰπῆ ὅμως, ὅτι ἡ ὁσμὴ, ὁ χυμὸς, ὁ ἦχος, τὸ χρῶμα ὑφίσταται εἰς τὸ σῶμα.

Μὲ ὅλον ὅπως τὰ αἰδητάματα αὐτὰ κατ' ἐαυτὰ εἶναι ὅλα μιᾶς φύσεως, ἐπειδὴ κυρίως ἄλλο δεὺν εἶναι, εἰ μὴ τόσαι διαφοραὶ τῆς ψυχῆς, μὲ ὅλον τῆτο συμφέρει νὰ γῶν εἰς αὐτὰ μία ἕσασθῃ, καὶ τὰ διαφορὰ ἀποτελέσματα, ὅπως πορξενὸν εἰς ἡμᾶς.

Τινὲς δεπὸ τὰς προσβολὰς, κατῶς τῶν ὁσμῶν, τῶν χυμῶν, τῶν ἠχῶν, τῶν θάλπων, τῶν ψυχρῶν, καὶ τῶν ὁμοίων, μᾶς κάμνει νὰ δοκιμάζωμεν μίαν ἐσωτερικῶν ἀλλοίωσιν ἡδεῖαν, ἢ ἀνδῆ· αἰλαι, κατῶς τῶν χρωμάτων, καὶ τῶν χημάτων, μᾶς προσφέρει μόνον μίαν ἐσωτερικῶν ὁδῶσιν.

Λοιπὸν τὴν κίνησιν τῆς αἰδανέθαι τὴν ἐσωτερικῶν ἀλλοίωσιν τὴν ἡδεῖαν, ἢ ἀνδῆ, ἡμεῖς θέλωμεν τὴν ὀνομάσει κυρίως αἶδημα· καὶ τὴν κίνησιν τῆς αἰδανέθαι τὴν ἐσωτερικῶν ὁδῶσιν, θέλωμεν τὴν καλέσει ἀντίληψιν. Ὅταν λοιπὸν ὁσφραινώμεθα εἷνα ῥόδον, θέλωμεν εἰπῆ, ὅτι λαμβανόμεν τὸ αἶδημα τῆς ὁσμῆς, καὶ ὅταν τὸ βλέπωμεν, θέλωμεν εἰπῆ, ὅτι

ἔχομεν τὴν ἀντίληψιν τῶ χρώματος καὶ τῶ χήματός
 τῆ (1).

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς διωάμεως τῆ σκέπτεσθαι.

Οπόταν ἔχομεν παρόντα εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν πολ-
 λά αἰδήματα, ἢ πολλάς ἀντιλήψεις, ἢ ψυχὴ δὲν
 ἐναχολεῖται ὅπισθς εἰς ὅλα, ἀλλὰ προσηλόνεται πε-
 ρισσώτερον πότε εἰς εἷνα, καὶ πότε εἰς ἄλλο. Ἀνοίγων-
 τας φέρει πείν τὸς ὀφθαλμούς μας, ἔχομεν διδύς ἔμ-
 ποροσὶν μας εἷνα πληθὺς ἀντικειμένων, δὲν τὰ κοιτά-
 ζομεν ὅμως ὅλα εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν μὲ τὴν αὐτὴν
 εἴτησιν, ἀλλὰ λαμβάνομεν νὰ θεωρῶμεν πότε εἷνα,
 καὶ πότε ἄλλο ἀνὰ μέρος.

Λοιπὸν αὐτὴ ἢ παρᾶξίς, καθ' ἡν ἢ ψυχὴ διεξίβει,
 ἐναχολεῖται ἰδιαίτερον εἰς τῆτο, ἢ εἰς ἐκεῖνο τὸ
 παρᾶγμα, ὀνομάζεται προσοχή· καὶ ἐκεῖνη, καθ' ἡν
 μεταφέρει ἐν συνειδήσει τὴν προσοχίαν τῆς ἀπὸ εἷνα
 εἰς ἄλλο, λέγεται σκέψις. Ἡ διωαμὶς λοιπὸν τῆ
 σκέπτεσθαι δὲν εἶναι ἄλλο, παρᾶ ἐκεῖνη τῆ ὀπισθεύ-
 ζειν ἔτω, εἰπείν, καὶ διδύθωειν ἐν συνειδήσει τὴν
 πορο-

(1) Δὲν κάμνουν ὅλοι οἱ Λογικολόμοι καὶ Μεταφυσικοὶ τίττω
 τὴν ἀκείβη διεφορῶν μετὰξὺ αἰδημάτων, καὶ ἀντιλήψεων· ἡμεῖς
 ὁμῶς ἀρχωρῶντες εἰς τὰ ἔμποροσιν, θέλομεν ἰδῆ πόσον εἶναι ἀ-
 ναγνάα. Θελομεν διετάσσει προσέτι εἰς τὸν ἀρμόδιον τόπον τῆ, καὶ
 τὸ δυσκολώτερον ζήτημα περὶ τῆ ἔσπη, καθ' ὃν ἢ ψυχὴ φθαίνει
 διε τῆ αἰδημάτων νὰ γνωρίσῃ τὴν ὑπαρξίαν τῆς ἐκτὸς ἡμῶν αὐτῆς
 παρᾶγμάτων.

Θέλομεν ἰδῆ τέλος πάντων διε ποίαν αἰτίαν αἱ ὀσμαι, οἱ
 χυμοί, καὶ τὰ παραπλήσια παρᾶξενῶν εἰς ἡμᾶς τὰ κυρίως λεγό-
 μενα αἰδήματα, καὶ τὰ χρώματα δὲ παρᾶξενῶν ὡς τὰ πολλά, εἰμὴ
 ἀπλάς ἀντιλήψης.

22 Τμήμ. Α΄. Δυνάμ. τῆς Ψυχῆς.

προσοχῶν τότε εἰς εἶς παράγμα, καὶ τότε εἰς ἄλλο (1).

Ἡ ψυχὴ τότε σρέφει τὴν προσοχὴν εἰς τὸν ἑαυτὸν της, θεωρῶσα ἐκεῖνο, ὅπῃ ἐν ἑαυτῇ αἰδανέται, καὶ τὰτο μερικοὶ τὸ ὀνομάζουσι ὀπισθοφύω, ἢ συσολῶν τῆς ψυχῆς εἰς ἑαυτὴν· καὶ τότε τὴν θεωροῦσα εἰς τὰ ἔξω παράγματα, θεωρῶντες ταυτὰ ἀνὰ μέρος καθ' εἶς, καὶ μεταφέροντες τὴν νόησίν της ἀπὸ εἶος εἰς ἄλλο, καὶ τὰτο ἐν ἡμῖν ὀνομάζεται σκέψις.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ΄.

Περὶ τῆς δυνάμεως τῆς μνησθῆναι.

Ἡ δυνάμις τῆς μνησθῆναι, ἣτις λέγεται καὶ μνήμη, οὐρίζεται κοινότερον δυνάμις τῆς ἀνακαλεῖν τὰς ἀπερασμῆρας ιδέας. Εἶναι ὅμως ἀναγκαῖον νὰ παρατηρήσωμεν κάποια παράγματα ἑγυῖρω εἰς αὐτὴν, τὰ ὁποῖα δείχνουσι, ὅτι ὁ οὐρισμὸς της πρέπει νὰ πλατυθῆ καὶ νὰ ποικιλθῆ θεωρητότερον.

Α΄. Λοιπὸν ὁπότεν ἐγὼ εἶδον, καὶ ὠσφρανόθηκα φέρει εἶπεν, εἶς ῥόδον, αἰδανόμεναι, ὅτι καὶ ἀφ' ἐμῆ ἐκ μέσσω (ἀναμνησθῆναι) τὸ ῥόδον, ἠμπορῶ νὰ ἐξακολουθῶ καὶ τότε νὰ σοχαζώμαι τὸ χῶμα τῆς, καὶ τὸ χῆμα τῆς, καὶ χωρὶς νὰ εἶναι πλέον ἐκεῖνο παρὸν, τὸ ὁποῖον τὰτο ἔργον ὁ Λάκιος τὸ ὀνόμασε θεωρίων.

Ἐδῶ ὅμως εἶναι ἐπέτη ἡ μεταφορά, ὅπῃ τῆς χῶματος καὶ τῆς χῆματος ἀδρισταίω προσέτι εἰς τὸν νῦν καὶ τὴν εἰκόνα, τὴν ὁποῖαν οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες τὴν ὀνόμαζαν ιδέων· τῆς ὁσμῆς ὅμως ἐνὶ βλέπω κάμμιαν

(1) Διαφορὸς οὐρισμὸς ἔδωκεν τῆς σκέψιος, τὰς ὁποῖας θέλωμεν τὰς ἀνακαλεῖν εἰς τὴν Ψυχολογίαν, εἶς ἄλλο θέλωμεν ἰδέω καὶ ὅσα ἀνήκον εἰς τὴν προσοχὴν.

μίαν εἰκόνα, ἀλλὰ μίαν ἀπλῶ ἐννοίαν μόνον ἔχω, ὅτι τῷ αἰδαίθηκα. Πόθεν προέρχεται αὐτὴ ἡ διαφορὰ, θέλω μὲν τὸ ἰδῆ εἰς τῷ Ψυχολογίαν· ἀλλὰ καθὼς τὰς ἐνεσώσας προσβολὰς τὰς διεσείλαμην ἀνωτέρω (Α' ρθ. Α') εἰς προσβολὰς προξενίσσας μίαν ἐσωπερικῶ ἀλλοίωσιν ἡδονῆς, ἢ ἀηδίας, ὡς εἶναι αἰ ὄσμαι, οἱ χυμοὶ, οἱ ἤχοι, ἢ θερμότης, ἢ ψυχρότης, καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ εἰς προσβολὰς προσφερέσας μόνον μίαν ἐξωπερικῶ φθάσασιν, καθὼς τὰ χήματα καὶ χρώματα· καὶ τῷ μὴ κίνησιν τῆ νοιώθειν αὐτῷ τὴν ἐσωπερικῶ ἀλλοίωσιν, τῷ ἡδεῖαν, ἢ ἀηδῆ τῷ ὀνομάσαμην αἰδημα· τῷ δὲ τῆ νοιώθειν τῷ ἐξωπερικῶ φθάσασιν τὴν ὀνομάσαμην ἀτίληφιν· ἔγω καὶ τὰς προσβολὰς τὰς φυλαττομίας ἐν τῇ ψυχῇ ἔξ τῆς θεωρίας, ἐκείνας μὲν, ὅπῃ μᾶς προσφέρων μίαν εἰκόνα, καθὼς τὰ χρώματα καὶ χήματα, θέλω μὲν τὰς ὀνομάσει ἰδέας· καὶ ἐκείνας, ὅπῃ δεῦ μᾶς φθασαίνων εἰκόνα, ὅτι λογῆς εἶναι αἰ ὄσμαι, οἱ χυμοὶ, καὶ τὰ φθραπλήσια, θέλω μὲν τὰς ὀνομάσει ἀπλῶς ἐννοίας (1).

Β'. Βλέπωντας πάλιν ἐκ ἑστέρας τὸ ῥόδον, ὅχι μόνον ἔχω ἐξ ὑπαρχῆς τὴν ἀτίληφιν τῆ χρώματός τε, καὶ τῆ χήματός τε, ἀλλὰ γνωρίζω ἀκόμι καὶ ὅτι τὸ εἶδον καὶ ἄλλω φεραῖ προτιτέρα. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἔργον
κοι-

(1) Ο' Λόγιος μὲ τὸ ὄνομα τῆς ἰδέας ἐννοεῖ ἐν χῆμαι ὅλα ἐκείνα, ὅπῃ ἀχολῶν τὸν νῦν ὀπόταν νοῆ, εἰς ἔσπον ὅπῃ πειλαμβαίνει ὅχι μόνον τὰς ἰδέας καὶ ἐννοίας τῆς ἀπερσμηλῶν πραγμάτων, ἀλλὰ ἀκόμι καὶ τὰς ἀλλοιώσεις καὶ τὰς παραστάσεις, ὅπῃ προσξενίζονται ὑπὸ τὰς ἐνεσώσας προσβολὰς. Εἰς τῷ ἰδίαν ἐννοίαν μεπεχρησάθησαν αὐτῷ τῷ φωνῶ οἱ πειροστέροι ὑπὸ τὰς Λογικισμῶν καὶ Μεταφυσικῶν. Ὁμως αὐ εἶναι εἰς τὸν κόσμον τέχνη, ἢ ὑψηλήμη, εἰς τῷ ἀποιαν ἢ ἀκείβεια, καὶ τὸ κύειον τῆς ὄρων εἶναι ἀναγκαία, εἶναι ἡ Λογικῆ, καὶ Μεταφυσικῆ· καὶ τῆς συγχύσεων, ὅπῃ φησὶν ὑπὸ τῷ κατὰχρησιν τῆς ἰδέας ἔγω καθὼς ἐκληφθείσης, θέλω μὲν ἰδῆ πολλὰς ἀποδείξεις εἰς τὸν ἀρμόδιον τύπον τε.

24 Τμημ. Α'. Δυνάμ. τῆς Ψυχῆς.

κοινότερον λέγεται ἀνάμνησις· ἡμεῖς ὁμῶς θέλουμεν τὸ ὀνομάσει κυριότερον ἀναγνώρισιν (1).

Γ'. Καὶ ἀφ' ἑ μακρυωθῆ πλείως ἀπὸ λόγους τὸ ῥόδον, καὶ ἐξαλειφθῆ κάθε ιδέα τῆ χήματος, καὶ τῆ χρώματος τῆ, καὶ κάθε ἐννοια τῆς ὁσμῆς τῆ, πολλάκις συμβαίνει νὰ γυρίσεν εἰς τὸν νῦν μὲ ἡ ιδέα τῆ χήματος καὶ τῆ χρώματος τῆ, καὶ ἡ ἐννοια τῆς ὁσμῆς τῆ· τὸ ὁποῖον τῆτο ἔργον ἡμεῖς θέλουμεν τὸ ὀνομάσει κυριώς ἀνάμνησιν.

Δ'. Ἡ ψυχὴ ἔχει ὄχι μόνον τὴν δυνάμιν τῆ νὰ ἔχη ἐξ ὑπαρχῆς ἐμποροσύνης τὰς ιδέας, καὶ τὰς ἐννοίας τῆ ἀπερασμῶν πραγμάτων καὶ τὴν τάξιν, ὅπως ἐνέργησαν ἐπάνω εἰς τὰς αἰδήσεις, ἀλλὰ καὶ ἐκείνῳ ἀκόμι τῆ νὰ εἰώνη πολλάς ὁμῶ, καὶ νὰ τὰς συζυγνῆ διαφόρως καὶ τὴν ἀρέσκειάν τῆς, τὴν ὁποῖαν δυνάμιν τὴν διατέλλεν μὲ τὸ ὄνομα φαντασίαν. Κατὰ τῆτον τὸν ἔσῳπον ἐπλασῶν οἱ Ποιηταὶ τὰς Σατύρους, τὰς Κουταύρας, τὸν Πήγασον, τὴν Χίμαιραν, καὶ τὴν Σφίγκα· ἔτιω ἡμεῖς χηματοῖζοιμεν τὰς ιδέας μιᾶς μάχης, μιᾶς πυρκαϊᾶς, μιᾶς ναυαγίας ἀκόμι πρὸ τῆ νὰ τὰ ιδεῶμεν.

Περεὶ πάντων τῆτων θέλομεν ὁμιλήσει διακεκριμένως εἰς ἄλλο μέρος. Ὡς τὸσον ἡμποροῦμεν πῶρα μὲ τὰς πῶδατηρήσεις αὐτὰς, νὰ ορίσωμεν τὴν μνήμην, ὅτι εἶναι δυνάμιν ψυχῆς τῆ κατέχειν, καὶ ἔχειν ἐκ νέου ἐμποροσύνης, καὶ ἀναγνωρίζειν τὰς ιδέας καὶ ἐννοίας τῆ ἀπερασμῶν πραγμάτων.

Τὸ νὰ τὰς κατέχει ἀνήκει εἰς τὴν θεωρίαν· τὸ νὰ τὰς ἔχει ἐκ νέου ἐμποροσύνης, ἀνήκει εἰς τὴν ἀνάμνησιν. Λέγομεν νὰ τὰς ἔχει ἐκ νέου ἐμποροσύνης, καὶ ὄχι νὰ τὰς ἀνακαλῆ· ἐπειδὴ ἡ ἀνάμνησις δὲν εἶναι

(1) Μὲ τὸ ἴδιον ὄνομα τὸ ὀνομάζον καὶ οἱ δύο περὶφημοὶ Μεταφυσικῶν Μάκων, καὶ Σπορχενάκ.

Κεφ. Α'. Α' ρθ. Γ'. Διύ. τῆ μεμνήσ. 25

και μόνον ἐκείνων, ὅπῃ ἀνακαλεῖται ὅπῃ τῆτο, κῆ με
 θέλημά μας, ἀλλὰ ἀκόμι κῆ ἐκείνων, ὅπῃ ἐγείρον-
 ται ἀφ' ἐαυτῶ, χωρὶς τῶ ἐδικλῶ μας θέλησιν, κῆ
 ἀνάκλησιν· τὸ δὲ νὰ πῆς ἀναγνώριζῆ ἀνήκει εἰς ἐκεί-
 νο, ὅπῃ ἀνομάσαμῃ ἀναγνώρισιν. Ἡ δὲ φαντασία,
 καθ' ὃ συμίσταται εἰς τὸ νὰ εὐώνη διαφόρας ιδέας,
 κῆ νὰ σχηματίζῆ ἀπὸ αὐτῆς νέας συνθέτας, μ' ὅλον
 ὅπῃ ἤρῃται ἀπὸ τῶ μνήμῃ, ἐπειδὴ χωρὶς αὐτῶ
 ὅσῃ ἢμπορεῖ νὰ κάμῃ τίποτες, μ' ὅλον τῆτο παρέπει
 νὰ θεωρῆται ὡς παράγμα διαφορον ἀπὸ αὐτῶ.

Κ Ε

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς διωάμεωρ τῆ βέλεδαι, καὶ τῆ
 ἐμεργεῖν.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ τῆς διωάμεωρ τῆ βέλεδαι.

Η διωάμιρ τῆ βέλεδαι, ἢ ἡ βέλιριρ εἶναι ἐκεί-
 νη, ὅπῃ ἔχει ἡ ψυχὴ νὰ ἀποφασίζη εἴτῃ νὰ ἀσπάζ-
 ζιται, ἢ νὰ ἀποφύγη εἴτῃ πρᾶγμα, καὶ νὰ ἐκλέγη
 εἴτῃ πρᾶσιότερον, πρᾶσι ἄλλο.

Τὸ κίνημα, καθ' ὃ ἡ ψυχὴ ἀποφασίζει εἰρ τῆτο,
 ὀνομάζεται ἀπὸ τῆρ Σχολασικῆρ βέλιριρ· καὶ ἡμεῖρ
 τὸ ὀνομάζομεν κοινότερον κίνημα βελήσεωρ.

Ἡ ψυχὴ ὡρ τῆσον δὲν ἀποφασίζει εἰρ τίποτερ,
 εἰμὴ πρὸρ τι τέλος, ἢ εἴτῃ νὰ ἀπολαύση δηλαδὴ μίαν
 ἡδονῶν, ἢ εἴτῃ νὰ ἀποφύγη μίαν ἀλγηδόνα (λύπη).

Ἀλλὰ αἱ ἡδοναὶ καὶ αἱ ἀλγηδόνερ εἶναι διτταὶ, εἴτῃ
 τί ἄλλαι μὲν εἶναι καὶ ὀνομάζονται φυσικαὶ, καὶ ἄλλαι
 ἡθικαὶ.

Ἡδονὴ φυσικὴ εἶναι ἐκείνη, ὅπῃ πρᾶέρχεται ἀπὸ
 μίαν φυσικῶν πρᾶβολῶν, καθὼρ μίᾶρ ὀσμῆρ, ἢ
 εἰρὸρ χυμῶν ἀρεσῶν. Ἡδονὴ ἡθικὴ εἶναι ἐκείνη, ὅπῃ
 πρᾶέρχεται ἀπὸ μίαν ἔσωπειρικῶν εἰρᾶσειν τῆρ ψυ-
 χῆρ, καθὼρ εἶναι ἐκείνη, ὅπῃ δοκιμάζει τινὰρ ὀπό-
 ταν ἡθελεν ἀνακαλύψη καμμίαν νέαν ἀλήθειαν, ἢ
 ὀπόταν αἰθαίνεται ὅτι ἔκαμε καμμίαν καλῶν πρᾶξιν.
 Ὡσαύτωρ ἀλγηδῶν φυσικὴ εἶναι ὁ πόνορ τῆρ κεφα-
 λῆρ, τῆ ὀδόντορ, κτ. καὶ ἀλγηδῶν ἡθικῆ, ἢ λύπη,
 ὅπῃ δοκιμάζει τινὰρ εἴτῃ ἀποβολῶν εἰρὸρ φίλερ, ἢ ἔ-
 νορ ἄλλε τιμὴρ πρᾶγματορ.

Κάθε πρᾶγμα, ὅπῃ εἶται ἐπιτήδειον νὰ πρᾶξεν ἡσὴ
 μίαν

μίῳ ἡδονῶ, ἢ νὰ ἀφαιρέσῃ μίαν ἀλγυθόνα, ὀνομά-
ζεται καλόν· καὶ εἰς ἐναντίας κάθε παῖγμα, ὅπῃ
ἡμπορεῖ νὰ πορξενήσῃ μίαν ἀλγυθόνα, ἢ νὰ ἀφαιρέ-
σῃ μίαν ἡδονῶ, λέγεται κακόν. Καὶ φυσικῶ, ἢ ἡ-
θικῶ ὀνομάζονται ἀκόμι εἰς τῆτο κ' τὰ καλὰ κ' κα-
κὰ, καθ' ὃ ἐπιπίδεια νὰ μᾶς πορξενήσῃ ἡδονᾶς, ἢ
ἀλγυθόνας τῆ εἰός, ἢ τῆ ἄλλῃ εἰδῆς.

Γίνεται ὅμως ἀκόμι κ' μία ἄλλη εἰσολὴ τῆ κα-
λῶν κ' κακῶν, καθ' ὃ εἰσέλλονται εἰς ἀληθινὰ καὶ
πραγματικὰ, κ' εἰς ψεῦδη, ἢ δοκῶντι.

Καλόν ἀληθινόν κ' πραγματικόν εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ
ἡμπορεῖ νὰ μᾶς πορξενήσῃ μίαν ἡδονῶ μόνιμον καὶ
πραγματικῶ καὶ ἀμιγῆ κακῶ οἰσθήπτε· καὶ καλόν
ψεῦδες, ἢ δοκῶν εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ δεῖ εἶναι ἐπιπί-
δειον νὰ μᾶς πορξενήσῃ ἐκεῖνῶ τῶ ἡδονῶ, ὅπῃ
μᾶς ὑπόχεται, ἢ ἐκεῖνο, ὅπῃ μὲ μίαν μικρᾶν κ' ἡ-
προσωνῶ ἡδονῶ μᾶς φέρει μ' ταῦτα εἰς εἰς ἀλη-
θινόν κακόν, ἢ εἰς μίαν ἀληθινῶ ἀλγυθόνα. Αὐτό
τῆτο ρήτεον κ' εἰς τῆ ἐναντίων (I).

Διὰ τῆτο δεῖ ἡμπορεῖ νὰ ὀνομαδῆ καλόν ἀληθινόν
εἰς φαγνόν, ἢ πιωτόν, ὅπῃ ἡδονῶι παρῶντικῶ τὸν
εἰσανίσκον μας, μ' ταῦτα ὅμως μᾶς πορξενῆ ἀλγυθό-
νας· ἢ ἢ εἰς ἀδικίας ἐπιπίπτεσις εἰός πλῆτε, ὃ ὁποῖος
εἶχει νὰ μᾶς καταξῶγῃ μ' ταῦτα μὲ τῆς ἐλέγχῆς
τῆς συειδῆσεως· μήτε ἡμπορεῖ εἰς ἐναντίας νὰ ὀνο-
μαδῆ κακόν ἀληθινόν εἰς ἰάξικόν, τὸ ὁποῖον μᾶς
πορξενῆ ἀηδία, εἰς νὰ ἀνακαλέσῃ τῶ ὑγείῳ μας·
ἢ μία ἐναντιότης καιρῆ, ὅπῃ μᾶς ἐμποδίζει ἄπο τὸ
νὰ

(I) Κακόν δηλαδῆ ἀληθινόν κ' πραγματικόν εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ
ἡμπορεῖ νὰ μᾶς πορξενήσῃ μίαν ἀλγυθόνα μόνιμον, καὶ πραγμα-
τικῶ καὶ καλῶ ἀμικτόν· καὶ ψεῦδες, ἢ δοκῶν ἐκεῖνο, ὅπῃ δεῖ
εἶναι πῆσιον, ὅπῃ νὰ μᾶς πορξενήσῃ τῶ ἀλγυθόνα, ὅπῃ ὑπο-
πίπτεσθαι ἄπο αὐτό· ἢ μὲ μίαν μικρᾶν κ' προσωνῶ ἀλγυθόνα,
μᾶς φέρει ἔπειτα εἰς μίαν ἀληθινῶ ἡδονῶ.

28 Τμήμ. Α'. Δυνάμ. τῆς Ψυχῆς.

να ὀχραϊσῶμεν μίαν φαντασίαν μας, ἡ ὁποία θέλει μᾶς γῆμι μὲ ταῦτα ὀλεθεῖα.

Κάθε παῖγμα, ὅπῃ μᾶς ἀφρασαίνεται ὑπὸ κάτω εἰς προσωπεῖον καλῆ, μᾶς προξενεῖ μίαν ροπλῶ, μίαν κλίσιν πρὸς αὐτὸ, τῶ ὁποίῳ οἱ Φιλόσοφοι ὀνομάζεν ὄρεξιν· καὶ κάθε παῖγμα, ὅπῃ μᾶς παρρασαίνεται ὑπὸ κάτω εἰς προσωπεῖον κακῆ, μᾶς προξενεῖ μίαν ἐναντιότητα πρὸς αὐτὸ, ἡ ὁποία λέγεται ὀποστροφή. Αὐτὴ ἡ κλίσις, κὴ ἡ ἐναντιότης ὀνομάζονται ἀκόμι γῆκώτερον ἔρωσ, κὴ μῖσος· κὴ ὀπο αὐτὰς πᾶς δὴ ὄρεξέσεις, ἡ ὀπο αὐτὰ τὰ δὴ πρρωτῶντα πᾶδη κρέμανται, καθῶς θέλομεν ἰδῆ εἰς τὸν ἀρμόδιον τόπον τε, ὄλα τὰ ἄλλα.

Τὰ πᾶδη εἶναι ἐκεῖνα, ὅπῃ συχνακίς ἐναντιόνονται εἰς τὸν λόγον παροξυώνοντας τῶ βέλησιν ἢ νὰ ἐναγκαλιδῆ ἀγαθὰ ψὸδῆ, τὰ ὁποῖα ὁ λόγος βοᾷ ὅτι πρέπει νὰ τὰ ὀποφύγωμεν, ἢ νὰ ὀποφύγη δοκῶντα κακὰ, τὰ ὁποῖα ὁ λόγος μᾶς ὑπαγορεύει νὰ τὰ ὑποφείωμεν, δὴ νὰ ὀπολαύσωμεν τὰ καλὰ, ὅπῃ μὲ ταῦτα ἔχεν νὰ μᾶς προέλθην ὀπο αὐτὰ.

Εἰς αὐτῶ τῶ μάχην μετᾶξὺ τῶ παθῶν καὶ τῶ λόγου, ἡ ψυχὴ μῖσει κατ' ἀρχὰς μετέωρος, κὴ ἐνδοιάζει μέχει τινός, ἔως ὅπῃ κλίνει τέλος πᾶτων εἰς τὸ εὖα, ἢ εἰς τὸ ἄλλο μέρος.

Ἐν ὅσῳ λοιπὸν ἡ ψυχὴ εἰρίσκεται τοῖσὶ ὅπως μετέωρος, καὶ οἷον ἐν μεταχμίῳ, σαθμίζοντας τὰ αἷτια τῶ εὖός κὴ τῶ ἄλλῃ μέρους, αἰδανέται εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς τῶ δυνάμιν τῶ νὰ ἐναγκαλιδῆ ἢ τὸ εὖα, ἢ τὸ ἄλλο κὴ τὴν ἀρέσκειάν τῆς. Ὡς κὴ ἀφ' ἑ ὀποφασίσση νὰ ἐκλέξῃ ἢ τὸ εὖα, ἢ τὸ ἄλλο, αἰδανέται ἀκόμι εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς τῶ δυνάμιν τῶ νὰ ἐναγκαλιδῆ τὸ ἐναντίον. Αὐτὴ ἡ δυνάμιν εἶναι κυρίως ἐκεῖνη, ὅπῃ ὀνομάζεται ἐλὸθεῖα, πῶ τῆς ὁποίας θέλομεν πρρωματῶδῆ πλατύτερα εἰς τὸν ἀρμόδιον τόπον τε, δείχνοντας καὶ πῶ συμπίπτει κὴ ταυτίζεται μὲ τῶ βέλησιν, κὴ πῶ δὴ εἰδέλλεται ὀπο αὐτῶ.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς διῶαμῆς τῆς ἡμέρας.

Η διῶαμις τῆς ἐνεργεῖν θεωρεῖται ἐν τῷ ὄντι ὡς ἐξουσία, ὅπως ἔχει ἡ ψυχὴ νὰ ἐνεργῇ καὶ μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν της καὶ ἔξω.

Εἰς τὴν αἰσθησιν, ἢ τὴν διῶαμιν τῆς αἰσθάνεσθαι ἡ ψυχὴ εἶναι θεωρεῖται παθητικὴ, ὡσαύτως ἐνεργητικὴ· ἐπειδὴ ὁσὺν εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν της νὰ λάβῃ ἑῶν αἰσθημάτων, χωρὶς νὰ ἐνεργήσῃ τὰ ἐξωτερικὰ σώματα ἐπάνω εἰς αὐτήν. Ἄν ἦτον τῆτο, ἠμποροῦσαν καὶ οἱ τυφλοὶ καὶ οἱ κωφοὶ νὰ λάβῃ τὰ αἰσθημάτων, τῶν χρωμάτων, καὶ τῶν ἡχῶν, καὶ νὰ τὰ ἔχῃ καθὼς οἱ ἄλλοι· μὴτε εἶναι εἰς τὸ χεῖρ της νὰ μὴ αἰσθάνῃ τὰς προσβολὰς τῶν σωμάτων, ὅποτεν αὐτὰ ἐνεργήσῃν πραγματικῶς ἐπάνω εἰς τὰ ὄργανα τῶν αἰσθήσεων· μὴτε θέλει εἰπῆ τινὰς, ὅτι εἰς τὸ χεῖρ της εἶναι νὰ αἰσθάνῃ, ἢ νὰ μὴ αἰσθάνῃ τὸν πόνον, ὅποτεν κεντρηθῇ, ἢ πληγῇ τὸ χεῖρ της.

Εἰς τὴν διῶαμιν τῆς σκέπτεσθαι ἡ ψυχὴ ἀρχίζει νὰ γίνεσθαι ἐνεργητικὴ· ὅσα τὶ ἄπο λόγου της κρέματα νὰ ἐπισκεύσῃ τὴν προσοχίαν της θεωρεῖται παθητικὴ εἰς τῆτο, ὡσαύτως εἰς ἐκεῖνο τὸ παῖγμα, καὶ νὰ τὴν μεταφέρῃ ἄπο ἑῶν εἰς ἄλλο.

Εἰς τὴν διῶαμιν τῆς μεμνήσθαι, ὅποτεν αἱ ἰδέαι ἐξυπνῶν ἀφ' ἑαυτῶν, ἡ ψυχὴ πάσχει, καὶ ὅποτεν αὐτὴ ἢ ἰδίᾳ πασχίσει νὰ τὰς κατέχῃ εἰς τὴν θεωρίαν, ἢ νὰ τὰς ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν μνήμην, τότε ἐνεργεῖ.

Εἰς τὴν διῶαμιν τέλος τῆς βέλεσθαι εἶναι πάντοτε ἐνεργητικὴ, ἐπειδὴ τότε αὐτὴ ἀφ' ἑαυτῆς ἀποφασίζει ὅσα τὸ ἑῶν, ἢ ὅσα τὸ ἄλλο παῖγμα.

Εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς θεωρήσεις ἡ διῶαμις τῆς ἐνεργεῖν συγγέεται, εἴτ' ἐν ταυτίσεται μὲ τὰς ἰδίᾳς διῶαμεις τῆς σκέπτεσθαι, τῆς μεμνήσθαι, καὶ τῆς βέλεσθαι.

θαι. Ὅμως ἡ ἐνεργητικὴ δυνάμις τῆς ψυχῆς ἐκτείνεται ἀκόμη καὶ ἔξω ἀπὸ αὐτῶν, εἰς τὸ σῶμα διηλονότι· καὶ εἰς αὐτῶν τῶν παθημάτων ἡ δυνάμις τῆς ἐνεργείας διεξέρχεται παντοῦ πασιν ἀπὸ τὰς προσηγεμίας. Ὅθεν καὶ συνηθίζον πολλοὶ νὰ τῶν ὀνομάζον καὶ κινητικῶν δυνάμιν· ἐπεὶδὴ τὸ ἀποτελεσματικὸν κατ' αὐτὸ εἶναι νὰ διεγείρῃ εἰς τὸ σῶμα διαφόρους κινήσεις.

Ἀλλὰ καὶ αἱ σωματικαὶ κινήσεις ἄλλαι εἶναι ἀναγκαῖαι, καὶ ἄλλαι ἐλεύθεροι, καὶ ὧν δὴ καὶ ρητέον τὰ ἀνήκοντα.

Κινήσεις ἀναγκαῖαι εἶναι ὅλαι ἐκεῖναι, ὅπῃ ὀνομάζονται ζωτικαὶ, κατὰ τὴν ἡσυχίαν, καὶ διασολὴν τῆς καρδίας· ἢ ἀπὸ αὐτὰς προερχομένη κίνησις τῆς αἵματος· τὸ φέσκωμα καὶ ξεφύσκωμα τῶν πνεύμων εἰς τὴν εἰσπνοὴν καὶ ἐκπνοὴν τῆς ἀέρος· ἢ παθητικὴ κίνησις τῶν ἐντοσίων, καὶ τὰ παθητικὰ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα κρέματα ἢ ζωὴ. Αὐταὶ αἱ κινήσεις συμβαίνειν εἰς ἡμᾶς αἱ παθητικαὶ χωρὶς ἐνεργείας, καὶ πολλάκις χωρὶς εἰδῶσι τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ μηχανικῶς. Χωρὶς ἐνεργείας τῆς ψυχῆς συμβαίνειν ἀκόμη καὶ αἱ κινήσεις, ὅπῃ διεγείρουν τὰ αἰσθήματα· ὅθεν ὅλαι αὐταὶ αἱ κινήσεις, καὶ ὅλαι ἀκόμη αἱ πασμάδεαι ὀνομάζονται ἀναγκαῖαι, ἢ ἀκέραιαι, καὶ φυσικαὶ, ἢ μηχανικαί.

Κινήσεις ἐλεύθεραι, ἢ ἐκέραιαι εἶναι ἐκεῖναι, ὅπῃ κρέμονται ἀπὸ τῶν ἀποφάσεων τῆς ἰδίας ψυχῆς, κατὰ τὴν ὅταν θέλῃ νὰ κινήσῃ τὸν πόδα, ἢ τῶν χεῖρα, ἢ τὸν ὤμον τῶν σώματος.

Κατὰ τὴν ὅμως εἶναι ἀγνωστον εἰς ἡμᾶς τίνι ἔστω αἱ σωματικαὶ παθητικαὶ ἐνεργεῖαι ἐπάνω εἰς τῶν ψυχῶν, καὶ τῆν παθητικῶν τὰ αἰσθήματα, ἔτω μᾶς εἶναι ἀγνωστον καὶ τίνι ἔστω ἡ ψυχὴ ἐνεργεῖ ἐπάνω εἰς τὸ σῶμα, καὶ τῶν παθητικῶν τὰς κινήσεις.

Ὅλον ἐκεῖνο, ὅπῃ καὶ τῶν ἰσχυρῶν εἶναι, ὅτι αἱ σωματικαὶ κινήσεις ἐν ἡμῖν γίνονται δια μέσσω τῶν μῦων, οἱ ὁποῖοι εἶναι φακελλίδια ἰσχυρῶν κρεατῶδων σωφοροδύμων ἀγγεῖα αἱματῶν καὶ νεῦρα.

Κεφ. Β'. Α' ρθ. Β'. Διώαμ. τῆ ἡμερ. 31

Εἰς κάθε μυῦ διατέλλεται τὸ μισαῖον μέρος, τὸ ὁποῖον εἶναι παχύτερον (χοιρότερον), καὶ ὀνομάζεται κοιλία τῆ μυῖς· καὶ τὰ δύο ἄκρα, τὰ ὁποῖα κοινῶ ὀνόματι ὀνομάζονται τένοντες, καὶ ἰδιαίτερον τὸ εἶνα κεφαλὴ, καὶ τὸ ἄλλο ἔρα.

Κεφαλῶν συνηθίζου να ὀνομάζου τὸ ἄκρον, ὅπῃ εἶναι πρὸς τὸ μέρος τῆ σώματος, ὅπῃ μῦς ἀκίνητον, καὶ ἔρα ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶναι πρὸς τὸ μέρος, ὅπῃ κινεῖται ἀπὸ τὸ ὄγκωμα καὶ τὴν συλλοκίαν τῆ ἰδίῃ μυῖς.

Κάθε μῦς ἔχει ἐν ἑαυτῷ καὶ τὸν ἐναντίοντα, ἢ (καθὼς συνηθίζου οἱ Ἀνατόμοι να λέγου) τὸν ἀνταγωνιστῆ, ὁ ὁποῖος ἐνεργεῖ ἐναντίοντα· ἐκεῖνος φέρει πῆν, ὅπῃ χρησιμῶς δια να σηκῶν τὸν βραχίονα, ἔχει ἀνταγωνιστῆ ἐκεῖνον, ὅπῃ χρησιμῶς δια να τὸν κατεβάξῃ· τὸ ὁποῖον γίνεται μετὰ τὸν νόμον τῆτον, ὅπῃ ὅταν ὁ εἷας ὀγκῶται καὶ συλλεκηται, ὁ ἄλλος τεντῶνεται καὶ μηκῶνεται.

Πόθεν ὁμως γινῶνται τῆτο τὸ ὄγκωμα καὶ ἡ συλλοκὴ καὶ τῆ μυῖς, εἶναι ζήτημα δυσκολώτατον, καὶ τὸ ἀφίνομῆ να τὸ ἐξετάσωμῆ εἰς ἄλλο μέρος (1).

Κ Ε.

(1) Εἰς τὴν Ψυχολογίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Περὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ὀργανωμένων ἀπὸ τὰς εἰρημέας διωάμεις.

Αἱ ἐνέργειαι τῆς ψυχῆς, ὅτε μᾶς μῦθε ἀκόμι νὰ θεωρήσωμεν, κρέμονται προηγουμένως ἀπὸ τῶν διωάμιν τῶ σκέπτεται, ἀγκαλὰ δὲ εἶναι ἀμέτοχοι εἰς τὸτο καὶ αἱ λοιπαὶ διωάμεις.

Διὰ νὰ καταλάβωμεν ὅμως τὸτο καλλίτερα, πρέπει νὰ ἰδεύωμεν προτίτερα τῶν μερικῶν σκέψιν τῆς ψυχῆς, ὅτε κάμνει ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, ἀπὸ τῶν ἡλικῶν, τῶν ἔστι τῶν ὀπισθέρων καὶ ἡλικῶν μεταβίβασιν τῆς προσοχῆς ἀπὸ εἰς ἄλλο.

Ἀπὸ τῶν πρώτων ἡνωταὶ ἡ συνειδήσεις τῶν ἰδίων τῆς ἀλλοιώσεων, καὶ ἐνεργειῶν, τῆς ὑπάρξεώς τῆς, καὶ τῶν ἑαυτῆς τῆς. Ἀπὸ τῆν δεύτεραν προκύπτει α΄. ἡ σύγκρισις τῶν ἐννοιῶν καὶ ἰδεῶν, καὶ ἀπὸ αὐτῶν ἡ ἔκκρισις, ἡ γνώσις, ἡ κρίσις, καὶ ἡ ἔκκρισις. β΄. ἡ ἀφαίρεσις, ἡ ἔκκρισις ἡ καθολικώσεσις, ἡ συνειδήσεις, καὶ ἡ ἀναλύσις τῶν ἰδεῶν.

Ἀγκαλὰ καὶ ὅλαι αὐταὶ αἱ ἐνέργειαι κρέμονται ἄριστότερον ἀμέσως ἀπὸ τῶν σκέψιν, μὲν ὅλον τὸτο θέλωμεν δείξει ὅτι μετέχον καὶ αἱ λοιπαὶ διωάμεις· καὶ πρώτον ἡ διωάμεις τῶ ἀιδανέεται· ἐπειδὴ χωρὶς αὐτῶν ἡ σκέψις δὲν ἔμπορεῖ ποτὲ νὰ ἡνωθῆ. β΄. ἡ μνήμη, ὅποτεν ἡ σκέψις ἀχολῆται εἰς τὰς ἰδέας, ἡ ἐννοίας, ὅτε ἡ μνήμη κατέχει, ἡ ἀνακαλεῖ. γ΄. ἡ βέλγησις, ὅποτεν ἐκκρίσις καὶ ἐλδοθέρως ἐπιστηρίζωμεν τῶν προσοχῶν ἐπάνω εἰς εἰς εἰς ἄλλο πρᾶγμα. δ΄. καὶ τελειοταῖον ἡ δραστηριότης, τῶν ἔστιν ἡ διωάμεις τῶ ἐνεργεῖν, καθ' ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ σκέψις εἶναι μία ἀληθῆς πρᾶξις ἡ ἐνέργεια, ὅτε ἡ ψυχὴ κάμνει ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, καὶ μάλιστα

εἰς τὰς ἴνας τῆ ἐγκεφάλου, ὁπόταν ἐναχολῆται εἰς τὰς ἐνοίας καὶ ἰδέας, ὅπῃ ἡ μνήμη κατέχει, ἡ ἀνακαλεῖ.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περὶ τῆς ἐνεργειῶν τῆς ζῆαρτωμέωμ ἀπὸ τῆς σκέψιμ τῆς ψυχῆς εἰς ἑαυτῆ.

Η σκέψιμ, ὅπῃ ἡ ψυχὴ κάμνει εἰς ἑαυτῆ, προβάλλει, καθὼς εἶπαμῦ ἀνωτέρω, Α'. τὴν συνείδησιν τῆς ἰδίων τῆς ἐνεργειῶν καὶ ἀλλοιώσεων, τὸ ἔργον δηλονότι, καθ' ὃ νοιῶθει ἐκεῖνα, ὅπῃ συμβαίνειν μέσση εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς.

Ὁ Α' ββᾶ Κονδουλιάκ συγχέει αὐτῆ τῆς συνείδησιν μὲ τῆς ἰδίων αἰδησιν· καὶ βέβαια δεῖν ἡμπορεῖν νὰ ἀρνηθῆμῦ ὅτι δεῖν εἶναι μία προδηλος ἀντίφασιμ τὸ νὰ ἔχη ἡ ψυχὴ οὐα αἰδημα, χωρὶς νὰ ἰξόρη ὅτι τὸ ἔχει· ἡμπορεῖ, ναι, νὰ λάβη μίση προσβολῆ χωρὶς νὰ τὸ νοιῶση, τῆτ' ἔσι νὰ μὲν τὴν αἰδανθῆ, ἀλλὰ νὰ τῆς αἰδανθῆ, χωρὶς νὰ τῆς νοιῶση, ἢ θελον εἶναι νὰ τῆς αἰδανθῆ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ νὰ μὲν τῆς αἰδανθῆ.

Αὐτὴ ὅμως ἡ συνείδησιμ, ἡ ὁποῖα ἡμπορεῖ νὰ ὀνομαθῆ αἰδητικῆ, δεῖν εἶναι ἐκεῖνη, ὅπῃ συνίσησι τῆς κυρίως λεγομῆνῆ συνείδησιν, τῆτ' ἔσι τῆς καὶ σκέψιμ ἢ σκεπτικῆ (αὐτὸν πρέπει νὰ εἰπῶ ἔτζι) συνείδησιν, ἡ ὁποῖα συνίσηται εἰς τῆς ἐργασίαν ἐκείνη, καθ' ἣν ὅπισρέφωντας ἡ ψυχὴ εἰς ἑαυτῆ, θεωρεῖ ὅπισπαυτῆ τὰς ἐνεσώσας ἐνεργειῶμ, ἢ ἀλλοιώσεις τῆς, ζῆσέμῦ τὸν ἑαυτὸν τῆς ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἀλλοιώσεις, καὶ λέγει ἔσπον τινὰ πρὸς ἑαυτῆ· ἐγὼ αἰδαίνομαι, προσέχω, σκέπτομαι, μέμνημαι, βέλομαι, ἐνεργῶ, κτλ.

Elem. di Filos. T. I.

C

B. H'

Β΄. Ἡ προειρημύη σκέψις προβάλλει τὴν συνειδήσιν τῆς ἰδίας ὑπάρξεώς της. Ὁ Κονδυλλιάκ καὶ Βοννέτ θέλουν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ πρῶτον αἰδημα, ὅπῃ ἤθελε λάβῃ, λαμβάνει τὴν συνειδήσιν τῆς ὑπάρξεώς της. Ὅμως πρέπει νὰ διασεύλωμῃ καὶ ἐδῶ τὴν καθάρως αἰθητικὴν συνειδήσιν ἀπὸ τῆς σκεπτικῆς, διὰ τῆς ὁποίας ἐμβαίνωντας (διὰ νὰ εἰπῶ ἔτσι) ἡ ψυχὴ μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν της, καὶ λαμβανώντας συνειδήσιν τῶν ἰδίων της ἐνεργειῶν καὶ ἀλλοιώσεων, λέγει κατὰ τινα τρόπον πρὸς ἑαυτὴν, ἐγὼ ὑπάρχω· συνειδήσιν, τὴν ὁποίαν τὰ βρέφῃ δὲν τὴν ἀποκτεν, εἰμὴ πολλὰ βραδέως, καθὼς θέλομῃ ἰδῆ.

Γ΄. Ἡ αὐτὴ σκέψις εὐαθεῖσα μὲ τὴν μνήμην, ἀνάγει τὴν συνειδήσιν τῆς ἰδίας προσωπότητος, εἰς τὴν ἐνόητον. Ἐγὼ (λέγω κατ' ἑμαυτὸν) αἰδανόμαι πῶρα· ἐγὼ ἐνθυμῶμαι, ὅτι αἰδανόθηκα καὶ ἄλλαις φοραῖς· σκέπτομαι ἐπάνω εἰς τὰ πωρινὰ καὶ εἰς τὰ ἀπερασμῆρα αἰδήματά μου, λέγω κατ' ἑμαυτὸν· ἐγὼ ἄρα, ὅπῃ πῶρα αἰδανόμαι εἶμαι ὁ ἴδιος, ὅπῃ καὶ τότε αἰδανόθηκα, καὶ ἰδὲ ἡ συνειδήσις τῆς ἐνόητος.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β΄.

Περὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ὕψαρτωμέων ἀπὸ τῆς ἐν γῆ καὶ καθόλου σκεψίμ.

§. Α΄.

Περὶ Συγκρίσεως, Γνώσεως, Διακρίσεως, Κρίσεως, ἔ Διαφορίας.

Η μεταβίβασις τῆς προσοχῆς ἀπὸ εἰς ἄλλο πρᾶγμα εἰς ἄλλο, κάμνει φυσικὰ νὰ γνηθῆ ἡ Σύγκρισις τῶν

τῶ ἰδίων, ἀπὸ πῆν ὁποίαν προέρχεται ἔπειτα ἡ γνώσις τῶ ἀναφορῶν, ὅπῃ ἔχεν ἀνάμιταξύτων, τῷ πῶς ἔχει δηλαδὴ τὸ εἶνα πρὸς τὸ ἄλλο.

Τὸ γινώσκεν λοιπὸν τὴν διαφορῶν, ὅπῃ εἶναι μεταξὺ εἰς δύο πράγματα, ὀνομάζεται Διάκρισις. Τὸ γινώσκεν τὴν ἰσότητα, τὴν συυύπαρξιν, ἢ ἐξάρτησίν των, εἰς τὰς ὁποίας ἀνάγονται, καθὼς θέλομεν ἰδῆ, ὅλαι αἱ λοιπαὶ ἀναφοραὶ, ὅσν ἔχει ἴδιον ὄνομα, ἀλλὰ λαμβάνει τὸ ἅμικὸν τῆς γνώσεως.

Ἀπὸ τὴν σύγκρισιν, ἢ γνῶσιν προκύπτει ἡ κρίσις, ἢ ὁποία εἶναι ἐκείνη ἡ ἐργασία, καθ' ἣν ἢ ψυχὴ καταφάσκει, ἢ ἀποφάσκει καθ' ἑαυτὴν τὴν ὑπαρξιν μιᾶς δοθείσης ἀναφορᾶς μεταξὺ δύο πραγμάτων δοθέντων. Συγκρίνωνας, ὡς ἀδείγματος χάριν, τὴν ἰδέαν τῆ κύκλου μὲ τὴν ἰδέαν τῆ στρογγύλου, βλέπω τὴν συμφωνίαν των· συγκρίνωνας τὴν αὐτὴν ἰδέαν τῆ κύκλου μὲ τὴν ἰδέαν τῆ τετραγώνου, βλέπω τὴν διαφορίαν των. Ἐν ὅσῳ ἴσαμαι εἰς τῆτο, ἔχω μόνον τὴν ἀπλῆν γνῶσιν τῆς συμφωνίας, ἢ διαφορίας τῆτων τῶν δύο ἰδεῶν. Ἀφ' ἧ ὁμοῦς συνάψω ἐπιτιδες τὰς δύο ἰδέας τῆ κύκλου ἢ τῆ στρογγύλου καταφάσκωντας ὅτι συιέρχονται ἀλλήλαις, καὶ λέγωντας κατ' ἑμαυτὸν, ὁ κύκλος εἶναι στρογγύλος· τῶτε κάμνω ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζεται κρίσις καταφατική. Εἰδὲ καὶ διαιρέσω, εἴτ' ἐν χωρίσω ἀπ' ἀλλήλων τὰς δύο ἰδέας τῆ κύκλου, ἢ τῆ τετραγώνου, ἀποφάσκωντας ὅτι συιέρχονται ἀλλήλαις, καὶ λέγωντας κατ' ἑμαυτὸν, ὁ κύκλος ὅσν εἶναι τετραγώνον, κάμνω ἐκεῖνο, ὅπῃ λέγεται κρίσις ἀποφατική.

Ἡ συμφωνία ὁμοῦς, ἢ διαφορία δύο ἰδεῶν ὅσν ἡμπορεῖ νὰ γνωριδῆ πάντοτε καὶ πρῶτῳ προσβολῶ. Ὅσν εἰς μίαν τέτοιαν περίστασιν, συγκρίνονται αἱ δύο μὲ μίαν τρίτῳ, δεῖ νὰ συμπερανώμεν ἀπὸ πῆν συμφωνίαν, ἢ διαφορίαν, ὅπῃ ἔχον αὐταὶ αἱ δύο ἀπὸ μίαν λαμβανόμεναι, πρὸς ἐκεῖνῳ τὴν τρίτῳ, ὡς συμφωνῶν, ἢ διαφωνῶν ἢ αὐταὶ πρὸς ἀλλήλας.

Αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζεται ἁγρόνημα. Καὶ εἰς αὐτῷ τῷ ἐνέργειαν κάμνομη, καθὼς κάμνει καθ' ἑαυτῆς, ὁπόταν θέλει γὰρ διορίσῃ αὐτὴ δὺν αὐτικείμηνα, ὅπῃ εἶναι μακρὰ εἴα ἀπὸ τὸ ἄλλο, εἶναι ἴσα ἀλλήλοισ, ἢ αἴσια. Ἐφαρμόζει καὶ εἰς τὰ δὺν εἴα κοινὸν μέτρον, καὶ αὐτὴ συνέρχονται καὶ τὰ δὺν με αὐτὸ τὸ μέτρον, συμπεραίνει ὅτι εἶναι ἴσα· εἶδὲ καὶ τὸ εἴα συνέρχεται, τὸ ἄλλο ὅμως δὲν συνέρχεται, σιωάγει, ὅτι εἶναι αἴσια. Οὕτως αἴσιως θέλω γὰρ γνωρίσω αὐτὸ ὁ αἶρας, ὡς ἀδείγματος χάριν, εἶναι σῶμα, ὡς ἀβάλλω αὐτὰς τὰς δὺν ιδέας με τῷ τῆς σερεόττος. Ὅτι ἡ ιδέα τῆς σερεόττος συνέρχεται με τῷ τῆ σώματος τὸ ἰξόρω, ἐπειδὴ μάλιστα αὐτὴ εἶναι μία ιδιότης ἐσιώδης καὶ χαρακτηριστικὴ τῆς σωμάτων· ὅτι ἡ αὐτὴ συνέρχεται με τῷ τῆ αἶρος, τῷ τὸ λαμβανῶ ἀπὸ τῷ πείρων, ἐπειδὴ ὁ αἶρ κεκλεισμένος μέσα εἰς εἴα ἀσκὸν φεσκακίμων ἀντίσταται ἰχυρῶς ὅταν πιέζεται· ἀπὸ τῷ τὸ σιωάγω, ὅτι αἱ δὺν ιδέαι τῆ αἶρος καὶ τῆ σώματος, ἐπειδὴ συνέρχονται με τῷ τῆς σερεόττος, συνέρχονται ἄρα καὶ ἀλλήλαις· ἢ ὅτι ὁ αἶρ εἶναι τῷ τῆ σῶμα, λέγωντας κατ' ἑμαυτὸν, ὁ αἶρ εἶναι σερεόν· παῦ τὸ σερεόν εἶναι σῶμα· ἄρα ὁ αἶρ εἶναι σῶμα.

Ἡ τρίτη ιδέα, ὅπῃ χρησιμίζει δεῖ γὰρ μᾶς κάμη γὰρ γνωρίσωμη τῷ συμφωνίαν, ἢ διαφωνίαν τῆς δὺν ἄλλων, εἶναι κυρίως ἐκεῖνο, ὅπῃ λέγεται με σιωθεσέρας λέξεις, τὸ δὲ ὅτι, ἢ ὁ λόγος εἴδος πράγματος. Καταφάσκω ὅτι ὁ αἶρ εἶναι σῶμα, ἐπειδὴ εἶναι σερεός, τὸ ὁποῖον εἶναι ἴδιον τῆς σωμάτων. Καταφάσκω ὅτι ἡ ἀργία εἶναι φόκτια, ἐπειδὴ εἶναι ἐπιβλαβής· ὅτι αἱ ὅπσημαι εἶναι ἀξιαγάπητοι καὶ σπεδασεῖαι, ἐπειδὴ εἶναι ἀφέλιμοι, κτ. Καὶ καλὸς διαλεκτικὸς, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν συλλογιστής εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ μήτε καταφάσκει, μήτε ἀποφάσκει τίποτες χωρὶς εἴα εὐλογον δι' ὅτι, τῷ ἔστι χωρὶς λόγον.

Περὶ Α'φαιρέσεως, Καθολικώσεως, Σω-
φέσεως, ἔ Α'ραλύσεως τῶν ἰδεῶν.

Εν ὅσῳ αἱ ποιότητες θεωρῶνται ὡς ὡμόμοιαι μετὰ τὰ ὑποκείμενά των, αἱ ἰδέαι, ὅπῃ ἐντεῦθεν λαμβανόμεναι, λέγονται συγκεκεμημέναι, εἴτ' ἐν ὁμῷ συνδεδεμέναι. Ἀνίσως ὁμως εἰς μίαν σφαῖραν ἐλεφαντίνην φέρει, ὅπως ηἴξω τὴν προσοχὴν μὲ μόνον εἰς τὸ χῶμα, καὶ θεωρῶ τὸτο μόνον χωρὶς ἀπὸ ὅλα τὰ λοιπά, ἢ ἰδέα, ὅπῃ τότε χηματίζω, λέγεται ἰδέα ἀφηρημένη· καὶ ἢ πρᾶξις, καθ' ἣν ἐχώρισα αὐτῷ τὴν ποιότητα ἀπὸ ὅλας τὰς λοιπὰς, μετὰ τὰς ὁποίας εἶναι ἐκ φύσεως ὡμόμοιαι, ὀνομάζεται ἀφαίρεσις.

Ἀπὸ τῆς πρᾶξεως τῆς ἀφαιρεῖν προκύπτει ἢ τῆς καθολικώσεως· ἐπεὶ τὸ νὰ χηματίσῃ τινὰς μίαν ἰδέαν, ἢ μίαν ἐννοιαν χηρικῶν, ἄλλο δὲν εἶναι, εἰμὴ νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ πολλὰ ἄτομα τὰς ποιότητας, ὅπῃ ἀνήκον εἰς ὅλα, ἀφίνωντας ὅλας ἐκείνας, ὅπῃ εἶναι ἴδιαι εἰς τὸ καθ' ἑαυτὴν, καὶ νὰ χηματίσῃ ἐν ἑαυτῷ ἄθροισμα. Οὕτω λοιπὸν θεωρησάμενοι εἰς ἐν ἑαυτῷ δάσος μίαν πελαίαν, μίαν πεῦκον, μίαν ἐλάτῳ, βλέπω, ὅτι ὅλα αὐτὰ ἔχον κοινὸν τὸ, ὅτι διαγίνον ἀπὸ τῆς γλῶσσης, ἀπὸ τῆς ὁποίας λαμβάνει τὴν ἔσοφον· ὅτι ἔχον ἐν ἑαυτῷ σέλεχος, κλάδος, καὶ φύλλα· ἀν' ἐνώσω ὁμῷ αὐτὰς τὰς ποιότητας, ὅπῃ εἶναι κοινὰ εἰς ὅλα αὐτὰ, ἀφίνωντας, τὰ ἔστι θεωρησάμενοι ἐκείνας, ὅπῃ εἶναι ἴδιαι εἰς τὸ καθ' ἑαυτὴν, καὶ διασέλωσι τὰ εἰρημένα ὑποκείμενα ἀπ' ἀλλήλων, χηματίζω τὴν χηρικῶν ἰδέαν τῆς δένδρου. Ἀλλὰ ὅτι τῆς διαμορφώσεως καὶ τῆς φύσεως τῶν χηρικῶν ἰδεῶν καὶ ἐννοιῶν θέλομεν ὁμιλήσει πλατύτερα εἰς τὸ ἀκόλουθον Τμήμα, καὶ ἐνταῦθα ἀρκεῖ μόνον νὰ τὰς σημειώσωμεν.

Ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀφαιρέσεως ὡμόμοιαι μετὰ τὴν φαν-

τασίαν χυναῖται ἢ συνθέσις τῶν ἰδεῶν, ἢ ὁποῖα συνίσταται εἰς τὸ νὰ συνάπτῃ ὁμῶς πολλὰς ἰδέας, αἱ ὁποῖαι πραγματικῶς εἰς τὴν φύσιν δευ' ὑφίστανται συνημνῆαι. Οὕτως ὁ ζωγράφος συνάπτωντας ὁμῶς ἰδέας διαφόρων χημάτων, εἰς διαφόρους θεσεις, φθάσαινει εἰς τὴν φαντασίαν τε μίαν μάχην, μίαν ἀλωσιν πόλεως, εἴνα θείαμβον (ἀλαῖ), πρὸ τῆς νὰ τὰ ζωγραφίσῃ μὲ τὸ κονδύλι εἰς τὸ πανί· καὶ αὐτὴ ἢ διφορέα, αὐτὴ ἢ γονιμότης τῆς φαντασίας εἶναι ἐκείνη, ὅπῃ προξενεῖ εἰς τὰς ὠραίας τέχνας (1) τὴν πρῶτην τίσιν ἐπίδοσιν καὶ λαμπρότητα.

Ἀπὸ τῆς ἰδίας φαντασίαν συνημνῆν μὲ τὴν διάκρισιν προκύπτει ἡ ἐργασία τῆς ἀναλύειν τὰς ἰδέας, ἢ ὁποῖα συνίσταται εἰς τὸ νὰ ξεχωρίσῃ ἀπ' ἀλλήλων τὰς ἀπλεστέρας ἐννοίας, ἢ ἰδέας, ὅπου συνῆλθον νὰ συγκροτήσεν μίαν συνθετον ἐννοίαν, ἢ ἰδέαν. Οὕτως ἀναλύωντας τὴν ἐννοίαν τῆς ψυχῆς, διέρισκω ὅτι αὐτὴ φερέχει τὰς ἰδίας μίας ἐσίας ἀπλήης, καὶ δεῖ τῆτο καθαρᾶς, ἀδιαιρέτης, ἀφάρτης, ἀθανάτης, κεκοσμημένης μὲ τὰς δυνάμεις τῆς αἰδανέθαι, τῆς σκέπτεθαι, τῆς μεμνήθαι, τῆς βέλεθαι, τῆς ἐνεργεῖν, κτλ. Ἀναλύωντας τὴν ἰδέαν τῆς χρυσοῦ, βλέπω ὅτι φερέχει εἰς ἑαυτὴν τὰς ἰδέας ἐνὸς μετάλλου βαρυτάτου (2), ὠρεῖ, σφρηηλάτου, ἐλαστικῆς, στεγανῆς (3), διαλυτῆς εἰς τὸ βασιλικὸν ὕδωρ, ἀδιαλυτῆς εἰς τὸ ἀση-

(1) Ζωγραφικῆ, Γλυπτικῆ, Ποιητικῆ, καὶ Ῥητορικῆ.

(2) Δεὴ εἰπαμὴν τῆς παύτων τῶν μετάλλων βαρυτάτη, καθὼς ἔλεγον οἱ παλαιότεροι· ἐπειδὴ ἀρέθῃ ἤδη νεωσὶ ὅτι ἡ Πλατίνια ὀπίσταν λαγαρειθῆ ἀπὸ τὸ σίδηρον, ὅπῃ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν σωφροσύνην, εἶναι βαρυτέρα τῆς χρυσοῦ. (Ὅρα τὴν Φιλοσ. Γραμμ. ἐν τῇ μεταλλολογίᾳ.)

(3) Μὲ τῆτο τὸ ὄνομα ἐνοῶ τὴν ιδιότητα, ὅπῃ ἔχει ὁ χρυσοῦ νὰ σέγη, ἢτοι νὰ αἰτέγη, καὶ νὰ μὴ δαπανᾶται εἰς τὸ πῦρ· πῦρ ὁμοῦ τὸ κοινόν, δεῖ τί εἰς εἴνα πῦρ καυσικώτατον, διαλύεται καὶ αὐτὸς εἰς ἀέρα.

ἀσημόνερον, κτ. Καὶ ἡ ἀκρίβεια εἰς τὸ ἀναλύειν εἶναι
 κυρίως ἐκείνη, ὅπῃ προξενεῖ εἰς τὸν Φιλόσοφον τὴν
 παρωτίστῳ τιμῷ ἢ ὑπόληψιν. Ἀλλὰ πρὸς τῆς διωά-
 μεων καὶ ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς ἰκανὰ τὰ εἰρημῆα ἐν
 τῷ παρόντι (1).

ΤΜΗ-

(1) Μίασ πληρέστεραν καὶ ἀκριβετέραν ἀνάλυσιν τῆς διωάμεων
 καὶ ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς, ὑπεχέθημεν νὰ τὴν κάμωμεν εἰς τὴν
 Ψυχολογίαν. Ὅποιος ὅμως θέλει νὰ ἰδῇ αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν
 πεπραγματωμένην πλατύτερα καὶ ἀκριβετέρα, ἢμπορεῖ νὰ συμ-
 βάλῃ τὸν Α' ββᾶ Κοιδυλλιακ εἰς τὸ, περὶ ἀρχῆς τῆς ἀνθρωπί-
 νων γνώσεων Δοκίμιόν τε, ἢ εἰς τὴν περὶ τῆς αἰδημάτων παραγμα-
 τείαν, ἢ τὸν Κάρολον Βοννέτ εἰς τὸ, περὶ τῆς διωάμεων τῆς ψυ-
 χῆς Αἰαλυτικὸν Δοκίμιόν τε.

Τὰ τεῖα αὐτὰ πολυτίμα Συγγράμματα συνεγράφησαν εἰς δέξ-
 λεκτον γαλλικῷ μετεφράσθησαν ὅμως καὶ εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊ-
 κάς δαλέκτας, ἐκτὸς τῆς ἐδικῆς μας.

Τ Μ Η Μ Α Β'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΩΝ.

Αἱ ἰδέαι καὶ ἐννοιαὶ ἠμπορῶν νὰ θεωρηθῶν καὶ τέσσαρας ἑόπαι· ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς, ὡς πρὸς τὴν φύσιν τῆς, ὡς πρὸς τὸν ἑόπον, καθ' ὃν τὰς λαμβάνει ἢ ψυχῇ, καὶ ὡς πρὸς τὰ ἀντικείμενα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῶν ἰδεῶν ἐ ἐννοιῶν θεωρημῶν
ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς.

Ητον δόγμα τῶ Πλάτωνος, καὶ προτιτέρα διὰ αὐτὸν ἀκόμη τῶ Πυθαγόρου, ὅτι αἱ ψυχαὶ εἶναι ἐκ φύσεως αἰδιοὶ, καὶ ἔχον εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς ὅλας τὰς ἰδέας καὶ ἐννοίας τῶν ἐμβαίνοντα ὅμως εἰς τὰ σώματα, συγχέονται αἱ ἰδέαι, καὶ διὰ τὸτο πρέπει νὰ παρῆεν μὲ τὴν μελέτην καὶ θεωρίαν νὰ τὰς διαλευκώεν ἐξ ὑπαρχῆς. (Ὅρα Ἰσορ. Φιλοσοφ. Κεφ. Β'. Ἀ'ρθρ. Δ'. καὶ Κεφ. Γ'. Ἀ'ρθρ. Α'.)

Ὁ Ἀριστοτέλης ἐξ ἐναντίας λέγει, ὅτι ἐδὲν ἐν τῷ νῶ, ὃ μὴ πρότερον ἐν τῇ αἰδήσει, τῶτ' ἔστι δὲν ἔχομεν ἰδέαν μῆτε ἐννοίαν, ὅπῃ νὰ μὴ ἔχη τὴν πρῶτὴν ἀρχὴν τῆς διὰ τὰς αἰδήσεις.

Εἰς τὸ ὁποῖον τὸτο τὸν ἠκολέθησαν ὁμοφώνως ὅλοι οἱ Περιπατητικοὶ, καὶ Σχολαστικοί· οἱ ὁποῖοι ὅμως ἀρκέμενοι μόνον εἰς τὸ νὰ διαβεβαίονεν αὐτῷ τὴν ἀπόφασιν, δὲν ἔλαβον ποτὲ τὸν κόπον νὰ τὴν ἀποδείξον.

Ὅθεν μὲν ταῦτα πολλοὶ καὶ μάλιστα πάντων οἱ Καρπесиανοὶ, μὴ καταλαμβαίνοντας τίνι βότῳ αἱ ἐννοιαὶ τῶ Θεῷ, τῆς ἀρετῆς, τῆς ἀληθείας, καὶ ἄλλων ποιῶτων, ὅτε μὴτε βλέπονται, μὴτε φιλαφῶνται, μὴτε ἄλλω καμμίῳ προσβολῇ κάμνεν εἰς τὰς αἰδήσεις, ἤμπορον νὰ ἔχεν τῷ ἀρχῇ τῆς ἀπὸ τῆς αἰδήσεως, ἄρχισαν νὰ ἀπορρίπτων ἀναφανδὸν τῷ γνώμῳ τῶ Ἀριστοτέλους, καὶ νὰ ἀκολουθῶν ἐν μέρει τῷ τῶ Πυθαγόρου καὶ Πλάτωνος, ἀποφανόμενοι ὅτι αἱ ποιαῦτα ἐννοιαὶ ὑφίστανται εἰς τῷ ψυχῇ χωρὶς νὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τῆς αἰδήσεως, καὶ ἐνετυπώθησαν εἰς αὐτῷ ἀπὸ τὸν Θεὸν, δι' οὗ ἀπὸ τῷ σιγμῷ, ἐπὶ αὐτῇ ἀρχισε νὰ ὑπάρχη.

Αὐτοὶ ὡς πόσον διέσειλαν/τεία εἶδη ἰδεῶν (θεμελιωμένοις ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆτο καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς κυρίως ἰδέας καὶ τῆς ἐννοίας), ἐμφύτως δηλαδὴ, ἐπεισάκτες, καὶ πεπομημῆας, ἢ πεπλασμημῆας.

Διὰ ἐμφύτως ἐννοῶσαν ἐκείνας, ὅτε ἐνόμιζαν ἐγκαπεσάρμημῆας ἐξ ἀρχῆς εἰς τῷ ψυχῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὡς ἢ τῆς ἀρετῆς, ἢ τῆς ἀληθείας, ἢ τῆς δικαιοσύνης, ἢ τῆς ἀδικίας, καὶ αἱ ποιαῦτα. Ἐπεισάκτες, ἐκείνας, ὅτε γινῶνται πραγματικῶς ἀπὸ τῆς αἰδήσεως· ὡς αἱ τῶ χρωμάτων, τῶ ὀσμῶν, τῶ χυμῶν, καὶ τῶ ποιῶτων. Πεπομημῆας, ἐκείνας, ὅτε ἢ ψυχῇ ἀπαλλάττει παρ' ἐαυτῆς, ὡς ἢ τοῦ Κενταύρου, ἢ τῆς Σφιγκός, καὶ αἱ καθόλου ἰδέαι τῶ ἀνθρώπου, τῶ δένδρου, τῶ ζώου, καὶ τῶ ὀμορίου.

Μὴ ἀρκέμενοι εἰς τῆτο οἱ Καρπесиανοὶ, διεβεβαίωσαν ἀκόμι ὅτι ἐγκαπεσάρθησαν ἀπὸ Θεῷ εἰς τῷ ψυχῇ καὶ ἐξέφοροι ἀρχαὶ πόσον πρακτικαί, ὅσον καὶ θεωρητικαί· καθὼς τὸ, ὃ σὺ μισεῖς, ἐτέρῳ μὴ ποιῆς· τὸ, ἀδύνατον εἶνα πράγμα νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴ εἶναι εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ ἄλλα ἀδυνατήσια.

Ἐν ᾧ ἀρχισε νὰ ἐκτείνεται καὶ νὰ ἐξαπλῆται τὸ πᾶν τῶ ἐμφύτων ἰδεῶν καὶ ἀρχῶν δόγμα τῶ Καρπесиανῶν, ἐπαμέση κατ' αὐτῶ Ἰωάννης ὁ Λώκιος, καὶ τὸ

κατεπολέμησαν εἰς τὸ πρὸς νοὸς φιλοσοφικόν τε Δοκίμιον, καὶ ἀπέδειξε μὲ μίαν ὀξυδερκεσάτω ἀνάλυσιν τίνι ἔσῳ αἱ ιδέαι ὅλαι εἶναι ἢ πεποιημέαι, ἢ ἐπείσακτοι· καὶ ἔχον ὅλαι τῶ ἀρχώτων ἢ ἀπὸ τῶ αἰδήσω, ἢ ἀπὸ τῶ σκέψιν.

Τὸ νὰ ἀναρέσωμεν ἀπ' αἰδέας τὰς ἐμφύτας ιδέας καὶ ἀρχάς, τὸ ἀφίνομεν εἰς τῶ Μεταφυσικῶ, ἐν ἢ θέλομεν δείξει καὶ τὸ ἀνυπόστατον ἐκείνης τῆς ἡθικῆς αἰδήσεως, ὅπῃ ἀνεῖρδύθησαν μερικοὶ, καὶ τῆς φυσικῆς ὀρμῆς, τῶ ὅποιαν δοξάζον ἄποιοι καὶ ἄποιοι, ὅτι ἐνέθησαν ἢ φύσις εἰς τὸν ἀνθρώπον, καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα· καὶ μῆ τῶ θέλομεν δείξει τῶ ἀληθινῶ ἀρχῶ καὶ πρῶταγωγῶ ὅλων τῶ ιδεῶν καὶ ἐνοιῶν, ὡς καὶ αὐτῶ τῶ πλέον ἀφηρημένων, καὶ φαινομένων ὅτι εἶναι πολὺ μακρὰ ἀπὸ τὰς αἰδήσεις.

Ὡς ἄποιοι, ἐπειδὴ εἶναι φανερόν μὲ τὶ λογῆς λόγους ἀπέριψον ὁ Λάκιος, καὶ μετ' αὐτὸν πολλοὶ σοφώτατοι ἄποιοι, τῶ δόξαν τῶ ἐμφύτων ιδεῶν καὶ ἀρχῶν, ἀρκεῖ δὲ τῶ ὄραν νὰ πρῶταπρήσωμεν, ὅτι ὅλαι αἱ ιδέαι καὶ ἐνοιαι, ὅπῃ ἔχον, σρέφονται ἢ πρὸς τὰς ἐσίαις, ἢ πρὸς τὰς ποιότητας τῶ ἐσιῶν, ἢ πρὸς τὰς ἀναφορὰς τῶ αὐτῶ.

Ἀλλὰ αἱ ἐσίαι ἄλλαι εἶναι πνευματικαὶ, τῶ ἔστιν αἰῶλοι, καὶ ἄλλαι σωματικαὶ.

Ὅσον μὲν δὲ τὰς πνευματικὰς ἐσίαις, καὶ τὰς δυνάμεις καὶ ἐνεργείας τῶν εἰδομένων ἢδη ἐν τοῖς ἐμπροσθεν τίνι ἔσῳ ἢ ψυχῆ ἀποκτᾶ τὰς ἐνοιῶν τῶν, σρέφονται τῶ σκέψιν ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς.

Ὅσον δὲ δὲ τὰς σωματικὰς ἐσίαις, καὶ τὰς αὐτῶ ποιότητας, τὰς ἢ πραγματικὰς, καθὼς εἶναι ἢ ἐκτασις καὶ ἢ σερειότης, ἢ δοκῆσας, ὅτι λογῆς εἶναι αἱ ὄσμαι, οἱ χυμοὶ, οἱ ἢχοι, τὰ ἢρώματα, τέτων αἱ ἐνοιαι καὶ ιδέαι ἀποκτῶνται ἀποδηλότατα δὲ μὲσ τῶ αἰδήσεων.

Τῶν δὲ ἀναφορῶν, ὅτι λογῆς εἶναι ἢ ταυτότης καὶ ἕτερότης, ἢ ὁμοιότης καὶ ἀνομοιότης, τὸ μείζον καὶ ἔλαττον

τον πόσον εἰς τὸ μέγεθος, ὅσον καὶ εἰς τὸν ἀριθμὸν, τὸ πλησίον καὶ πόρρω πόσον καὶ τύπον, ὅσον καὶ κατὰ χρόνον, ἢ σωματικὰ τῶν αἰτίων καὶ τῶν αἰτιατῶν, ἢ ὑποχρέωσις, κτλ. τέτων ὅλων αἱ ἐννοιαὶ καὶ ἰδέαι ποιεῖσονται ὁμοίως διὰ μέσων τῆς διαφορῆς συγκρίσεως τῆς πραγμάτων πρὸς ἄλληλα.

Ὅθεν εἶναι ὡς πόσον ἰδέαι, ἢ ἐννοιαὶ, ὅτις νὰ μὴ τῆς ἀποκτείνῃ παρ' ἑαυτῆς· καὶ αὐτὰ τῶν Θεῶν ἢ ἐννοιαὶ ἐξαρύεται ἀπὸ τῆς ἀδελφότητος τῆς θαυμασίων τε δημιουργημάτων· ὥστε ἢ ὑπόθεσις τῆς ἐμφύτων ἰδεῶν ὅθεν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ εἷνα καθαρόν ὄνειρον.

ἄσπολῶν ἐκείνων, ὅπερ ἔχεν μίαν πραγματικὴν ὑπαρξίν ἐκτὸς ἡμῶν, καὶ ὀνομάζονται ὄντα φυσικά.

Σημειότεον ὅμως, ὅτι καὶ αὐταὶ αἱ εὐνοιαὶ, ὅποταν ἡ ψυχὴ ἐναχολῆται πρὸς αὐτὰς, ἔχεν ὡς τὰ πολλὰ συνημνήν μίαν κάποιαν κυρίως ἰδέαν. Ὅποταν πρῶτον χάριν ἀναπολῶμεν τῷ ὄσμῳ τῆ ρόδου, πρῶτον εἰς τὸν ἑαυτὸν μας τῷ εἰκόνα τῆ ρόδου, πῶν εἰκόνα τῆ κινήματος, κατ' ὃ τὸ ἀσφραῖδιον, τῷ εἰκόνα τῶν ὀνομάτων τῆ ρόδου, τῶν ὀσμῶν, αἱ ὁποῖαι καὶ αὐταὶ εἶναι ἄλλαι ποσαῦται πρῶτον ἀσφάσεις, ἢ τῶν ἡχῶν, δι' ὧν προσφέρονται, ἢ τῶν χαρακτήρων, δι' ὧν γράφονται. Ὅποταν ἀναπολῶμεν τῷ ὄργῳ (τὸν θυμὸν), ἢ τῷ πρῶτον, ἔχομεν ἄλλο τι εἰκόνα εἰς ἀνθρώπου χολαμῶν, ἢ πρῶτον, καὶ τῷ εἰκόνα εἰς σοφῆ καὶ φρονίμου, ἢ εἰς ἀμαθῆ καὶ ἀφρονος, ὅποταν ἀναπολῶμεν τῷ μάθησιν, ἢ τῷ ἀμάθειαν. Ἐπίστε καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἡθικὰ καλέμεθα ὄντα διδομεν σῶμα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, προσωποῦντάς τε καὶ τῷ φαντασίῳ μας. Οὕτω χηματίζομεν τῷ δικαιοσύνῳ ὡς μίαν γυναῖκα μετὰ τὸ ζῦγι καὶ τὸ σπαθί εἰς τὰς χεῖρας· τῷ ἐλπίδα μετὰ τῷ ἀγκυραν (καρβουνοκίον)· τῷ φήμῳ μετὰ πτερὰ, καὶ μετὰ τῷ σάλπιγγα (βραμπέτα) εἰς τὰς χεῖρας, κτλ.

Κατὰ τῶν τὸν ἄλλο μόνον αἱ κυρίως ἰδέαι, αἱ ὁποῖαι ὄντας συνημνῆσαι μετὰ τῷ ἑκτασιν, μᾶς προσφέρουν μίαν πολλαπλότητα μίξονα, ἢ ἐλάσσονα σημείων ἀντιληπτιῶν, εἶναι ἢ συνηθεσέρα, ταῦτ' εἰπεῖν κυριώτερα βάσις τῶν νοήσεών μας, αἱ ὁποῖαι δυσκόλως ἠθέλων εὖρη ἔρεισμα εἰς τὰς ἀπλῶς ἐννοίας, ἀπὸ τὰς ὁποῖας κάθε μία κατ' ἑαυτὴν δὲν μᾶς προσφέρει, δεῖ νὰ εἰπῶ ἔτι, εἰμὴ εὐα μόνον σημείον καὶ ἀδιαίρετον.

Περὶ τῶν Ἀπλῶν ἔ' τῶν Σωθέντων.

Απλῶν λέγονται αἱ ιδέαι ἢ ἐννοίαι, ὅποταν μᾶς παρ᾽ αἰνῶν εἶνα παρ᾽ ἄνθρωπον μόνον καὶ ὁμοιόμορφον· καθὼς μᾶς ὁσμῆς, εἰδός ἤχος, εἰδός χρώματος· καὶ Σωθέντοι, ἢ συμπεπλεγμέναι, ὅποταν παρ᾽ ἀλλήλων πολλὰ ὁμοῦ, ἢτοι παρ᾽ ἑκατέρωθεν ιδέας ἢ ἐννοίας συνημμένας ὁμοῦ. Τοιαῦται εἶναι αἱ ιδέαι τῶν σωμάτων, αἱ ὁποῖαι παρ᾽ ἑαυτὰς τὰς ιδέας τῆς ἐπέσεως, τῆς σφαιρότητας, τῆς χιήματος, τῆς χρώματος, κτλ. Τοιαῦται εἶναι ὡσαύτως αἱ ἐννοίαι τῶν ἠθικῶν ὄντων, οἷον τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἀδικίας, ὅποτι τὰς ὁποῖας ἢ παρ᾽ ἑαυτὰς παρ᾽ ἑαυτὰς τὰς ἐννοίας καὶ ιδέας μᾶς ἕξως τὰ νὰ μὴ κάμνη τινὰς κατὸν εἰς κανόνα, καὶ νὰ διδῆναι μὲ ἀκρίβειαν εἰς κάθε εἶνα ἐκεῖνο, ὅποτι τῶν ἀντικεινῶν καὶ ἢ ὁδοῦ τὰς ἐννοίας καὶ ιδέας μᾶς ἐναντίας ἕξως.

Σημειώτερον ὁμοῦ καὶ ἐνταῦθα, ὅτι ἡμεῖς δὲν λαμβάνομεν ποτὲ κανόνα αἰσθημα, μήτε ἀντίληψιν, ὅποτι νὰ ἡμπορῶν νὰ ὀνομασθῶν ἰσοπλῶς ἀπλῶν. Ἐπειδὴ ὁ Ράμω καὶ ὁ Ταρτίνος εἰς τὰς ἤχους, χωρεῖσά ὅποτι τὸν βασίμεν καὶ κύριον τόνον, διακρίνουν καθαρῶς καὶ τὰ συνηχῶντα τρίτα, τέταρτα, πέμπτα, ἕβδομα, καὶ ὄγδοα λεπτά, συνηχῶντα ὁμοῦ, τὰ ὁποῖα μόνον τὰ γεγυμνασμένα εἰς τὰ αὐτὰ τὰ διακρίνουν. Τὸ λυκὸν χῶμα, καθὼς ὅλοι οἱ Φυσικοὶ ὑποδείχουν, εἶναι καὶ αὐτὸ μίξις ὅλων τῶν χρωμάτων (1), καὶ ἴσως

(1) Ὅτι τὸ λυκὸν χῶμα δὲν εἶναι χῶμα καθ' αὐτὸ ἀπλῶν, ἀλλὰ μία μίξις ὅλων, τὴν ἔστι τῶν ἐπέ χρωμάτων, ὑποδείχεται εἰς τὰ φυσικὰ πειράματα μὲ διαφόρους τεχνικὰς μηχανάς. Ἡ ἀπλῶν ὁμοῦ καὶ δυνάστερα ὅποτι ὅλας, εἶναι εἶνα κύκλος με-

ὅτι τὰ νομιζόμενα ἀπλά χρώματα νὰ μὴ εἶναι κα-
νεὶα καθαρῶς ἀπλῆν, ἀλλὰ ὅλα ἰσώμερα εἶνα μὲ
τὸ ἄλλο, καὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἑλαττον. Χωρὶς τῆτο ἡ
προσ-

πέλλινος, ἢ ξύλινος, ὅτι ξύλον ὅμως ὅπῃ νὰ ἔχη ἀρκετὸν βάρος,
ἴσος μὲ μίαν μεγάλην ταμπακέραν τὸ μέγεθος. Τίττε τὴν ἐπι-
φανῆσαν τὴν διαίρεσιν δι' ἀκτίνων εἰς ἑπτὰ τοιμίας, ἢτοι τμήματα
ἰσάλληλα, καὶ καθε τμήμα τὸ βάπτειν μὲ καθένα ὅτι τὰ ἑπτὰ
ἀπλά χρώματα, τὰ ὅποια εἶναι ἐκάνα, ὅπῃ φαίνονται εἰς τὸ ἑρᾶ-
νιον πύξον, καὶ ὅπῃ ὁ Συγγραφεὺς ἀππειδμήσεν ἔμποροσεν (σελ. 18.).
Διὰ τῆ κέντρῃ αὐτῆ τῆ κύκλῃ ἀπερνῶν εἶνα ἄξονα σιδηρῶν, ὁ ὁ-
ποῖος ὅτι μὴ τὸ κάτωθεν μέρος ὀρέπει νὰ εἶναι κοντὸς ἕως μισὸν
δάκτυλον, καὶ λήγων εἰς ὄξυ, ὅχι ὅμως τόσοσιν πολλὰ ὄξυ, ἀλλὰ
ὡς αὐ τὸ ἀδράκτι τῆς γυναικῶν, ἢ ὀλίγον ὄξύτερον. ὅτι δὲ τὸ
ἄπάνω μέρος, εἶνα εἶναι τὰ χρώματα, ἄς εἶναι μακρύτερος, δὲ
νὰ πιανέται, ἕως μίαν, ἢ καὶ δύο παλάμας. Εἰς αὐτὸν τὸν κύκλον
ἐν ὄσω ἀκινήτῃ, βλέπει τινὰς τὰ ἑπτὰ χρώματα διακεκεμενῆ
ἀφ' ἧ ὅμως τὸν σφυρογυείσης μὲ ὅσον ἠμπορεῖς ταχυπότη κίνησιν
ἐπάνω εἰς εἶνα ἐπιπέδον πέτεινον λείον, ἢ ἐπάνω εἰς εἶνα ταλί,
τότε περὶδινημῆς τῆ κύκλῃ, δὲν βλέπεις πλέον εἰς αὐτὸν ἑπτὰ
χρώματα, ἀλλὰ λούκοιότην τὴν ἐπιφανείαν τε, ὡς αὐ νὰ ἦτον ἀρ-
γυρά καὶ κατὰ λόγον ὅπῃ ἐλαττώται ἢ ταχύτης τῆς πεισερφῆς,
ἀρχίζει νὰ χρωματίζεται ὁ κύκλος, ὁποῖον μὴ μὲ χρώμα ζα-
δόν, ἔπειτα δὲ ὅσον αὐξάνη ἢ ἐλαττώσῃ τῆς ταχύτης, τόσοσιν τὸ
χρώμα γίνεται βαθύτερον, ἕως ἧ, ἀφ' ἧ παύσῃ τελείως ἢ κίνη-
σις, βλέπεις πάλιν τὰ ἑπτὰ χρώματα διακεκεμενῆ. Μὲ τῆτο τὸ
πείραμα ὁποδείχων ὅτι τὸ λούκον χρώμα εἶναι μίγμα τῆς ἑπτὰ,
καὶ ὅτι αἱ ἀκτίνες τῆς Ἡλίου ἔχει καθε μία ἑπτὰ χρώματα, ἢ με-
γάλη ὅμως ταχύτης, καὶ τὴν κινῶνται, τῆς καμνὴ νὰ φαίνονται
λούκαί. Τῆτο τὸ ὄργανον ἠμπορεῖ νὰ τὸ κάμη καθενῶς εἰς τὴν
πεισερφῆν ὅμως εἶναι κομμάτι δύσκολον νὰ ἠμπορεῖ νὰ τὰ δώ-
σῃ τὴν ταχύτητα τῆς κινήσεως, ὅπῃ χρειάζεται δὲ νὰ παράξῃ τὸ
ἀποτελέσμα ὅσον δὲ τὸ δούλωτερον, ἄς κάμη τὸν ἄξονα μα-
κρύτερον ὅτι τὸ ἐπάνω μέρος, καὶ ἄς κρεμάσῃ δι' αὐτῆ τὸν κύκλον
μὲ μίαν κλωσὴν, καὶ ἄς τὸν πεισερφῆ μὲ ὅλας τῆς δυνάμεις,
καθῶς σρέφον αἱ γυναικῆς τὸ ἀδράκτι ὅταν νέθην, καὶ ἴσως εὐγῆ
τὸ ἀποτελέσμα, ὅπῃ ζῆπει. ἀλλὰ καὶ αὐ δὲν εὐγῆ τὸ ἀποτελέσμα
σώσων, ὅτι τὰ εἰρημῆνα ἠμπορεῖ τινὰς νὰ ἐνοήσῃ τὸν νῦν τῆ Συγ-
ραφῆως, ὅτι τὸ λούκον χρώμα εἶναι μίξις ὅλων τῆς χρωμάτων.

προσβολή εὐδὲς χρώματος δὲν γίνεται ποτὲ ἄπο εἴα μόνον ἄτομον φωτός, ἀλλὰ πάντοτε ἄπο θεμιγότερα, καὶ δὲν πλήττων μίαν μόνω ἴνα, ἀλλὰ πολλάς. Τὸ ἴδιον ἀρέπει νὰ εἰπέμεν καὶ περὶ τῶν ὁσμῶν, καὶ περὶ τῶν χυμῶν, καὶ τῶν ἄλλων αἰδημάτων.

Μὲν ὅλον τῆτο αἰδημάτων καὶ ἀντιλήψεις, καὶ ἐκ τῶτων ἐννοίας, καὶ ιδέας ἀπλᾶς συνηθίζομεν νὰ ονομάζομεν ὅλας ἐκείνας, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ψυχὴ δὲν δεκκείνει θεμιγότερον ἄπο μίαν, καὶ συνηθέτως ἐκείνας, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ψυχὴ δεκκείνει πραγματικῶς θεμιγότερον ἄπο μίαν, καθὼς συμβαίνει εἰς τὰς ιδέας τῶν σωμάτων, καὶ τὰς ἐννοίας τῶν ἠθικῶν ὄντων.

Διὰ τῆτο αἰ ἀπλᾶς ἐννοιαὶ καὶ ιδέαι δὲν ἡμποροῦν νὰ ὀρεθῶν· ἐπειδὴ ὁ ὀρισμὸς συνίσταται, καθὼς θέλομεν ἰδεῖν, εἰς τὸ νὰ δείξη τινὰς τὰς δεκκόμενας ἀπλᾶς ἐννοίας καὶ ιδέας, ὅπως συγκροτῶν μίαν συνηθετον ἐννοιαν, ἢ ιδέαν· τὸ ὁποῖον δὲν ἡμπορεῖ νὰ γένη ὁπόταν εἶναι ἀπλῆ ἢ ἐννοια, ἢ ιδέα, περὶ ἧς ὁ λόγος. Καὶ τῶντοι αὐ μᾶς ἐρωτήση τινὰς τί εἶναι ἡ θερμότης, ἡ ψυχρότης, τὸ ἐρυθρὸν, ἢ ὠχρὸν χῶμα, δὲν θέλομεν ἡμπορέσει βέβαια νὰ τῆ τὰ ὀρισωμεν ἀλλέως, εἰμὴ ἀνακαλῶντάς τω τὰ ἴδια αὐτῆ αἰδημάτων καὶ ἀντιλήψεις, λέγωντας ὅτι ψυχρότης εἶναι ἐκεῖνο, ὅπως αἰδαέσαι ὅταν λέγης πῶς κρυόνεις, καὶ θερμότης ἐκεῖνο, ὅπως αἰδαέσαι ὅταν λέγης πῶς καυματονεῖς· χῶμα ἐρυθρὸν, ἢ ὠχρὸν εἶναι ἐκεῖνο, ὅπως ἀντιλαμβανέσαι, ὅταν λέγης πῶς εἶδες εἴα σῶμα τῆτο, ἢ ἐκείνε τῆ χρώματος, καὶ τὰ τοιαῦτα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ Συγκεκριμῶν ἔ' Α' φηρημῶν.

Ὅποταν αἰ ποιότητες τῶν πραγμάτων θεωροῦνται ἐπάνω εἰς τὰ ἴδια πράγματα, καὶ ὡς συνημῆται μετὰ

τὸ ὑποκείμενον τῆς, τότε αἱ ἰδέαι καὶ εἴηνοιαι, ὅπῃ λαμβανόμεναι εἰς αὐτῶν, λέγονται συγκεκριμενῆαι· καὶ ὁπόταν θεωρῶνται καθ' ἑαυτὰς, χωρὶς ἀπὸ τῆς ὑποκειμένης, τότε αἱ ἰδέαι λέγονται ἀφηρημενῆαι. Αἱ ἰδέαι καὶ εἴηνοιαι, πρῶτον ἁπλοῦς, τῆς χρώματος καὶ τῆς ὀσμῆς τῆς ῥόδου, λέγονται συγκεκριμενῆαι, ἐν ὅσῳ τὰς θεωρῶ ἐπάνω εἰς αὐτὸ τὸ ῥόδον, καὶ ἀφηρημενῆαι ὁπόταν θεωρῶ τὸ χρῶμα, καὶ τὴν ὀσμὴν χωρὶς ἀπὸ τὸ ῥόδον, καὶ ὡς καθ' ἑαυτὰς ὑφισταμένης.

Αἱ συγκεκριμενῆαι ἰδέαι καὶ εἴηνοιαι διλαμβάνονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν τὰ ἐπιθέματα ὀνόματα· καὶ αἱ ἀφηρημενῆαι μὲν τὰ ἀπὸ ἐπιθέτων χηματιζόμενα ἔσσιαστικά. Μία σφαῖρα, πρῶτον ἁπλοῦς, ἀργυρᾶ, λέγεται στρογγύλη, καὶ λευκῆ, ἐν ὅσῳ αὐταὶ αἱ ποιότητες θεωρῶνται ἐπάνω εἰς τὴν ἰδίαν σφαῖραν· ἀντίσως ὅμως θελήσω νὰ ὀμιλήσω ἀφηρημενῶς διὰ αὐτὰς τὰς ιδιότητες, τὸ εἶναι διπλαδὴ λευκὸν, ἢ στρογγύλον, χωρὶς νὰ σοχάζωμαι καθόλου τὴν ἀργυρᾶν σφαῖραν, τὰς ἀφηρημενῆας αὐτὰς ἰδέας τὰς ὀνομάζω μὲν ὀνόματα ἔσσιαστικά, λευκότητα, καὶ στρογγυλότητα.

Ὅθεν τὰ ἔσσιαστικά ὀνόματα, ὅπῃ δὲν σημαίνουν κυρίως ἔσσιας, εἶναι ὅλα ὀνόματα ἀφηρημενῆαι, διλαμβάνονται ἐννοίας, ἢ ἰδέας ἀφηρημενῆας· καὶ τέτοια κυρίως εἶναι τὰ ὀνόματα τῆς ὀσμῆς, τῆς χυμῆς, τῆς ἡχῆς, τῆς χρώματος, τῆς ταυτότητος, τῆς ἑτερότητος, τῆς ὁμοιότητος, τῆς ἀνομοιότητος, τῆς ἀραδότητος, τῆς ἀεχρότητος, τῆς ἀρετῆς, τῆς κακίας, τῆς μαθήσεως, τῆς ἀμαθίας, τῆς ἀληθείας, τῆς ψεύδους, καὶ τῆς ὁμοίων.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ τῶν μερικῶν ἔκ καθολικῶν.

Εἰς τὴν φύσιν δὲν ὑφίστανται κυρίως, εἰμὴ ὑποκείμενα μερικὰ καὶ ἀτομικά. Ὑφίσταται μία ταύτη πτε-
Elem. di Filos. T. I. Δ λαία,

λαία, μία τὰ δε αἴγειρος (λόγκα), μία τὰ δε ἐλάτι· πελαία ὅμως καθόλου, ἢ αἴγειρος, ἢ ἐλάτι, καὶ πολὺ ὀλιγώτερον δένδρον ἐν γῆει, δέν ἐλαβαν ποτὲ ὑπόστασιν εἰς τὴν φύσιν.

Διὰ τῆτο αἱ παρῶται ιδέαι, ὅπερ ἄπικτῆμῆρ, εἶναι ὅλαι ὑποκειμένων μερικῶν καὶ ἀτομικῶν.

Παρατηρῶντας ὅμως ἔπειτα, ὅτι πολλαὶ ὑποκειμένα ἔχον τὰς αὐτὰς ιδιότητες, συλλάπτουμῆρ ὁμῶς αὐτὰς τὰς κοινὰς ιδιότητες, καὶ ἀναπλάττωντας ἀπὸ αὐτὰς εἶνα ἀφροισμα, κάμνομῆρ καὶ μικρὸν τὰς καθολικὰς ιδέας. Βλέποντες πᾶσαδείγματος χάριν μίαν δρυῶν, μίαν αἴγειρον, μίαν πελαίαν, μίαν ἐλαίαν, κτ. θεωρῶμῆρ ἀφηρημένως τὰς ποιότητες μόνον, ὅπερ ἀνήκον εἰς ὅλα αὐτὰ, τὸ, ὅτι διπλαθὴ λαμβανῶν τὴν ἔοφλῶν ἀπὸ τὴν γῆν, ἔχον σέλεχος, κλάδες, φύλλα, κτ. καὶ χηματίζωντας ἀπὸ αὐτὰς μόνας μίαν ιδέαν συμπεπλεγμένην, τὴν ὁποίαν τὴν προσάπτουμῆρ εἰς τὸ ὄνομα δένδρον, κάμνομῆρ ἔτω τὴν καθόλου ιδέαν τῶ δένδρου. Μὲ τὸν αὐτὸν ἔοπον χηματίζουμῆρ τὴν καθόλου ιδέαν τῶ ἀνθρώπου, τῶ ἰχθύος, τῶ ἐντόμου, τῶ πτηνῶ, τῶ αἴθρος, τῶ καρπῶ, καὶ ὅλων τῶν λοιπῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ὄντας ὅμοια ἀλλήλοις κατὰ τινὰς ιδιότητες, πρέπει νὰ ἀναχθῶν εἰς τὴν αὐτὴν κλάσιν, καὶ νὰ ὀνομαθῶν μὲ τὸ ἴδιον ὄνομα.

Παρατηριτέον ὅμως εἰς τῆτο, ὅτι τὰ ὀνόματα διλήσιν τὰ ἐξελασότερα ιδέας, ἢ ἐννοίας καθολικὰς· καὶ τὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἀτομικῶν ἐσιῶν, τῆτ ἔστι τὰ διλήντα εἶνα μόνον παρᾶγμα καὶ ἀτομον, καθὼς Ἡΐλιος, Σελήνη, Ρῶμη, Πλάτων, τὰ ὁποῖα λέγονται κύρια, εἶναι πολλαὶ ὀλίγα. Τὰ ἄλλα, ὅπερ ὀνομάζονται προσηγορικά, δι ὅτι μὲ αὐτὰ προσαγορεύονται πολλαὶ παρᾶγματα, καθὼς ἀσὴρ, πλανήτης, πόλις, ποταμός, βασίλειον, ἐπαρχία, αἴθροπος, λίθος, μέταλλον, καὶ ἄλλα ἀπειρα, ὅλα εἶναι ὀνόματα καθολικὰ, διλήντα ιδέας καθολικὰς.

Τὸ ἴδιον ἀκολουθεῖ καὶ εἰς τὰ ὀνόματα τῶν νοητῶν καὶ ἡθι-

Κεφ. Β'. Α' ρθ. Δ'. Μερικαί, ἔτ. 51

ἡθικῶν ὄντων. Λογική, Μεταφυσική, ἐλευθεριότης, φιλαργυρία, μῖσος, ἀγάπη, εἶναι κύρια· τέχνη ὁμως, ὀψιτήμη, ἀρετή, κακία, πάθος, κτλ. εἶναι ὅλα ὀνόματα καθολικά.

Εἰς τὰς καθολικὰς ὁμως ἐννοίας ἢ ἰδέας πρέπει νὰ διασειλωμὴν προηγουμένως δύο πράγματα· τὴν περιλήψιν δηλαδή, ἢ τὴν ἔκτασιν, τὰ ὅποια μὲ ἀλλὰς λέξεις ὀνομάζονται βάθος, καὶ πλάτος ἐννοιῶν, ἢ ἰδεῶν.

Βάθος ἐννοίας, ἢ ἰδέας ἐννοῶμην τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀπλεσέρων ἰδεῶν, ὅπερ εἰς αὐτῷ περιέχονται· καὶ πλάτος, τὸν ἀριθμὸν τῶν πραγμάτων, εἰς τὰ ὅποια ἤμπορῶν νὰ ἐφαρμοσθῶν· καὶ εἰς ἕνα πρᾶγμα εἶναι πάντοτε εἰς ἀντιπεπονητότα λόγον πρὸς ἄλλο· τῆτ' ἔστιν ὅσον περιωτέρας ἀπλεσέρας ἰδέας περιέχει μία καθολικὴ ἰδέα, εἰς πόσον ὀλιγώτερα ὑποκείμενα ἐκτείνεται· ἢ εἰς ὅσον περιωτέρα ὑποκείμενα ἐκτείνεται, πόσον ὀλιγώτερας ἀπλεῶς ἰδέας περιέχει.

Ὁ λόγος τίτις τῶν πραγμάτων εἶναι εὐκόλον νὰ κατανοηθῆ· ἐπειδὴ μὲ τὸ νὰ ἤμπορῶν περιωτέρα πράγματα νὰ ὁμοιάσων εἰς δύο, ἢ τρεῖς ποιότητας, ἢ ὀλιγώτερα εἰς δέκα, ἢ εἴκοσι, ὅσον ἄρα περιωτέρας ποιότητας περιέχει μία καθολικὴ ἰδέα, μὲ πόσον ὀλιγώτερα πράγματα ἤμπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθῆ· καὶ ἀνάπαλιν.

Διὰ νὰ γινῆ ὁμως σαφέστερον, ἀς ἰδῶμην μὲ ποίαν κλίμακα ἀναβαίνειν ἄπὸ τὰ ἄπμα, τῆτ' ἔστι τὰ μερικὰ πράγματα εἰς τὰς καθολικωτέρας κλάσεις.

Ὅταν βλέπω μίαν δάφνιν, ἢ ἰδέα τίτις τῶ ἀτομικῶν φυτῶν, περιέχει εἰς ἑαυτῷ τὰς ἰδέας καὶ ἐννοίας ἐνός ὄντος αὐθυπόαρκτε, σερρεῦ, ἐκτεταμῶν, ὀργανικῶν, ἑξομῶν ἄπὸ τῷ γινῶ, ἄπὸ τῷ ὅποιον ἀναβλασάνει, ἔχοντος σέλεχος, κλάδος, φύλλα, ἀνθη, καρπῶν, τίτις χήματος, μεγέθους, χρώματος, ὀσμῆς· ἢ ὅχι μόνον τὰ εἰρημῶν, τὰ ὅποια ἀνήκον εἰς κάθε φυτὸν δάφνης, ἀλλὰ περιέχει προσέτι τὰς ἰδέας ἐνός

ποιέτε πάχους καὶ ὕψους τῆς σελέχους· εὐδὲς ποιέτε πάχους, μήκους, πλατέσεως, διδιδυμώσεως, ἀειθμῆ τῆς κλάδων· μίᾳς ποιᾶς δὲ θέσεως, εὐδὲς ποιέτε ἀειθμῆ, κτ. τῆς φύλλων, τῆς ἀνθέων, καὶ τῆς καρπῶν. Τόσαι ἰδέαι καὶ εὐνοιαὶ φερέχονται εἰς μόνον τὴν ἰδέαν ταύτης τῆς ἀτομικῆς δάφνης, ὅπῃ ἐγὼ θεωρῶ!

Ἄν ὅμως ἀντὶ μίᾳς δάφνης, βλέπω τελείοντα, ἢ πεσάρκοντα, καὶ ἀφαιρῶντας ἐκεῖνα, ὅπῃ εἶναι ἰδέαι εἰς κάθε μίαν, κρατήσω μόνον ἐκεῖνα, ὅπῃ εἶναι κοινὰ εἰς ὅλας, χηματίζω μὲ τῶτον τὸν ἔσῳπον τὴν καθόλου ἰδέαν τῆς δάφνης.

Ἄν μὲν ταῦτα βλέποντας ἐλαίας, ἀπιδιαῖς, κερασαῖς, καρυδιαῖς, ἀφήσω τὴν ἰδέαν τῆς ἰδιαίτης χηματισμῆς, μεγέθους, χήματος, κτλ. τῆς σελέχους, τῆς κλάδων, τῆς φύλλων, τῆς ἀνθέων, τῆς καρπῶν ὅλων τῶτων τῆς εἰρημνῶν φυτῆς, καὶ κρατήσω μόνον τὰς εὐνοίας καὶ ἰδέας τῆς ὄντων, τῆς αὐθυπάρκτων, τῆς σερεῶν, τῆς ἐκτεταμνῶν, τῆς ὀργανικῶν, τῆς φεφομνῶν ἀπὸ τὴν γλῶ, τῆς ἐχόντων σέλεχος, κλάδους, φύλλα, ἀνθή, καρπῆς, μὲ τῶτον τὸν ἔσῳπον λαμβανῶ τὴν ἔτι καθολικωτέραν ἰδέαν τῆς δένδρου.

Ἄν ἀπὸ αὐτὰς ἀφαιρέσω ἀκόμι τὰς ἰδέας τῆς σελέχους καὶ τῆς κλάδων, καὶ κρατήσω ὅλας τὰς λοιπὰς, χηματίζω τὴν ἰδέαν τῆς φυτῆς, ἢ ὅποια εἶναι ἀκόμι καθολικωτέρα· ἐπειδὴ φελλαμβανῶ ὄχι μόνον τὰ δένδρα, ἀλλὰ καὶ τὰ γνήματα (σῖτον, δηλ. κειθλῶ, κτλ.), καὶ τὰ ὄσπερα, καὶ τὰ χόρτα, καὶ τὰ βρύα, κτλ.

Ἄν καὶ ἀπὸ αὐτὰς σηκῶσω τὰς ἰδέας τῆς ὅτι λαμβανῶν τὴν ἔσῳπον ἀπὸ τὴν γλῶ, ὅτι ἔχων φύλλα, ἀνθή, καρπῆς· μοὶ μνῶν αἱ ἰδέαι τῆς ὄντων, τῆς αὐθυπάρκτων, τῆς σερεῶν, τῆς ἐκτεταμνῶν, τῆς ὀργανικῶν, αἱ ὅποια συγκροτῶν κλάσιν ἔτι μᾶλλον καθολικωτέραν, πῆτ' ἔστι τὴν ὀργανικῶν σωμάτων, ἢ ὅποια φελλαμβανῶ καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα.

Ἀφαιρῶντας ἔτι καὶ τὴν ἰδέαν τῆς ὀργανικῆς, μοὶ μνῶν αἱ ἰδέαι τῆς ὄντος, τῆς αὐθυπάρκτου, τῆς σερεῆς,

τῆ ἐκπεταμῆς, αἱ ὁποῖαι ἀνήκον εἰς ὅλα τὰ σώματα, καὶ χηματίζω τὴν ἔτι μᾶλλον καθολικώτεραν ἰδέαν τῆ σώματος.

Ἄν ἀφαιρέσω ἐντεῦθεν καὶ τὴν ἰδέαν τῆς σερεότητος, καὶ τῆς ἐκτάσεως, δὲν μοι μῦθε ἄλλο, εἰμὶ αἱ ἰδέαι τῆ ὄντος καὶ τῆ ἀυθυπάρκτου, τῆτ' ἔστι τῆ βσιῶν, εἰς τὴν ὁποῖαν περιλαμβάνονται καὶ τὰ σώματα, καὶ τὰ πνόμενα.

Ἄν τέλος πᾶντων ἀφαρέθῃ καὶ ἡ ἰδέα τῆ ἀυθυπάρκτου, δὲν μοι μῦθε ἄλλο, παρά ἡ καθολικωτάτη ἐννοία τῆ ὄντων, εἰς τὴν ὁποῖαν περιλαμβάνονται, καὶ αἱ βσιῖαι, καὶ αἱ ποιότητες, καὶ αἱ ἀναφοραὶ, καὶ ὅλα ἀπλῶς ἐκεῖνα, ὅπερ ἠμποροῦν νὰ εἶναι ἀντικείμενα τῆ νοήσεών μας.

Ἰδὲ λοιπὸν τίνι ἔσῳ ὀλιγοσθέντας τὸν ἀριθμὸν τῆ μερικωτέρων ἰδεῶν, χηματίζομεν τὰς μᾶλλον καὶ μᾶλλον καθολικώτερας· καὶ πῶς ἀυξανόντας τὸ πλάτος, ὀλιγοσθεῖ τὸ βάθος.

Σημειοτέον ὅμως ἐν τέτοις, Α'. Ὅτι μᾶλλον αἱ καθολικώτεραι κλάσεις, ὅπερ περιέχον ὑποκάτωτες ἄλλας κλάσεις, λέγονται γένη· καὶ αἱ ἥττον καθολικαὶ, ὅπερ περιέχονται εἰς ἄλλας, ὀνομαζόνται εἶδη· καὶ κάθε ὑποκείμενον μερικὸν, ὅπερ περιέχεται εἰς ἕνα εἶδος, καλεῖται ἄτομον. Δένδρον φέρειπεῖν εἶναι γένος· δάφνη, ἐλαία, κερασία, καρμύνη, εἶναι εἶδη· τέτη ἡ δάφνη, ἡ τὰ δε ἀπιθῆ, κτ. εἶναι ἄτομα.

Β'. Ὅτι μία καὶ ἡ αὐτὴ κλάσις ἠμπορεῖ νὰ εἶναι γένος ὡς πρὸς μίαν, καὶ εἶδος ὡς πρὸς ἄλλω κλάσιν. Τὸ δένδρον φέρε, εἶναι γένος ὡς πρὸς τὴν δάφνην, ἐλαίαν, πελαίαν, κτ. καὶ εἶδος ὡς πρὸς τὸ φύλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῶν ἰδεῶν ἔ ε' ρμοιῶν θεωρημένων ὡς πρὸς τὸν τρόπον, καθ' ὃν τὰς ἀντιλαμβανόμεται ὁ ῥῆς.

Ὡς δὲ πρὸς τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἀντιλαμβάνονται ὑπὸ τὸν νῦν τὰ αἰδήματα, καὶ αἱ ἀντιλήψεις, καὶ δὴ καὶ αἱ εἴηοιαι καὶ ἰδέαι, ἢμπορῶν νὰ εἶναι σαφεῖς, ἢ ἀσαφεῖς, καὶ δεκεκεμεῖραι, ἢ συγκεχυμεῖραι.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ τῶν σαφῶν ἔ ἀσαφῶν.

Τὰ αἰδήματα καὶ αἱ ἀντιλήψεις, καὶ ἐπομεῖως αἱ εἴηοιαι καὶ ἰδέαι εἶναι σαφεῖ, ὅποταν ἡ ψυχὴ ἢμπορῶν νὰ δάση λόγον εἰς τὸν ἑαυτὸν της δεῖ ἐκεῖνο, ὅπῃ αὐταὶ εἶναι, ἢ ἐκεῖνο, ὅπῃ πῶρασαίνεν, καὶ δεῖ τὸ εἶδος, εἰς τὸ ὅποῖον ὑπάρχονται· καὶ ἀσαφεῖ, ὅποταν δεῖ ἢμπορῶν νὰ δάση αὐτὸν τὸν λόγον. Ἀνίσως αἰθανόμενος μίαν ὄσμω, γνωρίζω ὅτι αὐτὴ εἶναι ὄσμὴ κέδρε, ἢ ῥόδα, τὸ αἶδημά με, καὶ ἡ ἀπ' αὐτῆ πρσερχομένη εἴηοια θέλεν εἶναι σαφεῖς. Ἀν δεῖ ἐναντίας αἰθανόμεμαι μίαν ὄσμω, τὴν ὅποῖαν δεῖ ἢμπορῶν νὰ τὴν γνωρίσω τίνος πρᾶγματος εἶναι, τὸ αἶδημα, καὶ ἡ ἀπ' αὐτῆ εἴηοια θέλεν εἶναι ἀσαφεῖ. Ἀσαφεῖ θέλει εἶναι ὡσαύτως ἡ ἀντίληψις καὶ ἡ ἰδέα εἰδὸς ἀντικειμεῖνε, ὅπῃ βλέπω ὑπὸ εἴνα πόσον δεῖσημα, ὅπῃ δεῖ ἢμπορῶν νὰ γνωρίσω αὐ εἶναι πύργος, ἢ δένδρον, ἢ ἄλλο τί· καὶ σαφῆς γίνεται αὐτὴ ἡ ἀντίληψις καὶ ἡ ἰδέα ὅποταν πλησιάζωντας εἰς τὸ ἀντικείμενον, ἢμπορέσω νὰ τὸ γνωρίσω τὸ πρᾶγμα εἶναι.

Ε'πεται λοιπὸν ἐπὶ τῶν νὰ μὴ ἔχη λόγον λατο-
χῶντα ὁ Α' ββᾶ Κοινουλιὰν, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ ση-
κῶση τελείως τὴν διασολὴν τῶν ιδεῶν εἰς σαφεῖς καὶ
ἀσαφεῖς, λέγωντας (Δοκίμ. περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν
ἀνθρωπίνων γνώσεων), πῶς ὅταν λέγωμεν περὶ τι-
νος, ὅτι ἔχει ἀσαφῆ ιδέα ἑνὸς πράγματος, πρέπει
περισσότερον νὰ λέγωμεν ὅτι δὲν ἔχει τελείως ιδέα
ἐκείνου τοῦ πράγματος· ἐπειδὴ εἶναι τῇ ἀληθείᾳ πο-
λὺ διαφορετικὸν τὸ νὰ μὴ ἔχη τελείως ιδέα τινὸς
ἀντικειμένου, καὶ τὸ νὰ ἔχη μίαν ιδέα, τὴν ὁποίαν
νὰ μὴ ἠμπορῇ νὰ τὴν ορίσῃ.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῶν διακεκεμμένων ἕ συγκεχυμένων.

Διακεκεμμένας ὀνομάζουσι οἱ λογικολογῶντες τὰς ἰ-
δέας, ὅποταν γνωρίζονται ἢ ἠμπορῶν νὰ δείχθῃν οἱ
χαρακτῆρες, ἢ τὰ σημεῖα, ὅπῃ τὰς διασέλλουσι ἀπὸ
ἄλλας· καὶ συγκεχυμένας, ὅποταν αὐτοὶ οἱ χαρακτῆ-
ρες καὶ τὰ σημεῖα δὲν γνωρίζονται, μήτε ἠμπορῶν
νὰ δείχθῃν. Ε'πεται λοιπὸν κατ' αὐτὰς (ὅπῃ δίδουσι
τῶν ὀρισμῶν), ὅπῃ μόνον αἱ συνίδητοι ιδέαι
νὰ εἶναι διακεκεμμεναι, αἱ δὲ ἀπλᾶι νὰ εἶναι φύσει
συγκεχυμεναι, ὡς αὐτὸ ὅπῃ δὲν ἠμπορῶμεν νὰ εἰπῶ-
μεν εἰς τί συνίσταται ἢ διαφορά τῆς μιᾶς ἀπὸ τῆν
ἄλλῃ· διὰ τί ποῖος ἠθέλον ἠμπορέσῃ νὰ εἰπῇ εἰς
τί διαφέρει τὸ ἐρυθρὸν χῶμα ἀπὸ τὸ ἄλλόν;

Μοὶ φαίνεται ὅμως πολλὰ ἄκυρος ἡ ὀνομασία τῶν
συγκεχυμένων εἰς τὰς ἀπλᾶς ιδέας· ἐπειδὴ ὅπῃ δὲν
εἶναι πολλαπλότης πραγμάτων, ἐκεῖ δὲν ἠμπορεῖ νὰ
εἶναι σύγχυσις, καὶ ἡ πολλαπλότης βέβαια εἰς τὰς
ἀπλᾶς ιδέας δὲν ορίσεται.

Εγὼ λοιπὸν νομίζω ὅτι πρέπει νὰ εἰπῶν τὸ ἐ-
ναντίον, δηλαδὴ ὅτι ἡ σύγχυσις μόνον εἰς τὰς συν-

Δέτης ἀνήκει· ἢ δὲ ἀπεριεῖς ἡμπορεῖ νὰ ἀνήκη ὀπίσης καὶ εἰς τὰς σωθέτας, καὶ εἰς τὰς ἀπλάς. Τῶντι τότε λέγονται δύο παράγματα ἀπακεκεμμένα, ὅταν τὸ εἶα δὲν εἶναι τὸ ἄλλο· καὶ αἰ ἐγὼ λάβω εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν τὴν ἰδέαν δύο χρωμάτων τῷ ἐρυθρῷ, φέρε, καὶ τῷ ὀχρῷ, καὶ ἀπακεκεμμένα καλὰ ποῖον εἶναι τὸ εἶα καὶ ποῖον τὸ ἄλλο, ἀπὸ ποῖαν αἰτίαν νὰ μὴ ἡμπορῶ νὰ εἰπῶ ὅτι ἔχω ἀπακεκεμμένας ἰδέας τῶν δύο χρωμάτων; ἀγκαλὰ καὶ νὰ μὴ ἡμπορῶ νὰ δείξω εἰς ἄλλας τὰς χαρακτῆρας, καθ' ἕνα ἀπαφέρει τὸ εἶα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἀπὸ λόγῳ μὲ ὅμως τὰς γνωρίζω φανῶς καὶ ἀπακεκεμμένας.

Εἶνα προσφύεστρον ὀρισμὸν τῶν ἀπακεκεμμένων καὶ συγκεχυμένων ἰδεῶν φαίνεται νὰ ἔδωκεν ὁ Λάκιος εἰς τὸ πᾶσι νοῶς Δοκίμιόν τε (Βιβλ. Β'. Κεφ. Θ'), ὁ ὁποῖος ἀπακεκεμμένῳ ἰδέαν ὀνομάζει ἐκεῖνῳ, εἰς τὴν ὁποῖαν ὀράται, ἢ αἰδαίνεται καθαρῶς μία ἀπαφορά, ὅπῃ τὴν ἀπαεῖλλει ἀπὸ καθῆ ἄλλῳ· καὶ συγκεχυμένῳ ἐκεῖνῳ, ἢ ὁποῖα δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἀπαεαλθῇ ἀπὸ ἄλλῳ.

Καὶ καὶ παύτῳ τὴν ὑπόθεσιν ἀποδέτει μῆ λόγῳ (ὁ ἴδιος αὐτόθε), ὅτι τὰ ὀνόματα κατ' ἐξοχλῶ εἶναι ἐκεῖνα, ὅπῃ συυτελεῖν εἰς τὸ νὰ κάμνεν τὰς ἰδέας συγκεχυμένας. Εἶπειδὴ καθῆ ἰδέα, ὠντας καθ' ἑαυτῷ ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶναι, καὶ ἐπειμμένας ἀπακεκεμμένη ἀπὸ καθῆ ἄλλῳ, δὲν ἡμπορεῖ νὰ γῆν συγκεχυμένη δι' ἄλλο, πᾶσι δὲ ὅτι τὸ ὀνομα, ὅπῃ ἀποσάπτειν εἰς αὐτῷ, ἡμπορεῖ νὰ ἐφαρμύζη ὀμοίως καὶ εἰς καθῆ ἄλλῳ.

Καὶ ἐντῦθεν συυάγει σοφώτατα ὅτι μόνον αἰ συυθέτοι ἰδέαι ἡμπορεῖν νὰ γῆν συγκεχυμένα· τὸ ὁποῖον συυβαίνει·

Α'. Ὄπόταν συυτίθενται ἀπὸ μικρότερον τῷ δέοντες ἀειθμὸν ἀπλάσερων ἰδεῶν, καὶ τῶν συυκροτεσῶν ὠσαύτως καὶ ἄλλας ἰδέας. Ὄπῃ ἢ ἰδέα τῆς λεοπαρδάλειος εἶναι συυκεχυμένη, ὀπόταν δὲν ἀειλέχη ἄλλο,

ἄλλο, εἰ μὴ μόνον ὅτι εἶναι ζῶον μαλλωτὸν, ποικίλον (παρδαλόν)· τὸ ὁποῖον τῆς ἀρμόζει ὁμοίως καὶ εἰς τὴν Τίγειν, καὶ εἰς τὸν Πυθῆρα, καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ ζῶα.

Β'. Ὅποτεν ὁ ἀριθμὸς τῆς ἀπλευσέρων ιδεῶν, ὅπερ περιέχονται εἰς κάθε σῶμα, δὲν εἶναι μόνιμος, καὶ ἰκανῶς ἀεισμῆτος. Διὰ τῆτις μάλιστα τὴν αἰτίαν αἱ εἴδη αἰ τῆς ἡθικῶν ὄντων εἶναι αἱ περιελασότεραι συγκεχυμῆσαι· καὶ τῶντι βλέπομεν συχνότατα νὰ ἐκλαμβαίνονται συγκεχυμῆως ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ θρασύτης, ἡ ἐλευθεριότης καὶ ἡ ἀσωτία, ἡ οἰκονομία καὶ ἡ φειδωλία, ἡ ἀληθής καὶ ἡ ψευδής τιμῆ, καὶ τὰ παραπλήσια· καὶ μήτε εἶναι τινὰς, ὅπερ νὰ μὴν εἴρηθῃ εἰς ἀμνησίαν, ὅποτεν ἡθελον ἀναγκασθῆναι νὰ ὀρίσῃ καθαρῶς ὅλας τὰς ἀφηρημῆς ὄρας, ὅπερ μεταχειρίζεται, τὰ ἔστι νὰ ἐξηγήσῃ διακεκριμῆως ὅλας τὰς εἴδη καὶ ιδέας, ὅπερ περιλαμβάνει ὑπὸ κάτω εἰς αὐτὰς τὰς ὄρας· πρῶτον, τὸ ὁποῖον ἔφερετε νὰ τὸ κάμνη κατ' εἴρας, ὅπερ ἀγαπᾷ νὰ λαμβανῆ ιδέας ὀρθὰς καὶ ἀκρίβεις, καθὼς θέλομεν εἰπῆ εἰς ἄλλο μέρος.

Ὡς τὸσον ἄρκει νὰ σημειῶσωμεν εἴνα ἄλλο πρῶτον, τὸ ὁποῖον τὸ περιλασρεῖ ὁ ἴδιος Λάκιος· ὅπερ εἶσιν, ὅτι αἱ σῶματα ιδέαι μας ἡμπορεῖν νὰ εἶναι ἀπὸ εἴνα μέρος σαφεῖς καὶ διακεκριμῆσαι, καὶ ἄπο ἄλλο ἀσαφεῖς καὶ συγκεχυμῆσαι, ἢ νὰ εἰπῶ καλλίτερα· πολλῶν πραγμάτων ἡμπορεῖν νὰ λάβωμεν σαφῆ καὶ διακεκριμῆσαι τὴν εἴδη, ὄχι ὅμως καὶ τὴν ιδέαν. Ἡ εἴδη φέρει εἰπεῖν, εἴδος χιλιοπλῶρον ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἀκρίβεστα διακεκριμῆσαι ἄπο τὴν εἴδη εἴδος ἄλλο γήματος, ὅπερ ἔχει ἐνεακοσίας ἐνενηκοντα ἐνεῖα πλῶρα, εἰς ἔσοπον ὅπερ νὰ ἡμπορῆ τινὰς νὰ εἴρηθῃ ἔνωσως ὅλας τὰς ιδιότητας, ὅπερ ἀνήκων εἰς τὸ εἴνα καὶ εἰς τὸ ἄλλο γήμα. Ἀνίσως ὅμως τερθῆν ἔμπεροδὲν μας αὐτὰ τὰ δύο γήματα, δὲν θέλομεν ἡμπορέσει νὰ διακρίνωμεν τὸ εἴνα ἄπο τὸ ἄλλο· καὶ πολ-

58 Τμήμ. Β'. Ἰδέαι ἔ Ε' γμοιαί.

λαῖ μᾶλλον νὰ λάβωμεν διακεκριμένης ιδέας αὐτῆς,
 ὅποταν ἠθέλωμεν νὰ τὰ φαντασώμεν. Τὸ ἴδιον ἀπο-
 λυθεῖ ἢ εἰς τὰς ἀειθερίας, ὅποταν ὑπερβαίνεν εἰς
 κάποιον ὄρον. Τειῶν, πασάρων, ἢ πέντε μονάδων
 θέλω λάβη ἰδέαν διακεκριμένην, ὄχι ὅμως ἢ εἴκοσιν,
 ἢ τετράκοντα, καὶ πολλῶ μᾶλλον ἑκατὸν, ἢ χιλίαν,
 μὴ ὅλον ὅπερ ἢ τῶν ἀειθεριῶν ἔχω διακεκριμέ-
 νας ἐννοίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῶν ἰδεῶν ἔς ἐμμοιῶν θεωρημάτων ὡς πρὸς τὰ ἀπτικείμενα, εἰς ἃ ἀναφέρονται.

Αἱ ἰδέαι ἢ ἐννοιαὶ θεωρεῖσθαι ὡς πρὸς τὰ ἀπτικείμενα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται, ἢμπορῆν νὰ εἶναι α'. πλήρεις, ἢ ἐλλειπεῖς. β'. ὀλοχερεῖς, ἢ μὴ ὀλοχερεῖς. γ'. πραγματικά, ἢ χειμαιρικά. δ'. ἀληθεῖς, ἢ ψεῦδεις.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ πληρῶν, ἔς ἐλλειπῶν.

Πλήρεις εἶναι ἢ λέγονται αἱ ἰδέαι ἢ ἐννοιαὶ, ὅποταν παρισῶσιν ὀλόκληρα τὰ ἀρχέτυπα, τῶν ἔστι τὰ ὑποκείμενα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται ἢ ἐλλειπεῖς, ὅποταν παρισῶσιν ἓνα, ἢ τινὰ μόνον μέρη αὐτῶν.

Πλήρεις λοιπὸν κατὰ τὸν ἰδέαι ἢ ἐννοιαὶ εἶναι ἐκ φύσεως Α'. Ὅλαι αἱ ἀπλαι, ἐπειδὴ αὐταὶ δεῦν ἢμπορῆν νὰ παραστήσῃν ἓνα, ἢ τινὰ μόνον μέρη τῶ μὴ ἔχοντος μέρη.

Β'. Αἱ συνθετοὶ ἐννοιαὶ τῶν ἠθικῶν ὄντων, ἐπειδὴ αὐταὶ, λέγει ὁ Λάκιος (Βιβλ. Β'. Κεφ. ΛΑ'), μὲ τὸ νὰ μὴ ἀναφέρονται εἰς κανένα ἀρχέτυπον, ὅπῃ νὰ ὑφίσταται εἰς τὴν φύσιν ἐκτὸς ἡμῶν, ἢ μὲ τὸ νὰ μὴ ἔχῃν ἄλλο ἀρχέτυπον, ὡσαύτῃ τὴν θελήσιν ἐκείνη, ὅπῃ τὰς χηματίζει, εἶναι δεῦν τὸν πλήρεις καθ' ἑαυτὰς, ἢ δεῦν ἢμπορῆν νὰ γίνῃν ἐλλειπεῖς, ὡσαύτῃ εἰς μίαν μόνον περίσασιν, ὅποταν διλονότι ἠθελαν διῆχυρίζονταί οἱ τούτων δημιουργοὶ ὅτι συνέρχονται ἀκρίβως μὲ ἐκείνας, ὅπῃ ἄλλοι ὀνομάζῃν μὲ τὰ αὐτὰ ὀνόματα. Εἰγὼ (λέγει ὁ ἰδιός) συνάπτω τὰς

τέσσαρας ἀκολούθως ιδέας. 1. βλέπω εἴα ἄνθρωπον, ὅπῃ εἶναι εἰς μέγαλον κίνδυνον. 2. ὁ φόβος δὲν τὸν συγχίζει, μήτε τὸν ταραττει καθόλα. 3. χελεύζει τὸν ἔσπον τῆς σωτηρίας τῆς. 4. τὸν εἰσακολουθεῖ μὲ θάρσος καὶ σαθρότητα, χωρὶς νὰ φοβηθῇ τῆς νέας κινδύως, ὅπῃ προσίστανται εἰς τὸν κόπον τῆς. Ἔτο τὸ ἄθροισμα, εἴτ' ἐν τῷ ἐκ τῶν τεσσάρων συύθετον εἴ-
 ροιω, τὴν ὀνομάζω ἀδεΐαν. Αὐτὴ ὡς πρὸς ἐμὲ εἶναι πλήρης. Ἐ'νας ἄλλος κάμνει εἴα συύθεμα ἐννοιῶν εἰ-
 φορον ἀπὸ τὸ ἐδικόν μου, εἰς τὸ ὁποῖον προσάπτει τὸ
 ἴδιον ὄνομα τῆς ἀδεΐας, ἢ ἐννοιά τῆς ὡς πρὸς αὐτὸν,
 ἐν ὅσῳ τῷ ἀναφέρει μόνον εἰς τὸ ἐδικόν τῆς συύθε-
 μα, εἶναι πλήρης· ἀφ' ἧ ὅμως θελήσῃ νὰ τῷ ἀνα-
 φέρῃ εἰς τὸ ἐδικόν μου συύθεμα ὡς εἰς ἀρχέτυπόν τῆς,
 θέλει εἶναι ἐλλειπῆς. Αὐτὰ λέγει ὁ Λώκιος.

Ἐγὼ ὅμως νομίζω ὅτι, ἐπειδὴ πολλοὶ ἀπὸ τῆς
 ἀφηρημένης ὄρας ἐξείδησαν ἅπαξ ἀπὸ τῆς Φιλοσόφως,
 καὶ προσδιωρεύδησαν αἱ ἀπλάϊ ἐννοιαί, ὅπῃ εἶχον-
 ται ὑπὸ κάτω εἰς αὐτὰς τῆς ὄρας, εἰς τῆς ὁποῖος
 λέγωντας ἀρετῶν, ἢ καλῶν, ἀλήθειαν, ἢ ψεῦδος,
 τέχνῶν, ἢ ὀπισθῆμῶν, δὲν ἤθελε εἰσαλάβῃ ὑπὸ κάτω
 εἰς αὐτὰ τὰ ὀνόματα ὅλας τῆς ιδέας καὶ ἐννοίας, ὅ-
 πῃ προσδιώρισαν ἢ εἰς αὐτὰς οἱ Φιλόσοφοι, αὐτὸς
 μὲ δίκαιον λόγον θέλει λεχθῆν ὅτι ἔχει ἐλλειπῆς ἰ-
 δέας τῶν εἰρημῶν.

Γ'. Αἱ συύθετοι ιδέαι τῶν ὑποστάσεων καθ' ἑαυτὰς
 εἶναι ὅλα ἐλλειπῆς, ἐπειδὴ μὲ τὸ νὰ εἶναι εἰς ἡμῶς
 ἀγνωστος ἢ ἐσωτερικῶν ὑσῖα, ἐπέται νὰ μᾶς εἶναι
 ἀγνωστοὶ καὶ πολλὰ ποιότητές τῶν. Μ' ὅλον τῆς ἡμπορεῖ
 νὰ εἴπῃ ὅτι ἔχει πλήρη ιδέαν τῆς χρυσοῦ, ὁποῖος γνω-
 ρεῖται ἐντελῶς ὅλας τῆς ποιότητας τῆς ἀνακαληφθεῖ-
 σας εἰς αὐτὸ τὸ μέταλλον ἀχεῖ τῆς, ἀναφέροντας
 τῷ ιδέαν εἰς τὴν συμπλοκῶν αὐτῆς τῶν γνωσῶν ποιο-
 τήτων ὡς πρὸς ἀρχέτυπόν τῆς, καὶ τὴν αὐτὴν ἔχει ἰ-
 δέαν ἐλλειπῆ τῆς χρυσοῦ ἐκείνος, ὅπῃ δὲν γνωρίζει ἀ-
 κριβῶς ὅλας αὐτὰς τῆς ἐγνωσμένης ποιότητας.

Περὶ ὀλοχερῶν, ἔ μὴ ὀλοχερῶν. (1)

Αὶ ἰδέαι καὶ ἐννοιαὶ εἶναι ὀλοχερεῖς ἐπὶ τῶν γνωρίζωνται ὄχι μόνον ὅλοι οἱ χαρακτῆρες, ὅπῃ τὰς διασέλλων, ἀλλὰ καὶ αἱ ἰδιότητες ἀκόμι τῶν τῶν χαρακτῆρων· καὶ μὴ ὀλοχερεῖς, ἐπὶ τῶν αἱ ἰδιότητες τῶν χαρακτῆρων ὅσῃ γνωρίζονται. Ὅθεν ἐπιτετα μία ἰδέα, ἢ μία ἐννοια νὰ εἶναι σαφῆς, διακεκεμημένη, καὶ πλήρης, καὶ μὲ ὅλον τῆτο νὰ μὴ εἶναι ὀλοχερῆς.

Ἡ ἰδέα φέρει εἰπεῖν εὐδὸς τριγώνου θέλει εἶναι σαφῆς, διακεκεμημένη, καὶ πλήρης, ἐπὶ τῶν μοι παρασαίνῃ εὐα γῆμα μὲ ἄεις γωνίας, καὶ ἄεις πλευράς· ἐπειδὴ ἄλλο ἄπὸ αὐτὰ ὅσῃ ἀπαιτεῖται εἰς τὴν πλήρη ἰδέαν ἐνὸς τριγώνου· ἀλλὰ δια νὰ εἶναι ὀλοχερῆς, ἀπέπει νὰ ἰξέρω πρὸς τέτοις καὶ τὰς ἰδιότητας ὅλας τῶν γωνιῶν καὶ τῶν πλευρῶν τῆ.

Τῶν ἐσιῶν μὴ ἔχοντας ἰδέαν πλήρη, πολὺ λείπομεν ἄπὸ τὸ νὰ ἀπικτήσωμεν ὀλοχερή. Μὲ ὅλον τῆτο οἱ Φυσικοὶ, καὶ ἄπὸ αὐτὲς μάλιστα οἱ Χημικοὶ εἰς τῆτο προσηγεμῶς τὴν σήμερον καταγίνονται, εἰς τὸ νὰ παχίζεν ὀπλονότι δια νὰ ἀνακαλύπτειν εἰς τὰ σώματα ὄχι μόνον ποιότητας, ἔσον εἶναι δυνατὸν φελοσοτέρας, ἀλλὰ ἀκόμι καὶ τὰς αἰτίας, ἄπὸ τὰς ὁποίας, προέρχονται, καὶ τὰς ἀναφορὰς, ὅπῃ ἔχεν πρὸς ἀλλήλας, δια νὰ λαμβανῆν ὅσον εἶναι δυνατὸν ὀλιγώτερον ἐλλείπεις, καὶ ὀλοχερες ἐρας ἰδέας.

Τὸν

(1) Τὰς ὀλοχερῆς καὶ μὴ ὀλοχερῆς ἰδέας καὶ ἐννοίας ὁ Μεταφρασῆς τῆς Λατινικῆς τῆ Βαυμκστέρη, τὰς ὀνομάζει ὀξηκειβαμῆμας καὶ μὴ ὀξηκειβαμῆμας. Ἐγὼ ὅμως ἠκολούθησα τὸν σαφέστατον κύρ Εὐγγέριον, ὅστις τὴν λατινικὴν λέξιν *adaequata*, πᾶν ὁποῖαν μεταχειρίζεται καὶ ὁ ἐδικός μας Συγγραφεύς, τὴν μεταφέρει εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὀλοχερή.

Τὸν ἴδιον τρόπον καὶ οἱ Μεταφυσικοὶ, οἱ Ἡθικοὶ, οἱ Πολιτικοὶ, καὶ λοιποὶ, ἀπαράξεν ἕξ τῆς ὀρθῆς ἀναλύσεως νὰ προσδιορίζεν πάντοτε ἀκριβέστερον εἰς τὰ ἠθικά ὄντα, τὰς ιδέας καὶ ἐννοίας, ὅπου πρέπει νὰ περιλαμβάνεν ὑπὸ κάτῳ εἰς κάθε ὄνομα, ἕξ νὰ γίνωται αἱ ἐννοιαὶ τῆς πάντοτε πληρέστεραι, καὶ νὰ ἀνακαλύπτων ἀκόμι καὶ τὰς χαρακτῆρας καὶ τὰς ἀναφορὰς τῆς μερικωτέρων ιδεῶν καὶ ἐννοιῶν, ἀπὸ τῆς ὁποίας σύζκεινται, ἕξ νὰ γίνων καὶ ὀλοχερεῖς.

Α. Ρ. Θ. Ρ. Ο. Ν. Γ'.

Περὶ πραγματικῶν ἔ χειμαιρικῶν.

Αἱ ιδέαι καὶ ἐννοιαὶ εἶναι πραγματικαὶ ὅταν συμφωνῶν μετὰ τὴν ἀυτότητα, ἕως εἰπεῖν, τῆς πραγμάτων καὶ χειμαιρικῶν ὅταν ἐναντιοῦνται εἰς αὐτὴν.

Ὅθεν Α'. Αἱ ἀπλαῖ ιδέαι καὶ ἐννοιαὶ εἶναι ὅλαι πραγματικαὶ ἐπειδὴ πραγματικῶς ὅλαι εἶναι σύμφωνοι μετὰ τὰ αἰδήματα καὶ τὰς ἀντιλήψεις, ἀπὸ τῆς ὁποίας γίνωνται. Λέγω αἰδήματα καὶ ἀντιλήψεις, καὶ ὄχι μετὰ τὰς ποιότητας τῆς ἀντικειμένων, ἐπειδὴ ἴσομην (Τμήμ. Α'. Κεφ. Α'. Ἀρθ. Α'. σελ. 16.) ὅτι οἱ χυμοὶ, αἱ ὄσμαι, οἱ ἠχοι, τὰ χρώματα, κτλ. δὲν ἔχον κίμμιων ὁμοιότητα μετὰ τὰς ποιότητας τῆς ἀντικειμένων καὶ ἀνίσως ἀνεφέροντο πρὸς αὐτὰς ὡς πρὸς ἀρχέτυπά τῆς, ἠθέλαν ἄλλῃ μάλισα χειμαιρικαί. Ἀναφερόμηναι ὁμως εἰς τὰ ἐδικά μας αἰδήματα καὶ ἀντιλήψεις, δὲν ἠμπορῶν νὰ μὴ εἶναι πραγματικαί ἐπειδὴ ἀδραστεῖν πραγματικῶς ἐκεῖνο, ὅπῃ εἰς τὸν ἐαυτόν μας δοκιμάζομεν μετὰ τὰς ἁεφόρας προσβλάς τῆς ἀντικειμένων.

Β'. Αἱ συνθέτοι ιδέαι τῆς ἔστιων, ὅπῃ ἀδραστεῖν πράγματα, ὅπῃ πραγματικῶς ὑπάρχον, ἢ ὑπῆρξαν μίαν φοράν, καθὼς ἢ ιδέα ἐνὸς αἰθρώπε, εἰς;

εὐδὸς δυνάμει, μιᾶς πόλεως, εὐδὸς κάστρου, εἶναι πραγματικά· ὅπου ὅμως παραβαίνεν πράγματα, ὅπου ποτὲ δὲν ἐσάθισαν, καθὼς ἢ ἰδέα εὐδὸς ὄρου χυσεῖ, εὐδὸς κενταύρου, εἶναι χειμαιρικά (1).

Γ'. Αἱ σωθῆται ἰδέαι τῶν ἠθικῶν ὄντων μὲ τὸ νὰ εἶναι ἔργον τῆ ἐδικῆ μας νοοῦ, δὲν ἤμπορῶν νὰ μὴ εἶναι σύμφωνοι μὲ τὰ ἀρχέτυπά της. Θέλων γῆν ὁμως χειμαιρικά, καὶ μάλιστα τελείως ἀποποι, ὅπου τὴν θελήσῃ τινὰς νὰ ἐκλάβῃ εἰς αὐτάς, ἰδέας ἀσυμβιβάσας, καθὼς ἐκεῖνος ὅπου θέλει νὰ ἐνοήσῃ κύκλον τετραγώνου. Θέλων νομιδῆ ὁμοίως χειμαιρικά ὅπου τὴν ὑπὸ κάτω εἰς εἷς ὄνομα εὐδὸνῶνται ἰδέαι ἐναντία εἰς ἐκείνας, ὅπου ἢ γῆσις προσδιώρισε, καθὼς ὅταν τινὰς δεῖ ἀνδραῖον ἢ θελεῖν ἐκλάβῃ τῆ εἰς τῆς κινδύνου δειλίαν, ἢ τῆ τῶν φυγῆ.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ ἀληθειῶν, ἢ ψευδῶν.

Περὶ τῶν ἀληθειῶν καὶ τὸ ψεῦδος τῶν ἰδεῶν καὶ ἐνοειῶν, ἀπαρτεῖ κάλλιστα ὁ Λάκιος, ὅτι μόνον αἱ κρίσεις, τῆ εἰν αἱ προτάσεις ἤμπορῶν νὰ εἶναι κυρίως ἀληθεῖς, ἢ ψευδεῖς, κατὰ τῶν συμφωνίαν, ἢ διαφορίαν τῶν ἰδεῶν, ὅπου τῆς ἀπαρτίξεν· αἱ δὲ ἰδέαι καὶ ἐνοιαὶ θεωρεῖσθαι καθε μίᾳ ξεχωριστὰ, καὶ καθ' ἑαυτῶν, εἰς μὴ τῶν ἐκδοχῶν τῆς ἀληθείας, ὅπου ὀνομα-

(1) Αἱ χειμαιρικά ὀνομάζονται προσέτι καὶ κατ' ἐπίνοιαν ὄντα (Τέχνη τῆ νοεῖν. Μέρ. 1. Κεφ. 2.) ἀγκυλὰ καὶ μετεκοί τῶν τῶν ὄρον τὸν ἐκλαμβάνειν γῆρικώτερον δεῖ ὅλα τὰ πράγματα, ὅπου ὑφίστανται μόνον εἰς τὸν ἡμέτερον νῦν, καὶ δὲν ἔχον ἐκτὸς ἡμῶν καμμίαν ὑπαρξιν, καθὼς εἶναι ἐν γῆν ὅλα τὰ νοετὰ καὶ ἠθικά ὄντα. (Μακων. Ὀντολογ. Κεφ. 2.)

μάσαμψ λογικῶ, δὲ εἶναι κυρίως εἰπεῖν μήτε ψδ-
δεῖς μήτε ἀληθεῖς· εἰς δὲ τῶ μεταφυσικῶ ἐκδοχῶ
τῆς ἀληθείας, καθ' ὧ εἶναι ἀληθινὸν κάθε πραγ-
μα, ἐν ὅσῳ εἶναι ἐκεῖνο εἶπεῖν εἶναι, εἶναι καὶ αὐταὶ
ἀληθεῖς.

Μ' ὅλον τῶ καὶ εἰς τῶ λογικῶ εἴνοιαν ὀνομάζον-
ται ἀληθεῖς, ἢ ψδδεῖς καθ' ὅσον συμφωνῶν, ἢ ἄφα-
ρῶν μὲ τὰ ἀρχέτυπά τες· καὶ τῶ ὅχι δι' ἄλλο ψδδ
ἄ τὶ ἢ ψυχὴ ὀπόταν τὰς ἀναφέρῃ εἰς τὰ ἀρχέτυ-
πά, κείναι πάντοτε καὶ τὸ σιωπώμενον ψδδ τῆς με-
ταξὺ αὐτῶ, καὶ τῶ ἀντικειμένων συμφωνίας, ἢ ἄφα-
ρίας.

Πρῶτον λοιπὸν αἱ ἀπλαῖ εἴνοιαι καὶ ἰδέαι εἶναι ἀ-
ληθεῖς πάντοτε, ὀπόταν ἀναφέρονται εἰς τὰ ἴδῃ ἢ-
μῶν αἰδήματα καὶ ἀντιλήψεις. Ἀληθεῖς εἶναι καὶ αἱ
ιδέαι τῆς σερεότητος καὶ τῆς ἐκτάσεως, ἀναφερόμεναι εἰς
τὰς ποιότητες τῶ ἀντικειμένων· ἐπειδὴ ἢ ἐκτασις,
καθὼς θέλομεν ἰδῆ ἄλλῃ, εἶναι ἢ σύσασις πολλῶν
μορίων ἠνωμένων ὁμῶ· καὶ σερεότης εἶναι ἢ ἰδιότης, ὀ-
πῶ ἔχων τὰ σώματα νὰ κατέχων εἴνα δεδομένην ἄ-
σημα, εἰς ἔσοπον ὀπῶ νὰ μὴ ἠμπορῇ κάνα εἶνα ἄλλο
νὰ τὸ καταλάβῃ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν· καὶ αὐταὶ αἱ
ποιότητες ὑφίστανται ἀληθινὰ εἰς τὰ σώματα· τῶ χρω-
μάτων ὁμως, τῶ χυμῶν, τῶ ἤχων, καὶ τῶ ποιῶτων,
γίνονται ψδδεῖς, ὀπόταν ἠθέλων ὑποπείθῃ ὅτι δὲ-
σκονται εἰς τὰ ἀντικείμενα ποιότητες ὀμοιαι μὲ αυ-
τάς· ἐπειδὴ εἰς τὰ σώματα δὲ εἶναι μήτε ὀμοιον
μήτε ἀάλογον, καθὼς εἰδείξαμεν σελ. 16.

Β'. Αἱ συνῆτοι ἰδέαι τῶ ἐσιῶν ἢ ψδδ λαμβανῶν
ὄλας τὰς ποιότητας, ὀπῶ ἀληθινὰ συυπάρχων εἰς
τὸ ἀντικείμενον, τῶ ὀποῖε τὸ ἴνδαγμα ψδδ σαίνων,
καὶ αὐτὰς μόνον ψδδ ἔχων· ἢ δὲ τὰς ψδδ λαμβανῶν
ὄλας, ἢ ψδδ λαμβανῶν ἐκεῖνας, ὀπῶ εἰς αὐτὸ δὲ
ὑπάρχων. Εἰς τὴν πρῶτῶν ψδδ σαῖν εἶναι ἀληθεῖς·
εἰς τὰς λοιπὰς δὲ ψδδ δεῖς· εἰς τῶ δὲ ἄτερων ὁμως
λέγονται ψδδεῖς μόνον, ὀταν εἴνας διῃχυεῖται, ὅτι
εἰς

εἰς τὸ ἀντικείμενον δὲν ὑφίστανται πραγματικῶς ἄλλαι ποιότητες ἔξω ἄπὸ ἐκείνας, ὅπῃ αὐτὸς ὑπέθετον εἰς αὐτό. Ὅποτεν ὅμως αὐτὸς δὲν ἰξούρη ἀνίσως ὑφίστανται ἄλλαι ποιότητες εἰς αὐτό, τότε λέγονται κυριώτερον, ἐλλειπεῖς, ἀτελεῖς, μὴ ἀκριβεῖς. Παραδείγματος χάριν ἡ ἰδέα τῆ χρυσῆ θέλει εἶναι ἀληθῆς ὅποτεν μοι εἰκονίζῃ εἷνα μέταλλον βαρύτατον, ὠχρὸν (κίτρινον), λυόμενον, σφιρήλατον, σερεόν, θαλυόμενον εἰς τὸ βασιλικὸν ὕδωρ, μὴ θαλυόμενον εἰς τὸ ἀσημόνερον, κτ. Καὶ ἐλλειπῆς, ἢ μὴ ἀκριβῆς ὅποτεν φελαμβανῇ μερικὰς ἄπὸ αὐτὰς τὰς ποιότητας, ἐπειδὴ αἱ λοιπαὶ ἀγνοῦνται· ἢ ψυδῆς ὅποτεν ἤθελε διΐχυρίζωμαι πῶς ἄλλας δὲν ἔχει, ἢ ἤθελε ὑποθέσῃ ἐκείνας, ὅπῃ δὲν ἔχει πραγματικῶς· ὅτι εἶναι, φέρειπειν, ἐλαφρότερος ἄπὸ τὸν ὑδράργυρον, λύεται εἰς τὸ ἀσημόνερον, κὶ τὰ φθαπλῆσια.

Γ'. Αἱ σωύθετοι ἰδέαι τῆ ἠθικῶν ὄντων ἐν ὅσῃ ἀναφέρονται εἰς τὸ ἄθροισμα τῆ ἰδεῶν, ὅπῃ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἐκάμαμην, εἶναι πάνποτε, καθῶς πλήρεις καὶ πραγματικαί, ἔτω καὶ ἀληθεῖς. Ὅποτεν ὅμως ἀναφέρονται εἰς τὸ ἄθροισμα τῆ ἰδεῶν, ὅπῃ ἡ κοινὴ κῆσις, κὶ μάλιστα οἱ Σοφοὶ διώρισαν νὰ εἰσῶσεν ὑπὸ κάτω εἰς τὸ σημαίνόμενον εἰδὸς ὅποιωδῆποτε ὄρε, ἢ ἰδέα θέλει εἶναι ἀληθῆς, καὶ πλήρης, ὅποτεν ἀκριβῶς ἐφαρμόζῃ εἰς αὐτὸ τὸ ἄθροισμα· κὶ ἐλλειπῆς ὅποτεν ἤθελεν ἀφαιρεθῆ δι' ἀγνοίαν μερικαὶ ἄπὸ τὰς ἀναγκαίας ἰδέας τῆ διωρισμῆς ἄθροίσματος· κὶ ψυδῆς ὅποτεν ὅπῃ τῆτο ἄποκλείωμην μερικὰς, ἢ προδῆτωμην ἐκείνας, ὅπῃ δὲν ἀνήκεν εἰς αὐτό. Ἀληθῆς κὶ πλήρης, φθαδείγματος χάριν, θέλει εἶναι ἡ εἰσῶσις τῆς ἀνδρείας, ὅποτεν φεμέχῃ τὰς τέσσαρας προειρημῆς ἰδέας· ἐλλειπῆς ὅποτεν λείπῃ κάμμια ἄπὸ αὐτὰς, καὶ ψυδῆς ὅποτεν ἤθελε διΐχυριθῆ τινὰς πῶς ἡμπορεῖν νὰ ἄποκλειθῆν μερικαί, ἢ ἀνίσως φελήσῃ νὰ φεμκλείσῃ κάμμιαν, ὅπῃ δὲν ἀνήκει· ὡς αὐτὸ νὰ ὅπιδίδεται τυφλὰ εἰς τὰς κινδῶμας, χωρεῖς νὰ

66 Τμήμ. Β'. Ἰδέαι ἔ' Ε'ργοιαι.

τὴς ἐξέταξι, τὸ ὁποῖον ἀπὸ ἀνδρείας, εἶναι θρασυ-
πῆς. (I)

Τ Μ Η-

(I) Περὶ ἀρχῆς ἰδεῶν καὶ ἐνοσιῶν θέλουμι ὁμιλήσει ἀκειβέ-
στρον, καθὼς εἰπαίμι, εἰς τὴν Οὐτολογία. Ἐν ποσάτω ὁμοῦ
ἤμπορεῖ τινὰς γὰ ἰδῆ τὴν ἀνάλυσι, ὅπῃ ἔκαμαν ὁ Λωκίος εἰς
τὸ περὶ ἀνθρωπίνης νοῦς Δοκίμιόντε, Βιβλ. Α' καὶ Β'. καὶ ὁ Κοι-
δουλιακ εἰς τὸ περὶ ἀρχῆς ἡβ' ἀνθρωπίνων γνώσεων Δοκίμιον, καὶ
εἰς τὴν περὶ αἰδημάτων Πραγματεία.

Περὶ ἡβ' διαφορῶν ἡεσολων ἡβ' ἰδεῶν ἤμπορεῖ ὁ φιλομαθῆς
τὰ συμβεβηδῆ, Λωκίε τὸ Φιλοσοφικὸν Δοκίμιον, Βιβλ. Β', πὴν
Λογικῶν, ἢ πὴν Τέχνῶν τῆ Νοεῖγ, Μέρ. Α'. Ἀντωνίε τῆ Γενικῶ-
σίε, τὴν Λογικοκειτικῶν Τέχνῶν, Βιβλ. Β'. πὴν Μάκον, Λογικ.
Μέρ. Α'. πὴν Σπορχεσίε, Λογικ. Μέρ. Α'. πὴν Βαλδινότην περὶ ὀρ-
θῆς παιδείας ἀνθρωπίνης νοῦς, Βιβλ. Α'. πὴν Βονέτιον, καὶ ἀπλῶς
ὄλας τὰς Λογικὰς Πραγματείας.

Τ Μ Η Μ Α Γ'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ,

τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς, καὶ τῆς τρόπου
τῆς διορίζειν τὴν αὐτῆς πιθανότητα, ἢ βα-
βαιότητα.

Η'

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ.

Γνώσις εἶναι ἐκείνη ἢ ἐνέργεια, ἧς τῆς ὁποίας ἡ
ψυχὴ γνωρίζει τὴν συμφωνίαν, ἢ ἁφωνίαν, ὅπως ἔ-
χεν ἀναμεταξύ τῶν δύο, ἢ πλεονόμιστα αἰδημάτα, ἢ
ἀντιλήψεις, καὶ δύο, ἢ πλεονόμιστα εἴδησιαι, ἢ ἰ-
δέαι.

Ἀπὸ τῆτο ἔπεται ὅτι τὰ αἰδημάτα, ἢ αἰ ἀντιλή-
ψεις, καὶ αἰ εἴδησιαι, ἢ αἰ ἰδέαι, ὅπως προέρχονται
ἀπὸ αὐτὰ, νὰ εἶναι ἡ ὕλη ὅλων τῶν γνώσεών μας.

Ὅμως εἷς αἰδημα, ἢ μία ἀντιλήψις μοναχὴ
καθ' ἑαυτὴν δὲν προξενεῖ γνώσιν. Τὸ ἀγαλμα τῆ
Κονδυλλιακ, καὶ τῆ Βουστίας (Ἰστορ. Φιλοσοφ. Κεφ. 1.)
εἰς τὴν πρώτῃν ὁσμῶν, ὅπως αἰθανεῖται, λαμβάνει
μόνον εἷς αἰδημα, καὶ ὄχι πλεονόμιστα. Τῆτο δὲν
γίνεται γνώσις, ἐν ὅσῳ δὲν αἰθανεῖται εἷς ἄλλο, καὶ
νὰ καταλάβῃ ὅτι τὸ εἷς ἁφέρει ἀπὸ τὸ ἄλλο· ἢ
δὲν φθάσῃ εἰς κατάστασιν νὰ γνωρίσῃ τὸ ἀντικείμε-
νον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον τῆ προῆλθε τὸ αἰδημα, καὶ νὰ
τὸ ἀναβάλλῃ μετ' αὐτὸ, ἢ δὲν μάθῃ νὰ σρέφῃ τὴν
προσοχὴν τῆ εἰς ἑαυτὸ, καὶ νὰ ἁκρίνῃ τὸν ἑαυτὸν τῆ
ἀπὸ τὸ αἰδημά τῆ.

Ἡ γνώσις προῦποθέτει τὴν ἁκρίσιν πλάχισον
δύο πραγμάτων· καὶ εἶναι πιθανόν ὅτι εἰς τὰ βρέφῃ

τὸ πρῶτον ἔργον τῆς γνώσεως εἶναι ἡ ἀγκύρισις, τῶν τ' ἔστιν ἐκεῖνο, μετὰ τὸ ὁποῖον δοκιμάζοντας δύο ἀξίονα αἰδηήματα εἴνα κατόπι τῶ ἀλλῃ, καταλαμβαίνων ὅτι τὸ εἴνα εἶναι ἀξίονον τῶ ἀλλῃ.

Ἐπειτα φθαίνων κτὶ μικρὸν νὰ γνωρίζων τὰ ἀντικείμενα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχονται τὰ αἰδηήματα· κὶ μτὶ ταῦτα τὰς ἀξίονων ποιότητες κὶ ἀναφορὰς, ὅπως αὐτὰ ἔχων πρὸς ἀλλήλα· κὶ μετὰ τὸν τὸν ἔσπον ἐκτείνονται κατ' ὀλίγον ὀλίγον αἱ γνώσεις τῆς.

Ἀλλὰ ἡ συμφωνία, ἡ ἀξίονων δύο ἰδεῶν, ἡ ἐννοιῶν πότε γνωρίζονται ἀμέσως μετὰ μόνῳ τῷ σύγκρισιν τῶ ἰδίῳν, κὶ τότε ἡ γνώσις ὀνομάζεται ἀμέσως, ἡ ἐποπτικὴ· κὶ πότε ἀξίον νὰ τῷ γνωρίσωμεν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ τῷ συγκρίσωμεν μετὰ ἀλλῃς, κὶ τότε ἡ γνώσις λέγεται ἔμμεσως, ἡ συλλογιστικὴ, ἡ ἀποδεικτικὴ.

Ἐξω ἀπὸ τῶτο, μία γνώσις ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἡ πρακτικὴ, ἡ ἐκτικὴ· κὶ τὸσον ἡ μία ὅσον κὶ ἡ ἀλλῃ ἡμπορεῖν νὰ εἶναι βεβαία, ἡ πιθανὴ, ἡ ἀμφίβολος.

Ὅλα αὐτὰ τὰ εἶδη τῶν γνώσεων θελομεν τὰ παραγματοῦθῃ ἰδιαιτέρως, ἐξετάζοντας ἐν γῆρι εἰς ποῖα πράγματα ἡμπορεῖμεν νὰ ἀποκτήσωμεν γνώσιν τῶ ἐνός, ἡ τῶ ἀλλῃ εἶδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ ἀμέσων, ἔ ἐμμέσων, πρακτικῶν τε
καὶ ἐκτικῶν.

Ολαι αἱ γνώσεις μας σρέφονται ἢ πρὸ τὴν ὑπαρξίν τῆς ἀντικειμένης, ἢ πρὸ τὰς ποιότητας αὐτῆς, ἢ πρὸ τὰς ἀναφορὰς, ὅπῃ ἔχον πρὸς ἄλλα.

Ὅποταν εἷς ἀντικείμενον ἐνεργῆ πραγματικῶς ἐπαύῃ εἰς τὰς αἰδήσεις μας, λαμβανόμεν τὴν γνώσιν τῆς ὑπάρξεώς τε ἀμέσως, καὶ εἷς τῶτο λέγεται γνώσις ἀμέσως. Τὴν ὑπάρξιν ὅμως εἰδὸς ἀντικειμένης, ὅπῃ δὲν κάμνει πραγματικῶς προσβολῆν εἰς τὰς αἰδήσεις μας, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν γνωρίσωμεν, παρὰ ἐμμέσως, καὶ δι' ἀποδείξεως (συλλογισμῶν).

Τὸ ὅτι ὑπάρχει τὸ πῦρ, ἀποδείγματος χάριν, καθύστερ τὸ γνωρίζει ἀμέσως, ὅταν τὸ ἴδῃ, ἢ τὸ φιλαφήσῃ· ὅταν ὅμως δὲν βλέπῃ ἄλλο, πρὸ τὸν καπνόν, γνωρίζει τὴν ὑπάρξιν τῆς πυρὸς ὅχι πλέον ἀμέσως, ἀλλὰ δι' ἀποδείξεως, ἀποβαλλωντας τὸν παρόντα καπνόν μὲ ἄλλον παρόμοιον, ὅπῃ ἴδον ἄλλω φορᾷ νὰ δῶται ἀπὸ πῦρ, καὶ συλλογισόμενος ὅτι καθὼς τότε ὁ καπνὸς ἦτον ὑπόμνητος μὲ τὸ πῦρ, ἔτσι παρέπει νὰ εἶναι καὶ τώρα.

Τὸ ἴδιον λέγομεν καὶ διὰ τὰς φυσικὰς ποιότητας τῆς ἀντικειμένης. Ὅτι ὁ χρυσὸς φέρει εἰπεῖν, εἶναι βαρῦς, τὸ γνωρίζω ἀμέσως ὅταν αἰσθάνωμαι τὸ βάρος τε εἰς τὸ χεῖρμα· ὅταν ὅμως ἴδῶ εἷς κομμάτι χρυσοῦ νὰ πέσῃ εἰς τὴν γλῶσσαν, συμπεραίνομεν δι' ἀποδείξεως, ὅτι εἶναι βαρῦν, ἐπειδὴ ἰξόρω ὅτι ὅλα τὰ βαρῆα ἔχον ἴδιον νὰ φέρωνται εἰς τὴν γλῶσσαν, ἀφ' ἧς ἀρεθῶν καθ' ἑαυτὰ.

Ὁμοίως καὶ εἰς τὰς ἀναφορὰς καὶ σχέσεις, ἢ γνώσις πότε εἶναι ἀμέσως, ἢ ἐποπτικῆ, καὶ πότε ἐμμέσως,

ἢ ὑποδεικτική. Τὸ ὅτι εἶναι ἴσα καὶ ὅμοια ἀλλήλοις δύο τρίγωνα, ὅπῃ ἤθελαν ἔχη ὅλας τὰς πλευράς καὶ γωνίας ἴσας, τὸ γνωρίζω ἀμέσως, θέπωντας τὸ εὖα τρίγωνον ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο, καὶ ᾠδραπιρῶντας ὅτι ἐφαρμόζεν ἀκριβῶς καθ' ὅλα τὰ μέρη. Ὅτι ὅμως εἶναι ἴσα ἀλλήλοις δύο τρίγωνα, ὅπῃ ἔχεν τὰς βάσεις καὶ τὰ ὕψη ἐπ' ἀκριβῆς ἴσα, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα αἴσια, τῆτο δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸ γνωρίσω, ᾠδρα ἀφ' ἑ ᾠδραβάλα κοροπίτερα ἕκαστον τῶν δύο αὐτῶν τρίγωνων με εὖα ᾠδραλληλόγραμμον, ὅπῃ νὰ ἔχη βάσιν καὶ ὕψος ἴσον με αὐτὰ, καὶ ἰδῶ, ὅτι καθ' ἑνα εἶναι τὸ ἡμισυ τῆ ἀντιστοιχῆντος ᾠδραλληλογραμμοῦ, καὶ ἔπειτα συγκεῖνω τὰ δύο ᾠδραλληλόγραμμα πρὸς ἀλλήλα, καὶ ἰδῶ, ὅτι αὐτὰ εἶναι ἴσα ἀλλήλοις (τὸ ὁποῖον δεῖ νὰ τὸ ἰδῆ τινας χρειάζονται ἄλλοι ᾠδραλληλισμοί, πῆς ὁποῖες δεῖ συνομίαν τῆς ἀφίνω), ἀπὸ τὸ ὁποῖον συλλάγω τέλος πάντων, ὅτι καὶ τὰ τρίγωνα, ὅπῃ εἶναι ἡμίση τῶν ἴσων ᾠδραλληλογραμμοῦ, εἶναι ἴσα ἀλλήλοις.

Ἀπὸ τῆς ἀναφορῆς, ὅπῃ γνωρίζονται ἀμέσως, κοροκύπτειν αἱ ἀλήθειαι, ὅπῃ εἶναι αὐτόθεν κοροδοηλοι, καὶ δεῖ τῆτο ὀνομάζονται ἀξιῶματα, καθὼς τὸ ὅλον εἶναι μείζον ὁποιοῦδήποτε μέρους τῆ· ὅτι αὐ εἰς δύο ἴσας ποσότητες κοροδέσης δύο ποσότητες ἴσας, τὰ κοροκύπτοντα θέλεν εἶναι ἴσα· ὅτι εὖα κοροῦγμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι, καὶ νὰ μὴ εἶναι εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ τὰ τιαῦτα (I).

Ἀπὸ τῆς ἀναφορῆς, ὁποῦ γνωρίζονται δεῖ συλλογισμῶ, ἠνῶνται αἱ ὑποδεικτικαὶ ἀλήθειαι, ὅπῃ ὀνομά-

(I) Τὸ, ὅτι δύο κοροῦγματα, ὅπῃ εἶναι ἴσα καθ' ἑνα, με εὖα ἄλλο τείπον, εἶναι καὶ ἀλλήλοις ἴσα, δὲν εἶναι κυεῖως ἀλήθεια, ὅπῃ γνωρίζεται ἀμέσως· ἐπειδὴ τῆτο δεῖ νὰ γνωριδῆ, ἀπαιτεῖ εὖα συλλογισμὸν· με ὅλον τῆτο συλαειδμεῖται καὶ αὐτὸ εἰς τὰ ἀξιῶματα, ἐπειδὴ δὲν ἀπαιτεῖ παρὰ εὖα ἀπλέσατον συλλογισμὸν.

Κεφ. Α'. Α' μέσοι, ἢ ἀποδεικτ. 71

νομάζονται θεωρήματα, καθὼς πρὸς ὅτι κάθε τρίγωνον αἱ τρεῖς γωνίαι εἶναι ἴσαι δυσὶν ὀρθαῖς· ὅτι εἰς κάθε τρίγωνον ὀρθογώνιον τὸ ἄπο τῆς ὑποτείνουσας πρὸς τὸν ὀρθὸν γωνίαν εἶναι ἴσον τοῖς ἄπο τῆς ἄλλων πλευρῶν πρὸς τὸν ὀρθὸν γωνίαν ὁμοῦ ληφθεῖσι, καὶ τὰ παραπλήσια.

Ὁ Λάκιος ὅμως κάμνει μίαν ἄλλην ἀκρίβειαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν διαίρεσιν τῆς γνώσεως (Βιβλ. Δ'. Κεφ. Α'.), καὶ τὴν ὁποίαν τὰς διαίρει εἰς πρακτικῆς, καὶ εἰς ἐκτικῆς. Πρακτικῶς γνώσιν ὀνομάζει ὁπόταν πρακτικῶς γνωρίζῃ τινὰς τὴν συμφωνίαν, ἢ ἀκρίβειαν τῆς ἰδεῶν, ὅπως ἀποβιβάζονται· καὶ ἐκτικῶς ὁπόταν τὴν ῥηθεῖσαν συμφωνίαν, ἢ ἀκρίβειαν δεῖν τὴν γνωρίζῃ πρακτικῶς, ἀλλὰ ἰξούρη πῶς τὴν ἐγνωρίσῃ ἄλλην φωνῆν. Παραδείγματος χάριν ἡ γνώσις τῆς, ὅτι εἰς τὸ ὀρθογώνιον τρίγωνον τὸ ἄπο τῆς ὑποτείνουσας πρὸς τὸν ὀρθὸν γωνίαν εἶναι ἴσον τοῖς ἄπο τῆς ἄλλων δύο πλευρῶν πρὸς τὸν ὀρθὸν γωνίαν ὁμοῦ ληφθεῖσι, θέλει εἶναι πρακτικῆ, αἰσῶς ἰδῶν τῶρα τὴν δεῖξιν αὐτῆς τῆς θεωρήματος· καὶ ἐκτικῆ, αἰσῶς μὲν βλέπωντάς τινι τῶρα, ἀποθυμῶμαι καλὰ πῶς τὴν ἴδον ἄλλαις φωναῖς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ βεβαίωμ, πιθαμῶμ, ἔ ἀμφιβαλλομέ-
μωμ γνώσεωμ.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ τῶ διακριτικῶμ χαρακτήρωμ τῆς βε-
βαιότητος, τῆς ὑπολήψεως, ἔ τῆς ἀμ-
φιβολίας.

Η συμφωνία καὶ διαφωνία δύο ἰδεῶν, ἢ ἐννοιῶν,
πότε γνωρίζεται μετὰ πλήρη καθαρότητα καὶ ἁκελαιν,
καὶ τότε ἡ κατάστασις τῆς ψυχῆς ὀνομάζεται ὀπίσημη,
ἢ βεβαιότης. Παραδείγματос χάειν τῷ, ὅτι ὁ κύκλος
εἶναι στρογγυλос, καὶ ὁ δὲ εἶναι τετραγώνос, ἔχω γνώ-
σιν βεβαίαν· ἐπειδὴ βλέπω καθαρά καὶ διακεκριμέ-
νωσ, ὅτι ἡ ἰδέα τῷ κύκλῳ καὶ ἡ ἰδέα τῷ στρογγύλῳ
συμφωνῶν, καὶ αἱ τῷ κύκλῳ καὶ τετραγώνῳ δὲν συμφω-
νῶν. Καὶ πότε δὲν γνωρίζεται μετὰ ἰκανῶ καθαρότη-
τα, καὶ τότε ἡ κατάστασις τῆς ψυχῆς ἡμπορεῖ νὰ εἶ-
ναι (εἴα ἀπὸ τὰ δύο) ἢ ὑπόληψις, ἢ ἀμφιβολία.

Ἀμφιβολία εἶναι ὁπόταν ἢ δὲν ἔχη σημεῖα ἀπο-
χωρῶντα ἀπὸ νὰ κείνη, ἀπὸ δύο ἰδέαι συμφωνῶν, ἢ δια-
φωνῶν, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται ἀμφιβολία ἀποφατι-
κή· ἢ ἔχει σημεῖα ὀπίσης ἀπὸ τὸ εἴα καὶ ἄλλο μέ-
ρωσ, τὸ ὁποῖον λέγεται ἀμφιβολία δετική. Παρα-
δείγματос χάειν τῷ, ὅτι ἀπὸ ἐδῶ καὶ εἴα χρόνον ὡσ ἀπὸ
σήμερον, ὁ ἔρανοσ ἔχει νὰ συνεφιάση, ἢ νὰ εἶναι
καθαρόс (εἰσάερωс), δὲν ἔχω κανεῖα σημεῖον νὰ
τὸ γνωρίσω, καὶ ἡ ἀμφιβολία μετὰ εἰσ τῷτο εἶναι ἀπο-
φατική· τῷ ὅτι ἔμωσ ἀπὸ ἡμπορεῖ νὰ συνεφιά-
ση, ἢ νὰ εἶναι εἰσάερωс, ἡμπορῶ νὰ ἔχω σημεῖα ἐ-
πί-

πίσις ἢ δὲ τὸ εἶνα, ἢ δὲ τὸ ἄλλο, ἢ ἡ ἀμφιβολία
 μὲ θέλει εἶναι διτική. (1)

Ὅποτεν δὲ τὸ εἶνα μέρος ἔχω τινὰ σημεῖα, καὶ
 δὲ τὸ ἄλλο δὲν ἔχω κανένα, ἢ ἔχω φελασότερα δὲ
 τὸ εἶνα, φελα δὲ τὸ ἄλλο, πλὴν ὅχι ἀποχρῶντα δὲ
 νὰ σηκῶσιν κάθε ἀμφιβολίαν, καὶ νὰ φελασποιάσιν
 βεβαιότητα, ἢ κατῆσασιν τῆς ψυχῆς μὲ θέλει εἶναι
 ὑπόληψις (δοξασία). Παραδειγματος χάριν αἰσῶς
 τὸ βαρόμετρον, ἢ τὸ ἰσρόμετρον, ἢ ἄλλο σημεῖον μοὶ
 δείχνῃ ὅτι αὔριον θέλουμῃ ἔχῃ βροχίω, καὶ κανένα
 παντελῶς δὲ αἰθερίω (ὄξασερίω), ἢ αἰσῶς τὰ
 σημεῖα τῆς βροχῆς εἶναι φελασότερα φελα τῆς αἰ-
 θερίας, θέλω ἔχῃ ὑπόληψιν, ὅτι αὔριον ἔχει νὰ
 βρέξῃ.

Ἀπὸ τῆτο φαίνεται, ὅτι ἡ βεβαιότης ἀποκλείει κά-
 θε ἀμφιβολίαν, καὶ ἡ ὑπόληψις δὲν τὴν ἀποκλείει
 ἔξολοκλήρως.

Ἡμπορεῖ ὁμως νὰ ἀπολεθῆσῃ, ὅτῃ δὲ εἶνα καὶ
 τὸ αὐτὸ φελαγμα, εἶνας νὰ εἶναι βέβαιος, καὶ ἄλλος
 ἀβέβαιος· καὶ μάλιστα ἡμπορεῖ νὰ συμβῇ, ὅτῃ ὁ
 ἄλλος νὰ κρατῇ δὲ βέβαιον τὸ ἐναντίον. Διὰ τὴν
 ὑπαρξίν τῶν Ἀντιπόδων τῶρα ἡμεῖς εἴμεθα βέβαιοι,
 φελα τῆ ὅμως νὰ εὔρεθῇ ἡ Ἀμερικῆ, μερικοὶ ἦτον
 ἀβέβαιοι, καὶ ἄλλοι ἐκρατῶσαν δὲ βέβαιον τὸ, ὅτι
 Ἀντίποδες δὲν ὑφίσταντο τελείως.

Τῆτο κρέματα ὅχι μόνον ἀπὸ τὰ σημεῖα, ὅτῃ ἔ-
 χει καθενας δὲ νὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ κείνῃ, ἀν δὴ
 ἰδέαι συμφωνῶν, ἢ διαφωνῶν, ἀλλὰ ἀκόμι καὶ ἀπὸ
 τὸν

(1) Ἡ ὑποφαιτική ἀμφιβολία, καθὼς παρατηρεῖ κάλλιστα ὁ
 Σπορχενίω (Λογικ. Σελ. 220.), φελαπὲ ὡς ἔπῃ τὸ πλείον νὰ ὀ-
 νομαζῆται ἀγνοια φελασότερον, παρὰ ἀμφιβολία· καὶ τῆ ἀληθείας
 αὐ ἐρωσητῆ τις ποῖον ἀπὸ τὰ δύο, ὁ αἰθερῶς τῆ ἀσέριων ἀρτίως
 εἶναι, ἢ αἰθερῶς; θέλει ἀποκείθῃ καθενας φελασότερον, ὅτι
 ἀγνοεῖ, παρὰ ὅτι ἀμφιβέλλη.

τὸν βαθμὸν τῆς σωμαινέσεως, ὅπῃ ὑποθέμεται εἰς αὐτὰ τὰ σημεῖα· ἐπειδὴ εἷα καὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον ἢ μπορεῖ νὰ φανῇ εἰς εἷα βέβαιον, καὶ εἰς ἄλλον ἀβέβαιον.

Λοιπὸν ἐκεῖνα, ὅπῃ ὀνομάζεται κερτέριον τῆς ἀληθείας, ὅπῃ θέλει νὰ εἴπῃ δάκρυσις τῆς ἀληθείας, συλλίσταται προσηγουμένως εἰς τὸ νὰ ἰξούρη νὰ δακρύνη τὸν βαθμὸν τῆς συγκαταθέσεως, ὅπῃ ἀνήκει εἰς κάθε γνώρισμα, τῷ ἔστι ποῖα σημεῖα ἀποκλείων κάθε ἀμφιβολίαν, καὶ ἢμπορῶν νὰ φέρων εἰς τὴν ψυχὴν τὴν πλήρη βεβαιότητα, ποῖα ἀφίνων μὴ κάποια ἀμφιβολίαν, ὅμως κάμνων τὴν ψυχὴν νὰ κλίνη περιαισώτερον εἰς τὸ εἷα, ὅπῃ εἰς τὸ ἄλλο, καὶ νὰ προσκνήσων τὴν ὑπόληψιν, καὶ ποῖα ἀφίνων ὅλλω τὴν ἀμφιβολίαν, καὶ κάμνων τὴν ψυχὴν νὰ ἐπέχη κάθε συγκατάθεσιν καὶ κρίσιν.

Εἰκεῖνα, ὅπῃ ἢμπορῶν νὰ φέρων εἰς τὴν ψυχὴν τὴν ἀληθῆ βεβαιότητα, ὀνομάζονται γνώρισμα βέβαια. Εἰκεῖνα, ὅπῃ ἢμπορῶν νὰ προσκνήσων μόνον τὴν ὑπόληψιν, καλεῖνται πιθανὰ, καὶ ἐκεῖνα, ὅπῃ ἀφίνων ὅλλω τὴν ἀμφιβολίαν, λέγονται ἀμφίβολα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῶν βάσεων τῆς βεβαιότητος, τῆς ὑπολήψεως, ἔ τῆς ἀμφιβολίας.

Πλάτων ὁ κτίσης τῆς ἀρχαίας Ἀκαδημαϊκῆς Αἱρέσεως, εἶπον ὅτι ἐπειδὴ τὰ παράγματα τὰ μανθάνομεν ἄλλα δὲ μέσα τῶν αἰδήσεων, καὶ ἄλλα δὲ τῆς νοός, ἔπος (ὁ νῦν δηλ.) προσκνή τὴν ἀληθινὴν ἐπισημίαν καὶ βεβαιότητα, καὶ αἱ αἰδήσεις μόνον τὴν ἀπλήν ὑπόληψιν. Ἀρχεσίλαος ὁ ἀρχηγὸς τῆς μέσης Ἀκαδημίας διιχυρίσθη τὸ ἐνωτίον, ὅτι κάνα εἷα
παράγ-

παράγμα δὲν ἠμπορεῖν νὰ ἰξέρωμεν μὲ βεβαιότητα, καὶ ὅτι ἡ ἰδία φύσις τῶν πραγμάτων δὲν ἐπιδέχεται ἀληθινῶς βεβαιότητα. Ὁ δὲ Καρνεάδης ὁ ἐισσηγητὴς τῆς νέας Ἀκαδημίας, εἶπεν ἐξ ἐναντίας ὅτι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ βεβαιότης εἶναι εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, εἰς ἡμᾶς ὅμως εἶναι ἀκατάληπτος.

Αὐτῶ τῶ γινώσκω ὅτι πάντῃσιν ἀπὸ τῶν πραγμάτων δὲν ἠμπορεῖν νὰ ἰξέρωμεν μὲ βεβαιότητα, τὴν ἐξάπλωσε φεικτότερον ἀπὸ ὅλης τῆς ἄλλης ὁ Πύρρων, βλάσημα τῆς Ἐλεγκτικῆς Αἰρέσεως, καὶ ἔξαρχος ἐκείνων, ὅπῃ μὴ ταῦτα ἀνομάθησαν Πυρρῶνισαί, Ἀπορητικοί, ἢ Σκεπτικοί, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀξίωμα ὅτι ἄρῃ νὰ ἀμφιβάλλωμεν ἀπλῶς ἅτῃ καθεὶν παράγμα. Πλὴν ὅποιος ἀμφιβάλλει ὡς καὶ δι' αὐτῶ τῶ ὑπαρξίν τε, χρειάζεται ἰσχυρότερον, ἢ τὸν Διδάσκαλον, καθὼς εἶπε σοφώτατα ὁ Γενεώσιος.

Ὅτι λοιπὸν ἠμπορεῖν νὰ ἔχωμεν βεβαιότητα ἅτῃ πολλὰ παράγματα, δὲν ἔχει λόγον νὰ ἀμφιβάλλῃ τινάς. Πρέπει μόνον νὰ θεωρήσωμεν ποῖα σημεῖα ἠμπορεῖν νὰ ᾤδῃσιν αὐτῶ τῶ βεβαιότητα.

Ὁ Καρτέσιος Δεμέλιον τῆς βεβαιότητος καὶ κριτικῆς τῆς ἀληθείας ἔλεγε τῶ σαφῆ καὶ ἀκακεριμῶν ἀντίληψιν τῆς συμφωνίας, ἢ ἀσφωνίας τῶν ἰδεῶν. Ὁ Μαλεμβράγχιος εἶπεν ὅτι ἐκεῖνα τὰ παράγματα ἄρῃ νὰ νομίζωμεν βέβαια, τῶ ὁποῖων ἔχομεν τόσον καθαράν καὶ ἀκακεριμῶν ἀντίληψιν, ὅπῃ ἡ συγκατάθεσις δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ, χωρὶς μίαν ἐσωτερικῶς ἐναντιότητα τῆς ψυχῆς.

Πολλὰ ἐπισημασθῆναι ὅμως σημεῖα εἶναι τὰ τοιαῦτα· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁ ἄλλος Ἀθηνῶσις, ὅπῃ ἐνόμιζεν ἐδικάτω ὅλα τὰ πλοῖα, ὅπῃ ἔμβαιναν εἰς τὸν Πειραιᾶ, εἶχον ἐξάπαντος εἰς τὸν νῦν τε μίαν σαφῆ καὶ ἀκακεριμῶν ἀντίληψιν τῆς ὀνειροπολημένης κυριότητος τε, καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ τῶ συγκατάθεσιν αὐτῆς τῆς βεβαιότητος δι' αὐτὸν ἀληθείας, χωρὶς σφοδρότατῶ ἐναντιότητα τῆς ψυχῆς.

Ὁ Ἀββᾶ Κονδουλιάκ εἰς τὴν φησὶ τῆ συλλογί-
 ζουαι Τέχνων τε, ἀντὶ τῆς βεβιωτότης ἀντείσταται
 πὴν ἐναργείαν, δεξιέλλωντάς τῳ εἰς κατ' αἰδήσιον, καὶ
 λόγον, καὶ παραγματικῶν.

Τῆς κατ' αἰδήσιον ἐναργείας θεμέλιον τίθησι καὶ
 αὐτὸς σχεδὸν τῳ σαφῆ καὶ δεκτικῶν ἀντίληψιν
 ἐκείνη, ὅπερ δοκιμάζουμι μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας·
 εἰδοποιεῖ ὁμως ὅτι, ἐπειδὴ αἱ προλήψεις, καὶ τὰ πά-
 θη ἤμπορῶν συχνὰ νὰ μᾶς ἀπατήσων, ἢ κρύπτωντας
 τὶ μέρος ἐκείνης, ὅπερ εἶναι εἰς ἡμᾶς, ἢ κάμνωντας
 μας νὰ ὑποθέσωμεν εἰς τὸ πᾶν ἐκεῖνο, ὅπερ δεῦ
 ἔχει, ἢ ἀλλοιόνωντας καὶ παρὰ μὲν ὄντων εἰς ἡμᾶς
 ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι· δεῦ τῶτο εἶναι ἀνάγκαιον νὰ ἀνα-
 κείνωμεν μὲ προσεκτικῶν σκέψιν ἐκείνο, ὅπερ παραγ-
 ματικῶς εἶναι, τῶτ' ἔστιν ἐκεῖνο, ὅπερ παραγματικῶς εἰς
 τὸν ἑαυτὸν μας αἰδανόμεθα.

Τῆς καὶ λόγον ἐναργείας θεμέλιον βυβαίνει τὸ κα-
 ξίωμα τῆς ταυτότητος, ὀνομάζωντας ἐναργεῖς ἐκείνας
 μόνον τὰς προτάσεις, αἱ ὁποῖαι, ἀλλάζωντας τινὰς
 τῆς ὅρες, κατὰ τῶν εἰς τὸ καὶ εἶπᾶν ὅτι εἶνα πᾶν
 εἶναι ἴσον, ἢ ὁμοῖον ἑαυτῶν. Ἐναργεῖς προτάσεις, πα-
 ραδείγματος χάριν, εἶναι κατ' αὐτὸν τὸ, δύο καὶ δύο
 εἶναι ἴσα μὲ τέσσαρα, ἐπειδὴ τῶτο ἄλλο δεῦ σημαί-
 νει, πᾶν ὅτι δύο καὶ δύο εἶναι ἴσα μὲ δύο καὶ δύο.

Κατὰ τῶτο δείχνει διδυβόλως ὅτι καὶ ἡ προτάσεις,
 καὶ τε τῶν μέτρον εἶναι τὸ ἰσομέτρον ἐκ τῶ ἔφρα
 τε ὅτι τὸ ἡμισυ τῆς βίσεως τε, εἶναι τὸσον ἐναργεῖς,
 καὶ ὅσον μὲ μίαν σειράν προτάσεων ταυτότητος, φθά-
 νει τέλος πάντων τινὰς νὰ γνωρίσῃ, ὅτι ἡ ἰδέα, ὅπερ
 παρέπει νὰ ἔχωμεν τῶ μέτρον καὶ τε τῶν, εἶναι τὸ
 ἴδιον πᾶν μὲ τῳ ἰδέαν, ὅπερ παρέπει νὰ ἔχω-
 μεν τῶ ἰσομέτρον ἐκ τῶ ἔφρα δεῦ τῶ ἡμίσεως τῆς βί-
 σεως.

Τῆς παραγματικῆς τέλος πάντων ἐναργείας θεμέ-
 λιον βυβαίνει τὴν σαφῆ καὶ ὁμοῖομορφον μαρτυρίαν τῶ
 αἰδήσεων.

Ὅμως

Ὅμως μ' ὅλον ὅπῃ πολλὰ ὀλίγοι ἠμπόρεσαν νὰ ορίσῃν καλλίτερα τὸ κριτήριον τῆς ἀληθείας, καὶ νὰ προσδιορίσωσι τὰς χαρακτῆρας τῆς βεβαιότητος, μ' ὅλον τῆτο ἐγὼ δὲν ἄποδέχομαι Α'. νὰ ἀντισταῖν ἀ-
 ξεφόρως τὸν ὅρον τῆς ἐναργείας, ἀπὸ τῶ ὅρου τῆς βε-
 βαιότητος, δεῖ τι πολλὰ πράγματα ἠμπορῆν νὰ εἶναι
 βέβαια, χωρὶς νὰ εἶναι ἐναργῆ.

Ἐπειδὴ δεῖ μὴ τὴν βεβαιότητα φθαίει νὰ ἔχῃ
 τινὰς εἰς σημεῖον, ὅτι καὶ αἱ δύο ἰδέαι, ὅπῃ κατα-
 φάσκονται, ἢ ἀποφάσκονται, συμφωνῶν πρᾶγματι-
 κῶς, ἢ ἀφωρῶν πρὸς ἀλλήλας· δεῖ τὴν ἐναργείαν
 ὅμως χρειάζεται πρὸς τέτοις καὶ νὰ γνωρίζηται κα-
 θ' ἑαυτῷ αὐτῇ ἢ συμφωνία, ἢ ἀφωρία σαφῶς· ὡσεὶ
 αἰσῶς ἔχω, πρᾶδειγματος χάριν, τὴν ἐπικλὴν
 γνῶσιν, ὅτι μέτρον κάθε τριγώνου εἶναι τὸ γνησίον
 ἐκ τῶ ὑψὸς δεῖ τῆ ἡμίσεως τῆς βάσεως, ὅ ἐστιν αἰ-
 σῶς ἐνθυμέμαι ὅτι ἐκατάλαβα μίαν φοράν σαφῶς
 τὴν ἀποδείξιν αὐτῆς τῆς ἀληθείας, χωρὶς τώρα νὰ
 τὴν ἐνθυμέμαι τί λογῆς γίνεται, ἔχω τὴν βεβαιό-
 τητά της, ὅμως δὲν ἔχω καὶ τὴν ἐναργείαν. Καὶ αἱ
 ἔμμεσοι ἀποδείξεις, μὲ τὰς ὁποίας τὴν ἀλήθειαν
 τὴν καταφασκομένην, τὴν συμπεραίνοντες μὲ τὴν δεῖ-
 ξιν τῆ ἐναντίου, προξενῶν πολλάκις τὴν βεβαιότητα,
 ὄχι ὅμως καὶ τὴν ἐναργείαν· καὶ ἐν γῆρι ἄπειρα
 πράγματα ἠμπορῆν νὰ εἶναι ὡς πρὸς ἡμᾶς βέβαια,
 χωρὶς νὰ εἶναι ἐναργῆ.

Β'. Δὲν ἄποδέχομαι τῆτο, ὅπῃ δὲν ὠμίλησε κα-
 θόλου πρὸς τῆς ἠθικῆς βεβαιότητος, ἢ ὁποία πρέπει
 νὰ λάβῃ τὸν τίτλον τῆς βεβαιότητος, ὁπόταν ἀπο-
 κλείῃ κάθε ἔλλογον ἀμφιβολίαν, καὶ νὰ συναρμυ-
 θῇ ἔχ ἥττον εἰς τὴν μεταφυσικὴν καὶ φυσικὴν βε-
 βαιότητα, καθὼς θέλομεν ἰδῆ ἐδῶ μετ' ὀλίγον.

Γ'. Εἰς τὴν κατὰ λόγον ἐναργείαν ἢ ἀρχὴ τῆς ταυ-
 τότητος ἐφαρμόζεται μόνον εἰς τὰς καταφατικὰς κρί-
 σεις, καθὼς δύο καὶ δύο εἶναι ἴσα μὲ τέσσαρα. Εἰς
 πᾶς ἀποφατικὰς ὅμως, καθὼς δύο καὶ δύο δὲν εἶναι
 ἴσα

ἴσα μὲ πρῶτε, πρέπει νὰ καταφύγη τινὰς εἰς μίαν ἄλλω ἀρχῷ, ὅπῃ εἶναι τῆς ἀντιφάσεως, δείχνωντας ὅτι, ἐπειδὴ τὰ πρῶτε εἶναι ἴσα μὲ δύο καὶ δύο σὺν σὶ, εἶναι ἀντίφασις νὰ εἶναι εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἴσα μὲ δύο καὶ δύο μόνον. Χωρὶς τῆς καὶ εἰς αὐτὰς τὰς καταφατικὰς κρίσεις ἢ ταυτότης τῶν ἰδεῶν, ὅπῃ καταφάσκονται, εἶναι δύσκολον νὰ γνωριθῇ, μάλιστα ὅταν κρέματα ἴπὸ μίαν μακρὰν ἄλυσον συγκερίσεων ἢ συλλογισμῶν· ὡς ἢ ἀρχὴ τῆς ταυτότητος δεῖ εἶναι μιᾶς χρήσεως ἀρκετὰ δύνανται ἢ γενικῆς, ὅτι νὰ ἐμπειδώσῃ τὴν βεβαιότητα τῶν κρίσεών μας.

Ἐξ ἐναντίας τὴν ἀρχῷ τῆς ἀντιφάσεως τὴν εὐέλκω εὐπολον, καθολικῶν, ἢ ἐφαρμοζουσιν εἰς κάθε κρίσιν, τόσον καταφατικῶν, ὅσον ἢ ἀποφατικῶν, καὶ κρίνω ὅτι αὐτὴ μόνη εἶναι ὁ ἀληθὴς κανὼν καὶ γνώμων τῆς βεβαιότητος, καὶ ἀπ' αὐτῶν μόνον κρέματα τὸ κριτικὸν τῆς ἀληθείας.

Μάλιστα καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον ἀξίωμα τῆς ταυτότητος κρέματα ὁμοίως ἴπὸ τῆς ἀντιφάσεως, ἐπειδὴ εἶναι πρᾶγμα δεῖ εἶναι ἴσον ἢ ὅμοιον μὲ λόγους ὅχι δι' ἄλλο αἴτιον, πρᾶξ δι' ὅτι ἀλλῶς ἢ θελεῖν εἶναι εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν τὸ αὐτὸ, ἢ ὅχι τὸ αὐτὸ.

Βεβαία λοιπὸν θέλει ὀνομαθῆ ἢ συμφωνία δύο ἰδεῶν, ἢ ἐνοιῶν, ὅπόταν δειχθῇ ὅτι εἶναι ἀντίφασις, ἢ ἐπομῶνως ἀδυνάτος ἢ ἀφανία τῆς· ἢ ἢ ἀφανία τῆς εἶναι βεβαία ὅπόταν ἢμπορῇ νὰ δειχθῇ ὅτι ἢ συμφωνία τῆς εἶναι ἀδυνάτος, ἢ νὰ εἰπῶ σαφέστερα καὶ ἀπλῆστερα, βέβαιον ὄντως πρέπει νὰ νομιζῆται ἐκεῖνο, τῷ ὁποίῳ τὸ ἐναντίον γνωρίζεται ἀδύνατον.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ ἀδύνατον ἢμπορεῖ νὰ εἶναι ἢ μεταφυσικόν, τῆς ἔστιν ἀπολύτως ἀδύνατον, ἢ φυσικόν, ἢ ἢθικόν, ὅτι τῆς καὶ ἢ βεβαιότητος ἔχει αὐτὰς τὰς βεβαίας βαθμύς.

Μεταφυσικῶς, ἢ ἀπολύτως ἀδύνατον εἶναι, εἶναι πρᾶγμα νὰ εἶναι ἢ νὰ μὴ εἶναι εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν.

ρόν· καθὼς δύο ποσότητες νὰ εἶναι ἴσαι καὶ αἰσῆσαι εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἢ μία μὲ τῷ ἄλλῳ· ἓνα τρίγωνον νὰ εἶναι εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν μεγαλιότερον καὶ μικρότερον ἄπο εἴνα ἄλλο τρίγωνον· μία γραμμὴ νὰ εἶναι εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν εὐθεῖα, καὶ καμπύλη.

Φυσικῶς ἀδιώατον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ ἀντίκειται εἰς τὰς νόμους τῆς φύσεως, καθὼς μία πέτρα ἀφ' ἧ ἀφεθῆ κατ' ἑαυτῷ, νὰ μῆν μετέωρος εἰς τὸν ἀέρα, τὸ ὁποῖον, ἐπειδὴ ἠμπορεῖ νὰ ᾄρη ἄπο μίαν ὑπερφυσικῶ διύαμιν, δευ' ἠμπορεῖ νὰ ὀνομαθῆ ἄπολύτως ἀδιώατον.

Ἡθικῶς ἀδιώατον εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον χωρὶς νὰ εἶναι ἀδύνατον μῆτε μεταφυσικῶς, μῆτε φυσικῶς, εἶναι ὁμως τὸσον δύσκολον, ὅπερ ποτὲ, ἢ σχεδὸν ποτὲ δευ' πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ, καθὼς ρίπτωνται τινὰς χαρακτῆρας τῆ ἀλφαβήτου ὡς ἔτυχε, νὰ προέλθῃ ἀπο τῆτο ὁ δεῖνα εἶχος τῆ Ομήρου, ἢ τῆ Εὐριπίδου.

Διὰ τῆτο λοιπὸν καὶ ἡ βεβαιότης θέλει ἔχει τῆτας τὰς ἑῖς βαθμύς· καὶ μεταφυσικῶς, ἢ ἄπολύτως βέβαιον εἶναι ἐκεῖνο, τῆ ὁποῖα τὸ ἐναντίον γνωρίζεται ἄπολύτως, καὶ μεταφυσικῶς ἀδιώατον. Φυσικῶς βέβαιον εἶναι ἐκεῖνο, τῆ ὁποῖα τὸ ἐναντίον γνωρίζεται φυσικῶς ἀδιώατον· καὶ ἠθικῶς τέλος πάντων βέβαιον ἐκεῖνο, τῆ ὁποῖα τὸ ἐναντίον εἶναι ἠθικῶς ἀδιώατον.

Ἐξ ἐναντίας ἐκεῖνο, τῆ ὁποῖα τὸ ἐναντίον δευ' ἠθελε φανῆ μῆτε μεταφυσικῶς, μῆτε φυσικῶς, μῆτε ἠθικῶς ἀδύνατον, δευ' ἠμπορεῖ νὰ νομιθῆ ποτὲ βέβαιον, ἀλλὰ θέλει εἶναι ἡ πιθανόν, ἢ ἀμφίβολον.

Ἄν ἔχει λόγως δευ' τὸ εἴνα μέρος, καὶ δευ' ἔχει δευ' τὸ ἄλλο, ἢ φερατότερον λόγον δευ' τὸ εἴνα, φερα δευ' τὸ ἄλλο, νομίζεται πιθανόν.

Ἄν δευ' ἔχει λόγως μῆτε δευ' τὸ εἴνα, μῆτε δευ' τὸ ἄλλο μέρος, ἢ ἔχει ὁπίσης καὶ δευ' τὰ δύο, μῆναι ἀμφίβολον.

Ἡ ἀκρίβεια αὐτῆς τῆς ἀρχῆς θέλει φανῆ καλλιτέρα εἰς τῷ χρῆσιν καὶ ἐφαρμογῶν, ὅπερ θέλομεν κάμνῃ

κάμῃ εἰς διάφορα παράγματα, ὅτε ἤμπορῶν νὰ εἶναι αὐτικείμενα τῆς γνώσεών μας, δεὰ νὰ γνωρίζωμεν εἰς κάθε σῆμα, ποῖον βαθμὸν βεβαιότητος, ἢ πιθανότητος ἤμπορῶμεν νὰ λάβωμεν (1).

ΚΕ-

(1) Ο' Π. Μάκων (Ὀντολογ. Κεφαλ. Α'.) δοξάζει ὅτι αὐτὴ ἡ ἀρχὴ χρησιμῶς ἐπιεικέστερον εἰς τὸ νὰ μεταδώσῃ εἰς ἄλλον τὴν ἀλήθειαν, παρά νὰ τὴν ἀνακαλύψῃ. Ἐγὼ ὅμως τὴν νομίζω δεὰ καλλίτερον ὁδηγὸν πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ὅσον καὶ τὴν ἄλλη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς βαθμῶν τῆς βεβαιότητος, ἢ πιθανότητος, τῆς ὁποίας εἶμαι ἐπιδεκτικὰ τὰ διάφορα πράγματα, ὅπῃ ἡμπορῶν μὰ εἶμαι ἀντικείμενα τῆς γνώσεώς μας.

Ολαι αἱ γνώσεις μας εὐρέθονται, καθὼς εἶπαμεν κινώτερω, ἢ πρὸς τὴν ὑπαρξιν τῆς πραγμάτων, ἢ πρὸς τὰς ποιότητας τῆς ἰδίων, ἢ πρὸς τὰς ἀναφοράς τας. Λοιπὸν πρέπει νὰ ἰδῶμεν ποίους βαθμούς βεβαιότητος, ἢ πιθανότητος ἡμπορῶν νὰ ἔχῃν αὐταὶ αἱ διάφοροι γνώσεις.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περὶ τῆς βαθμῶν τῆς βεβαιότητος τῆς γνώσεώς μας ὡς πρὸς τὴν ὑπαρξιν τῆς πραγμάτων.

Αρχίζοντας ἀπὸ τὴν ὑπαρξιν τῆς πραγμάτων, δύο εἶδη ἐσιῶν γνωρίζομεν, τὰ ἑστίας πνευματικῆς, καὶ ἐστίας σωματικῆς.

Ἀναμεταξὺ εἰς τὰς αὐτὰς ἐστίας γνωρίζομεν τὴν ὑπαρξιν 1.) τῆς ἐδικῆς μας ψυχῆς. 2.) τῆς Θεῆς. 3.) τῆς Ἀγγέλων. 4.) τῆς ψυχῆς τῆς ἄλλων ἀνθρώπων. 5.) τῆς ψυχῆς τῆς ἀλόγων ζώων.

Ἐποικίω εἰς τὸ ὄνομα τῆς ὑλικῶν ἐσιῶν, τῆς ὁποίων γνωρίζομεν, ἢ ἡμπορῶμεν νὰ γνωρίσωμεν τὴν ὑπαρξιν, ὑπάγονται ἁπλοῶς ὅλα τὰ σώματα. Δὲν γνωρίζομεν ὅμως ὁπίσης, καὶ μὲ ἴσους βαθμούς πιθανότητος τὴν ὑπαρξιν ὅλων τῶν τῆς ἐσιῶν.

δ. Α΄.

Περὶ τῆς πρῶματικῶν, ἢ αὐλῶν ὕσιῶν.

Τὴν ὑπαρξίν τῆς ψυχῆς μας, τὴν ἔστι τῶ ὄντος ἐκείνης, ὅπῃ νοεῖ ἐν ἡμῖν, τὴν γνωρίζομεν ἀμέσως, καὶ μὲ βεβαιότητα ἀπόλυτον καὶ μεταφυσικῶν· ἐπεὶδὴ ἀφ' ἧς γνωρίζομεν τὰς νοήσεις μας, δεῦν ἠμπορεῖμεν, διὰ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀντιφάσεως, νὰ μὴ γνωρίζομεν τὴν ὑπαρξίν τῶ ὄντος ἐκείνης, ὅπῃ μέσα εἰς ἡμᾶς νοεῖ· διὰ τὴν, ἕσα ἢ νόσεις μία ἐνέργεια, καὶ ἢ ἐνέργεια μὴ δυναμένη νὰ εἶναι, ἀνίσως δεῦν ὑπάρχη τὸ ἐνεργεῖν, ἢ θελεῖν εἶναι προφανῆς ἀντίφασις νὰ ὑφίσταται εἰς ἡμᾶς ἢ νόσεις, καὶ τὸ ὄν, ὅπῃ νοεῖ, νὰ μὴ ὑφίσταται.

Τῆς ὑπάρξεως τῶ Θεῶ ἔχομεν παρομοίως βεβαιότητα μεταφυσικῶν, μὲ μόνον τὴν διαφορᾶν, ὅτι τῆς ἐδικῆς μας ψυχῆς ἔχομεν γνώσιν ἀμεσον, καὶ ἐνέργειαν κατ' αἰδήσιν, καθὼς ἠθελεῖν εἰπῆ ὁ Κορυδαλλιάκ· καὶ τῶ Θεῶ ἔχομεν ἀπδεικτικῶν, ἢ ἐνέργειαν καὶ λόγον, καθὼς ἠθελεῖν εἰπῆ ὁ ἴδιος.

Ὁ ἔσπος ὅμως, μὲ τὸν ὁποῖον ἀποκτεῖμεν μίαν γνώσιν εἴτε ἀμεσον, εἴτε ἔμμεσον, εἴτε δι' αἰδήσεως, εἴτε διὰ λόγου, δεῦν προξενεῖ καμμίαν μεταβολὴν εἰς τὸν βαθμὸν τῆς βεβαιότητος, ἢ ὁποῖα εἶναι πάντοτε ἢ αὐτὴ ὁπόταν ἐρείδεται ἐπίσης εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς ἀντιφάσεως, ὅ ἔστι ὁπόταν γνωρίζεται ἐπίσης ἀδιώατον τὸ ἐναντίον.

Λοιπὸν ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν τῆς ἐδικῆς μας ψυχῆς ἀποδείχεται μεταφυσικῶς ἢ ὑπαρξίς τῶ Θεῶ ἔως·

ἢ ἐδικῆς μας ψυχῆς, ἢ ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτῆς, ἢ ἔχει τὴν ὑπαρξίν ἀπὸ ἄλλου.

Ὅτι δεῦν ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτῆς, εἴμεθα βέβαιοι μεταφυσικῶς· ἐπεὶδὴ εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι αὐτὴ δεῦν γνωρίζει εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς τῆτο· καὶ διὰ τὸν δειξείν ἄλλῃ, ὅτι κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα, εἶναι καὶ προφανῆς ἀντίφασις,

φασίς, ὅπῃ εἷα ὄν νοητικὸν νὰ ἔχη τὴν δυνάμιν τῆ νὰ ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ νὰ μὴ τὸ γνωρίζῃ.

Μοῦει λοιπὸν νὰ ἔλαβον ἡ ψυχὴ μας τὴν ὑπαρξίνης ἄλλου.

Ἀλλὰ ἐκεῖνος, ὅπῃ ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὸ εἶναι, πρέπει καὶ αὐτὸς ἢ νὰ ἔλαβε τὴν ὑπαρξίνης ἄλλου, ἢ νὰ πὴν ἔχη ἀφ' ἑαυτῆς. Ἀλλ' αἰτίως καὶ αὐτὸς ἐλάμβανε τὴν ὑπαρξίνης ἄλλου, καὶ ἐκεῖνος πάλιν ἄλλου ἐπ' ἀπειρον, χωρὶς νὰ δύσκειτο κανεὶνα ὄν, ὅπῃ νὰ ἔχη τὸ εἶναι παρ' ἑαυτῆ, ἢ θελοῦ εἶναι μία σειρά συνεχῆς ἀποτελεσμάτων, χωρὶς τὸ πρῶτον αἴτιον, τὸ ὁποῖον εἶναι σαφῆς ἀντίφασίς. Ὡς τί, ἀφ' ἑ σικωδῆ ἢ πρῶτη αἰτία, σικόνεται ὁμοίως καὶ τὸ πρῶτον ἀποτέλεσμα, καὶ ἐπομῶς ὅλα τὰ ἄλλα ἀποτελέσματα. Πρέπει λοιπὸν νὰ ὑφίσταται ἀναγκαίως μία πρῶτη αἰτία, εἷα πρῶτον ὄν ὑφίσταμενον ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ παρεπτικὸν τῆς ὑπάρξεως τῶ ἄλλων· καὶ αὐτὸ τὸ πρῶτον ὄν, εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζομεν Θεόν.

Οὕτως ἀφ' ἑ ὑπετέθη ἡ ὑπαρξίς τῆς ἐδικῆς μας ψυχῆς, καὶ τὴν ὁποῖαν εἶμεθα μεταφυσικῶς βέβαιοι, ὑπετέθη προσέτι καὶ ὅτι αὐτὴ πρέπει νὰ ἔχη τὴν ὑπαρξίνης ἄλλου, καὶ τὸ ὁποῖον καὶ τὸ εἶμεθα παρομοίως μεταφυσικῶς βέβαιοι, καὶ ὅτι ὁ πρῶτος δημιουργὸς τῆς ὑπάρξεώς της πρέπει νὰ ἔχη τὴν ὑπαρξίνης ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ τὸ ὁποῖον ἔχομεν ὁμοίως βεβαιότητα μεταφυσικῶς· ἡ ὑπαρξίς αὐτῆς τῆ πρῶτης αἰτίας, εἷτ' ἐν τῷ Θεῷ, εἶναι μεταφυσικῶς βεβαιότητα.

Τῆς ὑπάρξεως τῶ Ἀγγέλων δὲν ἠμποροῦμεν μετὰ τὸν ἀπλὴν φυσικὸν λόγον νὰ λάβωμεν καμμίαν γνώσιν, μετὰ τὸ νὰ μὴ εἶναι ἐπίκει ὑποπίπτωσαι εἰς τὰς αἰδήσεις, καὶ μετὰ τὸ νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ δεχθῆ ἡ ὑπαρξίς της ἀναγκαῖα, καθὼς τῷ Θεῷ. Ἡ γνώσις λοιπὸν τῆς ὑπάρξεως αὐτῶ κρέματα ὅλως δι' ὅλα. Ἐπὶ τὴν Ἀποκάλυψιν· καὶ καθ' ὅ τοιαύτη, εἶναι βεβαιότητα, ὡς αὐτὸ ὅπῃ ἐρεῖδεται εἰς τὸ ἀπταίσαν τῆ

Θεὸς· μετὰ τὸ νὰ εἶναι ὁμοῦς μιᾶς τάξεως ἄλλης, δὲν ἀνήκει καὶ τὸ παρὸν καὶ ὁμιλήσωμεν τίποτες ἄλλης.

Διὰ τὴν ὑπαρξίν τῆς ψυχῆς τῆς ἄλλων ἀνθρώπων, δὲν ἔχομεν μίτη μεταφυσικῶ, μίτη φυσικῶ βεβαιότητα, ἀλλὰ μόνον τὴν ἠθικῶ.

Τὸ ὁποῖον ἄρα νὰ τὸ καταλάβωμεν σαφέστερα, συμφέρει νὰ παρκεύρωμεν ὅτι αἱ βάσεις, εἰς τὰς ὁποίας εἰδέεται ἡ ἠθικὴ βεβαιότης εἶναι δύο, τῶν ἑσῶν ἡ ἀναλογία καὶ ἡ αὐθεντία, ἡ μαρτυρία τῆς ἄλλων.

Ἡ ἀναλογία εἰδέεται εἰς τὸν ἀμετάσταν καὶ καθολικὸν νόμον τῆς φύσεως, ὅτι τὰ ὅμοια ἀποτελέσματα προέρχονται ἀπὸ ὁμοίας αἰτίας, καὶ ἀνάπαλιν.

Λοιπὸν τὰ τεκμήρια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα γνωρίζομεν τὴν ὑπαρξίν τῆς ψυχῆς τῆς ἄλλων ἀνθρώπων, εἶναι τὰ σημεῖα, ὅπῃ μᾶς δίδειν τὴν ὅτι αἰθάνονται, σκέπτοιται, ἐνθυμῶνται, καὶ ἐνεργῶν καθὼς ἡμεῖς, ἀπὸ τὰ ὁποῖα συμπεραίνομεν, ὅτι ὑφίσταται καὶ εἰς αὐτὴς μία εἴςια παρομοία μετὰ ἐκείνῳ, ἀπὸ τῶν ὁποίων κρέμονται εἰς ἡμᾶς αἱ εἰρημῆραι δυνάμεις, τῶν ἑσῶν μία ψυχὴ.

Ἡ ἰδίᾳ ἀναλογία μᾶς κἀρνεῖ νὰ γνωρίσωμεν τὴν ὑπαρξίν μιᾶς ψυχῆς εἰς τὰ λοιπὰ ζῶα κατωτέρας βέβαια φύσεως, ὁμοῦς ἀπλῆς καὶ αὐτῆς· ἐπειδὴ βλέπομεν καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ζῶα, σημεῖα προφανέστατα, ἀγκαλὰ μικρότερα καὶ ἀτελέστερα, τῆς δυνάμεων ἐκείνων, ὅπῃ ἰξούρωμεν, ὅτι δὲν ἀνήκειν, ἀλλὰ εἰς μίαν εἴςια ἀπλῶ.

Ἐπειδὴ ὁμοῦς αἱ ψυχαὶ τῆς ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ τῆς ἄλλων ζῶων, ἅντας φύσει ἀπλᾶ, δὲν ἠμποροῦν νὰ ὑποπέσων εἰς τὰς αἰθήσεις μας, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν φυσικῶ βεβαιότητα τῆς ὑπαρξέως των· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠμπορεῖ νὰ δειχθῆ ἀπολύτως ἀδιύατον, ὅτι ἠμποροῦσαν νὰ δώσων αὐτὰ τὰ σημεῖα καὶ χωρὶς νὰ ἔχων μίαν ψυχῶ (ἄρα τὴν ὁ Θεὸς ἠμποροῦσε βεβαιό-

βεβαιότατα νὰ κινήσῃ εἴα σῶμα ἄψυχον εἰς ἔξοπον ἑπᾶ, χωρὶς νὰ ἔχη ψυχὴν, νὰ δίδῃ τὰ ἴδια σημεῖα), δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν τὴν μεταφυσικὴν βεβαιότητα.

Μένει αἰς πόσον ἡ ἠθικὴ βεβαιότης, ἡ ὁποία ἐν ταῦθα εἶναι εἰς πόσον βαθμὸν, ὥστε εἰς τὴν πείραν εἶναι πολλὰ πλησίον εἰς τὴν φυσικὴν καὶ μεταφυσικὴν· ἐπεὶ δὲ ὁμιλῶντας μὲ ἄλλας, καὶ ἀκέωντας νὰ λοπεκρίνωμαι, δὲν εἶναι κἀνόςας ἀπὸ ἡμᾶς, ὅτῃ νὰ ἔχη ἀμφιβολίαν μεγαλιτέρων ὅτι ὑπάρχει εἰς αὐτὰς μία ψυχὴ, ἀπὸ ἐκείνου ὅτῃ ἔχει ὅτι ὑπάρχει ἡ ἰδική.

§. Β'.

Περὶ τῆς ὑλικῶν ἑσιῶν.

Διὰ τὴν ὑπαρξίν τῆς ὑλικῶν ἑσιῶν, ὃ ἔστι τῆς σωματίων, δὲν ἔχομεν ἄλλω βεβαιότητα ἢ εἰς τὴν φυσικὴν, ὅταν λαμβάνωμεν τὴν γνώσιντες μὲ τὰς ἰδίας μας αἰθήσεις, καὶ τὴν ἠθικὴν, ὁπόταν τὴν συμπεραίνωμεν ἀπὸ τῆς ἀναλογίας, ἢ ἀπὸ τῆς μαρτυρίας τῆς ἄλλων.

Μεταφυσικὴν βεβαιότητα δὲν ἠμποροῦμεν νὰ λάβωμεν, ἐπεὶ δὲ ἡ γνώσις τῆς ὑπαρξεως τῆς σωματίων δὲν ἐρείδεται, ἢ εἰς τὰς αἰθήσεις μας, καὶ ἀπὸ αὐτὰς ἡ ὑπαρξίς τῆς σωματίων δὲν συμπεριίνεται ἀναγκείως. Γινώσκοντες ποσάκις ὀνειρώττωντας δὲν μᾶς φαίνεται ὅτι βλέπομεν καὶ πιάνομεν μυρία πράγματα, τὰ ὅποια δὲν εἶναι παρὸν εἰς τὰς αἰθήσεις μας, καὶ ἴσως μήτε ἐσάθισαν ποτὲ εἰς τὸν κόσμον; καὶ ποῖος μᾶς βεβαιώνει ὅτι δὲν ὀνειρώττομεν παντινά, καὶ ἡ ὑπαρξίς τῆς σωματίων δὲν εἶναι μία ἀπάτη ἀπλῆς φαντασίας;

Ἐνας τέτοιος λόγος ἔκαμε βεβαιότατα μερικὸς νὰ

καταντίσθην εἰς τὸ νὰ ἀρνῶνται τὴν ὑπαρξίν τῆς σωμάτων· τὸ ὁποῖον ἐγὼ σοχαζομαι πῶς τὸ ἔκαμαν θεολογότερον ἀπὸ εἰς πνεῦμα φαντασίας καὶ ἀτοπίας, ὡς ἀπὸ ἐσωτερικῆς πληροφορίας· καὶ δὲν ἐξαιρῶ μίτη τὸν ἀξιότιμον Μπερκλάυ, ὁ ὁποῖος ἔκεινεν εὐλογον νὰ κάμῃ εἰς βιβλίον ἐπιταυτῆ ἐπαύω εἰς αὐτὴν τὴν ἀπόθεσιν· ὅτι τὴν αὐτὸς ποτὲ, ἢ κάποιος ἄλλος ἐπληροφορεῖτο ὅτι δὲν ὑφίσταται καμία σῶμα, δὲν ἤθελε σοχαδῆ ποτὲ μίτη νὰ ὀμιλήσῃ, μίτη νὰ γράψῃ ὡς ἐπὶ τῆς· ἐπειδὴ δὲ νὰ φωνῆ σύμφωνος ἑαυτῶ, ἔπαρετε νὰ εἶναι πληροφορημῆς καὶ ὅτι δὲν ὑφίστανται μίτη φωνητικὰ ὄργανα, μὲ τὰ ὁποῖα νὰ ὀμιλήσῃ, μίτη ἐργαλεῖα, μὲ τὰ ὁποῖα νὰ γράψῃ, καὶ νὰ ἐκθέσῃ τὰ νοήματά τε.

Λοιπὸν, μὲ ὅλον ὅπῃ δὲ τὴν ὑπαρξίν τῆς σωμάτων δὲν ἠμπορεῖν νὰ ἔχωμῃ τὴν μεταφυσικὴν βεβαιότητα, ἔχομῃ ὅμως ἀρκετὰς πείρας, δὲ νὰ ἀποκλείσωμῃ φυσικῶς κάθε ἀμφιβολίαν, καὶ νὰ ἐμπεδώσωμῃ τὴν βεβαιότητα ἐκείνῃ, ὅπῃ ἀνομάσθηκε μὲν φυσικῆ, εἶναι δὲ ποτὴ πλῆσιον εἰς τὴν μεταφυσικὴν.

Διὰ τί ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ δὲν αἰδανέται, ὅτι ἄλλο εἶναι νὰ φαντάζηται τὸν Ἡλίον, καὶ ἄλλο νὰ τὸν βλέπῃ, ἢ νὰ φαντάζηται τὸ πῦρ, ἢ νὰ τὸ πιωῖν. (1)

Καὶ

(1) Ἡ σαδερῶς, καὶ ἡ σωματικῆ, ὅπῃ ἔχον ἀπὸ ἀλλήλα τὰ ἐκτὸς ἡμῶν ἀντικείμενα, εἶναι οὐσαύτως μία μεγίστη ἀποδείξις τῆς ὑπαρξιοῦσιν. ,, τὰ ἀντικείμενα, λέγει ὁ Χὺμ (Treatise of human Nature Βιβλ. Α'. Μέρ. Δ'. Τμήμ. Β'.); εἰς τὰ ὁποῖα ἀποπέμωμῃ μίαν ὑπαρξίν ἐξω ἀπὸ ἡμῶν, ἔχον μίαν ἰδιαιτέραν σαδερῶτητα, ἢ ὁποῖα τὰ δὲν ἐλθεῖ ἀπὸ ἐκείνα, τῆς ὁποῖαν ἢ ὑπαρξίς ἤρταται μόνον ἀπὸ τὴν ἐδικὴν μῶν φαντασίαν. Ἐκεῖνα τὰ ὄρη, ἐκεῖνα αἱ οἰκίαι, ἐκεῖνα τὰ δένδρα, ὅπῃ εἶναι ἤδη ἀπὸ τὰς ὀφθαλμῶν μου, πάντοτε μοὶ ἐφάνησαν εἰς τὴν αὐτὴν τῆσιν· καὶ ὅπῃ τὰ χανῶ ἀπὸ τὴν ὄψιν μου, ἢ κλείωνται τῶν ὀφθαλμῶν, ἢ ἐρίφωπῆς ἀλλῶ, πάλιν ἐρχοῦνται ἐμαφῶσόν μου, χωρὶς καμμίαν ἀλλοίωσιν, ὅπῃ τὰ μεταβλέπω. Τὸ κρῆββατίμου, τὸ γερφικόν

Καὶ ἀίσιως τινὰς ἤθελε πισφύσῃ ὅτι τὸ νὰ φανταδῆ πὴν φωτίαν, ἢ νὰ τὴν πιάσῃ εἶναι εὐ καὶ τὸ αὐτὸ, ἄς τὴν φανταδῆ παρῶτον, ἢ ἔπειτα ἄς τὴν πιάσῃ· μάθημα συύτομον καὶ πιθωνόν, λέγει ὁ Λάκιος (Βιβλ. Δ'. Κεφ. ι. α.), τὸ ὁποῖον δίδυς θέλει ξεκαθαρίσῃ αὐτὴ ἢ φωτία εἶναι εὐα ὄν πραγματικόν, ἢ εὐα καθαρὸν παίγνιον τῆς φαντασίας.

Τὴν γνώσιν ὁμως τῆς ὑπάρξεως εὐὸς σώματος, δεὺ τὴν ὀποκτῆμῶν πάντοτε μὲ τὰς ἰδίας ἡμῶν αἰδήσεις, ἀλλὰ πότε τὴν παράγομῶν ὀπὸ τὴν ἀναλογίαν, καὶ πότε ὀπὸ τὴν μαρτυρίαν ἄλλων, καὶ τότε δεὺ ἡμπορεῖμῶν νὰ ἔχωμῶν, εἰμῆ ἡθικῶν βεβαιόπτει, ἢ ὁποία εἶναι πολλὰ κατωτέρα ὀπὸ τὴν φυσικῶν· ἐπειδὴ κανεὶς ποτὲ δεὺ θέλει εἶναι τόσον βέβαιος ὅτι εἶναι πῦρ εἰς εὐα τόπον, βλέπωντας καπνόν, ἢ ἀκρίων-

μεν φαπέζιον, τὰ βιβλία μὲ μοὶ παρασάιονται πάντοτε κατὰ τὸν αὐτὸν ζῦπον, ἢ δεὺ μεταβάλλοντα τελείως, ὀσὺν δεξοκπῶν ἢ ἀν κάμω τὰ νὰ τὰ θεωρῶ, ἢ νὰ τὰ ἀντιλαμβάνομαι. Τὸ ἴδιον ἀκίληδῆ ἢ δεξ ὀσὺν τὰς λοιπὰς προσβολὰς, ἢ ὁποῖων τὰ ἀντικείμενα ὑποδέονται, ὅτι ἔχον μίαν δεωτεικῶν ὑπάρξιν, ἢ δεὺ παρέρχονται ὀπὸ καμμίαν ἰδέαν καθάρως εἰσοστεικῶν ἄδου, ἢ ἰχυρῶν, ἐκσίαν, ἢ ἀκσίαν. Εἶναι ἀληθινόν ὅτι αὐτὴ ἢ σαθερότης ὀπιδέχεται ἐξαιρέσεις, δεξ τὶ τὰ σώματὰ πολλὰκις ἀλλάζον θέσιν ἢ ποιόσπαι, καὶ ὕτερῶν ὀπὸ μίαν μακρῶν ἀπυσίαν, ἢ δεξοκπῶν μόλις ἡμπορεῖ ἐπίσπαι νὰ ἀναγνωσεῖδῆν. Ὀμως ἢ εἰς αὐτὰς τὰς μεταβολὰς, δεξαρῶν μίαν κάποιαν σιωάφειαν, καὶ δεξάρπαι κανονικῶν παρὸς ἄλληλα, ἢ ὁπεία ἰχυροποεῖ πὴν ὑπολήψιν τῆς ὑπάρξεως τῶν. Ὀπὸταν μετὰ ἀπυσίαν μιᾶς ὄρας ἐπανεῖδω εἰς τὴν οἰκίσκονμῶν, πὴν φωτίαν δεὺ τὴν δεισκα πλέον εἰς πὴν αὐτῶν θέσιν, ὀπῶν πὴν ἀφῶσα, ὀμως εἶμαι σιωειδισμῶν εἰς ἄλλας πεεισάσεις νὰ βλέπω, ὅτι παρέρχεται εἰς ἴσον καιρὸν μίᾶ ἴσπ μεταβολὴ παρῶσα, ἢ ἀπῶσα, πλυσία, ἢ πόρρω. Αὐτὴ λοιπὸν ἢ σιωάφεια εἰς τὰς μεταβολὰς τῶν, εἶναι ὀμοίως μίᾶ ὀπιδείξις χαρκτηριστικῆ τῆς ὑπάρξεως ἢ δεξοτεικῶν ἀντικειμῶν, καθὰς ἢ σαθερόσπαι τῶν εἰς τὴν αὐτῶν εἰσίν.

ἀκάνοντες το ἄπο ἄλλον, καθὼς ἔταν τὸ βλέπει μὲ
τὰ ἴδμε ματία.

Μήτε εἶναι πάντοτε ἰκανὴ ἡ ἀναλογία καὶ ἡ μαρτυ-
ρεία τῶ ἄλλων νὰ παράξη ἡθικῶ βεβαιότητα· ἀλ-
λ' ὡς ὅπὶ τὸ πλείστον δὲν παρέχει, παρά ἀπλῶ πι-
θανότητα, ἢ ἀμφιβολίαν.

Διὰ νὰ παράξη ἡ ἀναλογία ἡθικῶ βεβαιότητα τῆς
ὑπάρξεως οὗτος ἀντικειμένου, πρέπει νὰ εἶναι βεβαιω-
μῶν, ὅτι τὸ ἀποτελεσμα, ἢ τὸ φαινόμενον, ὅπῃ χρη-
σιμίζει εἰς τεκμήριον, δὲν ἢμπορεῖ καὶ τὴς νόμης τῆς
φύσεως, εἰμὴ μόνον νὰ προσέλθῃ ἀπὸ τλῶ αἰτίαν ἐ-
κείνῳ, ἔμῃ μέσῃ τῆς ὁποίας συνάγεται ἡ ὑπαρξίς.
Βλέπωντας σαφύλια, εἶμαι βέβαιος ὅτι ὑπάρχει, ἢ
ὑπῆρξε ποτὲ τὸ κλῆμα, ὅπῃ τὰ ἔκαμε· βλέπωντας
τὴν ἠῶ (αὐγλῶ), εἶμαι βέβαιος, ὅτι ὀλίγον κάτῳ
ἀπὸ τὸν Οὐρίζοντα ὑπάρχει ὁ Ἡλιος· ἐπειδὴ καὶ τὴς
νόμης τῆς φύσεως ἰξόρω ὅτι τὰ σαφύλια δὲν γίνον-
ται ἀπὸ ἄλλο, παρά ἀπὸ κλῆμα, καὶ ἡ ἠῶς δὲν φαί-
νεται, παρά ἀφ' ἔ πλησιάζει ὁ Ἡλιος εἰς τὸν Οὐρί-
ζοντα. Οὔποταν ὁμοῦς ἐκεῖνος ὁ παλαιὸς Φιλόσοφος,
ἐρριμῶν ἀπὸ τὸ κύμα τῆς θαλάσσης εἰς μίαν ἀκ-
τλῶ, βλέπωντας ἐκεῖ κεχαραγμῶνα χήματα γεωμε-
τεικά, ἐχάρηκε συμπεραίνωντας ὅτι ἐκεῖ ἐκατοικῶ-
σαν Γεωμέτραι, ἢμπορῶσε νὰ τὸ συμπεραῖνῃ τῆτο μὲ
μεγάλῳ πιθανότητα, ὅχι ὁμοῦς νὰ λάβῃ καὶ ἡθικῶ
βεβαιότητα· ἐπειδὴ χήματα γεωμετεικά ἢμπορῶν νὰ
γραφῶν καὶ ἀπὸ οὐα, ὅπῃ δὲν ἰξόρει τὴν γεωμετείαν,
ἢμπορῶν ἀκόμι νὰ γρηνηδῶν καὶ ἀπὸ τύχης.

Οὔμοῖως καὶ ἡ μαρτυρεία τῶ ἄλλων ἔμῃ νὰ ἢμπορέ-
σῃ νὰ παρῶξῃ μίαν ἡθικῶ βεβαιότητα, πρέπει νὰ
δειχθῇ ἡθικῶς ἀδιώατον, ὅτι ἐκεῖνοι εἶναι ἢπατημέ-
νοι ἐπάνῳ εἰς τλῶ ὑπαρξίαν ἐκείνῃ, ὅπῃ μᾶς ἀναφέ-
ρην, ἢ ὅτι θέλῶν νὰ ἀπατήσῶν ἡμᾶς (1).

Ὅτι

(1) Ἡ πίσις, ἢ τὸ ἔργον τῆ πισδέιν δὲν εἶναι ἄλλο, κατὰ τὸν

Ὅτι ὑπάρχει τὸ Βυζάντιον, καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια, καθύστερον φέλει τὸ κρατῆσαι διὰ βέβαιον, μὲ ὅλον ὅπῃ δὲν ἴδον αὐταῖς τὰς πόλεις· ἐπειδὴ ἡ ἀφήγησις τῆς ὑπάρξεώς τας ἐβεβαιώθη διὰ τὸς πολλὰς, καὶ τὸσον ὁμοφώνως, ὅπῃ εἶναι ἠθικῶς ἀδιώατον νὰ ἠπατήθησαν αὐτοὶ ὅλοι, ἢ νὰ ἠνώδησαν διὰ νὰ μᾶς ἀπατήσων. Ὅτι ὅμως εἰς τὴν μεσημβρινῶν Ἀμερικῶν ὑφίσταται εὐα γῆρος γιγάντων (1), δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὸ ἔχωμεν διὰ βέβαιον, μὲ ὅλον ὅπῃ μερικοὶ φεμῆται τὸ διηγῆθαι, ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι ὀλίγοι, καὶ πὰ λόγιά τας ἀσύμφωνα. Ὅτι δὲ ἡ μαρτυρία τῶν ἄλλων εἶναι ἐπιδεκτικὴ πίσεως καὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, ὅ ἔστι ποῖα φερατότερον, καὶ ποῖα ὀλιγώτερον, φελομεν ὁμιλήσει εἰς τὸ ἀκόλουθον Τμήμα πλατύτερον.

A P.

Σχῆμ. (Treatise of human Nature Βιβλ. Α'. Μέρ. Γ'. Τμήμα 2'.) παρὰ ἡ τὸσον ζωρὰ ἀντίληψις μιᾶς ἰδέας, ὅπῃ φεῖται μὲ μίαν ἀμέσον προσβολῶν· ὅπῃ φέλει νὰ εἴπῃ μὲ ἄλλας λέξεσι, ὅτι τὸσον φερατότεραν πῖσιν ἀπονέμεμεν εἰς εὐα γῆρομῶν, ὅσον ζωρῶτερα τὸ ἀντιλαμβανόμεθα· εἰς ἔσπεν ὅπῃ μᾶς φαίνεται νὰ τὸ βλέπωμεν μὲ τὰ ἴδια μας μάτια. Ὅ ἔστι καὶ εἰς αὐτῆσιν καὶ δὲν ὀλιγῶν τῆς πίσεως συμβαλλεν πολλὰ ἡ φαντασία, τὰ πάθη, ὁ θαυμασμός, ἡ ὁμοίότης μὲ ἄλλα γῆρομῶν γνωσῶν, καὶ ἐν γῆρι ὅλα ἐκείνα, ὅπῃ συντελεθῶν εἰς τὸ νὰ μᾶς κάμνεν νὰ ἀντιληφθῶμεν μίαν ἰδέαν ζωρῶτεραν. Ὅμως ὅσον δὲν ὀλιγώτερον εἶναι αὐτὰ αἰ ἀπάται, τὸσον φερατότερον φερεται νὰ προσέχωμεν διὰ αὐτῶν, καὶ νὰ μὴν παραδέχομεθα ὡς βέβαιον κανεὶν γῆρομῶν, εἰ μὴ καὶ ὅσον ἠθέλει ἔχει τῆς ἀνω εἰρημῶν συνδῆκας, ὅπερ εἶσιν, ὅπῃ τὸν δὲν γένηται ἠθικῶς ἀδιώατον, ὅτι εἶναι ἠπατημένοι, ἢ φελεν νὰ ἀπατήσων ἡμᾶς ἐκείνοι; ὅπῃ τὸ διηγῆται.

(1) Αὐτοὶ εἶναι ἐκείνοι, ὅπῃ ὀνομάζονται Παταγόνοι, κάτοικοι εἰς Μαγελανικῆς Γῆς, εἰς τῶν ὀπίσθων ἀποδίδεν μερικοὶ εὐδὲκα πῶδων ἕψος.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ βαθμῶν πιθανότητος ὡς πρὸς τὴν ὑπαρξίν ἢ πρὸς πράγματα.

Εκεῖ, ὅπῃ λείπει βεβαιότης καὶ μεταφυσικὴ καὶ φυσικὴ καὶ ἠθικὴ πρὸς τὴν ὑπαρξίν εἰς τὸ παράγματος, δεῖ μὲν ἄλλο, ἢ πρὸς πιθανότης, ἢ ἀμφιβολία, ἢ ἀγνοία.

Ἡ ἀγνοία συνίσταται εἰς ἔλλειψιν ἢ ἰδεῶν, ἢ γνωρισμάτων τῆς συμφωνίας, ἢ διαφορίας των. Ἀγνοῶ ὡς ὑπάρχεν εἰς τὸν ἠλιον ζῶα, ἐπειδὴ δεῖ ἔχω ἰδεῶν κἀνεὸς ζῶα, ὅπῃ νὰ ἤμπορῃ νὰ ὑφίσταται εἰς εἷα δρασιμώτατον πῦρ. Ἀγνοῶ τί λογῆς ζῶα εἶναι ὑποκάτω εἰς τὸς Πόλους, ἐπειδὴ ἀγκαλὰ ἤμπορῶν νὰ ὑπάρχεν, δεῖ ἔχω μὲν ὅλον τῆτο τεκμήρια τῆς ὑπαρξέως των.

Ἡ πιθανότης καὶ ἡ ἀμφιβολία τίθενται ἀναμεταξύ εἰς τὴν ἀγνοίαν καὶ τὴν βεβαιότητα, καὶ ἐπέχεν περιωρότερον, ἢ ὀλιγώτερον μέρος αὐτῶ τῷ διαφορήματος, ὅπῃ εἶναι μεταξύ εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην.

Τὰ θεμέλια τῆς πιθανότητος εἶναι τὰ ἰδεῶ τῆς ἠθικῆς βεβαιότητος, τῶν ἔστιν ἡ ἀναλογία καὶ ἡ μαρτυρία τῶν ἄλλων, καὶ ὅσω περιωρότερον πλησιάζει εἰς τὴν ἠθικὴν βεβαιότητα, τὸσω μεγαλιτέρα εἶναι ἡ πιθανότης.

Ἀλλὰ δεῖ νὰ λογαριάσῃ τινὰς τὴν πιθανότητα, πρέπει νὰ θεωρήσῃ δύο παράγματα, τῶν ἔστι τὸν ἀειθμὸν ἢ τὸ δείγματων, καὶ τὸ βάρος αὐτῶ.

Α'. Ὡς μὲν πρὸς τὸν ἀειθμὸν· ἀπίσως ἔχω εἷα μόνον ἀδειγμα ὅτι εἷα τῆδε ἀποτέλεσμα προῆλθον ἀπὸ μίαν τῆδε αἰτίαν, ξυναβλέπωντας εἷα ἀπὸτέλεσμα παρόμοιον, θέλω ἔχει εἷα μόνον βαθμὸν πιθανότητος, ὅτι ὑφίσταται μία τοιαύτη αἰτία. Ἄν τὰ ἀδειγματα εἶναι δύο, οἱ βαθμοὶ τῆς πιθανότητος

τιτος

πιτος θέλνν είναι δύο, κ' αὐτὰ ἀξιοδείγματα δέκα, κ' οἱ βαθμοὶ θέλνν είναι δέκα. Ἀνίσως ἔπειτα τὰ ἀξιοδείγματα εἶναι πολλότατα, κ' ὅλα πάντοτε βέβαια κ' ὁμοειδῆ, εἰς ἕξοπον ὅτ' ἐνὰ λόγον νὰ συμπεραίνω, ὅτι εἴα τέτοιον ἀποτέλεσμα γινῆται πάντοτε ἀπὸ μίαν τέτιαν αἰτίαν, τότε ἀπὸ τὴν ὑπαρξιν τῆ ἀποτέλεματος, θέλω ἠμπορέσει νὰ συνάξω κ' τὴν ὑπαρξιν τῆς αἰτίας.

Τέτο ἠμπορῶ νὰ τὸ κάμω ὁπόταν τὰ ἀξιοδείγματα εἶναι βέβαια κ' ὁμοειδῆ. Ἀνίσως ὅμως εἶναι κ' ἐναντία, καθ' εἰς ἀπὸ αὐτὰ ὀλιγοςδύει εἴα βαθμὸν τὴν πιθανότητα. Ἀνίσως ἴδον δέκα φοραῖς, ὅτι εἴα τέτοιον ἀποτέλεσμα προῆλθεν ἀπὸ μίαν τέτιαν αἰτίαν, κ' δύο φοραῖς ὅτι προῆλθεν ἀπὸ ἄλλας ἀνομοίους, ἡ πιθανότης δὲν ἔχει πλέον ἀξία ὡς β' βαθμῆς. Ἄν τὰ πρῶτα ἀξιοδείγματα εἶναι ὀκτώ, κ' τὰ ἄλλα τέσσαρα, μὲν τέσσαρες βαθμοὶ πιθανότητος. Ἀνίσως τὰ ἀξιοδείγματα εἶναι ἕξ εἰς κάθε μέρος, σηκώνεται κάθε πιθανότης κ' εἴα τὸ εἴα μέρος κ' εἴα τὸ ἄλλο, κ' δὲν μῦει ἄλλο, ἀξία ἡ μόνη ἀμφιβολία.

Τὸ ἴδιον λέγομεν κ' εἴα τὴν μαρτυρίαν τῆς ἄλλων. Ἀνίσως εἴας μόνος ἠθελε μοὶ μαρτυρήσῃ (διηγηθῆ) τὴν ὑπαρξιν εἰδὸς πράγματος, τὸ πρᾶγμα ἔχει εἴα μόνον βαθμὸν πιθανότητος, εἴα νὰ τὸ πισόσω ὡς ἀληθινόν. Οἱ δύο μάρτυρες ἔχον δύο βαθμῆς, κ' ἐφεξῆς ὁμοίως, ἐν ὅσω εἶναι σύμφωνοι εἶδ' κ' εἶναι ἐναντίοι, καθ' εἰς ἀπὸ αὐτῆς ἀφαιρεῖ εἴα βαθμὸν πιθανότητος, ἕως ὅτ' ἐφθαίνοντας ὁ ἀειδμὸς νὰ γῆν ἴσος κ' εἰς τὰ δύο μέρη, δὲν μᾶς μῦει ἄλλο, ἀξία ἡ ἀμφιβολία.

Β'. Τὸ δὲ βάρος τῆς κάθε σημείῳ ἡ γνωρίσματος κάμνει συχνάκις ὅτ' εἴας ὀλιγότερος ἀειδμὸς γνωρίσματος νὰ ἰσοδυναμῆ με εἴα μεγαλύτερον, κ' νὰ τὸν ὑπερβαίνῃ μάλισα. Ἀνίσως εἰς δέκα φοραῖς, ὅτ' ἐπερατήρησα εἴα ὁποιοῦδήποτε φαινόμενον, τὰς

τέσσερας τὸ ἴδον καθαρῶς νὰ προσέλθῃ ὑπὸ μίαν τὰδε αἰτίαν, καὶ τὰς ἕξ μοι ἐφάνηκε, σκοτεινῶς ὅμως, ὅτι προήλθον ὑπὸ μίαν ἄλλω, τὰ τέσσερα πρῶτα ἀφ' αὐτῶν ὑπερτέρων τὰ ἐναντία ἕξ. Παρομοίως ἀίσως μοι βεβαιόων τὴν ὑπαρξίν σὺς πράγματος τέσσερες ἀνθρώποι δόκιμοι, σοφοί, συνειδησιμῶσι νὰ ἀφωτισθῶν τὰ πράγματα προσεκτικῶς, καὶ νὰ τὰ διηγῶνται καθὼς τὰ ἐπαπατήρηται, καὶ μοι τὴν ἀρετῶντα ἕξ ὅχι τόσο δόκιμοι, ἢ σοφοί, ἢ ἀληθινοί, ὁ μικρότερος ἀειδμὸς ὑπερτικῶ τὸν μεγαλύτερον.

Αὐτὰ φθάνων ὡς πρὸς τὰ θεμέλια καὶ τὰς βάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐρείδεται ἡ βεβαιότης, ἢ ἡ πιθανότης τῆς ὑπάρξεως τῶν πραγμάτων.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ βαθμῶν βεβαιότητος ἔπι πιθανότητος ὡς πρὸς τὰς ποιότητας τῶν πραγμάτων.

Εἰς τὰ ἴδια θεμέλια, ὅπῃ ἐρείδεται ἡ βεβαιότης καὶ ἡ πιθανότης τῆς ὑπάρξεως σὺς ὅποιονδήποτε πράγματος, ἐρείδεται καὶ ἡ βεβαιότης καὶ ἡ πιθανότης τῶν ποιότητων τῶν.

Ἀρχινῶντας λοιπὸν ὑπὸ τὴν ἰδίαν μας ψυχῶν, τῶ ὅτι αὐτὴ ἔχει τὴν δυνάμιν τῶ αἰδανέσθαι, τῶ σκέπτεσθαι, τῶ μὲνῆσθαι, τῶ βελέσθαι, καὶ τῶ ἐνεργεῖν καθ' ὅλας τὰς ἐργασίας, ὅπῃ κρέμονται ὑπὸ τὰς εἰρημίας δυνάμεις, ἔχομεν γνῶσιν ἀμεσον, εἰς τὴν ἐσωτερικῶν αἰθῶσιν, καὶ βεβαιότητα ἀπόλυτον καὶ μεταφυσικῶν. Τῶ ὅτι ὁμοίως ἔχει ιδιότητα ἐσιῶδη τὸ νὰ εἶναι ἀπλὴ καὶ ἀφθαρτος, δὲν ἔχομεν τὴν ἀμεσον, ἢ ἐποπτικῶν γνῶσιν, ἔχομεν ὁμοίως τὴν ἀποδεικτικῶν, ἢ ὁποία εἶναι παρομοίως βεβαία, ἐπειδὴ ἐρείδεται εἰς τὴν

τῷ ἀρχῷ τῆς ἀντιφάσεως, ὡς αὐ' ὅπῃ δείχεται ἀπολύτως ἀδιώτατον, καθὼς θέλωμεν ἰδῆ εἰς τῷ ψυχολογίῳ, μία εἰσία σωΐθειας, καὶ ἔξ τῆτο φθαρτῆ, νὰ ἔχη τῷ δυνάμιν τῆ νοεῖν.

Ὅτι αἱ εἰρημῶσι δυνάμεις ὑπάρχεν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, δὲν ἔχομεν, εἰμὴ τὴν εἰς ἀναλογίας ἡθικῶν βεβαιότητα.

Ἡ αὐτὴ ἀναλογία μᾶς κάμνει νὰ πισδῶμεν ὅτι αἱ ἔχουσι δυνάμεις, ἀγκαλὰ πολλὰ κατώτεραι, ὑπάρχεν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἄλλων ζώων.

Εἰς τὸν Θεὸν ἀνακαλύπτουμεν ἔξ τῆς ὑποδείξεως μὲ μεταφυσικῶν βεβαιότητα, καθὼς θέλωμεν ἰδῆ εἰς τὸν ἀρμόδιον τόπον τε, τὰς ιδιότητες τῆς εὐσότητος, αἰδιότητος, παντοδυναμίας, πωσοφίας, ἀπειρότητας, ἀγαθότητος, δικαιοσύνης, φρονοίας, τελειότητος, τῆ ἀτελειότητος, καὶ ἄλλων πολλῶν.

Εἰς τὰς Ἀγγέλους δὲν ἀνακαλύπτουμεν ἀφ' ἑαυτῆ μας ἄλλῶν ιδιότητα, ὡς ἐκεῖνο, ὅπῃ ἔχομεν ὑπὸ τὴν ἱερῶν Ἀποκαλύψιν, καὶ ἡ βεβαιότης τῆς, ὅπῃ εἰς αὐτὰς μὲ τῆτο τὸ μέσον γνωρίζουμεν, ἐρείδεται εἰς τὸ ἀσφαλτον τῆ Θεῶν τῆ ὅτι δηλαδὴ εἶναι πνδύματα καθάρᾳ, ἀσώματι, νοεράτεροι, τελειότεροι, καὶ μακαριώτεροι ὑπὸ ἡμᾶς, κ. τ. λ.

Τὰς ποιότητας τῶν σωμάτων τὰς γνωρίζουμεν μὲ φυσικῶν βεβαιότητα, ὅπότεν κάμνεν πραγματικῶς προσβολῶν ἐπάνω εἰς τὰ αἰσθητήριά μας, καὶ ὅπότεν τὸ αἶσθημα καὶ ἡ ἀντίληψίς τας εἶναι σαφῆς καὶ ἁκεχυμένη.

Εἰς τῆτο ὅμως ζητεῖται νὰ εἶναι αἱ αἰσθήσεις καλὰ διαπερημῶσι, καὶ εἰς ἔξῃ τὸ πρέπον ὡς πρὸς τὰ ἀντικείμενα· ἐπειδὴ εἴνας ἰατρικός, ὁ ὁποῖος ἔξ ἐλάττωμα τῶν ὀφθαλμῶν τε βλέπει ὅλα τὰ πράγματα κίττεινα, καὶ εἴνας πυρέσων (θερμασμός), ὁ ὁποῖος ἔξ τὴν χολῶν, ὅπῃ εἶναι ἁκεχυμένη ἐπάνω εἰς τῷ γλώσσῳν τε, αἰσθάνεται πικρὰ ὅλα τὰ πράγματα, θέλνεν κάμη ἐσφαλμῶν κείσιν, ἀφ' ἑλθῆσεν
νὰ

να κείναι, ὅτι κάθε σπῆγμα ἀληθινὰ εἶναι κίτρινον, καὶ πικρὸν. Κακῶς κείσιν θελομένῳ κάμη καὶ ἡμεῖς, αἰσῶς εἰς εἷα φῶς ἀμυδρὸν, ἢ εἰς ἄξιωμα μακρυνότατον βλέπωντας τὰ βενὰ τεφροειδῆ, ἢ ὑπογάλαζα, κείνωμεν ὅτι ἀληθινὰ εἶναι τοιαῦτα.

Διὰ τὰς ποιότητας, ὅπῃ δὲν κάμην πραγματικῶς προσβολῶν ἐπαύω εἰς τὰς αἰδησεις μας, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ κείνωμεν, ὡς εἰς μέτρα τῆς ἀναλογίας, ἢ τῆς μαρτυρίας τῶν ἄλλων.

Ἡ ἀναλογία εἶναι, ὅπῃ εἰς τὸ τοῦτο διόρθωσει τὰς περαιοτέρας κρίσεις μας, καὶ αἰσῶς δὲν εἶχαμεν αὐτὸν τὸν ἀδηγόν, δὲν ἠθέλωμεν πολήσῃ σχεδὸν νὰ μεταχειρισθῶμεν κανεὶν ἄσῳμα. Αἰσῶς ἠθέλα νὰ λάβω τὴν φυσικὴν βεβαιότητα τῶν ἀφελίμων, ἢ βλαβερῶν ποιότητων εἰς φαιγνῆ, ἢ ποτῆ, πρὸ τῆ νὰ τὴ δοκιμάσω, ἠθέλα ἀποθανῆ ἀπὸ τὴν πείναν, καὶ δίψαν, ἐπειδὴ αὐτῶ τὴν βεβαιότητα δὲν ἠμπορῶ νὰ τὴν λάβω, ὡς εἰς τὰ δοκιμάσω. Παρομοίως ποτῆ δὲν ἠθέλα κινηθῆ εἰς ἄπῳμα ἀπὸ τὸν τόπον μα, αἰσῶς πρὸ τῆ νὰ μεταποτίσω εἰς ἄλλον, ἠθέλα νὰ λάβω τὴν φυσικὴν βεβαιότητα τῆ, ὅτι καὶ αὐτὸς ἠμποροῦσε νὰ μὲ βασάξῃ. Ἡ ἀναλογία ὅμως ἀναπληροῖ τὸ τοῦτο, καὶ αὐτῶ πάλιν εἰς πολλὰ μέρη τὴν ἀναπληροῖ ἢ μαρτυρία τῶν ἄλλων. Ὅθεν τὰ σώματα τὰ μεταχειριζόμεθα μὲ φειοτέραν, ἢ ὀλιγοτέραν βεβαιότητα, ἢ πιθανότητα, καὶ τὰ φειοτέρων, ἢ ὀλιγοτέρων βέβαια, ἢ πιθανὰ σημεῖα τῶν ποιότητων τες, ὅπῃ μας δίδει ἡ ἀναλογία, καὶ ἡ μαρτυρία τῶν ἄλλων.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ τῶν βαθμῶν τῆς βεβαιότητος καὶ πιθανότητος, ὡς πρὸς τὰς ἀναφoράς.

Επὶ εἶδη ἀναφορῶν κυρίως διατίθενται. α'. τῆς ταυτότητος, ἢ ἐτερότητος. β'. τῆς ὁμοιότητος, ἢ ἀνομοιότητος. γ'. τῆς πλησίον, ἢ τῆς πόρρω, καὶ τόπον καὶ χρόνον. δ'. τῆς ποσότητος τῆς μεγέθους, ἢ τῆς ἐκτάσεως, ἢ τῆς ἀριθμῆ. ε'. τῆς συγγενείας, ἢ ἐναντιότητος. ς'. τῆς αἰτίας, ἢ αἰτιατῆ. ζ'. τῆς υποχρέωσης, ἢ ἐξαρτίσεως.

Ὅλα ὅμως ἠμποροῦν νὰ ἀναχθῶν εἰς τρεῖς κλάσεις ἡλικιωτέρας, τὰ εἶναι εἰς τὴν ὁμοιότητα, ἢ ἀποία ἀελαμβάνει καὶ τὴν ταυτότητα· εἰς τὴν συνύπαρξιν, ἢ ἀποία ἀελαμβάνει τὸν τόπον, τὸν χρόνον, καὶ τὸ ποσόν· καὶ εἰς τὴν ἐξάρτησιν, ἢ ἀποία ἀελαμβάνει τὸ αἶτιον καὶ τὸ αἰτιατόν, τὴν συγγένειαν, ἢ ἐναντιότητα, καὶ τὴν υποχρέωσιν.

Περὶ ὅλων τῶν ἰδεῶν, καὶ ἐννοιῶν, ὅπως ἀνήκουν εἰς αὐτὰς τὰς διαφορὰς ἀναφορῶν, θέλομεν ὁμιλήσει πληρέστερα εἰς τὸ μέρος τῆς Μεταφυσικῆς, ὅπως ὀνομαζέται Ὀντολογία.

Εἰς τὸ παρὸν δὲν θέλομεν κάμει ἄλλὰ μίαν ἐπιπόλαιον σημείωσιν τῶν διαφορῶν βαθμῶν τῆς βεβαιότητος, ἢ πιθανότητος, ὅπως ἠμποροῦμεν νὰ λάβωμεν ἀε αὐτάς.

Περὶ εὐότητος, ἢ πολλαπλότητος, ὁμοιότητος, ἢ ἀνομοιότητος, ἔπει τῆ ἀναφορῶν τῶ αἰτίῃ, ἢ αἰτιατῆ, τῆς συγγενείας, ἢ ἐναντιότητος.

Τῆς πολλαπλότητος τῆς ὁμοζώνων αἰδημάτων μας ἔχωμεν μεταφυσικῶς βεβαιότητα, ὁπόταν ἔχωμεν συνείδησιν εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν πολλῶν αἰδημάτων ἑτεροκεκεμημένων· ἢ συνείδησις ὅμως εἰς μόνον αἰδήματος δὲν μᾶς βεβαιώνει καὶ ὅτι εἶναι ἀπλὴν καὶ μόνον. Ἐἴνα χειρόβολον, φέρει εἰπεῖν, ἀνθέων, κατ' ἀρχὰς δὲν μᾶς προξενεῖ, ἀλλὰ τὸ σὺνθετον αἶδημα μίας μόνης ὁσμῆς, μὴ ὅλον ὅπερ εἴμεθα βέβαιοι φυσικῶς, ὅτι αἱ προσβολαὶ εἶναι πολλαί· ἔλα τί πολλὰς τῶντι ἑτεροκεκεμημένως τὰς δόσεις κομῆ μὴ ταῦτα, ἀίσιως, ἀφ' ἧ ὀσφρανθῶμεν ξεχωριστὰ τὸ τελευτάφυλλον, τὸ γαρύφαλλον, τὴν βιόλαν, τὸν νάρκισσον, γυρίσωμεν νὰ μυριεῖμεν ὅλον τὸ χειρόβολον. Παραμοίως εἰς εἴνα ἡχρον, ὁ ὁποῖος εἰς τὰ κοινὰ ὡς προξενεῖ μόνον εἴνα αἶδημα, τὰ γυμνασμεύα καὶ ἔμπειρα αἰδανόνται, καθὼς εἴπαμεν (Τμήμ. Β'. Κεφ. Β'. Ἀ'ρθ. Β'. Σελ. 46.), πολλὰς ἡχας ἑτεροκεκεμημένας καὶ ὁμοζώνους· καὶ ἐν ἡρεῖ τὰ αἰδήματα, ὅπερ ἡμεῖς σοχαζόμεθα ὡς ἀπλῆτερα, φύσει εἶναι ὅλα σὺνθετα, ὡς εἴρηται ἐκεῖ.

Τῆς μοναπλότητος, ἢ πολλαπλότητος τῆς ἑξωτερικῶν ἀντικειμένων, καθὼς καὶ τῆς ὁμοιότητος, ἢ ἀνομοιότητος, καὶ τῆς κατ' αὐτὰ ἀναφορῶν τῶ αἰτίῃ, ἢ αἰτιατῆ, καὶ τῆς συγγενείας, ἢ ἐναντιότητος, ὅπερ οἱ Φυσικοὶ ὀνομάζον ἐλξιν καὶ ἄθησιν, θελοῦμεν ἔχει τὴν φυσικῶς βεβαιότητα πάντοτε, ὁπόταν μὲ αἰδήσεις συμφώνως καὶ καλὰ ἑτεροκεκεμημένας, λαμβανόμεν αἰδήματα
καὶ

ἢ ἀντιλήψεις σαφεῖς καὶ ἁκεκραιμύνας. Ὅπότεν ὅμως τὰ αἰδήματα, ἢ αἰ ἀντιλήψεις δευ' ἤθελαν εἶναι ἀρκετὰ σαφεῖς καὶ ἁκεκραιμύναι, ἢ ὅπότεν αἰ αἰδήσεις δευ' εἶναι ἀρκετὰ σύμφωνοι καὶ καλά ἁτε-
 ρειμύναι, ἢ ὅπότεν ἀκολαθῆναι νὰ κρινώμεν δευ' αὐτὰς
 πὰς ἀναφοράς, ὅχι μὲ πραγματικὰς ἐδικὰς μᾶς ἀντι-
 λήψεις ἢ αἰδήματα, ἀλλὰ μὲ ἀναλογίαν, ἢ μαρτυ-
 ρίαν ἄλλων, τότε ἀντὶ τῆς φυσικῆς βεβαιότητος, δέ-
 λοιμὸν ἔχη τὴν ἠθικὴν βεβαιότητα, ἢ τὴν πιθανότη-
 τα, ἢ τὴν ἀμφιβολίαν, καὶ τὸν μεγαλῆτερον, ἢ μι-
 κρότερον ἀειθμόν, καὶ τὸ βάρος τῆς σημείων, ἐπεὶ
 δέλεον μᾶς παρρησιασθῆναι.

§. Β'.

Περὶ Ταυτότητος.

Η ταυτότης εἶδος ἀντικειμῆος, ἢ μιᾶς ποιότητος, πᾶσατετηρημένης εἰς ἁεφόρου καιρὸς, δευ' ἠμπορεῖ πο-
 τε νὰ γνωσιθῆ, πᾶσα δευ' μέσα τῆς ἠθικῆς βεβαιό-
 τητος. Αὐτὴν τὴν ταυτότητα τὴν συμπεραίνομεν δευ'
 τὴν ὁμοιότητα τῶ πωρῶν αἰδήματος, ἢ ἀντιλήψεως
 μὲ τὸ εἰς τὴν μνήμην ἀνακαλέμενον αἶδημα, ἢ ἀν-
 τίληψιν. Λοιπὸν ὁ μόνος νόμος τῆς ἀναλογίας μᾶς
 βεβαιόνη, ὅτι αἰδήματα ἢ ἀντιλήψεις ὅμοια πορεύ-
 χονται δευ' αἰτίας ὁμοίας· καὶ μ' ὅλον τῆτο ἄλλῳ
 βεβαιότητα δευ' ἠμπορεῖμεν νὰ λάβωμεν τῆτα, πᾶσα
 πὴν ἠθικῶν. Μήτε αὐτὴν δευ' ἠμπορεῖμεν πᾶντοτε νὰ
 τὴν λάβωμεν, μ' ὅλον ἐπεὶ τὰ παρόντα αἰδήματα ἢ
 ἀντιλήψεις μᾶς φαίνονται καὶ πᾶντα ὅμοια μὲ τὰ ἀ-
 περασμῆνα. Ποῖος τὸ βεβαιόνη ὅτι ἡ μνήμη ἀνακαλεῖ
 τὰ αἰδήματα καὶ πὰς ἀντιλήψεις ἀκριβῶς μὲ τὸν ἰ-
 διον ἔσπόν, μὲ τὸν ὁποῖον τὰ ἐδοκιμάσαμεν; Ἀλλὰ
 καὶ ἀπ' ἠτον τῆτο, ποῖος μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι τὸ πα-
 ρὸν ἀντικείμενον δευ' εἶναι καὶ τύχῳ παρόμοιον μὲ

τὸ ἀπερασμῆρον, ὄχι ὁμῶς τὸ αὐτό; Ἡ γνώμη τῆ Λεϊβνιτίας, ὅτι δὲν ἤμπορῶν νὰ εἶναι δύο πράγματα ἐντελῶς ὅμοια, ἐπειδὴ ἤθελεν εἶναι δυσῆξετα, καὶ δὲν ἤθελεν εἶναι ἀποχρῶν λόγος, ὅτι ἦτον δύο μάλ-
λον, (ὡδὲ εἴα μόνον, εἶναι μία γνώμη παντὶ ἰδιό-
τροπος· ἐπειδὴ καὶ ἀίσιως περὶ ἡ ἐντελής ὁμοίότης,
ἤμπορῶν νὰ εἶναι δυσῆξετα, αὐ ὄχι ἀπὸ ἄλλο, τῆ-
λάχιζον ἀπὸ τὸν ἐξέφορον τύπον, ὅπῃ ἤθελεν κατέ-
χη. Ὅσον δὲ εἴα τὸν ἀποχρῶντα λόγον τῆς ὑπάρ-
ξεώς τῆς, ἐπειδὴ αὐτὸς κρέματα ἀπὸ τῆς ἐλευθέρας
βέλησις τῆς ὑπερτάτης Δημιουργῆ, ποῖος ἀπὸ ἡμᾶς ἤμ-
πορεῖ νὰ διηχεύηται πῶς ὁ Θεὸς εἶχε ὡς ἰσώτε-
ρον λόγον νὰ κάμη ὅλα τὰ πράγματα ἀνόμοια, πα-
ρὰ νὰ κάμη δύο, ἢ ἑκατὸν, ἢ χίλια καὶ παντὰ ὅ-
μοια εἴα μὲ τὸ ἄλλο;

Διὰ νὰ λάβη λοιπὸν τινὰς τῆς ἠδικῆς βεβαιότη-
τα ὡς πρὸς τῆς ταυτότητα εἰδὸς ἀντικειμένης, εἶναι ἀ-
ναγκαῖον νὰ γνωριθῆ εἰς αὐτὸ καμμία ποιότης ἰδιαι-
τήτη αὐτῆ μόνῃ, καὶ ὄχι κοινῇ εἰς ἄλλα. Διὰ εἴα
ἀντικείμενον ὑπερμεγέθους ὄγκου, θέλει εἶναι ἀρκετῆ
ἢ ἀπλῆ ταυτότης τῆς τύπου. Ὅτι τὰ βενα, ὅπῃ βλέ-
πω σήμερον, εἶναι ἐκεῖνα τὰ ἴδια, ὅπῃ εἰς τὸν αὐ-
τὸν τόπον ἴδον χθές, ἢ τὸν ἀπερασμῆρον χρόνον, ἢ
ἀπ' ἐδῶ καὶ δέκα χρόνης, δὲν ἤμπορῶν νὰ ἀμφιβάλω,
αἰσίως δὲν βεβαιώθῃ, ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸν ἢ
κολέθησε καμμία μεταβολὴ ἐξαισία· ἐπειδὴ τὰ βε-
να δὲν ἔχεν φύσιν νὰ ἀλλάζεν θέσιν. Τὸ ἴδιον εἶ-
ναι καὶ εἴα τὰ ἀπίτια, χωράφια, καὶ ἄλλα πράγματα
ἀκίνητα, καὶ μόνοντα εἰς εἴα τόπον διωρισμῆρον.

Ὅσον εἴα τῆς ἀνθρώπου, ἔξω ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸν
χηματισμὸν τῆς σώματος, θέλεν βεβαιώσει ὡς ἰσώτε-
ρον εἴα τῆς ταυτότητας τῆς τῶς ὡς ἰσώτερον τῆς ζωῆς
τῆς, καὶ τῆς ἐπιτηδωμάτων τῆς, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἠδικῶς
ἀδιώτατον δύο πρόσωπα νὰ ἔχεν τὴν αὐτῆς μορφῆς,
τὰ αὐτὰ φρονήματα, καὶ τὴν αὐτῆς ἡγεδοχίαν τῆς βίης,
καὶ τῆς ἐπιτηδωμάτων. Καὶ αἰσίως προσεδή ἢ μνημῆν

τῶ χρόνῳ καὶ τῷ τόπῳ, καθ' ὃν τὸ ταῦδε, ἢ ταῦδε ἐπικη-
 δόμα ἐπαρέχθη ἄπο τὸν ταῦδε, ἢ βεβαιώσις τῆς ταυ-
 τότητος θέλει ἔχει ἀκόμι φελοπότερα, μετὰ τὸν εἶ-
 ναι φυσικῶς ἀδιώτων εἶνα καὶ τὸ αὐτὸ ἐπιπλάσμα,
 εἰς εἶνα καὶ τὸν αὐτὸν καὶ ἀδιαίρετον τόπον, εἰς τὸν ἴ-
 διον χρόνον νὰ παραχθῆ ἄπο ἄλλον.

Ὅσον δὲ εἴη τὰ ἄλλα παράγματα, οἱ ἰδιοὶ χα-
 ρακτῆρες, ὅπως ἡμπορῶν νὰ τὰ διασεύων, εἶναι πολ-
 λοὶ καὶ εἰσφοροὶ εἶνα, ἄπο τὸν ἄλλον. ὅσον ὅσω πε-
 ρισοτέρων, ἢ ὀλιγοτέρων μνήμων τέτων τῶ ἰδικῶν
 χαρακτῆρων θέλει ἔχει τινὰς, μετὰ τὸσον φελοπότε-
 ρων, ἢ ὀλιγοτέρων βεβαιώσις, ἢ πιθανότητα θέλει
 κείνη εἴη τὴν ταυτότητα τῆς.

§. Γ'.

Περὶ τῶ ἀψαφορῶν τῆ ποσῶ.

Η ποσότης ἄλλη ὀνομάζεται συνεχῆς, καὶ ἄλλη
 διακεκεμημένη (διαρρισημένη). Σιωεχῆς εἶναι ἡ ἔκτα-
 σις, ὅπως εἶναι τὸ ὑποκείμενον τῆς Γωωμτείας, καὶ
 διακεκεμημένη, ἢ διαρρισημένη οἱ ἀειθμοὶ, ὅπως εἶναι τὸ
 ὑποκείμενον τῆς Αειθμητικῆς, καὶ τῆς Αλγέβρας.

Λοιπὸν αἱ ἀψαφοραὶ τὸσον τῆς μίας, ὅσον καὶ τῆς
 ἄλλης ποσότητος, ἐν ὅσω θεωρῶνται ἀφρημηθῶς, ἡμ-
 πορῶν νὰ γνωριθῶν μετὰ βεβαιώσις μεταφυσικῶν. ἐ-
 πειδὴ εἰρεῖδονται ὅλοι εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ταυτότητος,
 ὀπόταν αἱ ὑποδείξεις γίνονται ἀπ' ὀφείας, καὶ εἰς
 τὴν ἀρχὴν τῆς ἀντιφάσεως, ὀπόταν αἱ ὑποδείξεις
 εἶναι πλάγιοι, ἢ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀντιφάσεως καὶ
 εἰς τὰς δύο περιστάσεις. ἐπειδὴ ἡ βεβαιώσις τῆ, ὅτι
 εἶνα παρῶμα εἶναι ἴσον καὶ ὀμοιον εἶαυτῶ, καθὼς εἶ-
 παμῶ (Τμήμ. Γ'. Κεφ. Β. Α' ρθ. Β.), ἡμνῶται
 προηγεμῶς ἄπο τὸ, ὅτι ἀλλέως ἢ θελον εἶναι, καὶ δευ-
 ἢ θελον εἶναι εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν τὸ ἴδιον παρῶμα,

Δια

Διὰ τὴ εἰς τὰ συνηχῆ ποσὰ ἢ ἰσότης, δύο ἄ-
 ρθειῶν, ἢ δύο γωνιῶν, ἢ δύο γωνιάτων, ἢ δύο ὀπιφα-
 νειῶν, ἢ δύο σφαιρῶν πότε ἀποδείχεται ἀπ' ἀρθείας,
 δείχνοντας ὅτι τὸ μέτρον εἰδὸς πράγματος εἶναι ἴσον
 μὲ τὸ μέτρον τῆ ἄλλης. Κατὰ τῆτον τὸν ἔσπον ἀπο-
 δείχεται, ὡς ἀδείγματος χάριν, ὅτι εἰς κάθε τρί-
 γωνον, τὸ κεφάλαιον τῆ τριῶν γωνιῶν ὁμῶ ληφθει-
 σῶν, εἶναι ἴσον μὲ τὸ κεφάλαιον δύο ὀρθῶν· ὅτι
 εἰς τὸ ὀρθογώνιον τρίγωνον, τὸ τετράγωνον τὸ ἀπὸ
 τῆς ὑποτείνουσας, τῆτ' ἔστι τῆς πλοῦρας, ὅπῃ εἶναι ἀν-
 τικρῶ εἰς τὴν ὀρθῶν γωνίαν, εἶναι ἴσον μὲ τὸ κε-
 φάλαιον τῆ ἀπὸ τῆς ἄλλης δύο πλοῦρας τετραγώ-
 νων, κ.τ.λ. Καὶ πότε ἀποδείχεται πλαγίως, δεί-
 χνοντας ὅτι ἀνίσως τὸ μέτρον εἰδὸς πράγματος δὲν ἦ-
 δελον εἶναι ἴσον μὲ τὸ μέτρον εἰδὸς ἄλλης, ἢ θελε
 προκύψῃ ἀντίφασις. Οὕτω δείχνει ὁ Εὐκλείδης εἰς
 τὴν ὀγδόω Πρότασιν τῆ πρώτης Βιβλίε, ὅτι ἀνίσως
 εἰς δύο τρίγωνα, ὅπῃ ἔχον ὅλας τὰς ἀντιστοιχέσας
 πλοῦρας ἴσας ἀκμήλαις, δὲν ἦτον ἴσαι καὶ αἱ γω-
 νίαι, ἢ θελε προκύψῃ τὸ ἀποπον, ὅπῃ μία γωνία νὰ
 εἶναι εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν μεγαλιτέρα καὶ μικροτέρα
 ἀπὸ μίαν ἄλλω.

Περὶ δὲ τὰ ἄκκεκεμμένα ποσὰ, ἢ βεβαιότης τῆ
 ἀριθμητικῶν, ἢ ἀλγεβραϊκῶν ἀποδείξεων ἐρείδεται εἰς
 τὴν ἀρχὴν τῆς ταυτότητος· ἐπειδὴ εἰς ὅλας τὰς ἐξι-
 σάσεις δὲν κάμνεν ἄλλο, ὡς νὰ δείχνεν ὅτι λαμ-
 βαίνοντας ὅλας τὰς ποσότητες τῆ εἰδὸς μέλης, καὶ ὅ-
 λας τὰς τῆ ἑτέρε, τὸ κεφάλαιον εἶναι τὸ αὐτό.

Ἡ μεταφυσικὴ ὁμῶς βεβαιότης εἰς τὰς ἀναφορὰς τῆ
 ποσοτήτων δὲν λαμβάνεται, ὡς νὰ ὅταν θεωρῆνται ἀ-
 φηρημῶς καὶ καθ' ἑαυτὰς· Ὄποταν ὁμῶς θεωρῆνται
 συγκεκεμμένως, τῆτ' ἔστιν ἐπάνω εἰς τὰ φυσικὰ πράγ-
 ματε, δὲν ἢμπορῆμεν νὰ λάβωμεν, εἰμὴ τὴν φυσικῶν,
 ἢ ἢδικῶν βεβαιότητα, ἢ τὴν ἀπλῶν πιθανότη-
 τει μεγαλιτέραν, ἢ μικροτέραν, καὶ τὰς προειρημῆνης
 κατόνας.

Περὶ τῶν ἀναφορῶν τῆς ὑποχρεώσεως.

Τέλος πρώτων τῶν ἀναφορῶν τῆς ὑποχρεώσεως, εἰς τὰς ὁποίας ἀνάγονται ὅλαι αἱ ἠθικαὶ ἀναφοραὶ, ἡ ἀρχὴ τὸ, ὅτι δεῦν πρέπει νὰ κάμῃ τινὰς κακὸν εἰς ἄλλον, ὅταν λαμβάνεται ἀφηρημένως καὶ κατ' ἑαυτὴν, εἶναι βεβαιότιμος μεταφυσικῆς· ὅρα τὴν αἰτίαν οἱ ἀνθρώποι ἠμποροῦσαν ἐλάβερα νὰ βλάψουν εἴνας τὸν ἄλλον, ἢ τὸν ἐπόμυρον ὅπερ κατ' εἴνας νὰ ἔχη καὶ νὰ μὴ ἔχη τὸ δίκαιον τῶν μὴ βλάπτεσθαι· δίκαιον, τὸ ὁποῖον κατ' εἴνας τὸ αἰδανέται εἰς τὸν ἑαυτὸν τῶν. Ἀπὸ αὐτῶν τῶν ἀρχῶν κρέμονται ὅλα τὰ χρεῖ τῶν φυσικῶν δικαιώματος, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὰ εἶναι παρομοίως βέβαια.

Τὰ χρεῖ τῆς ἀνθρωπότητος, τὰ ἔστι τὸ νὰ βοηθῇ τινὰς τὸν ὁμοῖον τῶν καὶ εἰς τὰς δυσκολωτέρας καιρὰς, πηγάζει ἀπὸ τῶν αἰθισιῶν τῆς συμπαθείας, ἡ ὁποία εἶναι φυσικὰ ἠνωμένη μετὰ τῶν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, καθὼς ἀλλῆ δέλομη δείξει.

Ἀπὸ τῶν φυσικῶν χρεῖ τῶν ἀνθρώπων εἶδος τὸν ἄλλον, ἠγνῶνται τὰ χρεῖ τῶν πολιτῶν εἶδος τὸν ἄλλον, τῆς κοινωνίας μιᾶς τὸν ἄλλῶν, καὶ τὰ ἰδιαιτέρως τῶν εἶδος τὸν ἄλλον, καὶ τὰς ἰδιαιτέρας ἀναφορὰς καὶ συνθήκας, ὅπερ κάμνουν ἀναμεταξύτους.

Διὰ τῶν τῶν χρεῖ τῆς ἠθικῆς, καθὼς δείχνει ὁ Ἀωκιστὴς (Δοκίμ. Φιλοσοφ. Βιβλ. Δ'. Κεφ. Γ'), εἶναι ἐπιδεικτικὰ ἀποδείξεως ἐπίσης βεβαίας, καθὼς αἱ μαθηματικαὶ ἀποδείξεις· ἀγαθὰ ἡ γινώσις τῶν δεῦν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι τὸσον ἐναργής, ὅ ἔστι τὸσον σαφῆς καὶ ἀπεκκεμμένη, καθὼς εἰς τὰς ἀναφορὰς τῶν ποσοτήτων· ἐπειδὴ δεῦν ἔχουσι σημεῖα, ὅρα τῶν ὁποίων νὰ προσδιορίσωμεν τὸσον ἀκριβῶς καθεῖδε ἰδέαν καὶ ἐνόημα τῶν ἐκκεμμένων ὑπὸ κάτω εἰς καθεῖδε μίαν ἠθικῶν ἐ-

Τ Μ Η Μ Α Δ'.

Π Ε Ρ Ι Τ Ω Ν

ΓΝΩΣΕΩΝ, ΟΠΟΥ ΑΠΟΚΤΟΤΜΕΝ

ἀφ' ἑαυτῆ μας, ἔ περὶ τῆς γενικῶν ἀρχῶν
τῆς Ε' πιστημῶν.

Επειδὴ αἱ γνώσεις μας σρέφονται, καθὼς εἶπα-
μεν, ἢ περὶ τινὶ ὑπαρξίν τῆς ἐσιῶν, ἢ περὶ τὰς
ποιότητας τῆς ἰδίῶν, ἢ περὶ τὰς ἀναφοράς τῆς αὐτῆς,
καὶ αἱ ἐσιῶι εἶναι ἢ αὐλοὶ, ἢ ὑλικαὶ, *διὰ τὰ προ-
χωρήσωμεν εἰς αὐτὴν τινὶ ὀξείῃσιν μὲ περὶ πλεονέκτησαν
σαφήνειαν, θέλομεν παραματῶσθῃ πρώτον περὶ τῆς
γνώσεων, ὅπερ ἀποβλέπεν εἰς τινὶ ὑπαρξίν, καὶ τὰς
ποιότητας τῆς αὐλῶν ἐσιῶν· δεύτερον περὶ ἐκείνων,
ὅπερ ἀποβλέπεν εἰς τινὶ ὑπαρξίν, καὶ τὰς ποιότητας
τῆς ὑλικῶν ἐσιῶν· τρίτον περὶ ἐκείνων, ὅπερ σρέφον-
ται περὶ τὰς ἀναφοράς, τὸ ὁποῖον θέλει μᾶς δώσει
αἰτίαν νὰ δεχθῶμεν ἐν συνόψει περὶ τῆς θεμε-
λιωδῶν ἀρχῶν, εἰς τὰς ὁποίας θεμελιώνονται αἱ
πρώτισται Ε' πιστημαὶ, ὅπερ παραματῶνται περὶ τέ-
των τῆς δευτέρας ὑποκειμένων.*

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Α'.

Περὶ τῆς γνώσεως, ὅπερ ἀποβλέπεν εἰς
τινὶ ὑπαρξίν, ἔ τὰς ποιότητας τῆς αὐ-
λῶν ἐσιῶν.

Τὸ γινώσκεν τινὶ ὑπαρξίν καὶ τὰς ποιότητας τῆς
αὐλῶν ἐσιῶν εἶναι κυρίως τὸ ὑποκείμενον τῆς Μετα-

φυσικῆς· ὅθεν δὲν θέλωμεν ἀγαθὴν πολὺ ἐπάνω εἰς τὸ ἐπειδὴ τὸν ἔσπον, καθ' ὃν πρέπει νὰ χωρήσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν ἐξέτασιν, μέρος μὲν, τὸν ἐσημειώσωμεν εἰς τὰ προηγμένα, μέρος δὲ, θέλωμεν τὸν δείξει ἐν πλάτει εἰς τὸν ἀρμόδιον τόπον τε.

Καὶ τῶντι δὲ νὰ γνωρίσωμεν τὴν ὑπαρξίν τῆς ψυχῆς μας φθαίνει, καθὼς εἶπαμεν (Τμήμ. Γ'. Κεφ. Γ'. Ἀ' ρθ. Α'. §. Α'.), εἴα ὅποιοιδήποτε αἰδημα, ὅπῃ γνωρίζομεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας.

Παρομοίως δὲ νὰ γνωρίσωμεν τὴν ταυτότητα, ἢ προσωπότητά μας, φθαίνει δύο αἰδήματα, εἴα ἀπερασμὸν ἢ εἴα ἐνεσὸς, ὡς εἴρηται πρότερον σελ. 34.

Διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὰς δυνάμεις ἢ ἐνεργείας τῆς ψυχῆς μας, δὲν ζητεῖται ἄλλο, πλὴν μία προσεκτικὴ παρατήρησις ἐκείνη, ὅπῃ συμβαίνει εἰς τὴν λόγῃ μας, ὅποταν ἡ ψυχὴ αἰδανέται, ἢ σκέπτεται, ἢ μέμνηται, ἢ βέλεται, ἢ ἐνεργῇ μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, ἢ ἔξω, καθὼς συτόμως εἶπαμεν εἰς τὸ προῶτον Τμήμα, καὶ μὴ ταῦτα θέλωμεν ἰδῆ εἰς τὴν ἀνάλυσιν, ὅπῃ θέλωμεν κάμῃ εἰς τὴν Ψυχολογίαν.

Δύο μόνον σημειώσεις εἶναι ἀναγκαῖον νὰ κάμωμεν καὶ τὸ παρὸν ἐπάνω εἰς τὸ. Α'. Ὅτι ὅποταν σκεπτόμεθα ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ἐπειδὴ τότε αἱ γνώσεις προέρχονται ἀπὸ μίαν ἐσωτερικὴν αἴδησιν, πρέπει νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς κωνάς, ὅπῃ ἄριστα ἔδειξεν ὁ Ἀββαῖος Κονδυλῆϊακὸς πρὸ τῆς κατ' αἰδήσιν ἐνεργείας (Τμήμ. Γ'. Κεφ. Β'. Ἀ' ρθ. Β'.) δηλαδὴ νὰ μὴ μᾶς κάμνῃν τὰ πάθη, αἱ φαντασίαι, καὶ αἱ παρολήψεις καὶ ὑποθέτομεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας ἐκεῖνο, ὅπῃ δὲν εἶναι, ἢ μᾶς κρύπτῃν ἐκεῖνο, ὅπῃ πραγματικῶς εἶναι, ἢ τὸ φανταστικόν καὶ τὸ ἀλλοιωτὸν· ἐπειδὴ μὲν τὸ νὰ μὴ ἐβαλῶν εἰς χρῆσιν αὐτὴν τὴν σημείωσιν, πόσα πράγματα δὲν ὑπέθεσαν ἔμφυτα, μὲν ὅλον ὅπῃ ἦσαν ὅλα ὀπίστηκε; πόσα ποιοῦνται μιᾶς ἑκτὸς αἰδήσεως, μιᾶς ἡθικῆς αἰδήσεως, μιᾶς φυσικῆς ῥοπῆς, ὅπῃ ποτὲ δὲν ὑπῆρξαν; καὶ πόσαι

σαις φοραῖς ἠπατημένοι ὑπὸ τῆς φαντασίω μας, δὲν νομίζομεν πῶς αἰθανόμεθα ἐκεῖνο, ὅπῃ δὲν αἰθανόμεθα, καὶ τετυφλωμένοι ὑπὸ τὰ πάθη καὶ τὰς προλήψεις, δὲν πιστεύομεν ἐν ἐνεργεῖν ἕξ ἑαυτῶν τέλος, εἰς καιρὸν ὅπῃ ἐνεργεῖν ἕξ ἄλλο, καὶ πᾶντι θεοφορητικόν;

Β'. Διὰ ἐκεῖνο, ὅπῃ συμβαίνει εἰς ἡμᾶς τὰς ἰδίαις, ἠμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν ἀκόμη καὶ βεβαιότητα μεταφυσικῶν, ὅποταν μεταχειρισθῶμεν τῆς εἰρημνικῆς προσοχῆς. Διὰ ἐκεῖνο ὅμως, ὅπῃ συμβαίνει εἰς ἄλλους, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ λάβωμεν τῆς αὐτῆς βεβαιότητας ἕξ τὴν ὅτι τῆς ἀλογίας, ἢ ὅποια, ἐπειδὴ ἐνταῦθα ὁ λόγος γίνεται ὄχι ἕξ αἰτίας ἀναγκαῖαι καὶ ὑποκείμενα εἰς νόμους ἀμετασάτους, ἀλλὰ ἕξ αἰτίας ἐλεύθερα, ἠμπορεῖ συχναίως νὰ μᾶς ἀπατήσῃ. Διὰ τὸ ὅπῃ ὁ λόγος γίνεται ἕξ αἰδημάτων, ἢ ἀντιλήψεις, ἕξ ἐννοίας, ἢ ιδέας, ἕξ κλίσεις, ἢ πάθη, ἕξ κρίσεις, ἢ ὑπολήψεις (δοξασίας), πρέπει μὲ μετὰ φύλαξιν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι, ἀφ' ἑ τῶν παρὰ ἡμᾶς αἰτίας, πρέπει εἰς ὅλα νὰ προέλθῃν τὰ ἕξ ἀποτελέσματα καὶ ὅτι ἐκεῖνο, ὅπῃ ἡμεῖς αἰθανόμεθα, ἢ κρινόμεν εἰς μίαν τέτοιαν, ἢ ἀλλοίαν ὁρίσασθαι, τὸ αἰθανόνται, ἢ τὸ κρίνεν ὁμοίως καὶ ἄλλοι. ἕξ τὴν εἰς πολλὰ σφάλματα ἠμπορεῖ νὰ ὑποπέσῃ ὅποιος εἶναι δύσκολος νὰ μετὰ εἰς τὰ παρόμοια τὰς ἄλλας ὑπὸ τὸν ἑαυτὸν τε, ὅ ἔστι ἐκ τῆς οἰκείων νὰ κρίνῃ τὰλλότεια.

Διὰ τῆς ὑπαρξίν καὶ τὰς ιδιότητας τῶ Θεῶ ἐδῶ δὲν θέλομεν εἰπῆ τίποτος, ἐπειδὴ ὅτι τῶν ἕξ ὅμοιων νὰ ὁμιλήσωμεν εἰς τῆς φυσικῆς Θεολογίας.

Διὰ τῆς ψυχῆς τῆς ἀλόγων ζώων θέλομεν εἰπῆ ὀλίγα τινὰ εἰς τῆς Ψυχολογίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς γνώσεως, ὅπῃ ἀποβλέπῃ εἰς τὴν ὑπαρξιν, ἔτι τὰς ποιότητας τῆς ὑλικῶν ὕψιων.

Καθὼς ἡ Μεταφυσικὴ καταγίνεται εἰς τὰ πνεύματα, ἔτι ἡ Φυσικὴ εἰς τὰ σώματα.

Ἐπειδὴ ὁμοίως τὰ εἶδη τῆς σωμάτων εἶναι διαφορα, καὶ αἱ ἐξετάσεις, ὅπῃ εἰς αὐτὰ ἠμπορῆν νὰ ᾄδῃν, εἶναι ὁμοίως διαφοροί, ἔτι τὸ εἰς διαφορα μέρη διαίρεται καὶ ἡ Φυσικὴ τῆς ὁποίων καθ' ἑαυτὴ λαμβάνει ὄνομα διαφορετικόν, καὶ περὶ τῆς ὁποίων εἶναι ἀναγκαιον πρὸ τῆς νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὰ ἔμπροσθεν, νὰ δώσωμεν ἐν συνόψει μίαν ἄκριτον ἰδέαν.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Ἰδέα γνησιὰ τῆς Ἐπιστήμης, ὅπῃ ἐμαχολῆται περὶ τὰ σώματα.

Αἰ Ἐπιστήμη, ὅπῃ καταγίνονται περὶ τὰ σώματα, περὶ λαμβάνονται, καθὼς ἤδη εἶπαμεν, ἄκριτον ὑπὸ κάτω εἰς τὸ ὄνομα τῆς Φυσικῆς, ἢ τῆς Ἐπιστήμης τῆς σωματικῆς φύσεως.

Πρῶτον ὁμοίως ἡ Φυσικὴ ἢ θεωρεῖ τὸ πᾶν ὅλον ὅμῃ, τὴν ἀρχιτέτα, τὴν τάξιν, καὶ ἁνομιλίαν τῆς μερῶν τε, τῆς νόμου, ὅπῃ τὸ ἁκυβερνῆν, τὰς ἀρχάς, ἐξ ὧν σύγκειται, καὶ τὸ ὀνομάζεται Κοσμολογία ἢ ἐξετάζει τὰς ἄκριτας ποιότητας, ὅπῃ ἀνήκον εἰς ὅλα τὰ σώματα, τὴν ἔκτασιν διλονότι, τὴν σερεόπτα, τὸ κινητὸν, τὸ διαίρετὸν, τὴν δυνάμιν τῆς ἡρεμίας,

μίας, τῆς βαρύτητος, τῆς ἔλξεως, καὶ ὀνομάζεται καθόλου Φυσική· ἢ ἄξετάζει τὰ σώματα καὶ μέρος, καὶ λέγεται μερική Φυσική.

Δεύτερον, τὰ σώματα, ἄλλα εἶναι ἐραῖα, καὶ ἄλλα γῆινα. Ἐκείνη, ὅπῃ καταγίνεται εἰς τὰ πρῶτα, καὶ θεωρεῖ τὰ φαινόμενά της, μετὰ τὸ μέγεθος, καὶ τὴν ἰσοστάσιν της, καὶ διορίζει τὰς κινήσεις της, ὀνομάζεται Αστρονομία. Ἐκείνη, ὅπῃ καταγίνεται εἰς τὰ δεύτερα, κρατεῖ τὸ γῆικόν ὄνομα τῆς Φυσικῆς.

Τρίτον, τὰ γῆινα σώματα, ὅπῃ ἀρέπει καὶ πρῶτον καὶ θεωρηθῆν, εἶναι ἐκείνα, ὅπῃ ἐμβαίνουν εἰς τὴν συνύθεσιν τῶν ἄλλων, καὶ διὰ τὸ ὀνομάζονται σοιχεῖα, τὰ ὅποια εἶναι τὸ ὕδωρ, ὁ ἀήρ, τὸ πῦρ, καὶ ἡ γῆ· ἀγκαλὰ τὰ σοιχεῖα ταῦτα μήτε πόσον ἀπλᾶ καὶ ὀμογῆθῆ εἶναι, καθὼς τὰ ὀνομίζαν οἱ Παλαιοὶ, μήτε αὐτὰ μόνον ἐμβαίνουν εἰς τὴν συνύθεσιν τῶν ἄλλων σωμάτων.

Ὡς πόσον ἐκείνο τὸ μέρος τῆς Φυσικῆς, ὅπῃ πραγματεύεται περὶ τὸ ὕδατος, ὀνομάζεται Ὑδρολογία· καὶ αὐτῆς πάλιν ἐκείνο, ὅπῃ θεωρεῖ τὴν ἰσοσταθμίαν τῶν ὕδατος, ὀνομάζεται Ὑδροστατική· ἐκείνο, ὅπῃ θεωρεῖ τὴν κίνησίν της, Ὑδραυλική· καὶ ἐκείνο, ὅπῃ προσδιορίζει τὴν δυνάμιν πόσον εἰς τὸ αἶα, ὅταν εἰς τὸ ἄλλο, ὀνομάζεται Ὑδροδυναμική.

Τὸ μέρος (τῆς Φυσικῆς), ὅπῃ πραγματεύεται περὶ τὸ ἀέρος, καὶ θεωρεῖ τὴν ἐλασικότητα, τὸ βάρος της, κτλ. ὀνομάζεται Ἀερολογία· καὶ αὐτῆς πάλιν ἐκείνο (τὸ μέρος), ὅπῃ θεωρεῖ τὰ φαινόμενα, ὅπῃ εἰς αὐτὸν (τὸν αἶρα) συμβαίνουν, καθὼς τὴν βροχίω, τὴν χιόνα, τὴν χάλαζαν, τὴν βροντήν, τὸν κεραυτὸν, τὸν ἀέμον, καὶ τὰ λοιπὰ, ὅπῃ ὀνομάζονται μετέωρα, λέγεται Μετεωρολογία.

Τὸ μέρος ἐκείνο, ὅπῃ πραγματεύεται περὶ τῆς φύσεως τῶν πυρῶς, ὀνομάζεται Πυρολογία, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσάγεται καὶ ἡ περὶ φωτὸς πραγματεία, ὅπῃ ὀνομάζεται Ὀπτική· καὶ ἡ περὶ ἠλεκτρικῆς, ἢ ἠλεκτρικῆς

κἄ πυρὸς παραματεία, καὶ ἡ πῦρ τῆς τῆς πυρὸς ἐργων, ἡ ὁποία λέγεται Πυροτεχνία.

Τέλος πάντων ἐκεῖνο, ὅπῃ παραματεῖται πῦρ τῆς γῆς, ὀνομάζεται Γαιολογία· καὶ αὐτῆς πάλιν ἐκεῖνο, ὅπῃ πῦρ γράφει τὰ διάφορα μέρη τῆς, λέγεται ἰδιαίτερον Γεωγραφία· καὶ ἐκεῖνο, ὅπῃ διδάσκει τὰς ἔσπευς νὰ τῶ μετῶν, Γεωμετρία· ἀγκαλιὰ ὁ ἕρος ἔστος ἐνίστη λαμβανέται χυμώτερον, εἰς μετῶν διπλαδὴ καθε ἐκτάσεως· καὶ ἐκεῖνο, ὅπῃ διδάσκει τῶ διαίρεσιν τῆς ἐπιφανείας, καὶ τὸν ἔσπον πῶ προσδιορίζειν τὰ ὄρια, (σούρα) καθε χωρίων, ὀνομάζεται Γεωδαισία.

Τέταρτον, τὰ κατὰ μέρος σώματα, ὅπῃ προκύπτουν ἀπὸ τῶ διάφορον κράσιν, καὶ μίξιν τῶ στοιχείων, ἀλλὰ εἶναι κεκοσμημένα μετ' ὀργανισμόν καὶ ζωὴν, καὶ ἠνωμένα μετ' ἑμια ἀρχῶν, ἡ ὁποία ἔχει τῶ δυναμὴν τῶ αἰδανεῖσθαι καὶ κινεῖσθαι αὐτοθέλητως, καὶ ὀνομάζονται ζῶα· καὶ ἀλλὰ εἶναι μόνον ὀργανικὰ καὶ ζωντανὰ, ἔσπευ ὁμοῦ ἀκίνητα εἰς τῶ γῆν, ἢ εἰς τῶ ἐπιφανείαν τῶ ὑδάτων, ὅσων λαμβανέων τῶ ἔσφύτῃς, καὶ ἐσπερμημένα ἀπὸ αἰθῆσιν καὶ αὐτοθέλητον κίνησιν, καὶ ὀνομάζονται φυτὰ· καὶ ἀλλὰ πῆγνυται εἰς τῶ ἐπιφανείαν τῆς γῆς, ἢ ὑπὸ κάτω εἰς αὐτῶν, καὶ σερῶνται καὶ ὀργανισμόν καὶ ζωὴν καὶ κίνησιν αὐτοθέλητον καὶ αἰθῆσιν, καὶ ὀνομάζονται μέταλλα, ἢ ὀρυκτά.

Αὐτὰ αἱ ἔσπευ κλάσεις ὀνομάζονται κινώτερον πῶ τετὰ βασιλεία τῆς φύσεως· καὶ καθεῖνα ἀπὸ αὐτὰ καθεῖναι ὑποκάτω τε πολλὰ ἔσπευ καὶ εἶδη, καὶ πολλὰς διαφορὰς, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καθεῖνα ἔχει τὰς ἰδιαίτερας χαρακῆρας τε, ὅπῃ τὰ ἔσπευ ἔσπευ ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Λοιπὸν τὸ διδάσκειν καὶ δεῖκνύειν τὰς ἀκχετικὰς χαρακῆρας καθε γένους καὶ εἶδους καὶ διαφορὰς, εἰς ἔσπον ὅπῃ, ἀφ' ἑ δὸσῃ ὄσα ἀντικείμενον, νὰ ἠμπορῆ τινὰς ὄσπευ καὶ προσδιορίσῃ εἰς ποῖω κλάσιν ἀναγεται,

γεται, εἶναι ἡ πρώτη ἐναχόλησις τῆς φυσικῆς Ἴσοείας.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ πάλιν λαμβάνει ἁφ' ἑαυτῆς ἁφ' ἑαυτῆς (ἁφ' ἑαυτῆς) ἀντικείμενα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐναχολεῖται.

Ὅθεν ἐκεῖνο τὸ μέρος (τῆς φυσικῆς Ἴσοείας), ὅπερ παραματῶνεται παρὰ τῆς ζῶης, ὀνομάζεται γενικώτερον Ζωολογία, καὶ διαιρεῖται εἰς Ὀρνιθολογίαν, ἡ ὁποία παραματῶνεται παρὰ τῆς πτερινῶν ἐν ἄρῃ· εἰς Ἰχθυολογίαν, ἡ ὁποία παραματῶνεται παρὰ τῆς ἰχθύων (ὄψαριων)· εἰς Κογχιολογίαν, ἡ ὁποία παραματῶνεται παρὰ τῆς κογχιλιῶν· εἰς Ἐντομολογίαν, ἡ ὁποία παραματῶνεται παρὰ τῆς ἐντόμων, ἢ τοι ζῴων.

Τὸ μέρος, ὅπερ παραματῶνεται παρὰ φυτῶν, ὀνομάζεται κοινότερον Βοτανική.

Ἐκεῖνο, ὅπερ παραματῶνεται παρὰ τῆς ὀρυκτῶν, λέγεται Ὀρυκτολογία· καὶ διαιρεῖται εἰς Λιθολογίαν, καὶ Μεταλλουργίαν, ὅτι τὰς ὁποίας ἡ πρώτη θεωρεῖ τὰς πέτρας ἐν ἄρῃ, καὶ ἡ δεύτερα τὰ μέταλλα, κ. τ. λ.

Πέμπτον, ἐπειδὴ ἡθελεν εἶναι πολλὰ ἀτελής ἡ Φυσικὴ Ἴσοεία, ἀίσιως κατεγίνετο μόνον εἰς τὸ νὰ θεωρῆ τὴν ὀξωπεικῆς χαρακτῆρας τῆς ἀντικειμένων· ἁφ' ἑαυτῆς δὲν σέκει ἕως αὐτῆς, ἀλλὰ παρῆζει ἀκόμη νὰ γνωρίζῃ καὶ τὴν ἐσωπεικῆν κατασκευῶντες, καὶ μάλιστα εἰς τὰ ὀργανικὰ σώματα, τῶν ἔστι τὰ φυτὰ καὶ ζῶα, εἰς τὸ ὁποῖον βοηθεῖται ὅτι τῶν Ἀνατομίαν. Σπυδαίνει ἀκόμη νὰ ἀνακαλύψῃ καὶ τὴν φύσιν καὶ χρῆσιν τῶν σερειῶν, ὅσον καὶ τῶν ὑγρῶν, ὅπερ μέσα εἰς αὐτὰ κυκλοφοροῦν, ὀδηγεμένη καὶ εἰς τὴν ὅτι τῶν Φυσιολογίαν.

Ἐκτον, ἀφ' ἧς γνωριδῆν οἱ ὀξωπεικοὶ χαρακτῆρες, καὶ ἡ ἐσωπεικὴ κατασκευὴ τῶν μερῶν, καὶ ἡ χρῆσις τῶν καθενοῦς, ἡ Φυσικὴ Ἴσοεία προχωρεῖ ἀκόμη περαιτέρω· καὶ μετὰ τὴν βοήθειαν τῆς Χημικῆς, ὀξετάζει τὰ στοιχεῖα, ὅτι τὰ ὁποῖα σύγκεινται τὰ σώματα. Ἡ

Χημ-

ΕΙΣ Τῆμ. Δ'. Α' ΤΕΚΝΗΣΙΣ Τῶν Γνωσ.

Χημική γίνεται καὶ αὐτὴ ἢ διὰ μέσων τῶν πυρῶς, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται ἔσπος ξηρὸς, ἢ διὰ τῆς θαλυτικῶν μέσων, τὸ ὁποῖον λέγεται ἔσπος υγρὸς, λύωντας μὲν τῶτο τὰς δεσμὰς ἐκείνας, μὲν τὰς ὁποίας εἶναι δεδεμένα εἶνα μὲν τὸ ἄλλο τὰ μέρη τῶν διαφόρων ἐστῶν, καὶ δειχνοῦντας κεχωρησμένας μίαν ἀπὸ τῶν ἄλλων τὰς συστατικὰς ἀρχὰς τας.

Ἐβδόμον, ἀλλὰ τὸ νὰ γνωρίσῃ τινὰς τῶν φύσιν τῶν σωμάτων δεῦν εἶναι ἄλλο, ὡσαύτῃ μία ξηρὰ καὶ ψυχρὰ ἀερίεργα, ὁπόταν δεῦν ἀποβλέπῃ τῶτο εἰς τὸ νὰ πρὸ ἐφαρμόσῃ εἰς κάποιαν χῆσιν ἐπωφελεῖ.

Καὶ τῶτο τὸ κάμνει ἡ Γατεμική, ἐπειδὴ μεταχειρίζεται πολλὰ εἰς τῶν διατάξεσιν τῶν ἀδυσειῶν· τῶν Ἀνατομίαν, φέρει εἶπαι, καὶ Φυσιολογίαν, εἰς τὴν γνῶσιν τῶν παθῶν· τὴν Βοτανικῶν, καὶ Χημικῶν, εἰς τὴν χῆσιν τῶν φαρμάκων, τὰ ὁποία κατασκευάζονται ἀπὸ τῶν Φαρμακίαν, ὅπῃ εἶναι εἶνα μέρος τῆς Χημικῆς.

Μεταχειρίζεται ὁμοίως πολλὰ καὶ ἐκεῖνῶν, ὅπῃ κυρίως ὀνομάζεται Φυσική τῶν τεχνῶν, διὰ τὰς χεῖρας τῶν διαφόρων τεχνῶν· τῶν Χημικῶν διπλοῦντι διὰ τῶν ἀνάλυσιν (χωνδύσιν), καὶ συνώθεσιν τῶν μετάλλων, διὰ τῶν ὑαλοποιίαν, διὰ τὴν βαφικῶν, κτλ. τὴν Μηχανικῶν, ἢ Δυναμικῶν, διὰ ὅλα τὰ ὄργανα, καὶ τὰς μηχανὰς, ὅπῃ χησιμῶν εἰς τὸ νὰ κινήσῃν εἶνα σῶμα, νὰ τὸ λυγίσῃν, νὰ τὸ διαιρέσῃν, νὰ τὸ προσαρμόσῃν μὲ ἄλλα σώματα, νὰ τὰ δώσῃν διαφόρους μορφὰς καὶ σχήματα· καὶ τῶν Βοτανικῶν, διὰ τῶν τελειοποιήσῃν τῆς Γεωργίας, τὰ εἶσι τῆς τέχνης ἐκείνης, ὅπῃ διδάσκει πῶς νὰ ἀποκτήσῃ τινὰς τὰ καλλίτερα καὶ ἀξιολύοτερα προϊόντα τῶν φυτῶν.

Αὐτὴ σχεδὸν εἶναι ἡ γνηκὴ διαίρεσις τῶν ὑποκειμένων, εἰς τὰ ὁποία ἐναχολεῖται ἡ Φυσική· καὶ ἡ διασολὴ τῶν ὀνομάτων, ὅπῃ καὶ τὰς διαφόρους ἐναχολήσεις τῆς λαμβάνει.

Εἰς ὅλας ὁμοίως αὐτὰς τὰς ἐναχολήσεις, μὲ δὺν
μέ-

Κεφ. Β'. Α' ρθ. Α'. Περὶ ὑλικῶν. ΙΙΙ.

μέσα κάμνει ὅλας τὰς ἐφθρέσεις· μετὰ τὴν ἀπαρ-
ρησιν δηλαδὴ· ἢ μετὰ τὴν πείραν.

Παρατήρησις ἀπλῶς ὀνομάζεται ἀπόταν ἀπαρρη-
ται εἷα φαινόμενον φυσικόν, τὸ ὁποῖον παρρησιάζε-
ται ἀφ' ἑαυτῆς, καθὼς μία ἐκλειψις τῆς Ἡλίου, ἢ τῆς
Σελήνης· ἢ πείρα, ὅπου κάμνωμεν νὰ ἄνωξῃ τὸ
ἀποτέλεσμα ὅπου τὸ εἶναι νὰ τὸ θεωρήσωμεν, καθὼς
συμβαίνει εἰς τὴν ηλεκτρικὴν μηχανικὴν, ἢ εἰς τὴν
πνευματικὴν ἀγγλίαν, ἢ εἰς ἄλλα.

Διὰ νὰ ἠμπορῶμεν ὅμως μετὰ τὸ μέσον τῆς ἀπαρ-
ρησεως, ἢ τῆς πείρας νὰ ἀποκτήμεν γνώσεις ἀκρι-
βεῖς ἢ βεβαίας τῆς ὑπάρξεως, ἢ τῆς ποιότητος τῶν
σωμάτων, εἶναι ἀναγκαῖαι ἕξι διαφοροὶ σκέψεις, τὰς ὁ-
ποίας θέλομεν τὰς ἐκθέσει ἐν ταῖς ἐφεξῆς.

Α Ρ Θ Ο Ν Β'.

Καθόμεις ἀναγκαῖοι εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃ τι-
μὰς καλῶς τὴν φύσιν, ἔτι τὰς ποιότητας
τῶν σωμάτων.

Διὰ νὰ γνωρίσῃ τινὰς μετὰ φυσικῶν βεβαιότητων πρὸς
φύσιν καὶ τὰς ιδιότητες ἑνὸς αντικείμενου, εἶναι ἀναγ-
καῖον· Α'. Αἱ αἰδησεις, εἰς τῶν ὁποίων πρέπει νὰ
ἐξετασθῇ, νὰ εἶναι ὑγιεῖς, καλῶς διατεθειμέναι, βαλ-
μῆσαι εἰς ἕξιση καὶ θέσει κατάλληλον ὡς πρὸς τὸ
αντικείμενον, καὶ νὰ βοηθεύονται, ὅπου τὸ καλεῖ ἡ
χρεία, ἀπὸ τὰ συντείνοντα ὄργανα. Διὰ τὴν ἐκείνος,
ὅπου ἔχει τὴν ὄρασιν ἀδύατον, καὶ ἐκείνος, ὅπου ἔ-
χει τὴν ἀκοὴν βαρεῖαν, καθὼς θέλουν κείνην ἀφ' ἑ-
λημάτων, καὶ χρωμάτων, καὶ ἀφ' ἑλπίων ἢ ἤχων. Ἐνας
μῦθος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἰδῇ, ἀφ' ἑλπίων συγκεχυμένως τὰ
αντικείμενα, ὅπου εἶναι πρὸς μακρὰ ἀπὸ αὐτῆς·
ὁμοίως ἢ εἷας παρεμβύτης, ὅπου εἶναι πολλὰ συμ-
μά·

μά· ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸν εὔα καὶ εἰς τὸν ἄλλον τὸ ἴνδαλμα τῶν ἀντικείμενων τυπόμεται συγκεχυμένως εἰς τὸν ἀμφιβλυσροειδῆ χιτῶνα. Ὁ ἴσεν συμφέρεται ἢ νὰ βάλῃ τινὰς τὸ ἀντικείμενον εἰς ἄποσασιν ἀνάλογον μὲ τὴν ὄρασιν τῆς καθαρῆς, ἢ νὰ διαρθῶσιν μὲ τὰ κοῖλα ὑαλῖα τὸ ἐλάττωμα τῆς πρώτης, καὶ μὲ τὰ κυρτὰ τὸ ἐλάττωμα τῆς δευτέρας. Τὰ μικρότατα ἀντικείμενα, καὶ ἐκεῖνα, ὅπως εἶναι εἰς μακρότατον ὄψημα, δεῖ ἡμπορεῖν νὰ τὰ ἔλαττωσιν μὲ τὸ ὄμμα γυμνόν· μήτε ἐκεῖνοι, ὅπως ἔχον ὀξύτατὴν τὴν ὄρασιν. Ὁ ἴσεν συμφέρεται νὰ μεταχειρίζομεθα τὴν βοήθειαν τῶν μικροσκοπίων εἰς τὴν πρώτῃ φάσει, καὶ τῶν τηλεσκοπίων εἰς τὴν δευτέραν. Ὁμοίως δεῖ νὰ γνωρίσωμεν τινὰς ποιότητας, εἶναι ἀναγκαῖα μία κάποια λεπτότης τῶν αἰσθητικῶν ὀργάνων, ἢ ὅποια ὡς ὅτι τὸ πλεῖστον ἀποκτάται μὲ τὴν ἀσκήσιν. Ἐἵνας ἔραυσιςκος σωματισμῶς εἰς τὰ ἴδεα φαγητῶν, καὶ εἰς τὰ καλά καὶ ξενικά κρασιά, ἡμπορεῖ νὰ ἔλαττωσιν εἰς τὰς χυμῶν καὶ τὰς πολλὰ μικρὰς διαφορὰς, τὰς ὁποίας εὔτως ὀλιγώτερον ἡσχημῶς, δεῖ ἡμπορεῖ μήτε νὰ τὰς αἰσθανθῆ. Ἐἵνα ὠτίον ἀρμονικόν ἡμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τὰς πλεονεπτάς μεταβολὰς εἰς τὰς τόνους· εὔτως τυφλὸς ἀναγκασμῶς πάντοτε νὰ μεταχειρίζηται τὴν ἀφῶν, ἀποκτᾶ μεγάλῃ ὀξύτητα τῆς ἀφῆς.

Β'. Πρέπει νὰ ἐξετάσῃ τινὰς τὸ ἀντικείμενον μὲ ὄλας τὰς αἰσθήσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἡμπορεῖ νὰ ὑπαχθῆ· καὶ δεῖ μέσθ τῆς μιᾶς νὰ ἐπαυροθῶσιν τὰ σφάλματα τῆς ἄλλης. Ἐἵνα κωπὶ ἄντας τὸ ἡμισυ μῖσα εἰς τὸ νερόν, καὶ τὸ ἡμισυ ἔξω, μὲ τὴν ὄρασιν φαίνεται τζακισμῶν, ἢ λυγισμῶν, καὶ μὲ τὴν ἀφῶν δέλεσκειται ἀκέραιον καὶ ἀδύ (ἴσιο). Ἡ μὲν ἀτιτυπία εὔτως ἡγε μᾶς κάμνει κάποτε νὰ νομίζωμεν τὸ ἡγε σῶμα εἰς τὰ δεξιά, καὶ τὸ ὀμμάτι τὸ δέλεσκει εἰς τὰ ἀριστερά. Ἡ ὀσφρησις μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι εἶναι ἀνδρὸς εὔτως φαγητῶν, τὸ ὅποῖον ὁ ἔραυσιςκος τὸ δέλεσκει νοσημῶσιν.

Γ'. Τὸ ἀντικείμενον δὲν πρέπει νὰ τὸ ἐξετάζη τι-
 τὰς μίαν φοράν μοναχῶν, καὶ ἄπο εἴνα μόνον μέρος,
 ἀλλὰ πολλαίς, καὶ ἄπο ὅλα τὰ μέρη, καὶ εἰς ὅλας
 τὰς δυνατὰς περιπτώσεις· ὅτι τὸ ἄπο εἴνα μέρος φαί-
 νεται μίαν φύσεως, καὶ ἔπειτα καθὼς τὸ θεωρήσης
 ἄπο ἄλλο μέρος, δρισκεται ἀλλοιώτικον. Ὅπότε
 τεθῆ εἰς εἴνα τόπον, εἰς μίαν τέτοιαν περιπτώσιν,
 πλησίον εἰς εἴνα τὰδε ἄλλο, παράγει εἴνα φαινόμενον,
 τὸ ὁποῖον φαίνεται παύτη ἐναντίον εἰς ἄλλον τόπον,
 μὲ ἄλλας περιπτώσεις, καὶ ἰσχυρὸν μὲ ἄλλα ἀντικεί-
 μενα. Τὸ περιεσσότερον, ἢ ὀλιγώτερον ζωικὸν φῶς κά-
 μνει συχνὰ ἀπάτας μεγάλας. Τὸ μεγαλιότερον, ἢ
 μικρότερον ἄσθημα, ἀλλάζει τὰς φύσεις· ὁ βαρύτερος
 ἢ ελαφρότερος αἶθρ, ἢ ζέσα καὶ τὸ κρύος, ἢ ξηρότης καὶ
 ὑγρότης, ἢ περιεσσότερα, ἢ ὀλιγώτερα ἠλεκτρικὴ ὕλη
 τῆς ἀτμοσφαιρας ἀρξενὲν μεγάλας μεταβολὰς εἰς τὰ
 αὐτὰ ἀράγματα. Ὅλα αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ ἀλογύν-
 ται, καὶ μάλιστα ὅταν ὁ λόγος εἶναι ἄρα παρατηρήσεις
 καὶ πείρας ἀξιολόγους, καὶ πολλαὶ λεπταί· ἄρα τὸ ὁ-
 ποῖον τὸ ἐπὶ ἐπὶ τὰ ἄρα ὄργανα, ἄρα νὰ με-
 τῶν τὰς εἰρημνὰς μεταβολὰς, καθὼς τὸ βαρόμε-
 τρον, τὸ θερμομέτρον, τὸ ὑγρόμετρον, τὸ ἠλεκτρομέ-
 τρον, κ. τ. λ.

Δ'. Πρὸ τῶ νὰ ὀπχειριθῆ τις τὰς ἀρατηρήσεις καὶ
 τὰς πείρας, συμφέρει νὰ ἐξετάζη, καὶ νὰ ἐξέρι νὰ
 ἐλέγη ἐκείνας, ὅτι ἠμπορὲν νὰ τὸν ὀδηγήσεν καλ-
 λίτερα εἰς τὴν ὄρεσιν τῶ ζιτωμνῶν· ἄρα τὸ ἠ ἀνα-
 κάλυψις τῆς ἀληθείας, λέγει ὁ Βέρμαν, (Ὀμιλ.
 ἀρεσοδ. Τόμ. ἀ. Συγγραμ. φυσικ. καὶ χημικ.) δὲν
 ἀρερχεται ἄπο τὸ πλῆθος, ἀλλὰ ἄπο τὴν ποιότητα
 τῶ πειραμάτων· καὶ τὸ πλῆθος τῶ μὴ ἀκριβῶν
 ἀρατηρήσεων καὶ πειραμάτων, ἀπὶ νὰ ἀλαδουκύνεν,
 σκοτίζεν ὡς ὅτι τὸ πλεῖσον τὴν ὑπόθεσιν ἀρετ-
 σότερον.

Ε'. Διὰ νὰ ἠμπορέση νὰ ὀγάλη τινὰς ἄπο τὰς
 ἀρατηρήσεις καὶ πείρας συμπεράσματα ὑγιῆ καὶ βέ-
 Elem. di Filos. T. I. Η Βαία,

βαια, πρέπει νὰ ἀφαιρέσῃ ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ καθ' ὁποιοῦνδὴ ὅπου ἢμπορῶν νὰ προξενήσεν σύγχυ-
σιν ἢ παραλίω. Ὅσον πρέπει νὰ ἐκλέγῃ τὰ πλεονέ-
τερα ὄργανα, νὰ τὰ βαῖνῃ εἰς τὸν πλέον ἀρμοδιώτε-
ρον ὅπου, νὰ ἐκλέγῃ τὸν τόπον, ἢ τὸν πλέον ἐπι-
πιδειότερον καιρὸν, νὰ ἀπομακρυνῇ ὅλα τὰ πράγμα-
τα, ὅπῃ ἢμπορῶν νὰ μὴ ἀφήσεν τὸ ἀντικείμενον, ὅ-
πῃ ἐξετάζεται νὰ φανῇ εἰς τὴν ἀληθῆ φύσιν τῆ, ἢ
νὰ ἀδείξῃ τὰ ἀποτελέσματα, ὅπῃ ἔχει φύσιν νὰ
ἀδείξῃ.

5'. Ὅταν ὁ λόγος εἶναι περὶ ἀδρατηρήσεων ἢ πει-
ρῶν ἢ λεπτῶν ἢ δυσλήπτων, ἢ ἐπιπόνων καὶ δυσκό-
λων, ἢ ἀβεβαίων καὶ ἀμφιβόλων, δεῖν πρέπει νὰ
θαρρῇ τις εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆ μόνον, ὅσον ἐπιπίδειος καὶ
αὐτὸ εἶναι, ἀλλὰ νὰ καλῇ ἢ ἄλλῃ εἰς βοήθειαν ἢ μαρ-
τυρίαν. Πόσαις φοραῖς δεῖν ἠπατίθησαν ἀπὸ ψόδεῖς
φάσεις καὶ οἱ πλέον ἐπιπίδειοι φυσικοὶ! Πόσαις φο-
ραῖς ἢ ἀδραμικρὰ ἀπροσεξία δεῖν ἔκαμε τὸ ἀποτελε-
σμα νὰ εἶναι πᾶντῃ ἀφ' ὅρου ἀπὸ ἐκεῖνο, ὅπῃ ἔπρεπε
νὰ εἶναι!

Ζ'. Τὰς ἀδραμείσεις τῆς καθ' ἑκατέ ἀδρατηρήσεως ἢ πεί-
ρας, ἢ τὰ ἀποτελέσματα, ὅπῃ προέρχονται ἀπὸ αὐ-
τῆς, πρέπει νὰ τὰς σημειόη τινὰς μὲ μεγαλωτάτῃ
ἀκρίβειαν, ἀλλὰ νὰ τὰ ἀδραβάλλῃ μὲ τὰς ἀδραμείσεις
ἢ τὰ ἀποτελέσματα, ὅπῃ προκύπτει ἀπὸ τὰς προη-
γημίας, ἢ τὰς μὲ ταῦτα ἀδρατηρήσεις ἢ πείρας.

Η'. Ὑστερα ἀπὸ ὅλου αὐτῷ τῷ ἐπιμέλειαν πρέ-
πει νὰ ἔχῃ τινὰς μεγάλῃ προσοχίῃ καὶ φύλαξιν,
ὅπότεν ἀδείξῃ τὰς συνεπειὰς ἀπὸ τῆ ἀπόμνημα.

Δεῖν πρέπει νὰ δέχεται ἀλλὰ βέβαιον κανὸνα πράγ-
μα, αἰσίως ἢ συνεχῆς ἀδρατηρήσις ἢ αἰ ἀλλεπάλλ-
ηλοι πείραι δεῖν τὸ δείξεν βεβαίως καὶ ὁμοιομόρφως
εἰς ἡμᾶς, ἢ εἰς ἄλλῃς τέτοιον. Εἰκείνο, ὅπῃ ἀνακα-
λύπεται εἰς εἷς ἢ δύο ἀντικείμενα, δεῖν πρέπει νὰ
ὑποδέχεται κοινὸν εἰς ὅλα τὰ τῆ αὐτῆ εἶδος, ἐν ὅσῃ
τὰ ἀδραδείγματα δεῖν ἢ θελων εἶναι τόσα πολλά, καὶ
τόσον

ἴσον ὁμόφωνα πρὸς ἄλληλα, ὅτῃ νὰ ἤμπορῇ τινὰς εἶναι τῆς ἀναλογίας νὰ κείνη ἀσφαλῶς, ὅτι ἀνήκει ἢ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα. Εἰς ἐξήγησιν τῆς παραγμάτων δὲν πρέπει νὰ φαντάζηται τινὰς ὑποθέσεις ἰδιόγνωμόνας, ἀλλ' ὡς δὲν δεικνύονται καθολικῶς ἢ βεβαίως συμφωνοὶ μὲ τὰ πράγματα.

Ἐπειδὴ ὅμως αἱ εἰρημῆαι ὑποθέσεις εἶναι εἰς μεγαλαπύτην χεῖσιν εἰς τὴν Φυσικῇ, ἢ ἤμπορῶν νὰ προσέλθωσιν ὑπὸ αὐτὰς μεγάλα ἐμπόδια εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας, καὶ μάλιστα βαρύτερα σφάλματα, ὅταν δὲν ἰξούρη τις νὰ τὰς μεταχειρῆθῃ καθὼς πρέπει, εἶναι καλὸν νὰ κάμωμεν εἴνα Α' ρθρον ἐσχωρῶσιν εἰς αὐτὰς.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ Ὑποθέσεων.

Ολίγα εἶναι τὰ φυσικὰ φαινόμενα, τῶν ὁποίων γνωρίζομεν τὰς ἀληθινὰς αἰτίας· ὅθεν ἀνάγκης εἶναι νὰ καταφύγωμεν συχνὰ εἰς εἰκασίας ἢ ὑποθέσεις.

Ἐπίθεσις γίνεται ὑπὸ τὸ ὑπόθετω, τῆς ἔστι βανὰν δεμέλιον, πέρνω εἰς ἀληθινὸν ἐκεῖνο, ὅτῃ δὲν εἶμαι βέβαιος ἀν' ἑπὼς ἔχη, ἀλλὰ μοι φαίνεται πιθανῶς εἶναι τέτοιον, ὅτῃ τὸ ὑπόθετω. Καὶ τὸ νὰ κάμω μίαν ὑπόθεσιν εἰς τὴν Φυσικῇ δὲν θέλει νὰ εἰπῇ ἄλλο, ἀλλὰ νὰ ὑποθέσω ὅτι εἴνα τὰδε ἄποτέλεσμα προέρχεται ὑπὸ μίαν τὰδε αἰτίαν, ἢ ὅτι φαίνεται εἰς εἴνα τὰδε ἕσπον.

Διὰ τρία αἰτία (τέλη) γίνονται αἱ ὑποθέσεις.

Α'. Διὰ νὰ χρησιμώσων εἰς εὐθυμῶσιν ἢ ὁδηγίαν εἰς τὰς ἀδραστηρίσεις, ἢ πᾶρας, ὅτῃ ἔχομεν νὰ κάμωμεν.

Β'. Διὰ νὰ δώσωμεν μίαν εἰκόνα πλέον ζωηρῶν, ἢ μίαν ἐξήγησιν, ἀν' ὅχι βεβαίαν, τελάχισον ὁμοιωθῆναι τῶν ἀποτελεσμάτων ἐκεῖνων, τῶν ὁποίων δὲν ἤμπορῶμεν νὰ ἀποδώσωμεν τὰς ἀληθινὰς αἰτίας.

Γ'. Διὰ τὰ ὑβραμῶν πραγματικῶς τὰς ἀληθεῖς αἰτίας τῆς ποροκειμένων ἀποτελεσμάτων, ἢ τὰ δώσωμῶν τὴν ἀχίσιον λόγον ἀκρίβη τῶ ἔοπε, κατ' ὄν συμβαίνου.

Εἰς τὴν πρώτῃ ἀξίωσιν καθε ὑπόθεσις ὅποια δῆποτε ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἰκανῆ, ἀ μόνον δὲ εἶναι φανερά ἀποπος ἢ ἀδιώατος. Ὡς τόσον ὅσω περαιοτέρου συμφωνεῖ μετὰ τῆ ἡδη ἐγνωσμῆα φαινόμενα, τόσω ἀξιοσώτερον ἀφελιμωτέρα θέλει εἶναι, καὶ τόσω ἀξιοσώτερον θέλει ἡμπορέσει νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ, καὶ νὰ μᾶς διδωθῆ εἰς τὰ ἄλλα, ὅπε ἔχομῶ νὰ παρρησώμῶ.

Εἰ γὰρ, ἀξιοσώτερος ἡμῶν, βλέπωντας ὅτι εἷνα σωματίον ἐλαφρὸν ἀκρίβη ἀνάμεσα εἰς δύο σώματα, τῆ ὅποίων τὸ εἷνα εἶναι ἡλεκτερισμῶν, καὶ τὸ ἄλλο δὲ εἶναι ἡλεκτερισμῶν, πηδᾶ ἀπὸ τὸ εἷνα εἰς τὸ ἄλλο, καὶ ἀπ' ἐκεῖνο εἰς τῆτο, ὑποθέτω ὅτι τὸ ἡλεκτερικὸν πῦρ ἔχει, κατὰ τὰ ἄλλα ῥόυσα, τὴν ἰδιότητα νὰ ἀκρίβηται, καὶ νὰ ζητῆ νὰ ἔμβῃ εἰς ἰσοσώμῆα καὶ ἀπὸ τῆτο πορόρχεται, ὅπε τὸ ἐλαφρὸν σωματίον νὰ ἔκρη πότε εἰς τὸ ἡλεκτερισμῶν σῶμα, ἀπὸ νὰ πᾶρη ἀπὸ τὸ εἰς αὐτὸ ἀφρονον πῦρ, καὶ πότε εἰς τὸ ἄλλο, ὅπε δὲ ἔχει, ἀπὸ νὰ μεταδῶσῃ καὶ εἰς αὐτὸ.

Ἄλλοι πάλιν, βλέπωντας τὸ ἴδιον φαινόμενον, ὑποθέτει ὅτι εἶναι δύο εἶδη ὡς δύο ῥόυσα ἡλεκτερικῆ ῥόυσε, ἀπὸ τὰ ὅποια τὸ εἷνα ἀκρίβηται ἀπὸ τὸ σῶμα τὸ ἡλεκτερισμῶν, καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ τὸ μὴ ἡλεκτερισμῶν, καὶ ὅτι τὸ ἐλαφρὸν σωματίον, ὅπε ἀκρίβηται εἰς τὸ μεταξὺ, ἀκρίβηται πότε ἀπὸ τὸ εἷνα ῥέυμα, καὶ πότε ἀπὸ τὸ ἄλλο, πηγαίνει πότε εἰς τὸ εἷνα σῶμα, καὶ πότε εἰς τὸ ἄλλο. (I)

Κα-

(1) Ἡ πρώτη ἀπὸ αὐτὰς τὰς δύο ὑποθέσεις εἶναι τῆ Φρανκλί-
ν, ἢ ἀκρίβηται εἶναι τῆ Α' ββᾶ Νολέτ.

Καθάραις ὑπὸ ἡμῶς τὰς δύο καὶ τὴν ὑπόθεσιν ταυ διαθεύμει τὰς ἀφατηρήσεις καὶ τὰς πείρασ ταυ, ἃς νὰ ἰδῆ αὐτὴ καὶ τὰ ἄλλα φαινόμενα τῆς ἡλεκτρικῆς συμφωνίας μετ' αὐτῶν (τὴν ὑπόθεσιν), ἢ ἀφωρῶν.

Ἐὖς ἐδῶ καὶ αἱ δύο ὑποθέσεις ἡμπορῶν ἐπίσης νὰ εἶναι ὠφέλιμοι καὶ καλαί· ὁπόταν ὁμως ἡ ὁσῆς, ἢ ὁ ἄλλος δεισκωνταί (βλέπωνταί) φαινόμενα φανερὰ ἐναντία εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταυ, μ' ὅλον τὸτο ἐπιμῆν εἰς αὐτῶν, τότε μόνον αἱ ὑποθέσεις γίνονται κακαί καὶ ἐπιβλαβεῖς.

Καὶ ἐπειδὴ τὸτο συνηθίζει νὰ συμβαίη ὁπόταν τὶς ἀρχίζει νὰ ἔχη προστάθειαν εἰς τὴν ἰδεαθεῖσαν ὑπόθεσιν ταυ, πρὸ τῆς νὰ βεβαιωθῆ ἃς αὐτῶν, ἃς τὸτο ἐν ὅσω δὲν λάβη δείγματα σαφερὰ καὶ βέβαια τῆς ἀληθοσυμίας τῆς, πρέπει νὰ εἶναι εἰς αὐτῶν ὅσον ἡμπορεῖ ἀφωροσ.

Εἰς τὴν δαυτέραν ἀξίωσιν δὲν φθάνει μόνον νὰ εἶναι ἡ ὑπόθεσις δυνατή, ἀλλὰ πρέπει ἀκομι νὰ ἔχη καὶ κάποιον πιθανότητα· καὶ ἐπὶ πᾶσι πρέπει νὰ ἀφασαίνῃ μίαν καθαρὰν ἰδέαν ἐκείνην, ὅπως μέλλει νὰ ἐξηγηθῆ.

Τοιαύτη εἶναι, ἀφαιδείματος χάριν, ἡ ὑπόθεσις τῆς ζωτικῶν πνομάτων, (ὅπως ὑποθέτῃ) ἃς νὰ ἐξηγήσῃ τὸν μηχανισμόν τῆς αἰδημάτων καὶ τῆς αὐτοδελήτων κινήσεων.

Ἰξόρομη ὅτι αἱ ἐξωτερικαὶ προσβολαί, ἃς νὰ ἐγείρῃ αἰδημα εἰς τὴν ψυχῶν, ἀνάγκης εἶναι νὰ ἀπορρομθῶν εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἃς μέσε τῆς νύρῶν· ἰξόρομη ὁμοίως, ὅτι ὁπόταν ἡ ψυχὴ θέλῃ νὰ κινήθῃ εἰς τὴν πόδαρ, ἢ εἰς τὴν χεῖρ, ἀνάγκης εἶναι νὰ ἀπολεθῆσῃ εἰς τὰς δαυτάς μύας εἰς ἐρεθισμός, ἃς νὰ συέλκωνται καὶ νὰ πλατυώνονται· δὲν ἰξόρομη ὁμως μετ' ὅσον ἔβηον γίνεται τὸτο.

Δοιπὸν ἄς ὑποθέσωμεν, ὅτι τὰ νεῦρα εἶναι σωληνάκια γεμάτα ἀπὸ εἰς ῥοῦσον λεπτότατον, τὸ ὅποιον ἄς τὸ ὀνομάσωμεν χυμὸν νευρικόν, ἢ πνεῦμα ζωτικόν.

πίσωμῶν αὐτῶ τῶν ὑποθέσειν, καὶ πρὸς ὥραν, καὶ
 χωρὶς τὰ διιχυρίζόμεθα πῶς εἶναι ἀληθῆς, ἕως τὰ
 πορούνη καμία ἄλλη καλλιτέρα ἀπὸ αὐτῶ. Λέγω
 χωρὶς τὰ διιχυρίζόμεθα πῶς εἶναι ἀληθῆς, ἐπειδὴ
 εἰς τὸ εἶναι ἀναγκαῖον πρὸ πάντων τὰ δεχθῆ βε-
 βαίως ἢ ὑπαρξίς τῆς ζωτικῶν πνύμάτων.

Ἐξ ἐναντίας τὰς ὑποθέσεις τῆς τάσεως τῆς ὑδ-
 ρῶν, ἢ τῆ ἠλεκτρικῆ ρόδου, ἢ καὶ ἄλλων παρομοίων
 πραγμάτων, ὅπῃ ἐφαντάθησαν μερικοὶ, δεῖ τὰ ε-
 ξηγήσῃ τὸν εἰρημῶν μηχανισμόν, δεῖ ἢ ὑπορῆμῃ
 τὰ τὰς δεχθῆμῶν ὁμοίως πρὸς ὥραν· ἐπειδὴ αὐτὰ
 μήτε μὲ τῶν ἀδραπῆρσι συμφωνῶν, μήτε τὸσον κα-
 θαραν ἐξήγησιν τῆς φαινομῶν μὰς δίδων.

Εἰς τῶν τρίτῳ φερίασιν, εἰς τῶν ὁποῖαν ἀπα-
 τεῖται τὰ δώσωμῃ τὸν ἀληθῆ λόγον τῆς παρακειμῶν
 φαινομῶν, δεῖ φθαίει τὰ ἐχῆ κάποιαν ὁμοιαλί-
 θεϊαν ἢ ὑποθέσεις, καὶ τὰ χρησιμότη εἰς τὸ τὰ κάμη
 αὐτὰ τὰ φαινόμῃρα κατεληπτότερα, ἀλλὰ εἶναι ἀναγ-
 καῖον ἀκόμη, καὶ τὰ συμφωνῆ πληρέστατα μὲ αὐτὰ,
 καὶ τὰ σωφρέχων ὅλα εἰς τὸ τὰ τῶν ἐμπεδώσῃ.

Τέτοια, ἀδραδείγματος χάριν, εἶναι ἢ ὑποθέσεις
 τῆς ἔλξεως, ἢ τῆς βαρυώσεως τῆς Νύτωνος, δεῖ τὰ ε-
 ξηγήσῃ τὰς θεμελιδικὰς κινήσεις τῆς πλανῆτῆς.

Ο Νύτων ὑποθέτει ὅτι οἱ πλανῆται ὠθεῖνται
 εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἀπὸ δύο δυνάμεις, μίαν, ὅπῃ
 τὰς κάμνει τὰ φέγων κατ' ἄδειαν γραμμῶν ἀπὸ τὸ
 κεντρὸν τῆς κινήσεως τῆς, καὶ δεῖ τὸ τῶν ὀνομάζει
 κεντρόφυγα, καὶ ἄλλῃ, ὅπῃ τὰς ὠθεῖ πάντοτε πρὸς
 τὸ κεντρὸν αὐτῆς τῆς κινήσεως, κάμνωνας τὰς δούτε-
 ρης πλανῆτας τὰ βαρῶν πρὸς τὰς πρῶτας, καὶ τὰς
 πρῶτας πρὸς τὸν Ἡλίον, τὴν ὁποῖαν δεῖ τὸ τῶν ὀ-
 νομάζει κεντρόμολον. Ἀπὸ τὸν συνδυασμὸν τῆτων τῆς
 δύο δυνάμειων ὑπολαμβάνει, ὅτι οἱ δούτεροι πλανῆ-
 ται ἀναγκάζονται τὰ κινῶνται θεμελιδικῶς πρὸς τὰς
 πρῶτας, καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν Ἡλίον· καὶ ἢ ὑποθέσεις αὐ-
 τῆ εἶναι τὸσον βεβαιωμῆν ἀπὸ ὅλας τὰς ἀστρονομι-

κας ὡδατηρήσεις, ὅπερ δὲν εἶναι κἀμμία γὰρ ἐναρ-
τιόνηται, καὶ γὰρ μὴ τῷ βεβαιώῃ πᾶντοτε ὡξισό-
τερον (1).

Τέτοια εἶναι παρομοίως καὶ ἡ ὑπόθεσις τῆς ὡξί-
μης Φρανκλίνης, ὅτι ἡ φύσις τῆς κεραυῶς εἶναι ἡ αὐτὴ
μὲ τὴν τῆς ἠλεκτρικῆς πυρός· ἐπειδὴ ὡδατηρῶνται τῇ
ἀληθείᾳ εἰς τὸν κεραυῶν τὰ ἴδια φαινόμενα, ὅπερ
ὡδατηρῶνται καὶ εἰς τὸ ἠλεκτρικὸν πῦρ, καὶ τὰ μικρὰ
δοσιτελέσματα τῆς ἠλεκτρικῆς μηχανῆς, μιμῶνται καὶ
πᾶντα ἐκεῖνα τὰ μεγάλα, ὅπερ δοσιτελεῖ ὁ κεραυῶς,
ἀναλόγως μὲ τῷ μεγαλιτέρῳ ποσότητι τῆς ἐν αὐτῷ
ἠλεκτρικῆς πυρός.

Αἱ ὑποθέσεις, ὅποταν ἔχων αὐτῷ τὴν πλήρη συμ-
φωνίαν μὲ ὅλα τὰ φαινόμενα, ἄπῃ ἀναφορικῶς θεω-
ρῶνται πρὸς αὐτῷ, καὶ δίδων ἔτιος ὀντελῆ λόγον, ἀ-
πὸ ὑποθέσεις γίνονται θέσεις, καθὼς λέγουν οἱ
Σχο-

(1) Αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις ἐνομάζεται ἀδιαφόρος καὶ μὲ τὸ ὄνομα
τῆς ἐλξέως, καὶ μὲ τὸ ὄνομα τῆς κοινῆς βαρύτητος. Καὶ ἡ μὴ
ἐλξίς σημαίνει μίαν δυνάμιν, ὅπερ ἔχων πρὸς σώματα γὰρ ἔλκεν
εἰς τὸ ἄλλο πρὸς ἑαυτὰ ἢ δὲ βαρύτης δηλοῖ τῷ δυνάμιν,
καθ' ἃν πρὸς σώματα φέρονται τὸ εἰς πρὸς τὸ ἄλλο. Ὅμως, μὴ ὄ-
λον ὅπερ ὑποθετόντας ἢ ὅτι τὰ σώματα ἔλκεν ἀλλήλα κατὰ τινε
νόμον, ἢ ὅτι φέρονται πρὸς ἀλλήλα κατὰ τὸν αὐτὸν νόμον, τὸ
ἄραγμα εἶναι τὸ ἴδιον, μὴ ὄλον τῆτο ὁ ὅρος τῆς βαρύτητος φαίνε-
ται ὡς πολλὰ αἷτια ὅτι ἀρέσει γὰρ ἀρετιμῆθῃ. Α'. ὅτι αὐτὸς
παρασαίνει τὴν ἰδέαν εἰὸς ἡμοίωσιν γνωσῆ τοῖς πᾶσιν· ἐπειδὴ κα-
θ' ἑαυτῆς ἔξέρει, ὅτι τὰ βαρῆα σώματα ὡς ἰδίᾳ φύσεως φέρονται
πρὸς τὴν γῆν, καὶ ἡμπρὲι γὰρ καταλάβῃ δὲκελα ὅτι τὰ αὐτὰ ἔρῳω
καὶ οἱ δὲστερόντες πλανῆται φέρονται πρὸς τῆς ἀρωτόντας, καὶ
ἔτι πρὸς τὸν Ἡλίον. Β'. ὅτι ὁ ὅρος τῆς βαρύτητος δηλοῖ μόνον τὸ
δοσιτέλεσμα, τῆτ' ἔστιν ὅτι πλησιάζει πρὸς σώματα εἰς εἰς τὸ ἄλ-
λο (τὸ ὅποιον δοσιτέλεσμα εἶναι ἀληθές, πραγματικόν, καὶ γνω-
σόν), χωρεῖς γὰρ μᾶς ἐμβάση εἰς τῷ αἷτιαν, ἢ ὅποιον εἶναι ἀ-
γνωστος. Ἐξ ἐναντίας ὁ ὅρος τῆς ἐλξέως φαίνεται ὅτι ὑποθετεῖ πῶς
τὸ δοσιτέλεσμα ἦρῳται ἀπὸ μίαν δυνάμιν ἐσωτερικῶν, ὅπερ ἔχων
πρὸς σώματα γὰρ ἔλκεν εἰς τὸ ἄλλο· ἢ ὅποιον δυνάμιν δὲν εἶναι δυ-

Σχολαστικοί, ὅ ἐστι φθαίνεν εἰς βαθμὸν φυσικῆς ἀληθείας.

Τοιαῦτ' ὅμως χαρακτῆρος δὲν ἦτον μήτε αἱ θειαφώδεις ἐξάψεις, ὅπῃ ἀνειροδύθησαν μερικοί, δεῖ νὰ ἐξηγήσεν τὰ φαινόμενα τῶ κεραυνῶ, μήτε τὸ σύστημα τῶ Πιπλεμαίε, ἢ τῶ Τύχωνος, ἢ αἱ δῖναι τῶ Καρτεσίε, δεῖ νὰ ἐξηγήσεν τὴν κίνησιν τῆς ἕρανίων σαμμάτων, τὰς ὁποίας δεισκατάστατας ἐναντίας εἰς τὰς ἀδρατηρήσεις, τὰς ἀπέρριψαν ὅλοι μὲν κάθε δίκαιον.

Ἀπὸ τὰ ἕως ὧδε εἰρημνύα γίνεται φανερόν μὲ πόσω προσοχλῶ κὴ φύλαξιν ὑπέρει νὰ βαδίζωμεν εἰς τὰς ὑπόθεσεις.

Διὰ νὰ διδύωμεν τὰς ἀδρατηρήσεις καὶ πείρας, κάθε ὑπόθεσις ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἰκανῶ, ἀλλ' μόνον δὲν εἶναι ἀδύνατος. Θεμέλιον ὅμως δὲν ὑπέρει νὰ βανῶμεν εἰς αὐτῶ, ἐν ὅσῳ δὲν τὴν ἐμπεδάσεν, ἢ δὲν τὴν ἀναίρεσεν αἱ ἀδρατηρήσεις κὴ πείραι.

Διὰ νὰ κάμη τινὰς τὰ ἀσαφῆ φαινόμενα καταληπτότερα, ὑπέρει νὰ ἐκλέξη μίαν ὑπόθεσιν ὅχι μόνον

νατὸν νὰ καταλάβωμεν πῶς ἐνεργεῖ, μάλιστα εἰς τὰς μεγίστας ὑποθέσεις.

Μ' ὅλον τῷτο ὅμως ὁ ὅρος τῆς ἐλξεως φαίνεται ὅτι εἶναι εἰς πειροστέραν χεῖσιν παρὰ τῶς Φυσιολόγοις· καὶ ὁ νόμος, κατ' ὃν ἢ δυνάμεις τῆς ἐλξεως ἐνεργεῖ, εἶναι, κατὰ τὰς ἐκφράσεις τας, εἰς λόγον ὀρθόν, κὴ ἀπλῆν τῆς ποσότητος τῆς ὑλης, κὴ ἀντιπεπενητότα κὴ διπλασίονα τῆς ὑποθέσεων· ὅπῃ θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι εἴα σώμα ἔλκει τὸ ἄλλο μὲ τῶσῳ μεγαλητέραν δυνάμιν, ὅσῳ μεγαλητέρα εἶναι ἢ ποσότης τῆς ὑλης τε, καὶ ὅσῳ μικρότερον εἶναι τὸ τεράγωνον τῆς ὑποθέσεως τε, τῶτ' ἐστὶ τὸ γινόμενον αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως, πολλαπλασιασθείσης ἐφ' ἑαυτὴν. Παραδείγματος χάριν, ἀν' ἢ ποσότης τῆς ὑλης εἴος σώματος εἶναι ὡς 4, καὶ εἴος ἄλλῳ ὡς 2, τὸ πρῶτον θέλει ἐλευθεῖ τὸ δεύτερον μὲ διπλῶν δυνάμιν. Καὶ ἀν' ὑπὸ δύν σώματα ἴσα ἀλλήλοισ, τὸ εἴα ἀπέχει ὡς 3, καὶ τὸ ἄλλο ὡς 2 ὑπὸ εἴα σώμα τεῖτον, ἀν' τὸ πρῶτον ἐλευθεῖ ὑπὸ τὸ τεῖτον μὲ δυνάμιν ὡς 4, τὸ δεύτερον θέλει ἐλευθεῖ μὲ δυνάμιν ὡς 9.

νον δυνατῶν, ἀλλὰ καὶ πιθανῶν, καὶ νὰ τὴν ἐξηγήσῃ καθαρά, χωρὶς νὰ διιχυρίζεται μ' ὄλον τῆτο, ὅτι τὰ ὑποτελέσματα συμβαίνουν ἀληθινὰ μὲ ἐκείνον τὸν ἔοπον, καὶ ἄπο ἐκείνου τὴν αἰτίαν, ὅπῃ αὐτὸς ὑποδέ-
ται, ὁπόταν τῆτο ἀλλῶ δὲ φαίνεται.

Ὅποταν ἀπαιτῆται δεῦρ νὰ δώσωμεν λόγον πραγματικῶς τῆ ἔοπε, καθ' ὃν τὰ προκείμενα φαινόμενα συμβαίνουν, ἢ ὑποθέσεις δὲν πρέπει μόνον νὰ εἶναι πιθανῆ, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι ἀκόμι καὶ ἀληθῆς, τῆτ ἔστιν ἐντελῶς σύμφωνος μὲ τὰ προκείμενα φαινόμενα, καὶ ἰκανὴ νὰ τὰ ἐξηγήσῃ ὅλα, χωρὶς νὰ ἐξαιρηθῆται ἄπο αὐτῶν, ἢ νὰ ἐναντιώνεται εἰς αὐτῶν κἀνύα. Ὅποταν ὁμως ζητῆται νὰ ὑποδώσωμεν τὴν αἰτίαν, ἄπο τῶν ὁποίων προέρχονται, πρέπει πρὸς τῆτοις νὰ ὑποδείξωμεν ἀπ' εὐθείας, ὅτι τὰ ὑποτελέσματα προέρχονται ἀναγκαιῶς ἄπο τῶν ὑποθετῶν αἰτίων, ἢ ὅτι εἶναι ὑπολύτως ἀδυνάτον νὰ προέλθῃν ἄπο ἄλλου κἀμμίαν (1).

A P-

(1) Ἐφαρμόζομεν τὸ δεῦρ ὑποθέσεων Ἀρδρον εἰς τὰ φυσικὰ πράγματα, ἐπειδὴ εἰς αὐτὰ εἶναι κοινότερα αἱ ὑποθέσεις. Ἡ χρῆσις των ὁμως δὲν περικρίνεται μόνον εἰς τὴν φυσικὴν, ἀλλὰ παραλαμβάνονται καὶ εἰς τὴν Μεταφυσικὴν, καὶ εἰς τὴν Ἠθικὴν, καὶ εἰς τὴν Πολιτικὴν, καὶ εἰς ὅλας τὰς Ἐπιστήμας, καὶ μάλιστα εἰς ὅλας τὰς καθημερινὰς κείσεις καὶ διανοήσεις μας. Ὁ ἀνθρώπινος τύφος εἶναι ἀπληθὺς, καὶ ἀνυπομνήτης, καὶ θέλει νὰ ἀπιδέσῃ λόγον δεῦρ κατὰ ἕνα πρᾶγμα καὶ ὁπόταν ὁ ἀληθῆς λόγος δὲν εἶναι γνωστός, αὐτὶ νὰ ἐπέχη τὴν κείσιν, ἀγαπᾷ καλλίτερα νὰ φανταζῆται κατὰ τὸ δοκῆν εὐα ὁποιοιδήποτε. Ἀπὸ τῆτο προήλθεν αἱ τόσαι μάταιαι ὑποθέσεις, καὶ τὰ τόσα ἀνωφελῆ συστήματα, ὅπῃ εἰς κατὰ Ἐπιστήμην κατὰ δευτέρου καιρὸς ἐπευσιήθησαν. Ἀπὸ τῆτο τὰ τόσα ψεύδως ὑποθετήματα, ὅπῃ καθημερικῶς κἀμνομεν εἰς μυρία πράγματα. Διὰ νὰ ἀποφύγῃ λοιπὸν τινὰς τὰ σφάλματα, ὅπῃ ἐντεῦθεν πηγάζοσι, δὲν εἶναι ἄλλο μέσον, παρά νὰ ἔχη πάνποτε πρὸ ὀφθαλμῶν τῆς κανόνας, ὅπῃ ἐκδέταμεν, καὶ νὰ τὰς ἐφαρμόζῃ δικάρους εἰς τὰς κἀτὰ μέρος περιστάσεις. Περὶ δὲ χρῆ-

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περί τῶν ἐκ τύχης ἀνακαλύψεων,
εἴτ' ἔμ εὐρέσεων.

Πολλὰ ἀνακαλύψεις εἰς τὰ φυσικὰ παράγματα, καὶ μάλιστα αἱ ἀξιολογώτεραι, οφείλουν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἰς τὴν τύχην φερόμενον, ὡς εἰς τὴν ἀσπίδω καὶ ἐπιμέλειαν τῶν φυσικῶν. Τοιαῦται, ὡς ἀδείγματος χάριν, εἶναι ἡ εὐρεσις τῆς μαγνητικῆς πυξίδος, τῆς πυροβόλου κόνεως (τῆς μπαροτίκ), τῆς τηλεσκοπίων, καὶ ἄλλων πολλῶν ὡφελίμων παραγμάτων.

Παρατηρήτεον ὅμως, ὅτι τὰ ὑπὸ τύχης φαινόμενα, ἀνίσως δὲν συσσωρεύσονται ὁμμάτι θεξιόν, ὅπως νὰ ἐξέρη νὰ τὰ τιμήσῃ ἀξιοχρέως, νὰ γνωρίσῃ καλῶς τὰς αἰτίας, ἢ τὰς συσχετίων, καὶ νὰ τὰ ἐφαρμόσῃ εἰς κάμμιαν χῆσιν ἐπωφελῆ, μὴν ἄγωνα, ἢ ἀποδοῦνται εἰς τὴν λήθη.

Εἰς μάτην ἤθελε φανερωθῆ ἡ παντοτεινὴ ἀπύθεια τοῦ ἀνθρώπου πρὸ τῆς Πόλης μίας μαγνητικῆς βελάνης, ἀνίσως Μάρκος Παῦλος ὁ Ἐννετὸς, ἢ Φλάβιος Γκιόγιας ὁ Νεαπολιτάνος, καθὼς θέλουν ἄλλοι, δὲν ἐσοχάζοντο ἀσέως τίνι ἔργῳ νὰ τὴν μεταχειρισθῶν εἰς τὴν ναυτιλίαν. Ἡ δὲ τύχης ἔξαψις, καὶ ἡ βροντὴ τοῦ μίγματος νίτρου, θεία, καὶ κόνεως ἀνθρώπων, ἤθελεν εἶναι εἰς τὸ φαινόμενον ἀκαρπὸν, ἀνίσως Ρυγχιέρος Βάκων ὁ Ἀγγλος, καὶ οἱ μεταχρήστεροί τε δὲν ἤθελεν σοχαθῆ τὴν χῆσιν, ὅπως ἠμπορῶσαν νὰ κάμνουν ἄλλὰ νὰ καταστήσῃ μίαν νέαν τέχνην τῆς πολέμου.

Η'

σεως καὶ καταχρήσεως τῆς ὑποθέσεως, ἃς ἰδὼν ὁ Φιλόλογος ἐκεῖνα, ὅπως περὶ τότε εἶπεν ὁ Ἀββα Κορυλλιάκ εἰς τὴν περὶ συστημάτων πραγματείαν τε.

Ἡ ἀνακάλυψις τῆ ἰσοχρονισμῶ τῆ ἐκκρεμῶν, τῆ-
 τ' ἔστι τῆ ἰσοχρόνων φελαγωγῶντες, ὅπῃ ἐχρησίμου-
 σεν εἰς μέτρον τῆς πτώσεως τῆ σωματίων, καὶ βάσιν
 τῆ νόμων τῆς βαρύτητος, εἰφέρει καὶ αὐτὴ τῶ ἀρχίω
 τῆς εἰς τῶ ἀπὸ τύχης φελαγωγῶν μίας κωνδύλας,
 ὅπῃ ἐκινήθη ἔμποροθεν εἰς τὰ μάτια τῆ Γαλλικαίης.

Ὡς τὸσον πόσαις κωνδύλαις δὲν ἐκινήθησαν παρὰ
 τῆ Γαλλικαίης; πόσαι εἰκόνες πεπλατυσμῶν δὲν ἐ-
 φάνησαν; πόσα μῆλα δὲν ἔπεσαν παρὸ τῆ νὰ κτυπη-
 θῆ ἀπὸ μῆλον ὁ Νότων;

Δὲν φθαίνει λοιπὸν εἰς τὰ τυχαῖον φαινόμενον δεῖ νὰ
 φθάσῃ κατ' ἑαυτὸ ἀνακαλύψεις. Τετο εἶναι ναί, ἡ
 ἀρχὴ καὶ τὸ παρῶν σοιχείοντες, δεῖ νὰ εἰπῶ ἔτι,
 εἶναι ὡς τὸσον ἀκαρπὸν κατ' ἑαυτὸ, ὅποταν δὲν εἶ-
 ναι τινὰς, ὅπῃ νὰ ἰξόρη νὰ διερωτήσῃ δίδυς τῆς
 αἰτίας τε, νὰ ποιοῖ τὰ ἐντεῦθεν ἐπόμενα, καὶ νὰ τὸ
 μεταχειρισθῆ ἢ δεῖ νὰ ἀνακαλύψῃ ἄλλα φαινόμενα,
 ἢ δεῖ νὰ προσδιορίσῃ ἐπωφελεῖς κανόνας τῆς φύσεως.

Τετο εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ χαρακτηρίζει τῆς ἐφορητι-
 κῆς νόας, τὰ μεγάλα καὶ ἀνηντικὰ πνόμενα. Μία
 ἀνακάλυψις, ἀγκαλὰ μικρὰ καὶ τυχαία, δὲν μῦναι πο-
 τὲ ἀγνοος εἰς τῆς χείρας τε. Αὐτοὶ ἰξόρην δίδυς
 νὰ φθαπρῆσεν τὸ ἀντικείμενον, ὅπῃ τὸ αὐτόματον
 τῆς παρρησιάζει, ἀπὸ κάθε μέρος ἢμπορῶν δίδυς
 νὰ ἰδῆν καὶ τῆς πορρώτατω ἀναφοράς τε, νὰ κάμειν
 δίδυς νὰ ἀνηνθῆν ἀπὸ αὐτὸ μυσία νὰ φαινόμενα,
 νὰ μεταχειρισθῆν δίδυς τῶ ἀρχίω, ὅπῃ ἐκ τύχης
 ἀνεκάλυψαν, δεῖ νὰ ἐξηγήσεν χίλια φαινόμενα ἀ-
 γνωστα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περί τῆς κατὰ τὰς ἀναφορὰς γρῶσεωμ.

Μεταβαίνοντας ὑπὸ τὰς ᾧ τινὶ ὑπαρξίῳ ἢ τὰς ποιότητας γνώσεις τῆς πραγμάτων, εἰς τὰς ᾧ τὰς ἀναφορὰς των, θέλωμ δείξει συτόμωσ πῶσ ἀρέπει νὰ ζεπέζωνται, καὶ νὰ προσδιορίζωνται αἱ ἀναφοραὶ α'. τῆς ταυτότητος. β'. τῆς ὁμοιότητος. γ'. τῆς ποσότητος. δ'. τῆς αἰτίας ἢ ὁποτελέσματος. ε', ἢ τελούταιον τῆς ἀποχρῆσῆωσ.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περί Ταυτότητος.

Διὰ νὰ κείνωμ τῆς ταυτότητος εὐδὸς ἀντικειμῆσ, ἢ περὶ τῆς ἀμεταποίητε ἁρκείας κάμμιᾶσ ποιότητος τε, ὁὺν ἀρέπει νὰ θάρρῆμ τὸσὸν εἰς μόνω τινὶ μαρτυρίῳ τῆς μνήμης, ἢ ὁποία καθ' ἑαυτὴν εἶναι πολλὰ ἀπίσος, καὶ μάλις ὁποτῶν ὁ λόγος εἶναι ᾧ πραγμάτων ἀξιολόγων ἢ δυσλήπτων· ἀλλὰ ἀνάγκη εἶναι νὰ ὁπσημειόνωμ ἀκριβῶσ ἕχι μόνον τὰς ιδιότητας, ὁπῆ ἀνεκαλύψαμ εἰς αὐτό, ἀλλὰ ἀκόμ καὶ τὰς ᾧ πᾶσεις, εἰς τὰς ὁποίας εὐρίσκετο, ἕχι νὰ ἰδῆμ μὲ τὰς νέας ᾧ πᾶσεις, ἀίσαισ, ἀφ' ἕ βαλθῆ εἰς τὰς αὐτὰς ᾧ πᾶσεις, δείχνη τὰς αὐτὰς ιδιότητας, ἐπειδὴ ἀφ' ἕ ἀλλάξεν αἱ πᾶσεις, ἢμπορεῖ νὰ εἶναι τὸ ἴδιον, καὶ νὰ ἕχη τὰς ἰδίᾶσ ποιότητας, ἢ μ' ὅλον τῆτο νὰ φωνῆ πάντα πᾶσιν ἄλλο, καθῶσ ἕξ ἐναντίας ἢμπορεῖ νὰ εἶναι ἕαφορον, ἢ νὰ φωνῆ τὸ αὐτό.

ΑΡΘΡΟΝ Β'.

Περί Ὁμοιότητος.

Η ἰδία ἀκρίβεια τῶν περιλάσεων ἀπαιτεῖται καὶ ἐπὶ τῶν θέλων τινὰς νὰ ὑποφασίσῃ ἀπταισῶς, ὅτι πῶς ὁμοιότητα δύο, ἢ περισσότερων πραγμάτων· ὅτι τὶ εἰς περιλάσεις ἁποφασιστικὰς, πράγματα ὁμοιότατα ἢ μπόρῃ νὰ φανῶν ἀνομοιότατα, καὶ ἀνάπαλιν. Ὅθεν ἐπειδὴ ἡ ὁμοιότης ἢ μπόρῃ νὰ ἔχῃ πολλὰς βαθμύς, τὰ δύο ἀντικείμενα πρέπει νὰ ᾤμαρτηθῶν ὑπὸ καθέ μέρους, ὅτι νὰ γνωριθῆ εἰς πόσας καὶ ποίας ἰδιότητας συμφανῶν, καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν νὰ κριθῆ ὁ βαθμὸς τῆς ὁμοιότητος.

ΑΡΘΡΟΝ Γ'.

Περί Ποσότητος.

Αἱ ἀναφοραὶ τῶν ποσοτήτων, αἱ ὁποῖαι λαμβανόμεναι ἀφηρημένως περιλαμβάνουσι ὄχι μόνον τὸ μέγεθος καὶ τὸν ἀριθμὸν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τὸ ἔχρημα, καὶ τὸν χρόνον, καὶ τὴν κίνησιν, συγκροτῶν τὴν πλέον βεβαίαν τῶν φυσικῶν ὁπτημῶν, τὸ ἔστι τὴν Μαθηματικῶν.

Αἱ συζητήσεις τῶν Μαθηματικῶν περὶ τὰς ποσότητας ἔχουσι ὑποκείμενον κυρίως τὴν ἰσότητα, ἢ ἀισότητα αὐτῶν τῶν ποσοτήτων· ἐπειδὴ ἡ ἀναλογία ὄχι εἶναι ἄλλο, καθὼς θέλωμεν ἰδῆ, ὅτι ἡ ἰσότης τῶν δύο λόγων· καὶ ὁ λόγος μιᾶς ποσότητος πρὸς ἄλλου ὄχι εἶναι ἄλλο, ὅτι ἡ ἀναφορὰ τῆς ἰσότητος, ἢ ἀισότητος, ὅτι ἔχουσι ἀναμεταξύτας.

Ἡ ἰσότης ὁμοῦ, ἢ ἀισότης δύο ποσῶν, τότε ἢ μπόρῃ νὰ προσδιοριθῆ ἀκριβῶς μὲν εἶνα κοινὸν μέ-

ἔρον, καθὼς δύο ἑξαγώνων, ἢ δύο τετραγώνων, καὶ τότε τὰ ποσὰ ὀνομάζονται σύμμετρα· καὶ τότε δευτέρα ἢ ἡμπορεῖ νὰ προσδιοριθῇ ἀκριβῶς, ἐπειδὴ δευτέρα ἔχων εἷς κοινὸν μέτρον, καὶ τότε ὀνομάζονται ἀσύμμετρα· καθὼς εἶμαι εἰς τὸ τετράγωνον ὁ λόγος τῆς πλευρᾶς πρὸς τὴν διαγώνιον, καὶ εἰς τὸν κύκλον τῆς διαμέτρου πρὸς τὴν περιφέρειαν.

Λοιπὸν ἡ πρώτη ἀσκήσις τῆς Μαθηματικῶν εἶναι νὰ ἀνακαλύψῃ, ἢ νὰ μάθῃ τὰς μεθόδους, δι' ἧν νὰ προσδιορίζῃ με ἀκρίβειαν τὰς ἀναφορὰς τῆς συμμετρῶν ποσῶν, καὶ εἰς τὰ ἀσύμμετρα νὰ εὐρίσκῃ καὶ τὰ πλέον πλησιεστέρας. Εἰς τὸ ὁποῖον πρῶτος ὁ Ἀρχιμήδης ἀνοίξε τὴν ὁδὸν διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἐξαντλήσεως, (καθὼς αὐτὸς τὰς ὀνόμαζε)· μετὰ τὸν ὁ Καρβαλιέρης, διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἀδυνατέων· καὶ τέλος πάντων ὁ Νεύτων, καὶ ὁ Λεϊβνίτιος, διὰ τῆς μεθόδου, ὅπως ὁ εἷς ὀνόμασε μέθοδον τῆς ῥοῶν, καὶ ὁ ἄλλος λογισμὸν τῆς διαφορικῶν, καὶ ὀλοχερῶν.

Ἡ Μαθηματικὴ ὅμως ἠθέλησεν εἶναι μία ἐπιτήμη ἀργὴ καὶ ἀπλὴ διάχυσις, ἀπίσως ἐνηχολεῖτο μόνον εἰς ἀφηρημῆτα ποσά. Ὅθεν τὸ ἀξιολογώτερον ἔργον τῆς Μαθηματικῶν εἶναι νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς ἀφηρημέτας ἀναφορὰς τῆς ποσοτήτων εἰς τὰ φυσικὰ πράγματα· τὸ ὁποῖον τὴν ἐμβῆκεν εἰς παρὰ τὴν ἀνάστασιν τῆς Φιλοσοφίας, καὶ διὰ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ γνωρίζωμεν χάριτις ἀθανάτου εἰς τὸν Γαλιλαῖον, εἰς τὸν Κεπλέρ, εἰς τὸν Οὐγγίον, καὶ εἰς τὸν Νεύτων· καὶ τὸ ὁποῖον ἔφερε μεγίστην ἐπίδοσιν εἰς τὴν Ἀστρονομίαν, Ὀπτικὴν, Γεωγραφίαν, Γεωδαισίαν, Ναυτικὴν, καὶ εἰς ὅλην τὴν Μηχανικὴν, ὅσον καὶ τῆς ὑγρῶν, καὶ μάλιστα εἰς τὸν ἕκτον αἰῶνα.

Πρὸ τῆς ὅμως νὰ ἐφαρμόσῃ τινὰς τὰς λογαριασμῶν, καὶ τὰς μαθηματικὰς πράξεις εἰς τὰ φυσικὰ πράγματα, ἀναγκαῖον εἶναι νὰ γνωρίσῃ κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὰς ὁμοιότητας αὐτῆς τῆς παραγμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα

ποῖα ἔχεν νὰ γίνῃ αἱ μαθηματικαὶ πράξεις· διὰ τὴν ἐπεὶ ὅτι δὴ εἶναι δοθέντα ἀκρίβη καὶ ἀσπικε-
μῆα, ἢ ἀδυναμελεῖται κάμμία πρῶσις ἀναγκαία
(ἀξιόλογος), ἢ ὑποδέεται κάμμία φούδῳ, οἱ
πλέον ἀκρίβεις λογαριασμοὶ προσηρμοσμένοι εἰς τέ-
ποιας ἀρχάς, δὴ μᾶς φέρειν εἰς ἄλλο, ἀδὴ εἰς ἀ-
πάτω καὶ σφάλματα (1).

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ τῆς αἰτίας, καὶ τῆς αἰτιατῆς
(ἀποτελέσματος).

Εἰς τὰς ἀναφοράς τῆς αἰτίας, καὶ τῆς ἀποτελέσματος
ἢ δίδεται τὸ ἀποτέλεσμα, καὶ ζητεῖται τὸ αἴτιον, ἢ
δίδεται τὸ αἴτιον, καὶ ζητεῖται τὸ ἀποτέλεσμα.

§. Α'.

Δοθέντος τῆς ἀποτελέσματος, εὐρέειν
τὸ αἴτιον.

Οπόταν ζητῆται ἡ αἰτία ἐκδοῦς δοθέντος ἀποτελέ-
σματος, πρέπει πρῶτον νὰ θεωρηθῇ αὐτὸ τὸ ἀποτέ-
λεσμα μὲ μεγαλωτάτω προσοχίῳ· ἔπειτα νὰ ἐξε-
τεθῆν ὅλαι αἱ πρῶσις, ὅτι ἡμῶρεσαν νὰ κά-
μειν κάποιαν ὁπρῶτω εἰς αὐτό.

Καὶ

(1) Εἰς τὰς μηχανικὰς, φέρει εἰπεῖν, πραγματείαις, τὰ ἀποτε-
λέσματα τῆς μοχλῆς τῆς Τροχιλαίας, (τῆς Καρδίας), τῆς ἔσοχῶν,
κτλ. λογαριάζονται ὡς αὐτὸ νὰ ἦτον αὐταὶ αἱ μηχαναὶ ἐντελῶς
σκληραὶ, ἀκαμπτοι, χωρὶς βάρους, χωρὶς τείψιν, κ. τ. λ. Ὅμως
εἰς μάτω θέλει πρῶσις τινὰς τὸ πρῶσις ἀποτέλεσμα, ἀ-
νίως δὴ λογαριάζη ὅλα τὰ εἰρημῆα.

Καὶ ἐπειδὴ καὶ δύο μόνον ἕσυχας ἡμπορεῖ νὰ προσδιορισθῇ μὲ βεβαιότητα τὸ αἷτιον εὐὸς προκειμένου ἀποτελέσματος, πρῶτον ὁπόταν φαίνεται καθαρῶς καὶ ἄσχεκεκρυμμένως ἄπο ποῖον παῖγμα, καὶ μὲ ποῖον ἕσυχον προῆλθε· δεύτερον ὁπόταν βεβαιόνηται ἄπολύτως, ὅτι ἄπο κανένα ἄλλο δὲν ἡμπορεῖσε νὰ προέλθῃ· διὰ τῆτο δύο σφάλματα πρέπει νὰ ἀποβλέγῃ μὲ εἰς τῆτο πρῶτον νὰ μὴ κρινώμεν ὅτι εὐα παῖγμα εἶναι αἷτιον εὐὸς ἄλλῃ, μόνον καὶ μόνον δι' ὅ,τι τὸ εὐα εἶναι πρῶτερον τῆ ἄλλῃ, χωρὶς νὰ φαίνεται ἀναμεταξύτης καμμία συνάφεια, ἢ ἀναφορὰ ὀξαρπίσεως. Τῆτο τὸ σφάλμα εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ ἠνωμάζων οἱ Σχολαστικοὶ συνέπειαν μὲ τῆτο, ἄρα ἄρα τῆτο· τὸ ὁποῖον εἶναι κοινόταπν εἰς τῆς ἀπλῆς καὶ δημῶδεις. Οἱ φόβοι, ὅπῃ ἐπροξενῆσαν τὴν παλαιὸν κειρὸν αἰ ὀππολαὶ τῆς κομητῆς, καὶ ἄλλων ἀσυνήθων σημείων τῆ ἔραπῃ, τὰ ὁποῖα τὰ ἐσοχάζοντο ὡς αἷτια σιποδείας, λοιμῶν, καὶ ἄλλων κακῶν, πόθεν ἔλαβον ἄραγε τὴν πρῶτὴν ἀρχὴν; ὄχι βέβαια ἄπο ἄλλο παρὰ ἄπο τυχαίαν συνέμπτωσιν, δι' ὅ,τι δηλαδὴ τὰ εἰρημνῆα κακὰ ἡκολέθησαν μερικαῖς φραῖς ἕτερα ἀπὸ τὰ ποιαῦτα φαινόμενα. Ἐντεῦθεν ἔλαβον προσέτι τὴν ἀρχὴν καὶ αἱ παρολήψεις, ἄρα τῆς ἐπὶ ῥῶας τῆς Σελωῖνης, τῆς ἀσέρων, καὶ ἄλλων παρομοίων.

Δεύτερον νὰ μὴν ἄποδιδώμεν εἰς μίαν μόνην αἷτιαν ἐκεῖνο, ὅπῃ κρέματα ἄπο πολλὰς· εἰς τὸ ὁποῖον τῆτο πίπτην πολλὰκις καὶ οἱ Φιλόσοφοι. Σπάρτια εἶναι τὰ ἄποτελέσματα, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν συνῆχων πολλὰ αἷτια· σπανάια, πῶδαδείγματος χάριν, αἱ ἀρρώσια, ὅπῃ παρέρχονται ἄπο μίαν μόνην αἷτιαν. Ὄθεν εἶναι ἀναγκαῖον καὶ ἀφῶκτον, νὰ ταλατωδῶνται καλὰ ὄλαι αἱ πῶδασεις εὐὸς ἄποτελέσματος πρὸ τῆ νὰ ἄποδοθῇ ἢ αἷτια.

§. Β'.

Δοθείσης τῆς αἰτίας, εὐρεῖν
τὸ ἀποτέλεσμα.

Οπότεν ὅμως δοθῇ ἡ αἰτία, ἢ θέλωμεν νὰ ποιοῦμεν τὸ ἀποτέλεσμα, χρειάζεται νὰ κάμωμεν τινὴ ἀκόλουθον ἔλεγχον. Α'. Τὸ αἷτιον εἶναι ἡ ἀνάγκαιον, ἢ ἐλδύθερον. Β'. Οἱ νόμοι, καθ' ἃς ἐνεργεῖ, καὶ αἱ ἐπελάσεις, εἰς τὰς ὁποίας εὐρίσκεται, εἶναι ἡ γνωστὰ, ἢ ἄγνωστα.

Περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἀναγκαίων αἰτιῶν.

Ὅπως ὁ λόγος εἶναι, ὅτι μίαν αἰτίαν ἀναγκαίαν, τῆς ὁποίας οἱ νόμοι εἶναι γνωστοί, καὶ αἱ ἐπελάσεις ἐπακεκμημένα, εἶναι εὐκόλον νὰ ποιοῦμεν τὸ ἀποτέλεσμα. Ἀνίσως εἰς μίαν πλάστιγγα (ζυγαρίαν) βάλω δέκα λίβρας ἐπὶ τὸ εἷνα μέρος, καὶ ὀκτὼ ἐπὶ τὸ ἄλλο, εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἡ ζυγαρία θέλει κλίνη ἐπὶ τὸ πρῶτον μέρος. Ἀνίσως εἰς μίαν σκυτάλλην (μοχλίον) κρεμάσω ἐπὶ τὸ εἷνα ἄκρον ὀκτὼ λίβρας, εἷνα ποδάρι γεωμετρικὸν μακρὰ ἐπὶ τὸ σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐρείδεται, καὶ ἐπὶ τὸ ἄλλο ἄκρον δύο λίβρας, τέσσαρα ποδάρια μακρὰ ἐπὶ τὸ ἴδιον σημεῖον, εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἡ σκυτάλη θέλει σταθῆ ἰσορροπός.

Ἀνίσως δὲ ἡ αἰτία εἶναι ἠσαύτως ἀναγκαία, οἱ νόμοι ὅμως, καθ' ἃς ἐνεργεῖ, ἢ αἱ ἐπελάσεις, εἰς τὰς ὁποίας εὐρίσκεται, ἢ πρέπει νὰ ὑρεθῇ εἰς τὸν καιρὸν, ὅπως πρέπει νὰ ἔγνηθῇ τὸ φαινόμενον, δεῖ εἶναι ἀρκετὰ ἐγνωσμένα, εἰς τὸ δεῖν ἢ μπορεῖ πλέον

να ἔχη τινὰς βεβαιότητα, ἀλλὰ μόνον πιθανότητα, ἢ ἀμφιβολίαν.

Λοιπὸν τοιαύτη εἶναι ἡ φημίσις τῆς φημισοτέρων φυσικῶν ἀποτελεσμάτων, καὶ ἔτι τὸ ἀσυνιότητα ἡμπορεῖν νὰ τὰ προῖδεν μὲ βεβαιότητα· ἔτι τὶ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ ἡμπορεῖ νὰ προσδιορίσῃ πόσον σιπάει θέλει σωάζει ἀπὸ τὸν πόρον, ὅπῃ ἀέρνει εἰς τὸ χαράφιτι; Ποῖος ἡμπορεῖ νὰ εἰπῇ μὲ βεβαιότητα ἀνίσως εἴνα τὰδε ἰατρικὸν θέλει τὸν ἰατρὸν εἰς ἀπὸ μίαν τὰδε ἀδύνην, εἰς εἴνα πόσον ἄσθημα καιρῶ; Ποῖος ἡμπορεῖ νὰ προειπῇ βεβαίως ἀπὸ μίαν ἡμέραν ἀσθητέρα, ἀνίσως ἢ ἄλλη θέλει εἶναι βροχερῆ, ἢ γαλλωιάα; Καὶ εἰς αὐτὰς τὰς τεχνητὰς μηχανὰς, εἰς τὰς ὁποίας τὰ αἷτια φαίνονται καλλίτερα προσδιορισμῆα, ὅσον ὀλίγον σωῖσθαι καὶ αὐτὸ εἶναι, εἶναι δυσκολώτατον νὰ προῖδῃ τινὰς ἀκριβῶς τὴν ποσότητα τῶ ἀποτελέσματος· ἐπειδὴ εἶναι δύσκολον νὰ λογαριάσῃ μὲ ἀκριβείαν τὰς ποσότητας τῆς ὑλῶν, ὅπῃ εἰς αὐτὸ μεταχειρίζονται, καὶ τὴν ποσότητα τῆς τείψεως, καὶ τὰ ἄλλα ἐμπόδα, ὅπῃ ἡμπορεῖν νὰ ἐναντιωθῶν εἰς τὸ ἀποτέλεσμα.

Τότε λοιπὸν δεῖ μῦθε ἄλλο, ὅπῃ νὰ ζητήσῃ τίς τὴν πιθανότητα, ἢ ὁποία ὅσω φημισοτέρον εἶναι ἐγνωσμῆα τὰ αἷτια, οἱ νόμοιτες, καὶ αἱ φημισάσεις, εἰς τὰς ὁποίας δέσκονται, ἢ θέλουν δέρεθῃ, τὴν μεγαλιτέρα θέλει εἶναι καὶ αὐτή. Εἰς τὸ ὁποῖον τὸ σωῖσθαι ἢ τέχνη τὴν εἰκάζειν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔπιπαι δειότερος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ ἔχει φημισοτέρας γνώσεις τῆς παραγμάτων.

Περὶ τυχαίωμ συμβεβηκότῳ.

Συμβαίνει ὁμοίως συχνὰ νὰ παχίζωμεν ἔτι νὰ εἰκασώμεν καὶ ἔτι τὰ ἀποτέλεσματα, ὅπῃ γινῶνται ἀπὸ ἀπλῶν συμβεβηκός, ὅ ἔστιν ἀπὸ μίαν συυδρομῶν αἰτιῶν, ἢ ὁποία δεῖ ἡμπορεῖ νὰ προσδιορίσῃ.

Τὴν

Τὸ συμβαίνει μάλιστα εἰς ὅλα τὰ παίγνια τῆς τύχης. Ἀνίσως εἶναι μέσα εἰς μίαν κάλπην (ἀγροεῖον) ἀειθμοὶ πολλοὶ, εἶναι ἀδιώατον νὰ ποιοῖδη τις, ὅτι πρέπει νὰ εὕρη ἀειασότερον ἔπος ᾧδὰ ἐκείνος· ἐπειδὴ παρότρυντας τὴν κάλπην, εἶναι ἀδιώατον νὰ ἰξούρη τινὰς ποίων θέσιν λαμβάνειν οἱ ἀειθμοὶ, καὶ εἰς ποῖον ἐπαύω ἔχει νὰ πέσῃ τὸ χέμα ἐκείνης, ὅπῃ τὰς δὺγάζει· ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἶναι φανερὰ ἢ μωρία ἐκείνων, ὅπῃ μὲ ὀνειράτα, μαντολογίας καὶ ἄλλας ὁμοίας μωρολογίας ἐλπίζαν νὰ ἐπιτύχων τὰς ἀειθμὰς, ὅπῃ πρέπει νὰ εὕρῃ εἰς τὸν λεγόμενον Λόπον, καὶ εἰς ἄλλα παρόμοια παίγνιδα.

Λοιπὸν εἰς τὰ τέτοια, δεῖ νὰ προσδιορίσῃ τινὰς τὴν πιθανότητα, πρέπει πρῶτον νὰ ὀξετάσῃ τὸν ἀειθμὸν ὅλων τῶν δυνατῶν πτώσεων· ἔπειτα τὸν ἀειθμὸν τῶν κερδαλαίων, καὶ τῶν ἐναντίων.

Ἀνίσως οἱ ἀειθμοὶ εἰς τὴν κάλπην εἶναι 90, καθὼς ἀκολουθεῖ εἰς τὸν Λόπον, καὶ ἐγὼ παίζω εἰς τῆς πρώτης ὀξαγωγῆς, αἱ δυνατὰ πτώσεις εἶναι 90, καὶ ἐγὼ μὲν ἠμπορῶντας νὰ κερδήσω, ᾧδὰ μόνον εἰς μίαν, τὲ ἔστιν ὁπόταν εὕρη εἰς τὸ πρῶτον ἔαβημα ὁ ἀειθμὸς, ὅπῃ προσδιώρῃσα, ἢ πιθανότης με θέλει εἶναι ὡς 1 πρὸς 90.

Ἀνίσως ὁμως δεῖν προσδιορίσω τὸ ἔαβημα, μὲ τὸ νὰ εἶναι τὰ ἔαβήματα πύπε, καὶ ἠμπορῶ νὰ κερδήσω εἰς καθένα ἀπὸ αὐτὰ, ἢ πιθανότης με θέλει εἶναι ὡς 5 πρὸς 90, ἢ 1 πρὸς 18.

Παρομοίως ἀνίσως παίζω δύο ἀειθμὰς, ἢ μίαν δυάδα (εἰς ἄμβρον) μὲ συνθήκας, ὅτι καὶ οἱ δύο πρέπει νὰ εὕρῃ εἰς τὰ δύο πρῶτα ἔαβήματα, ἢ πιθανότης δεῖν λόγῃ με θέλει εἶναι ὡς εἰς πρὸς ὅλας τὰς συμπλοκάς, ὅπῃ ἠμπορῶν νὰ γῆν ἀπὸ τὰς 90 ἀειθμὰς ἀπὸ δύο δύο, ὅ ἔστιν ὡς 1 πρὸς 4005. Ἀνίσως ὁμως δεῖν προσδιορίσω τὰ ἔαβήματα, ἢ πιθανότης θέλει εἶναι ὡς αἱ δυάδες, ὅπῃ ἠμπορῶν νὰ γῆν ἀπὸ τὰς 5 ἀειθμὰς πρὸς ἐκείνας, ὅπῃ προσέρχον·

χονται ὑπὸ τῆς 90, ὅ ἔστι ὡς 10 πρὸς 4005, ἢ ὡς 1 πρὸς 400 $\frac{1}{2}$.

Τὸν ἴδιον ἔσπον ἀρίσως ἔπαιζα ἄξις ἀειθμῶν, τῶτ' ἔστι μίαν τεράδα (εἷς τέρνον) μὲ συμφωνίαν, ὅτι ὅλοι ἠθέλων εὖγη εἰς τὰ τεῖα πρῶτα ἔραβήματα, ἢ πιθανότης ἠθέλων εἶναι ὡς εἷς πρὸς ὅλας τὰς δυνατὰς τεράδας τῆς 90, λαμβανομένων ἀνὰ ἔξις, ὅ ἔστιν ὡς 1 πρὸς 117480. Μὲν προοδιορίζωντας ὁμῶς τὰ ἔραβήματα, ἢ πιθανότης εἶναι ὡς αἱ τεράδες τῆς 5 πρὸς τὰς τῆς 90, ὅ ἔστιν ὡς 10 πρὸς 117480, ἢ ὡς 1 πρὸς 11748.

Ἀπὸ τῆτο φαίνεται ὅτι ἢ πιθανότης τῆς τυχαίων κερδασέων εἶναι, ὡς ὁ ἀειθμὸς τῆς κερδαλαίων πρὸς τὸν ἀειθμὸν ὅλων τῆς δυνατῆς. Ἡμπορεῖν λοιπὸν οἱ ἔξαφοροι βαθμοὶ αὐτῆς τῆς πιθανότητος γὰρ δηλωθῆναι καὶ μὲ κλάσματα, εἰς τὰ ὅποια ὁ παρονομαστής εἶναι ἴσος μὲ ὅλας τὰς δυνατὰς πώσεις εἰς τὴν ὕλην, ὡς ἢ ὁ λόγος, καὶ ὁ ἀειθμητής, ἴσος μὲ τὸν ἀειθμὸν τῶν κερδαλαίων. Ἀρίσως αἱ δυνατὰι πώσεις εἶναι 10, καὶ ἢ κερδαλαία μία, ἢ πιθανότης θέλει εἶναι $\frac{1}{10}$. Ἄν αἱ κερδαλαίαι εἶναι δύο, ἢ πιθανότης θέλει εἶναι $\frac{2}{10}$, καὶ ἐφεξῆς ἀυξάνωντας ὁ ἀειθμὸς τῆς κερδαλαίων πώσεων, θέλει ἀυξήσῃ ὁμοίως καὶ ἢ πιθανότης εἰς τὴν αὐτὴν σειράν, οἷον $\frac{3}{10}$, $\frac{4}{10}$, $\frac{5}{10}$, $\frac{6}{10}$, $\frac{7}{10}$, $\frac{8}{10}$, $\frac{9}{10}$, ἕως ὅπῃ, ἀρίσως αἱ πώσεις γίνων ὅλαι κερδαλαίαι, θέλει εἶναι ἢ πιθανότης $\frac{10}{10}$, τῶτ' ἔστι θέλει ἔχει βεβαιότητα.

Ὅμως ἔξα ἐκεῖνο, ὅπῃ εἴπαμεν (Τμήμ. Γ'. Κεφ. Γ'. Ἀ'ρθ. Β'.) ὅποταν ὁ ἀειθμὸς τῆς κερδαλαίων πώσεων εἶναι ἴσος μὲ τὸν ἀειθμὸν τῆς ἐναντίων, δὲν γινῆται ἄλλο, ὡς ἔξα ἀμφιβολία. Ἡ ἀληθινὴ λοιπὸν πιθανότης τῆς κερδαλαίας ἐμβάσεως ἀρχίζει ἐπάνω ὑπὸ τὰ $\frac{1}{10}$ καὶ ὑπὸ αὐτὰ καὶ κάτω ἔχομεν ἄλλας τόσας βαθμῆς ἀπιδάνας, ἢ γὰρ εἰπῶ καλλίτερα, ἄλλας τόσας βαθμῆς πιθανότητος ἔξα τὸ ἐναντίον.

Αὕτη ἢ μέθοδος ἢμπορεῖ γὰρ ἐφαρμοθῆ εἰς κάθε
τυ-

τυχαίαν ᾤξασιν, ὅταν εἶναι γνωστὰ ὅλαι αἱ δυναταὶ πτώσεις ἢ κερδαλαῖαι ἢ ἐναντία.

Ἀκολουθεῖ ὅμως πολλάκις νὰ εἰκάζωμεν ἢ δὲ πιθανόν, ἢ ἀπίθανον μιᾶς τυχαίας ᾤξεως, χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν ὅλας τὰς δυνατὰς πτώσεις. Ποῖος εἶναι, ᾠδαδείγματος χάριν, ἐκεῖνος ὅπῃ γνωρίζει ὅλας τὰς αἰτίας, ὅπῃ ἤμπορῃν ἀπὸ τὸ ἐσπέρας ἕως τὸ πρωὶ νὰ προξενήσων μεταβολῶν τῷ καιρῷ, καὶ ἐπομῶς ὅλας τὰς πτώσεις, ὅπῃ εἰς τῆτο ἤμπορῃν νὰ ἀκολουθήσων; Εἰς αὐτὸ δεῦν πρέπει νὰ κάμῃ ἄλλο, ᾠδὴ νὰ ᾠδαβάλῃ ὅλας τὰς γνωστὰς πτώσεις, ἢ νὰ ἰδῇ πόσαι εἶναι ἀπὸ τὸ εἷα μέρος, ἢ πόσαι ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἀπὸ δέκα φορῶς ὅπῃ ἐπαρατήρησα ὅτι ἀφ' ἐσπέρας ἦτον ὁ ἕρηνός ὑπέρυθρος, ὅπῃ φορῶς τὸ πρωὶ ὁ ἕρηνός ἦτον ὀξάσερος, ἢ δύνω θελωμένος; ἢ πιθανότης λοιπὸν θέλει εἶναι ὅτι ἢ ἀφ' ἐσπέρας ἐρυθρότης τῷ ἕρηνῷ σημαίνει ὀξασείων τῷ ἀκόλουθον ἡμέραν. Ἀλλὰ καθύνας βλέπει ὅτι αὐτὴ ἢ πιθανότης, ἐπειδὴ ἐρείδεται εἰς τὸν ἀριθμὸν μόνον τῷ πώτεων, ὅπῃ ἐγὼ ἐπαρατήρησα, ἢ ὄχι εἰς τὸν ἀριθμὸν ὅλων τῷ δυνατῷ, εἶναι ποικίλα ὀλιγώτερον βεβαία ἀπὸ τὴν προηγούμενην. Ἐὰν τί ποῖος μὲ βεβαιώνει ὅτι εἰς ἑκατὸν χιλιάδες ἄλλας πτώσεις, ὅπῃ ἐγὼ δεῦν ἐπαρατήρησα, ὁ ἀριθμὸς τῷ θελωμένων ἡμερῶν δεῦν ἦτον τάχα ᾠδασότερος ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν καθαρῶν;

Εἰς τῆτο ὅμως ἔχομεν ἀκόμη τῷ σύμφωνον ᾠδαπήρησιν τῶν ἄλλων, ἢ ὅποια ἤμπορεῖ νὰ χρησιμώσῃ εἰς τὸ νὰ αὐξήσῃ τῷ ἐδικῷ μας πιθανότητι, ἢ νὰ σμικρύνῃ τῷ πιθανότητι τῷ ἐναντίῳ. καὶ τῆτο τὸ ἐπιχείρημα ἔφερετε νὰ ἔχη μεγαλωπᾶτῳ δυνάμιν εἰς τὸ νὰ μετριάσῃ τὰς ἀλόγους φόβους ἐκείνων, ὅπῃ εἰς κάθε ἀσραπῷ φοβῆνται δὲ νὰ μὴ τὰς κτυπήσῃ ὁ κεραυνός. Ἀπὸ τῷ ᾠδαπήρησιν τόσον τῷ ἐδικῷ μας, ὅσον ἢ ἄλλων, βεβαιώνεται ὅτι πολλάκις ἀπερῶν τέτοιαις (κεραυνῶδεις) χρονίαις, χωρὶς νὰ σκῶ

τωδῆ κἀνεὶς ὑπὸ πόσας μυριάδας κεραυυῶς, ὅπῃ βλέπομεν. Ἀρχίζομεν λοιπὸν (ὑπὸ τῷ) νὰ ἔχωμεν μεγαλωπία πιδανότητα, ὅτι καὶ εἰς τὴν φέλιξασιν ὅπῃ ἡμεῖς θεωροῦμεθα, ἔχει νὰ ἀπολεθῆσιν τὸ ἴδιον· ἀλλὰ ἡ κερδαλαία πιδανότης αὐξάνει ἀκόμη πιθανότερον, ἀνίσως καθύστερας λογαριάζωντας τὰς ἀνθρώπους, ὅπῃ κατοικῶν εἰς μίαν πόλιν, ἢ ἐπαρχίαν, φησὶ ἀποκτισις ὅτι καὶ αὐτὴ εἰς τὴν παρεῖσαν φέλιξασιν ἠθέλε κτυπηθῆσιν, αὐτὸς ἔχει εἰς βοήθειαν τῆς τὴν πιδανότητα τῆς ἑκατὸν, ἢ δεκοσίων χιλιάδων ἐναντίον εἰς εἴνα. Λοιπὸν ἐξόνωντας τὰς δύο πιδανότητας, εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι εἰς κάθε κεραυυῶν, ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ὡς μυλιόνια πρὸς εἴνα· ὅθεν μὲ αὐτὴν πᾶν κερδαλαίαν πιδανότητα, εἰς τὴν ὁποίαν χερδὸν δεῦν ἐναντιόνηται ἄλλο, φησὶ μόνον τὸ ἀπλῆν δυνατὸν, πᾶς ἡμπορεῖ νὰ ἀγωνιᾶ εἴνας φρόνημος;

Περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐλδύθέρων αἰτιῶν.

Ὄποταν ὁ λόγος εἶναι περὶ αἰτιῶν ἐλδύθέρων, εἶναι ἀκόμη δυσκολώτερον νὰ εἰκάσωμεν τὴν πιδανότητα τῆς ἀποτελέσματος. Ποῖος ἡμπορεῖ νὰ προῖδῃ, ὅτι ὁ δεῖνα ἔχει νὰ κάμῃ μίαν τὰδε ἢ τὰδε πράξιν ἐν ὅσῳ τῷ κρέμαται ὑπὸ τὴν ἐλδύθέρων βέλησίν τῃ;

Ὄμως καὶ εἰς τῷ εἶναι τεκμήρια, ὅπῃ ἡμπορῶν νὰ χρησιμώτην εἰς μίαν πιδανὴν εἰκασίαν. Αὐτὰ λαμβανόμεν ὑπὸ τὴν φυσικὴν (φησὶ), ὑπὸ τὰς χαρακτῆρας, ὑπὸ τὰς συνηθείας τῆς ποικειμένης προσώπῃ, καὶ ὑπὸ τὴν μεγαλιτέραν, ἢ μικροτέραν ἰσχύϊ τῆς αἰτιῶν, ὅπῃ ἔχει νὰ τὸ κινήσιν εἰς αὐτὴν τὴν πράξιν. Ἐἴνας φιλοπαίγμων (χαρτοπαίκτης), αὐτὸν προσκαλεθῆ εἰς τὸ παιγνίδι, καὶ εἴνας φιλάργυρος εἰς εἴνα κέρδος αἰχρὸν, πιδανώτατον εἶναι, ὅτι θέ-

λυν δεχθῆ τὴν πρόσκλησιν, ὅχι ὁμως παρομοίως κὶ
 εἷας ἀνθρώπος, ὅπῃ μισεὶ τὰ παιγνίδια, καὶ τὴν
 αἰχροκέρδειαν. Χίλια, ἢ δύο χιλιάδες χρυσία (φλω-
 ρία) εἶναι πιθανὸν ὅτι θέλει ἠμπορέσκειν νὰ ἀπα-
 τίσει εἷα πρὸς ἄνθρωπον, ὅπῃ δὲν ἠθέλων ἀπατηθῆ
 ἀπὸ δύο, ἢ τρία, ἢ τέσσαρα. Εἰς εἷα, ὅπῃ ἀγαπᾷ
 τὴν δόξαν περισσότερο παρά τὰ χρήματα, θέλει εἶ-
 ναι ἰσχυρότερον κινήσειον εἰς ἀλωσίαν τινος πόλεως, ἢ
 ἐλπίδα μιᾶς ἀξίας εἰς ἀνταμοιβὴν, παρά μία χρη-
 ματικὴ ἀμοιβή· κὶ καθεξῆς ὁμοίως (1).

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Ε'.

Περὶ τῆς Ὑ' ποχρεώσεως.

Φθάνοντας ἤδη τέλος πάντων εἰς τὰ ἀναφορὰς τῆς
 Ὑ' ποχρεώσεως, εἰς τὰς ὁποίας θεμελιώνεται ἡ Ἡ' δι-
 κὴ Φιλοσοφία, κὶ τὸ δικαίωμα τὸσὺν τὸ φυσικόν, ὅ-
 σον κὶ τὸ πολιτικόν καὶ κοινόν, λέγομεν ὅτι, ἐπειδὴ
 ἔξῃς εἶναι αἱ ἡθικαὶ ἀναφοραὶ, ὅπῃ ἔχει ὁ ἀνθρώπος,
 τῶν ἔστιν ἢ πρὸς τὸν Θεόν, ἢ πρὸς τὸν ἑαυτόν τε, καὶ
 ἢ πρὸς τὰς ὁμοίους τε, εἶα εἶναι κὶ τὰ εἶδη τῶν χρεῶν,
 ὅπῃ ἀρέπει νὰ ὀξετάζη ἡ Ἡ' δικὴ, τῶν ἔστι τὰ χρεῖα πρὸς
 ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὸν ἑαυτόν τε, κὶ πρὸς
 τὰς ἄλλας.

Ἀφ' ἧ ἐγνωρίσθη ἡ ὕπαρξις εἰδὸς ὑπερτάτε Ο' ντος,
 ἢ ὁποία ὀξαρύεται, καθὼς ἰδομεν, ἀπὸ τὴν ἐδικλῶ-
 μας ὕπαρξιν, ἀπὸ τῆτο πηγάζειν αὐτεπάγγελτα τὰ
 πρὸς αὐτὸν χρεῖα τῆς δὲ γνωμοσύνης, τῆς ἀγάπης, τῆς
 τιμῆς, τῆς ὑποταγῆς, κτλ.

Ἀπὸ τὴν φυσικῶν ἀγάπῶν, ὅπῃ ἔχομεν ὅλοι εἰς
 τὸ

(1) Περὶ εἰκασίων, καὶ σέχης εἰκαστικῆς ἄς ἴδῃ ὁ φιλομαθὴς
 τὴν ἐπὶ εἰκαστικῆς σέχης πραγματείαν Γαβίνου Βρεσιύλη.

τὸ γὰρ εἶμεθα εἰς δύτυχῃ κατάστασιν, σωάζεται ἀμέσως τὸ χρέος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὸ συμφέρον, ὅπῃ μᾶς ἀναγκάζει ὅλως γὰρ φροντίζωμεν ἕξ τῆς μεγαλιτέρας ὀδαιμονίας μας. Δὲ μὴν λοιπὸν ἄλλο, παρὰ γὰρ παχίζωμεν γὰρ εὐρωμεν τὰ ἀληθινὰ μέσα, ὅπῃ μᾶς φέρει εἰς τῆτο, τὰ ὁποῖα θέλωμεν τὰ δείξει πληρέστατα εἰς τῆς Ἡθικῆς Φιλοσοφίας.

Τὰ πρὸς τὰς ὁμοίους μας χρεὶν ὀφειλάμεθα λαβεῖν ὅλα εἰς δύο ἀξιώματα, ὅπῃ ὀνομάζονται φυσικά. „ Νὰ μὴν κάμνωμεν εἰς ἄλλως ἐκεῖνο, ὅπῃ δὲν θέλωμεν γὰρ κάμνῃ ἄλλοι εἰς ἡμᾶς· καὶ „ Νὰ κάμνωμεν εἰς ἄλλως ἐκεῖνο, ὅπῃ θέλωμεν γὰρ κάμνῃ ἄλλοι εἰς ἡμᾶς· διὰ τὰ ὁποῖα τὸ πρῶτον ὀφειλάμεθα λαβεῖν τὰ ἀποφαιτικά χρεὶν, καὶ τὸ δεύτερον τὰ θετικά.

Ἀπὸ τὸ δικαίωμα, ὅπῃ καθύστερας ἔχει γὰρ μὴν ἀδικῆται, εἴπαμεν (Τμήμ. Γ'. Κεφ. Γ'. Ἀ' ρθ. Δ'.) πῶς ἔκφυται τὸ ἀμοιβαίον χρέος γὰρ μὴν ἀδικῆμεν εἰς τὸν ἄλλον.

Καὶ ἐπειδὴ καὶ ἔστιν ἔσθως ἡμπορέμεν γὰρ κάμνωμεν πρὸς τὰς ἄλλως ἀδικον, ἐγγιζοντας δηλαδὴ ἢ τὴν ζωὴν τῆς, ἢ τῆς ὀφειλῆς, ἢ τῆς τιμῆς τῆς, εἶναι φανερόν ὅτι πρέπει γὰρ ἀπέχωμεν διὰ καθύστερας διὰ αὐτὰ τὰ εἶδη τῆς ἀδικίας· εἰς τὸ ὁποῖον τῆτο θεμελιώνεται ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζεται χρέος τῆς δικαίας.

Ἀπὸ τῆς αἰθῆσιν τῆς συμπαθείας, ὅπῃ ἐνεπαρθεῖν εἰς ὅλως διὰ τὴν φύσιν, ἐσημειώσαμεν (αὐτόθι) πῶς παράγεται τὸ θετικὸν χρέος τὸ „ Νὰ βοηθῆμεν τὰς ἄλλως εἰς ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ ἡμπορέμεν γὰρ κάμνωμεν χωρὶς τῆς ἐδικῆς μας ζημίας καὶ ἐνόχλησιν· καὶ γὰρ τὰς σιωπῆχων ἀκόμη καὶ με κάποιαν ζημίαν μας καὶ ἐνόχλησιν, τὴν ἁπλοῦς εἰς τὰς πλέον βαρυτέρας ὀφειλῆσεις· εἰς τὸ ὁποῖον τῆτο εἰρεῖται ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζεται χρέος τῆς ἀνθρωπότητος.

Πλὴν ἐν ὅσῳ εἶναι ἀνθρώπος ἐκτελεῖ μόνον τὸ ἀναγκαῖον καὶ ἀφύκτον χρέος τῆς δικαίας, χωρὶς γὰρ κάμνητι ὀφειλῆσιν, εἶναι μόνον ἀνθρώπος τιμημένος,

κὴ ὄχι περισσότερον. Ὅταν ὁμως κάμη περισσότερον ἢ τὸ ἐκείνο, ὅπῃ τὸ ἀπαραίτητον χρέος ἔχεται, ἢ μὲ μεγαλητέραν δυνάμιν, προθυμίαν, καὶ δραστηριότητα ἢ τὸ ἐκείνῳ, ὅπῃ τὸ ἀφύκτον χρέος απαιτεῖ, τότε ὀνομάζεται κὴ σπυδαῖος (ἐνάρετος).

Ἐπαύω εἰς αὐτῷ τῷ ἰχνογραφίαν, ὅπῃ ἀπροθυγῶς ἐνταῦθα ἀπτόμεθα, εἶναι εὐκόλον νὰ θεμελιώσωμεν ὅλα ἐκείνα, ὅπῃ ἀνήκον εἰς τῷ Ἡθικῷ Φιλοσοφίαν, κὴ εἰς τὸ φυσικὸν Δικαίωμα, κὴ τὰ ὅποια εἰεῖ τότε θέλομεν διδκευήσει πληρέστατα.

Τὸ πολιτικὸν Δικαίωμα δὲν εἶναι κυρίως ἄλλο, παρὰ μία ἐφαρμογὴ τῆ φυσικῆ Δικαιώματος εἰς τὰς ἰδιαιτέρας περιστάσεις κάθε Κοινωνίας. Ὅποιος λαίπὸν ἔχει νὰ κάμη εἰς ἄ νόμον, πρέπει νὰ ᾤσσηται μὲ προσοχῆ καὶ τῆ κανόνας τῆ φυσικῆ Δικαιώματος, ἵνα νὰ εἶναι ὁ νόμος δίκαιος, καὶ τὰς ἰδιαιτέρας περιστάσεις τῆς Κοινωνίας, εἰς τῷ ὅποιον ἀφορᾷ αὐτὸς ὁ νόμος, ἵνα νὰ εἶναι κὴ ἀφέλιμος· καὶ ὅποιος ἔχει νὰ κείνη περὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀφελείας εἰς ἄ νόμον, ὅπῃ ἕκαμην ἄλλος τις, ἅς ἀκολουθήσῃ αὐτῷ τὴν ἰδίαν μέθοδον. Τὸ ἴδιον λέγομεν κὴ περὶ τῆ κοινῆ Δικαιώματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Α' μακεφαλαίωσις τῆ παρούτος Τμήματος,
ἔ Μεθόδος γρηκὴ εἰς καθε ἔξετάσιμ.

Εκείνο, ὅτῃ εἴπαμῃ ἔως ἐδῶ, θέλει εἶναι ἀρκε-
τὸν νὰ δείξη τὸν δρόμον, ὅτῃ πρέπει νὰ ἀκολουθῶ-
μῃ, ἔξ νὰ διεύκωμῃ τὴν ἀλήθειαν τόσον εἰς τὴν
ὑπαρξίν τῶν πραγμάτων, ὅσον καὶ εἰς τὰς ποιότητας,
ἢ ἀναφορὰς τῶν αὐτῶ.

Δευ μῦει λοιπὸν ἄλλο, παρὰ νὰ κάμωμῃ μίαν
ἄρκιαν σημείωσιν τῶν σκέψεων, ὅτῃ πρέπει νὰ κά-
μωμῃ εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς ἔξετάσεις.

Πρῶτον λοιπὸν παρὸ τῆ νὰ ἐμβωμῃ εἰς τὴν ἔξε-
τασιν τινὸς πράγματος, πρέπει νὰ προσδιορίζωμῃ
σαφῶς καὶ ἄκακεμῶς ἐκεῖνο, ὅτῃ θέλωμῃ νὰ μά-
θωμῃ, ἔξ νὰ προσηλόνωμῃ μόνον εἰς αὐτὸ ὅλλω
τὴν προσοχίωμας, χωρὶς νὰ τὴν περιωμῃ εἰς
ἄλλας ἀκάρπυς καὶ ἀλλοτείας ἔξετάσεις.

Β'. Ανίσως εἰς τὸ ἀρκείμῃον πρᾶγμα ἔχωμῃ κά-
ποιαν γνώσιν (εἰδησιν), πρέπει νὰ ἔξετάζωμῃ
μὲ ποῖον ἔοπον τὴν ἀποκτίσωμῃ, ἔξ νὰ προσδιο-
ρίζωμῃ τὸν βαθμὸν τῆς πιθανότητος, ἢ βεβαιότητος·
καὶ αὐ ἄρῃται κάμμια ἀμφιβολία νὰ τὴν ἀφαιρῶμῃ
παρὶν χωρήσωμῃ περαιτέρω.

Γ'. Α'φ' ἔ προσδιοριδῃ τὸ ζήτημα, ἢ ἡ ἔξετασις,
ὅτῃ μέλλει νὰ ἄρῃ, καὶ διοριδῃ ἄκακεμῶς ἐκεῖνο,
ὅτῃ εἰς αὐτὸ γινώσκωμῃ, καὶ ἐκεῖνο ὅτῃ ἀγνωσῃμῃ,
ἀνίσως τὰ πρᾶγματα, ὅτῃ ζητῶνται, εἶναι περιω-
τερα ἀπὸ οὐα, πρέπει νὰ ἔξετάζωμῃ καθενα ἔχω-
εἰσά, ἔξ νὰ σηκῶμῃ τὴν σύγχυσιν, ὅτῃ ἡμπο-
ρεῖ νὰ ἄρῃτῃ, ὅπότεν λαμβανῶμῃ ποῖλα εἰς οὐα
μόνον καιρὸν.

Δ'. Εἰς μίαν τέτοιαν ἔξετασιν πρέπει πάντοτε νὰ
ἀρ-

ἀρχίζωμεν ὑπὸ τὰ ἀπλῆτερα καὶ δυνωτότερα, καὶ ἀφ' ἑ ἀνακαλυφθῆν αὐτὰ, νὰ προβαίνωμεν βαθμυδὸν καὶ κατὰ τῆν εἰς τὰ δυσκολώτερα καὶ στυδωτώτερα.

Ε'. Πρέπει νὰ παρρίζωμεν, ὅσον εἶναι δυνατὸν, νὰ ἐμβαίνωμεν εἰς τὰ ἐνδότερα, καὶ τὸ βάθος τῶν πραγμάτων, καὶ νὰ ἐξιχνύωμεν τὰς πορρώτατω ἀρχάς των.

ς'. Διὰ τῆτο πρέπει πρῶτον νὰ ἐξετάζηται τὸ πρῶτον κατ' ἑαυτὸ ὑπὸ κάθε μέρος, εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις, καὶ πάντα τὰ μέρη τῶν. ἔπειτα νὰ ἀναβῆται μετὰ ὅλα ἐκεῖνα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἡμπορεῖ νὰ ἔχη κάποιαν ἀναφορὰν.

Ζ'. Δὲν πρέπει νὰ ὑποθέτῃται ὡς βέβαιον κανὼν αὐτὸ πρῶτον, ὁπότεν δὲν φαίνεται φανερὰ τέτοιον, καὶ δὲν ἡμπορεῖν νὰ δώσῃ μίαν ἀκριβῆ ἀποδείξιν τῆς ὁρθότητος τῆς ὑποθέσεως καὶ πεποιθεῖν πολλὰ δυνωτῶς εἰς τὰ δοκῶντα, καὶ τὸ ἀσπῶδειν πολλὰ εἰς τὰς κλίσεις, εἶναι τὰ αἷτια τῶν περυσωτέρων σφαλμάτων μας.

Η', καὶ περυσωτότερον, ὑπὸ τὰ μερικὰ καὶ κατ' ἑκάστα δὲν πρέπει νὰ συλλογώμεν γρηγορὰ καὶ κατ' ὄλῳ, εἰ μὴ μόνον ὁπότεν ἐκεῖνο, ὁπῶ καταφάσκεται γρηγορῶς, φαίνεται ὅτι ἀληθινὰ ἀνήκει εἰς ὅλα τὰ ἄτομα τῆς κλάσεως, καὶ ἢς ὁ λόγος, ἢ καὶ εἰς τόσα ἄτομα, ὁπῶ καὶ τῶν κανόνων τῆς ἀναλογίας, ἡμπορεῖ νὰ συμπερανήτῃ μετὰ λόγον, ὅτι εἶναι κοινὸν εἰς ὅλα τὰ ἄτομα τῆς αὐτῆς κλάσεως. Μία δὲν τὰ πρῶτα πηγὰς τῶν σφαλμάτων μας εἶναι, κατ' ὄλῳ δέλεον ἰδῆ, καὶ τὸ νὰ ὑποθέσωμεν αὐθαδῶς εἰς ἑνὰ γῆνὸς τῶν ἰδιωτέρων ἰδέων (τὰ πορσόντα) ἑνὸς εἶδους, ἢ εἰς ἑνὰ εἶδος ἐκείνας, ὁπῶ εἶναι ἰδῆ μόνον εἰς ἑνὰ, ἢ ὀλίγα ἄτομα (1).

T M H

(1) Διὰ τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ μεταχειρίζομεθα ὅταν νὰ ὑποθέσωμεν τῶν ἐνοίας ἀφ' ἑαυτῶν μας, καὶ τῶν μεθόδων, ὁπῶ εἰς τῆτο πρέπει νὰ φυλάττωμεν, ὡς ἰδῆ ὁ φιλομαθῆς τῶν Βακωνος
π.

Τ Μ Η Μ Α Ε΄.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ,
 ΟΠΟΥ ΜΑΝΘΑΝΟΜΕΝ ΑΠΟ ΑΛΛΟΥΣ,
 Καὶ περὶ τῆς Κριτικῆς Τέχνης.

Αἱ γνώσεις, ὅπῃ μαθαίνονται ἀπὸ ἄλλων σρέφονται ἢ ἐπαύω εἰς πράγματα συλλογισμῶν, ἢ ἐπαύω εἰς πράγματα γεγονότα, καὶ τὰ ὅποια, ὅσον τὰ πρῶτα, ὅσον καὶ τὰ δεύτερα, καταγίνεται ἡ κριτικὴ Τέχνη, ἡ ὅποια μᾶς διδάσκει νὰ διακρίνωμεν τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὸ ψεῦδος εἰς τὰς ἀποδείξεις, ἢ τὰς διηγήσεις τῶν ἄλλων.

Κ Ε.

τὸ, περὶ αὐξήσεως Ἐπιστημῶν, τὸν Καρτέσιον καὶ Μεθόδου τῆ ὀρθότητος χρῆσθαι τῶ λόγῳ, καὶ ἐρευνᾶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ταῖς Ἐπιστήμασι τῆ Μαθηματικῆς καὶ ἑξέτασιν τῆς ἀληθείας Βιβλ. ε΄. τῆ Λατικῆς τὸ Φιλοσοφικὸν Δοκίμιον καὶ τοὺς ἀνθρώπινους Βιβλ. δ΄. τῆ Κοινῶς καὶ τῆς τέχνης τῆ νοσίν, καὶ τῆς τέχνης τῆ συλλογίζεσθαι τῆ Γενεσιώσεως καὶ τῆς Λογικοκριτικῆς Τέχνης Βιβλ. δ΄. καὶ ἐ. τὸν Τέσσα, καὶ τῆς χρήσεως αἰδήσεων ἐν τῶ ἑξέτασιν τῆ ἀλήθειαν τὸν Βερμαν ποιημάτων φυσικοχημικῶν τὸν Βαλδινότῳ περὶ ὀρθῆς παιδείας τῆ ἀνθρώπινου νοῦ Βιβλ. γ΄.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῶν πραγμάτων τῆ Συλλογισμῆς.

Εἰς τὰς ἀποδείξεις πρέπει νὰ ᾤψασθῶμεν δύο παράγματα, τὰς ἀρχὰς διηλονότι, εἰς τὰς ὁποίας ἐρεῖδεται ἡ ἀπόδειξις, καὶ τὸ συμπέρασμα, ὅπερ συνάγεται ἀπὸ αὐτὰς.

Ὅσον ἴσῃ τὰς ἀρχὰς, ἐκεῖνα, ὅπερ εἴπαμεν ἕως ἐδῶ, θέλει εἶναι ἰκανὰ ἴσῃ νὰ χρησιμώσεν εἰς κανόνα τῆ νὰ κείνωμεν, αὐτὰ εἶναι βέβαιαι, ἢ πιθαναί, ἢ ἀμφίβολοι, καὶ πόσον τὸ βάρος τῶν. Εἰς τὰ Συγγραμματα εἶναι κοινοτάτη ἡ χρῆσις τῶν ὄρων τῶν, εἶναι βέβαιον, ἐναργές, ἀπόδηλον, ἀναντίρρητον, ἀναμφίβολον· ὡς τὰ πολλὰ ὅμως ἐκεῖνο, ὅπερ αὐτοὶ οἱ Συγγραφεῖς μᾶς πωλῶν ὡς βέβαιον μεταφυσικῆς βεβαιότητος, ἀφ' ἧς ἐξεταιδῆ μὲ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀντιφάσεως, μόλις ἔχει βεβαιότητα φυσικῶν, ἢ ἠθικῶν, καὶ μερικαῖς φοραῖς οὐκ ἔχει, ὅπερ εἶναι ἀδιώατον βαθμὸν πιθανότητος, ἢ τῆ λείπει καὶ τῆτο μὲ τὴν ὀλότην.

Ὅσον ἴσῃ τὰ συμπέρασματα, αὐτὰ ἐπιφέρονται ὀρθῶς, ὁπόταν συνάγονται κανονικῶς ἀπὸ τὰς τεθείσας ἀρχὰς· εἰς τὸ ὁποῖον τῆτο ποίως κανόνας πρέπει νὰ ἀκολουθῶμεν, ἀφίνομεν νὰ τὸ δείξωμεν εἰς τὸ δεύτερον Μέρος τῆς παρέσης πραγματείας, εἰς τὸ ὁποῖον θέλομεν παραμαθεῖν αὐτῶν τῶν ἕλλων πληρέστατα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῶν γεγομότων πραγμάτων.

Εἰς τὰ γεγονότα πράγματα δύο τινὰ πρέπει ὡσαύτως νὰ παρατηρῶμεν· τὰς περιστάσεις τῆ ἰδίας πράγματος, καὶ τὴν αὐθεντίαν (τὸ ἀξιόπιστον) ἐκείνων, ὅπως μᾶς τὸ ἀναφέρει.

Ἀνίσως αἱ περιστάσεις εἶναι ἢ ἀδύνατοι κατ' ἑαυτὰς, ἢ ἐναντίαι ἀλλήλαις, ἢ διήγησις δὲν εἶναι πλέον ἀξία κἀμμίᾳς πίσεως.

Ἀνίσως μόνον αἱ περιστάσεις εἶναι ἀπίθαιοι, χωρὶς νὰ εἶναι ἀδύνατοι, μήτε ἀντιφατικοὶ, πρέπει ναὶ, μὲ φύλαξιν νὰ δεχώμεθα τὸ πρᾶγμα, δὲν ἠμπορῶμεν ὅμως νὰ τὸ ἀρνηθῶμεν ὀλοτελῶς.

Ὅταν ὅμως αἱ περιστάσεις ὄχι μόνον δὲν ἔχεν κἀμμίαν ἐναντιότητα, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἀνάλογοι μὲ ἐκείνας, ὅπως σωηθίζεν νὰ ἀπολεθῆν εἰς παρομοίας πτώσεις, τότε τὸ πρᾶγμα ὄχι μόνον νομίζεται δυνατὸν, ἀλλὰ θέλει ἀποκτήσει ἀκόμη καὶ κάποιον βαθμὸν πιθανότητος. Ἡ ἀληθινὴ ὅμως πιθανότης, καὶ πολλῶν μᾶλλον ἢ ἠθικὴ βεβαιότης δὲν ἠμπορεῖ νὰ κληθεῖται, ὡς ἀπὸ τὸ ἀξιόπιστον ἐκείνων, ὅπως τὸ ἀναφέρειν.

Λοιπὸν καὶ τέσσαρας ἔσπας ἔρχεται εἰς ἡμᾶς ἡ γνώσις ἐνὸς πράγματος. Α'. ἀπὸ διήγησιν μαρτύρων, οἱ ὅποιοι ἔγιναν αὐτόπται τῆ πράγματος. Β'. ἀπὸ ἰσορείαν. Γ'. ἀπὸ μνημεῖα. Δ'. ἀπὸ ᾠδαύσιν.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ τῶν Μαρτύρων.

Διὰ νὰ ἠμπορῇ εἶνα πρᾶγμα νὰ πισθῆ καὶ βεβαιότητα ἠθικῶς, πρέπει νὰ δεχθῆ ἠθικῶς ἀδύνατον,

των, ὅτι ἐκεῖνοι εἶναι ἠπατημένοι, ἢ θέλουν νὰ μᾶς ἀπατήσων (Τμήμ. Γ'. Κεφ. Γ'. Α' ρθ. Α').

Λοιπὸν τοιαύτη θέλει εἶναι ἡ πρῆξις ὁπόταν εἷας πολὺς ἀεὶδμὸς ἀνθρώπων διαφόρων καὶ τῶν ἠλικίαν, καὶ τὸ γένος, καὶ τῶν ἀξίαν, καὶ τῶν πατρῶν, καὶ τῶν δόξων, καὶ τὰ συμφέροντα, καὶ τῶν μάθῃσιν, ὅλοι συμφώνως βεβαιῶνεν πῶς ἴδον εἷα πρᾶγμα κοινὸν, μεγάλον, καὶ δημόσιον· καθὼς εἷα σεισμὸν γῆς, εἷα κατακλυσμὸν, μίαν πυρκαϊάν· ἐπειδὴ εἶναι ἠδικῶς ἀδιώατον, ὅπῃ εἷς εἷα τέτοιον πρᾶγμα, τόσοι ἀνθρώποι νὰ ἀπατηθῶν, ἢ νὰ ἐνωθῶν ὅλοι καὶ νὰ μᾶς ἀπατήσων, μακάρι καὶ αὐτοὶ εἶναι εἷς ἄλλα πρᾶγματα ἐναντίοι καὶ πάντα.

Αἷσις ὅμως ἡ μαρτυρία εἶναι μία μόνη, ἢ εἶναι ὀλίγη, ἢ εἶναι ἀσύμφωνοι μίαν μὲ τῶν ἄλλων, τότε πρέπει νὰ ἐξετάσων καὶ μέρος τὸ ἀξιοπίστον τῆς καθήκους.

Ὅταν πρῶτον πρέπει νὰ θεωρήσων τῶν χρηστότητα, καὶ τῶν ἀληθοσυμῶν τῆς. Ἐνας σωηθισμῶς νὰ φέδνηται, ἢ ὅπῃ ἐφάνηκεν ἄλλαις φοραῖς φέδνης, εἶναι πάντα ὑπόπτος· ὁμοίως καὶ εἷας ἀτιμος, διὰ τὸν ὁποῖον δικαιώαται ἐλπίζεται καμμία ἀπάτη, μάλιστα ὁπόταν ἠθελε τύχη νὰ ἔχη καὶ κανεὶνα κέρδος.

Β'. Καὶ οἱ καλοὶ καὶ ἀληθινοὶ εἷς ὅλα τὰ λοιπὰ, ὁπόταν κινῶνται ἢ διὰ κανεὶνα πάθος, ἢ διὰ κέρδος, ἢ διὰ προσωποληψίαν, ἢ διὰ καμμίαν ἄλλω παρομοίαν αἷτιαν, εἶναι ὑποκείμενοι εἷς τὸ νὰ ἐκθραμβηθῶν, ἢ νὰ ἀλλοιώσων τὸ πρᾶγμα, ἐνίοτε καὶ χαρῆς νὰ τὸ αἷθαύωνται. Ὅταν πρέπει νὰ ἀπατηρῶμεν προσεκτικῶς, αἷσις τὸ πρᾶγμα, ὅπῃ μᾶς διγνῶνται, ἔχη καμμίαν ἀναφορὰν ἢ μὲ αὐτῆς, ἢ μὲ τῆς φίλης, ἢ οἰκειῆς τῆς· εἷς τῶν ὁποῖαν αὐτῶν περῆσασιν ἡ μαρτυρία τῆς ἔχει ὀλιγωτέρων πίσιν, ὅταν τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀδιάφορον πρὸς αὐτῆς.

Γ'. Πρέπει ὁμοίως νὰ σοχαζώμεθα τῶν διδασκαλίαν, τῶν φρήνῃσιν τῆς, καὶ τῶν κρείσιν τῆς· καὶ τὶ ἔ-

ρας δὴθης, ἢ ἀμαθῆς εἶναι δὺκολώτατον νὰ ἀπατηθῇ· εὐας περιληπτικός πέρνει συχνὰ μίαν σκιαὺν ἄλλὰ εὐα φάντασμα· εὐας, ὅπῃ ἔχει τὴν φαντασίαν θερμῶν, πέρνει ἄλλοθινὰ τὰ ἰδιάτε φαντάσματα. Ἐκεῖ ὅμως ὅπῃ ὁ λόγος εἶναι πρὸ παραγμάτων, εἰς τὰ ὅποια φθαίνει μόνον νὰ ἔχη τινὰς μάτια, καὶ αἰθισιν, καθὼς ὅταν ἐμιλῶν ἄλλὰ εὐα κατακλυσμὸν, ἄλλὰ μίαν κατάσκηψιν κεραυνῶν, ἄλλὰ πυρπόλησιν μιᾶς οικίας, καὶ τὰ πρὸ ἀπλήσια, ἢ μαρτυρία εὐὸς ἀμαθῆς, ὡς πρὸς τὴν εὐσίαν τῶν πραγμάτων, ἀξίζει ὅσον ἢ μαρτυρία εὐὸς σοφῆ· ὅσον ὅμως πρὸς τὰς περιστάσεις, ἢ διήγησις τῶν σοφῶν πρέπει πάντα νὰ προτιμᾶται.

Δ'. Εἶναι ὁμοίως ἀναγκαῖον νὰ ἐξετάζωμεν εἰς πόσον ἄλλοθιν, καὶ εἰς ποίαν θέσειν ἐπαρατήρησαν τὸ πρᾶγμα, καὶ ὅποια μάτια ἔχον ἐκεῖνοι, ὅπῃ τὸ διηγῶνται· ἄλλὰ τὶ εἰς πολλὰ μακρῶν ἄλλοθιν, εἰς ἀμυδρὸν φῶς, ἢ εἰς θέσειν ἀνεπιτηδείων, τὰ πρᾶγματα φαίνονται ἄλλοθιν ἀπὸ ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶναι· καὶ ἐκεῖνος, ὅπῃ δὲν ἔχει τὴν ὄρασιν ὑγιᾶ, νομίζει ὅτι βλέπει ἐκεῖνο, ὅπῃ δὲν εἶναι εἰς τὰ πρᾶγματα.

Ε'. Εἶναι ὅχι ὀλιγώτερον ἀναγκαῖον νὰ ἐξετάζωμεν μὲ ποίαν προσοχίαν ἐπαρατήρησαν τὸ πρᾶγμα, καὶ πόσον καιρόν· ἄλλὰ τὶ τὰ πρᾶγματα, ὅπῃ θεωρῶνται μὲ βίαν, ἢ καὶ πάροδον, δὲν ἢμπορῶν νὰ ἐξακραιβωθῶν καλά, καὶ ἢμπορῶν νὰ κάμνῃ, ἀλλ' ὅχι μεγάλας τελάχισον ἐλαφρὰς ἀπάτας.

ς'. Πρέπει προσέτι νὰ ἐξετάζωμεν ἀλλ' ὁ μάρτυς σιωπᾷ εἰς τὴν διήγησίν τε· ἄλλὰ τὶ ὅπόταν εἰς κάμμίαν ἐτιώδη πρὸς τὴν ἀντιφάσκη αὐτὸς εἰς αὐτὴν, δὲν εἶναι πλέον ἀξίος πίσεως.

ζ'. Ὅπόταν οἱ μάρτυρες εἶναι πολλοὶ, πρέπει νὰ ἐξεταδῶν ξεχωριστὰ ἀπὸ εὐας εὐας, ἄλλὰ νὰ ἰδῶμεν, ἀλλ' συμφωνῶν ὅλοι ἀναμεταξύ τε· ἄλλὰ τὶ ὅπόταν ἄλλοθιν, ἀκολοθεῖ εὐα ἀπὸ τὰ δύο, ἢ ὅτι ἐσοχάθησαν ἐκ συμφώνων νὰ ἄλλοθιν τὸ πρᾶγμα, καὶ ἔχει λόγον νὰ νομίζῃ τινὰς πῶς ἀπ' αὐτῶν τὸ ἔπλασαν,

σαν, καὶ ἐσυμφώνησαν εἰς τὴν ἑστίαν τῶ παραύματος, εἰς τὰ ἰδιαιτέρα ὁμῶς πεισματικά δὲν ἠμπόρεσαν νὰ συμφωνήσῃν καθὼς πρέπει. Μὲ τῆτον τὸν τρόπον ἐφωράθη τὸ ψεῦδος τῆς δύο γερότων Ἑβραίων, ὅπως ἐκατηγορήσαν τὴν Σασαύναν· ἢ ὅτι οἱ μάρτυρες δὲν ἔκαμαν καμμίαν συμφωνίαν, καὶ πρέπει νὰ σαφῶς εἰς τὴν μαρτυρίαν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι καὶ τὰς κατηγορημάτων κανόνας φαίνονται ἀξιοπιστοί.

Τῆτο ὅλον ὑποτίθεται εἰς τὸ ἀξιοπιστον, ὅπως ἠμπόρεν νὰ ἔχῃν οἱ μάρτυρες ἐκεῖνοι, ὅπως διακρίνονται ὅτι ἐσάθισαν αὐτόπται τῶ παραύματος, ὅπως μᾶς διηγῶνται.

Ἐκεῖνοι ὁμῶς, ὅπως διηγῶνται κανένα πᾶγμα καθὼς τὸ ἤκουσαν νὰ τὸ διηγῶνται ἄλλος, αὐτοὶ καθ' ἑαυτὸς εἰς τῆτο δὲν ἔχῃν κανένα ἀξιοπιστον, ἀλλὰ τὸ ἀξιοπιστόν τες τὸ δανείζονται ἀπὸ ἐκείνης, ἀπὸ τῆς ὁποίας τὸ ἤκουσαν. Ὅμως καὶ εἰς τῆτο περὶ πειστικῆς πίστεως ἀξίος εἶναι εὐσφρόνιμος, ὅπως δὲν ἀπατάται εὐκόλῃ ἀπὸ ἄλλης, πᾶσα εὐσφρόνιμος ἀκόλοπιος καὶ δόξης, ὁ ὁποῖος ἢ πιστεύει καθ' ἑαυτὸν τί χωρὶς διακρίσειν, ἢ εἶναι εὐκόλος νὰ ἐκλάβῃ εὐσφράγμα αὐτ' ἄλλης.

Ὡς τὸσον ὅπως καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ ἀξιοπιστον τῆς μαρτυρίας, ὅπως διηγῶνται κανένα πᾶγμα, ὅποταν ὁ λόγος εἶναι περὶ παραύματος, ὅπως ἠμπορεῖ τις νὰ τὰ ἰδῇ, καὶ νὰ τὰ ἀληθευποιήσῃ μὲ τῆς ἰδίας τῆς αἰδήσεις, τῆτο εἶναι τὸ καλλίτερον μέσον· καὶ μάλιστα ὅποταν συμφέρῃ πολλά νὰ ἰξούρη τινὰς τὴν ἀλήθειάν τες. Εἶναι πολλὰ παραδείγματα ὅτι πᾶγματα, ὅπως ἐδιηγῶντο αὐθροποὶ οἱ πλέον τίμοιοι καὶ ἔμπειροι, ἐρέθησαν μὲ ὅλον τῆτο (τίς ἰξούρη δια τί) ἢ πελείως ψεύδη, ἢ πολλὰ μεταπεποιημένα. Ἀφίνω νὰ εἰπῶ ὅτι ἡ φυσικὴ βεβαιότης, ὅπως εἶναι δαυατὸν νὰ τὴν ἀποκτήσωμεν, πρέπει πάντοτε νὰ προτιμᾶται ἀπὸ τὴν ἠθικῆν. Τῆτε καμνὴν οἱ Φυσιολόγοι, καὶ μὲ εὐσφρά τῆτον ἢ Φυσικὴ Ἐπιστήμη ἔλαβε πειστικῶν ὁπίδοσιν εἰς τῆτας τῆς δύο τελευταίας αἰῶνας.

Ὅτι λογῆς παρτίρησιν, ἢ πείραν ἀναφέρων ἄλλοι, ἀγάπῃν θεωροῦσιν νὰ τῶν κάμνων ἕξ ὑπαρχῆς καὶ αὐτοῖ, παρὰ νὰ πισύσων εἰς λόγια ἄλλων· καὶ ἔχων μεγαλώπειον δίκαιον· ἐπειδὴ οἱ πλέον μεγάλοι καὶ θερίφημοι ἀνδρες, εὐρίσκονται πολλάκις ἠπατημένοι.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς Ἰσορείας.

Τὴς Ἰσορείας πρέπει νὰ τὰς διαίρεσωμεν εἰς συγχρόνας, καὶ μεταχρονέρας· καὶ πάλιν τὰς συγχρόνας εἰς αὐτόπτας, καὶ εἰς ἐκείνας, ὅτῃ ἤκυσαν ἄπὸ ἄλλων τὰ παράγματα, ὅτῃ ἰσορῶν.

Διὰ νὰ σαθρίσωμεν τῶν πίσειν, ὅτῃ πρέπει νὰ δίδωμεν εἰς τὰς συγχρόνας Ἰσορείας, οἱ ὅποιοι ἴδον μὲ τὰ ἰδιάτης μάτια τὰ παράγματα, ὅτῃ ἰσορῶν, πρέπει νὰ μεταχειρίζομεθα τὰς κανόνας, ὅτῃ παρὸ ὀλίγων ἐκθέσαμεν ἄπὸ τὰς αὐτόπτας μάρτυρας.

Ὅποταν εἷας Ἰσορείκος σύγχρονος διηγῆται παράγματα, ὅτῃ ὁὐ ἴδε μὲ τὰ μάτια, ἀλλὰ ἤκυσεν ἄπὸ ἄλλων, αὐτὸς ἢ ὀνομάζει τὸ πρόσωπον, ἄπὸ τὸ ὅποιον τὰ ἤκυσεν, καὶ τότε ἀναφέρει εἰς ἐκεῖνο τὸ ἀξιοπίστον· ἢ ὁὐ τὸ ὀνομάζει, ἀλλὰ ἄποτεινεται εἰς τῶν κοινῶν φήμῶν, καὶ εἰς τῶν πρέπει νὰ κάμνωμεν ἄλλω διασολῶ· ἕξ τὶ ὁ τέτοιος ἢ διηγῆται παράγματα κοινὰ καὶ μεγάλα, τῆν ὀποίων εἶναι μάρτυρες καὶ ἄλλοι πολλοί, καὶ ἢ διήγησίστη, ὅποταν ὁὐ ἀναιρηται ἄπὸ κανένα ἄλλον σύγχρονόντη, εἶναι ἀξία πίσεως, ὡς αὐ ὅτῃ εἶναι ἀπίθανον νὰ τολμήσῃ εἷας νὰ διαφημίση ψευδῶς εἷας συμβεβηκὸς κοινὸν καὶ ἕξάκυσον, καὶ νὰ μὴ τὸν ἐλέγξῃ τινὰς ψεύσω· ἢ διηγῆται παράγματα ἴδια καὶ προσωρινὰ, καὶ αὐ εἰς αὐτὰ ὁὐ τὸν ἐλέγξῃ ψεύσω, τῶν ὀλίγον συμβάλλει
εἰς

εἰς τὸ ἀξιόπιστον· ὅθεν καὶ εἰς τὰς Ἰσορείας τῆ καιρῶν μας ἀπαντῶμεν μυρία παράγματα ἴδια, ἢ τελείως ψευδῆ, ἢ πολλὰ μεταπεποιημένα· καθ' ὃ ὅμως τέτοια, ποῖος χάνει τὸν καιρόν τε καὶ τὰ ἐλέγχῃ ὡς ψευδῆ.

Ὅσον δὲ ἔχει τὰς μεταρρυθμίνας Ἰσορικός, αὐτοὶ καθ' ἑαυτὰς βέβαια δεῦν ἠμπορῶν νὰ ἔχων κἀνείνα ἀξιόπιστον, ἀλλὰ ὅσον καὶ αὐτὸν ἔχων, τὸ χρεωστῶν ὅλον εἰς ἐκείνους, ἅπτε τὰς ὁποίας ἐπῆραν τὰ νοήματα, ὅπτε ἰσορῶν, πῶτ' ἔστιν εἰς τὰς συγχρόνας Ἰσορικός, ἢ εἰς τὰς ἀδωδοσεῖς, ἢ εἰς τὰ μνημεία. Ὅθεν ὅταν ἕνας Ἰσορικός μεταρρυθμίνας ἀναφέρῃ κἀνείνα συμβεβηκὸς σεστωπημῶν ἀπὸ τὰς συγχρόνας, χωρὶς νὰ δείξῃ πόθεν τὸ ἐπῆρσεν, αὐτὸς πρέπει μὲ κἀδε δίκαιον νὰ νομίζεται ὑποπτος.

Ἐν ἄλλοις ὅμως εἰς τὰς Ἰσορικός πόσον τὰς συγχρόνας, ὅσον καὶ τὰς μεταρρυθμίνας ἔξω ἀπὸ τὴν μάθησιν, ἀπὸ τὴν καλοκαγαθίαν, ἀπὸ τὴν ἀλαφορίαν, ἀπὸ τὴν ἀπαλλαγὴν παντὸς πάθους, δεισιδαιμονίας καὶ προλήψεως, πρέπει νὰ ἀδωκτῶμεν προσέτι καὶ τὸν σύλον (τὸ ὕφος), ὅπτε μεταχειρίζονται εἰς τὴν διήγησίν τε· ὅθεν καὶ ὅπτε ὁ σύλος εἶναι ἀπλῆς, σεμνός, καὶ ἔχει μόνον τὰς φυσικὰς χάριτας ἐκείνας, μὲ τὰς ὁποίας ἀγαπᾶ νὰ σιωδοῦν καὶ ἢ ἀλήθεια, αὐτὸς πρέπει βέβαια νὰ δίδωμεν πλεονόπερον πίσιν, ὅθεν ὅπτε φαίνεται πλεονόπερον ὅπτε πλεονόπερος; καὶ ἠμπορῇ νὰ δώσῃ ὑποψίαν, ὅτι ὁ Συγγραφεὺς ἀκολούθησε πλεονόπερον τὴν φαντασίαν τε, ὅθεν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐπέδασε πλεονόπερον νὰ τέρψῃ, ὅθεν νὰ εἶναι ἀληθῆς.

Περὶ τῶν Μνημείων.

Μνημεῖα ἐν γῆρι εἶναι ὅλα τὰ δείγματα (σημεῖα), ὅπῃ μᾶς μὴν τῶν παρωχημένων πραγμάτων· καθὼς θειαμβότικα τόξα, ναοὶ, βασιλεία, πύργοι, γεφύεα, μαυσόλεια, ὀπηρεάματα, νομίσματα, εἰκόνες, ἀνδραύτες, πάπυροι, χάρτοι, μεμβράναι, καὶ τὰ ὡσαυτῆσια.

Τὰ μνημεῖα διαιρῶνται εἰς δύο κλάσεις, ἅπὸ τὰς ὁποίας ἢ μία ἀεὶ λαμβάνει ἐκεῖνα, ὅπῃ δὲν ἔχεν καμμίαν εὐδειξιν μήτε τῷ χρόνῳ, μήτε τῷ ἔθνεϊ, μήτε τῆς αἰτίας, ὅθεν ἔλαβον τὴν ἀρχὴν· καθὼς εὐὰ γεφύει, ἢ εὐὰ θειαμβότικόν τόξον, ἢ εὐὰς πύργος χωρὶς ὀπηρεφῶν. Ἡ ἄλλη ἀεὶ λαμβάνει ἐκεῖνα, ὅπῃ φέρειν μαζίτης τὴν Ἰσορίαντες ἔπος εἶπειν, καθὼς αἱ ὀπηρεφαί, τὰ νομίσματα, αἱ μεμβράναι, κτλ.

Τὰ μνημεῖα τῆς πρώτης κλάσεως δὲν σημαίνεν τίποτες, ὁπόταν δὲν ἰξόρωμεν, ἢ ἅπὸ τὴν Ἰσορίαν, ἢ ἅπὸ τὴν ὡσάδοσιν τὸν χρόνον, τὸν ἔθνον, τὸ ὑποκείμενον, δεῖ τὸ ὁποῖον ἔγιναν. Ὀλιγώτερον ὅμως πρέπει νὰ πισθῆ τινὰς εἰς τὴν ἀπλῶν ὡσάδοσιν, ὡσά εἰς τὴν διήγησιν τῶν Ἰσορικῶν, καὶ μάλιστα τῶν συγχρόνων, οἱ ὅποιοι ἅπὸ τὰ ἴδια μνημεῖα ἔδοκτεν ὡσασοτέρων ἀξιοπιστίαν εἰς τὰς διηγήσεις τας.

Τῆς δευτέρας κλάσεως ἢ εἶναι σαφῆ καθ' ἑαυτὰ, καὶ δὲν εἶναι χρεῖα νὰ λάβεν δευσάφησιν ἄλλοθεν, ἢ εἶναι ἀσαφῆ, καθὼς ἀκολουθεῖ συχνάκις εἰς τὰς ὀπηρεφάς, εἰς τὰ νομίσματα, εἰς τὰς ζωγραφίας, εἰς τὰς ἀνδραύτας, καὶ εἰς τὰ παρόμοια· ἢ δι' ὅτι δὲν εἶναι καλὰ ὡσασημεῖα, ἢ δεῖ τι ἐφθάρησαν ἅπὸ τὸν καιρὸν, καὶ ἔχεν καὶ αὐτὰ χρεῖαν ἅπὸ τὴν ὡσάδοσιν, ἢ ἅπὸ τὴν Ἰσορίαν.

Πρέπει νὰ ᾤδατρῆμῳ κὺ εἰς αὐτὰ δύο πράγμα-
τα, τὴν αὐθεντίαν, κὺ τὴν σημασίαν τῆς.

Πολλὰ παραδείγματα ἔχομεν, ὅτι ἄνθρωποι ἀπα-
τεῶνες ἔπλασαν κὺ διεφήμισαν ὡς πράγματα παλαιὰ
κὺ ὅπρηφας, καὶ νομίσματα, κὺ ζωγραφίας, καὶ ἀ-
γάλματα, καὶ χάρτες, κὺ παπύρες, καὶ μεμβράνας.
Χρειαζέται λοιπὸν μεγάλη ὅπρηδειότης, κὺ πολλὴ εἰ-
δησις τῆς ἀρχαιότητος ὅρα νὰ γνωρίσῃ τινὰς εἰς τὸ
τὸ μέρος τὸ ψεύδος, κὺ τὴν ἀπάτην.

Πολλὰὶ πάλιν ὅπρηφαὶ καὶ νομίσματα καὶ ἄλλα
τέτοια, εἶναι πολλάκις δυσκολώτατα νὰ ἐξηγηθῶν κα-
θὼς πρέπει. Ἔθου ὅρα νὰ ὅπρητύχῃ τινὰς καὶ εἰς τὸ
το, χρειάζεται μία μεγάλη πολυμάθεια.

Αὐτὰ τὰ δύο εἶναι τὸ ὑποκείμενον τῆς σπουδῆς ἐ-
κείνων, ὅπῃ ὀνομάζονται Ἀρχαιολόγοι, ἐπειδὴ κα-
ταγίνονται εἰς τὰς ἀρχαιολογίας, τὰς ὁποῖες τὴν
σήμερον μερικοὶ Φιλόσοφοι ἀλαζόνες κὺ κῆφοι τὰς κα-
ταφρονῶν· οἱ ἀληθινοὶ ὅμως τὰς τιμὰν κὺ τὰς σέβου-
ται, ὡς ἂν ὅπῃ εἰς αὐτὰς ὀφείλομεν τὰς ἀξιοπέ-
ρας γνώσεις, ὅπῃ ἔχομεν εἰς τὴν Ἴσορίαν, εἰς τὰ
ἔθιμα, εἰς τὰς νόμους, εἰς τὰς τέχνας, κὺ εἰς τὰς ὅπρη-
σήμας τῶν ἀρχαίων ἔθνων.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ τῆς Παραδόσεως.

Η παράδοσις ὀπόταν ἀναφέρῃ πράγμα μέγαλον,
κὺ κοινὸν, τὸ ὀποῖον ἔπρεπε νὰ γνωριθῇ κοινῶς ὀπὸ
πολλὰς τὸν καιρὸν, ὅπῃ σιωέβηκεν, ἢμπορεῖ νὰ ἔ-
χῃ πλήρη ἀξιοπιστίαν. Δὸν εἶναι ὅμως τοιαύτη κὺ ὀ-
πόταν ἀναφέρῃ πράγματα μικρὰ καὶ μερικὰ, τὰ ὀ-
ποῖα εὐκόλα ἀπερνῶν ὀπὸ σόμα εἰς σόμα, κὺ ἐκτεί-
νονται ὀπὸ ἡλικίαν εἰς ἡλικίαν, μὲ ὄλον ὅπῃ εἶναι μὲ
τὴν ὀλότην ψυδῆ, ἢ πεπλασμίμια.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ μεγάλα γρόμματα, μόνον διὰ τὴν ἐσιώδη ὑπαρξίν τῶν γρόμματα ἡμπορεῖ νὰ μᾶς βεβαιώσῃ μία σαφερὰ πρῶτος, ὅχι ὅμως καὶ διὰ τὰς ἰδιαίτερας πρῶτους· διὰ τὴν βλέπεται μὲν τὴν καθυμερινὴν πείραν εἰς πόσας μεταβολὰς καὶ ἀλλοιώσεις ὑπόκειται εἰς αὐτὸ παρᾶγμα, ἀπερνῶντας μόνον διὰ τὸ εἶναι εἶδος εἰς ἄλλο, εἰς ἕτερον ὅπως πολυλάκις δεῦν ἡμπορεῖ πλέον νὰ τὸ γνωρίσῃ τις.

Χωρὶς τῆτο εἰς τὰς παραδόσεις πρέπει νὰ θεωρηθῶν ἀκόμη καὶ τὴν ἀρχαιοτάτης, καὶ τὰ ἔθνη, εἰς τὰ ὁποῖα ἔλαβον τὴν ἀρχὴν, καὶ διὰ τῶν ὁποίων ἀπέρασσαν εἰς ἡμᾶς.

Ὅσον νεώτερα, ἄλλο τόσο πρῶτα εἶναι ἢ παραδόσεις· ἐπειδὴ ὀλιγωτέρας ἀλλοιώσεις ἔλαβον διὰ τὸν καιρὸν. Ἐξ ἐναντίας ὅσον ὀλιγώτερον εἶναι πρῶτα, μάλιστα ὡς πρὸς τὰς πρῶτους, τόσο πρῶτα εἶναι· ἐπειδὴ ἀπερνῶντας διὰ ἡλικίαν εἰς ἡλικίαν, ἡμπορεῖ νὰ ἐβλάφθησαν, ἢ νὰ παρεφθάρῃ.

Ἡ ἀρχαιοτάτης ὅμως μίας παραδόσεως δεῦν πρέπει νὰ μετῆται διὰ τὴν ἀρχιότητος ἕως τὸν ἐδικὸν μας καιρὸν, ἀλλὰ ἕως τὸν καιρὸν ὅπως ἀρχισε νὰ ἀναφέρεται διὰ κανένα Συγγραφέα· διὰ τὴν εἰς αὐτὸν πρέπει νὰ ἀναφέρεται, ὁποῦν αὐτὸς εἶναι ἀξιόπιστος· καὶ ἐκεῖνα, ὅπως μὲν ταῦτα προσετέθησαν, ἢ ἀφηρέθησαν, ἢ μετεβάλλθησαν, δεῦν πρέπει νὰ λογίζονται τίποτες· μάλιστα ἀνίσως ὁ Συγγραφεὺς ἀναφέρῃ κανένα μνημεῖον, τὸ ὁποῖον ἦτον εἰς τὸν καιρὸν τῶν, καὶ ἡμπορῆ νὰ χρησιμώσῃ εἰς πίσωσιν, καὶ ἀποδείξῃ τῆς παραδόσεως, καὶ τῆτο δεῦν πρέπει νὰ ἀλογῆται, μακάρι καὶ ἂς μὴ σωζῆται πλέον εἰς τὰς καιρὸς μας.

Πρέπει ὁμοίως νὰ παρατηρηθῶν καὶ τὴν φύσιν τῶν ἔθνων καὶ δήμων, εἰς τὰς ὁποίας ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἢ πρῶτος, καὶ διὰ τῶν ὁποίων ἀπέρασσαν εἰς ἡμᾶς. Διὰ τῆτο τὰς παραδόσεις τὰς ἀρχαιοτέρας διὰ τὴν τέχνῃ τῶν γράφειν, αἱ ὁποῖαι ὀνομάζονται μυθώδεις, δεῦν τὰς πιστεύομεν τόσο, ἐπειδὴ ἐβλήθησαν καὶ ἐ-

ξαπλώθησαν μεταξύ εἰς ἔθνη βάρβαρα καὶ ἀμαθῆ, καὶ εὐκόλα νὰ θαυμάζον κάθε παράγμα καινοτοπέες καὶ ἀκατάληπτον εἰς αὐτὰ, καὶ νὰ τὸ ἐνδύσῃ μὲ ὅλας τὰς ἀλλοκότους καὶ τερατώδεις πειρασάσεις, ὅπως ἡ φαντασία τῆς ἐκθαμβημένη τῆς ὑπηγόρουσε. Καὶ ἐπειδὴ τὰ πλέον ἀρχαιότερα ὑπομνήματα ὅλων τῶν ἔθνων διεπορθμώθησαν ἀπὸ ἔθνη βάρβαρα, καὶ ἐσωαθροίθησαν πολὺ καιρὸν μὲ ταῦτα ἀπὸ Συγγραφεῖς, ἵνα τῆτο εἰς αὐτὰ ἀρέπει νὰ ἀπνέμωμι τὴν πίσιν μόνον, ὅπως ἀνήκει εἰς τὰς τοιαύτας παραδόσεις, ἐξαιρῶντας τὴν Ἰσραὴλ τῶ ἔθνεσ τῶ Θεῷ, ἡ ὅποια κοινὰ ὅπως εἶναι ἡ ἀρχαιότερα ἀπὸ τὰς Ἰσραὴλ, καὶ ἵνα τῆτο πλησιεστέρα εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν πραγμάτων, ὅπως διηγεῖται, ἔχει ἀκόμι καὶ μίαν ἀξιοπιστίαν ἀνωτέρων ἀπὸ κάθε ἄλλῳ, καὶ ἀναμφίβολον· ἐπειδὴ προῆλθεν ἀπὸ τὸν ἴδιον Θεόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς αὐθεντίας τῶν Βιβλίων,
ἔ τῷ Μηνμείῳ.

Ε'να ὑπὸ τὰ μεγαλήτερα μέρη τῆς Κριτικῆς εἶναι καὶ τὸ νὰ ἔγκρίνη τὰ βιβλία τὰ αὐθεντικά, τὰ γνήσια, τὰ αὐτόγραφα, ὑπὸ τὰ ψαδῆ, ἢ νόθα, ἢ ἀπόκρυφα· καὶ νὰ γνωρίζῃ ἐκεῖνα, ὅτῃ εἶναι ἀναφῆ, ἀπὸ ἐκεῖνα, ὅτῃ ἢ ἐκωλοβάθησαν μὲ ἀφαίρεσιν τινὸς πράγματος, ἢ ἐνωπιερίθησαν μὲ προσθήκας, ἢ ἠλλοιώθησαν μὲ μεταποιήσεις.

Τῆτο εἶναι μία γνῶσις ἀφελιμωτάτη, ἐπειδὴ δεῦν ἔχει κάμμιαν ἀξιοπιστίαν τὸ βιβλίον, ὅποταν δεῦν εἶναι βέβαιον αὐ εἶναι τῷ Συγγραφέως ἐκεῖνα, εἰς τὸν ὁποῖον ὑποθέμεται· καὶ μυεῖα σφάλματα ἠμπορῆν νὰ προσέλθῃν, ὅποταν ὑποδέπεται αὐθεντικὸν καὶ ἀναφές εἷνα βιβλίον ψαδές, ἢ διεφθαρμῆον.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡμεῖς ἰξόρομη ἐκ μακρᾶς πείρας, ὅτι ποροπῆτερα ὑπὸ τῷ εὔρεσιν τῷ τύπῃ, ἢ ὁποῖα ἠκολέθησε πορὶ τὰ μέσα τῷ ΙΕ'. αἰῶνος, ὅπειρα βιβλία ἀπεδόθησαν εἰς ὀνόματα πλασαῖ ἢ ἀπὸ ἀγνοίαν, ἢ ὑπὸ πονηρίαν· καὶ ἀπειροὶ ἠλλοιώσεις ἔγιναν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ αὐθεντικά βιβλία, ὑπὸ ἀμάθειαν, ἢ κακίαν τῷ ἀντιγραφέων.

Περὶ τῷ κανόνων τῷ ἔγκρινώσκεν τὰ αὐθεντικά βιβλία καὶ ἀναφῆ, ὑπὸ τὰ ψαδῆ, ἢ διεφθαρμῆα, παραγματόετα εἰς πλάτος Ἰωάννης ὁ Κλέρκ εἰς τῷ κριτικῷ τῷ Τέχνῳ· ὅθεν ἡμεῖς θέλομη δῖ χαρησηθῆ νὰ κάμωμη ἐδῶ μόνον μίαν παραμικρῶ σῆμείωσιν.

Πρῶτον λοιπὸν, αἰίσως εἷνα βιβλίον εἰς τῷ παλαιότερης κώδικας, ἢ κοντὰ εἰς τῷ παλαιότερης Συγγραφεῖς φανῆ ὑπεδεδομῆρον εἰς ἄλλον, πορὶ εἰς ἐκεῖνον,

νον, τῷ ὁποίῳ ἔπιφέρει τὸ ὄνομα, πρέπει νὰ νομίζεται ἄλλω Συγγραφέως· καὶ ἀνίσως παραβαλλόμενον μὲ τὰς παλαιὰς κώδικας, ἢ μὲ περιεκτικὰς ἀναφορὰς ἀπὸ παλαιὰς Συγγραφεῖς, εὐρεθῆν κολοβωμένον, ἢ παρηλλαγμένον, ἢ μὲ προδότηκας, πρέπει νὰ νομίζεται μεταπεποιημένον καὶ νεοδότημένον.

Β. Ἐνὰ βιβλίον, τὸ ὁποῖον μήτε ὁ ἴδιος Ποιητὴς εἰς ἄλλα συγγράμματα τε, μήτε οἱ σύγγραφοι, ἢ οἱ πλυσισέστροι τῷ καιρῷ ἐκείνῳ Συγγραφεῖς τὸ ἀναφέρειν περὶ αὐτοῦ, μάλιστα ἀνίσως βλέπωμεν εἰς αὐτὰς μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα ἔσπερετὶ φυσικῶς νὰ τὸ ἀναφέρειν, πρέπει νὰ νομίζεται ὑποπτον.

Γ. Ὑποπτον πρέπει νὰ εἶναι ὁμοίως, καὶ ὁπόταν ἀπαντῶμεν εἰς αὐτὸ δόξας καὶ διδασκαλίαν πάντη ἐναντίας μὲ ἐκείνας, ὅπως ὁ ἴδιος Συγγραφεὺς εἰς ἄλλα κύρια συγγράμματα τε παρεμβόει, χωρὶς νὰ δεῖξῃ περὶ αὐτοῦ ὅτι ἠλλάξε γνώμην.

Δ. Ἀνίσως εἰς ἓνα βιβλίον ἀναφέρονται πρόσωπα, ἢ πόλεις, ἢ ἔθνη, ἢ συμβεβηκότα, ἢ εὐρέσεις πραγμάτων, ἢ ὄροι καινοὶ, ἢ λέξεις μεταγερέςερα ἀπὸ τῆς ἡλικίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἠκμασεν ὁ Συγγραφεὺς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπιγράφεται, τὸ βιβλίον αὐτὸ πρέπει νὰ νομίζεται ψεύδης, ἢ τὸλάχιστον κεκαινοποιημένον.

Ε. Τέτοιον πρέπει νὰ ὑπολαμβάνεται ὁμοίως καὶ ὅταν τὸ ὕφος δὲν ὁμοιάζῃ μὲ ἐκεῖνο, ὅπως ὁ ἴδιος Συγγραφεὺς εἰς ἄλλα τε συγγράμματα μεταχειρίζεται, ἢ μὲ τὸν τρόπον τῶν γράφειν, ὅπως ἦτον εἰς γῆσιν εἰς τὸν καιρόν τε, καὶ ὁπόταν ἀκόμι περιέχῃ γνώσεις, τὰς ὁποίας ἐκεῖνος δὲν ἠμπορεῖσε νὰ ἔχῃ, ἢ ἀνοησίας ἀναξίας τῷ ὀνόματός τε.

Τῆτο ἄς εἶναι δὲ τὰ βιβλία ἐν γῆσει, καὶ τὰ γνωρίσματα τῆς γνησιότητος, ἢ νοθείας τες, λαμβανόμενα ἀπὸ ἐκεῖνα, ὅπως εἰς αὐτὰ περιέχονται.

Ἡμποροῦμεν ὁμῶς νὰ λάβωμεν γνωρίσματα, καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιον γῆμα τῶν κωδίκων καὶ τῶν χειρογράφων

ἔχει τὴν προσδιορίσασιν τῆς ἀρχῆς τῆς κυριότητός, καὶ ἐπομῶς τὸ ἀξιόπιστον, ὅπως ἤμπορῶν νὰ ἔχον ἔχει αὐτὸν τὸν τίτλον.

Ἐἷς κώδικας λοιπὸν, ἢ εἷς δίπλωμα, ἢ ἐν γενεῇ εἷς πάπυρος, ἢ εἷς χαρτί, ἢ μία μεμβράνη δὲν θέλει νομιθῆ ἐκείνῃ τῇ καιρῷ, ὅπως φημίζεται, ὅποτεν ἢ αὐτὴ ἢ ὕλη, ἢ τὸ γῆμα τῆς χαρακτῆρων, ἢ ἄλλη παρομοία ιδιότης ἐναντιώνεται, ἢ δὲν συμφωνῇ μὲ ἐκεῖνο, ὅπως ἰξόρομῳ ὅτι ἐμεταχειρίζοντο κοινῶς εἰς ἐκείνῃ τῇ καιρῷ· ἢ ὅποτεν ἄφωγῇ εἰς ἄλλα γνωστὰ καὶ γνήσια χειρόγραφα τῇ ὑποκειμένῃ, εἰς τὸ ὅποιον ἀπονέμεται.

Ὅσον ἔχει τὰς ἐπιγραφάς, ἔχει τὰ νομίσματα, καὶ ἄλλα παρόμοια μνημεῖα, ὁ ἄριστος κανὼν τῷ νὰ τὰ κείνωμῳ, εἶναι νὰ τὰ παραβάλλωμῳ μὲ ὅμοια γνήσια, ἢ ἀλόγοι τῇ ἰδίᾳ καιρῷ· τὸ ὅποιον ἀπατεῖ, καθὼς ἀπὸ ὀλίγων εἰπαμῳ, μεγαλωτάτῳ πολυμάθειω, ἢ ὅποια δὲν προσητῆται, ὡς μὲ κόπως πολλῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῆς Ἑρμωδτικῆς Τέχνης, ἢ περὶ
Ἰζηγήσεως τῶν Βιβλίων.

Οχι ὀλιγώτερον ἐπωφελὴς ἢ ἀναγκαία εἶναι ἢ ἡ τέχνη τῆ Ἑρμωδτικῆς, ὅπῃ ὀνομάζεται ἐλλεικώτερον Ἑρμωεία, ἢ ἡ τέχνη Ἑρμωδτικῆ· ἐπειδὴ κἀνθά καρπὸν δυνῆσθε νὰ λάβη τινὰς ἀπὸ τὰ βιβλία, μάλιστα μεγάλα σφάλματα ἀντὶ ὠφελείας ἢμπορεῖν νὰ προέλθῃ ἀπὸ αὐτὰ, ὅποταν δυνῆσθε τινὰς νὰ εὔρη τῶ ἀληθῆ ἐννοιαύτως.

Αὐτὴ ἡ τέχνη χρειάζεται πολλὰς βοηθείας ἑξαπεικῆς, τὰς ὁποίας θέλομεν σημειώσαι περὶ τῆ νὰ δείξωμεν τὰς κανόνας, καὶ τὰς ὁποίας πρέπει νὰ γίνονται.

Πρῶτον λοιπὸν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἰξόρη μὲ θεμέλια τῶ γλώσσαν, εἰς τῶ ὁποίαν εἶναι γεγραμμένον τὸ ἀνὰ χεῖρας βιβλίον, νὰ γνωρίζῃ τῶ δυνάμιν τῶ ὄρων, τὰς σφραγῆς τῶ φράσεων, τὰς ιδιότητες, τὰς ἀδείας, τὰς ιδιωτισμῶς· καὶ νὰ ἔχη κάλλιστα λέξις, καὶ αἰεὶς ἁολιασὰς εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ὅπῃ ἢμπορεῖ νὰ προκύψῃ κάμμία ἀμφιβολία.

Β'. Πρέπει νὰ ἔχη τὰς αἰεὶς ἐκδόσεις, καὶ τὰς πλέον διαρθρωμένους καὶ ἀκερεῖς κώδικας τῶ ἰδίων βιβλίων.

Γ'. Νὰ ἰξόρη τῶ ἡλικίαν, ἢτοι τὸν χρόνον, κατ' ὃν ἔζησε, τὴν πατρίδα, τὴν θρησκείαν, τὸ ἐπάγγελμα, καὶ τὰς συνηθείας τῶ Συγγραφέως, ἵνα νὰ ἢμπορῇ κάλλιτερα νὰ χωρῇ εἰς τῶ ἐννοιαύτως.

Δ'. Νὰ ἰξόρη τὰς χρήσεις, τὰ ἔθιμα, τὰ συμβεβηκότα τῶ ἔθνους, καὶ τῶ καιρῶ, εἰς τὸν ὁποῖον ἔγραψον, καὶ μὲ τὸν ὁποῖον ἢμπορεῖ νὰ ἔχη κάποιον ἀναφορὰν ὁ Συγγραφεύς.

Τεθρότων τάτων οἱ κανόνες, ὅπῃ πρέπει νὰ κρατῶ-
 μῶ εἰς τὴν ἐρμηνείαν, εἶναι οἱ ἀκόλουθοι.

Α'. Πρέπει νὰ θεωρῶμῶ τὴν φύσιν καὶ ἰδέαν τῆ
 συγγραμματος, αὐτὴ εἶναι διπλοδὴ φιλοσοφικόν, ἢ ἰσο-
 ρικόν, ἢ ποιητικόν, ἢ ῥητορικόν, γελοῖον, ἢ απε-
 δαῖον· αὐτὴ ἐγράφη, ἢ ἀμιλήθη εἰς τὸ κοινόν, εἴθε
 πρέπει νὰ βαδίζῃ τινὰς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ φύ-
 λαξιν, ἢ ὀποτείνεται μωρικῶς εἰς εἴνα τινὰ, καθὼς
 συμβαίνει εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλους συνήσεις ἐπιστολάς,
 εἰς τὰς ὁποίας τὰ νόήματα καὶ φρονήματα τῶν γραφόν-
 των ἐκφράζονται σαφέστερα. Ἄν ἐγράφη εἰς τόπον, ὅ-
 πῃ ἐβασίλευσεν ἐλευθερία, ἢ εἰς τόπον ὅπῃ ἡ ἐλευ-
 θερία τῶν γραφῶν ἦτον ἐμποδισμένη. Ἄν ἐγράφη ἐ-
 κκείως, καὶ κατὰ τὰ φρονήματα τῶν γραφόντων, ἢ διὰ προ-
 σαγῆς, καὶ κατὰ τὰ φρονήματα ἄλλων. Τέλος πάντων
 μὲ δικαιοσύνην, καὶ ἀνείσιν, ἢ μὲ βίαν. Ὅλαι αὐταὶ αἱ
 παρατηρήσεις ἡμπορῶν νὰ βοηθήσων πολλὰ εἰς τὸ νὰ
 καταλάβῃ τινὰς τὸν ἀληθῆ νῦν τῆ Συγγραφῆς.

Β'. Ἐν ᾧ εἶναι ὁμοῦς τὰς λέξεις καὶ τὰς φράσεις ἐνός
 Συγγραφέως πρέπει νὰ τὰς ἐκλαμβάνων εἰς τὴν ἰ-
 διάν καὶ φυσικῶς τὰς σημασίαν, ὅπῃ δὲ ἔχων λό-
 γον ἀποχρῶντα νὰ τὰς ἐκλάβῃ εἰς ἄλλαν ἐννοιαν.

Γ'. Διὰ νὰ οὐγάλῃ τινὰς τὴν ἐννοιαν μιᾶς ἐρμη-
 νείας (φράσεως), πρέπει νὰ ἐξετάσῃ ἀποσεπτικῶς
 ὅλον τὴν ὑφῶν τῆ ὄλης.

Δ'. Τὰ ἀμφίβολα, ἢ ἀσαφῆ χωρία πρέπει νὰ τὰ
 παραβάλλῃ μὲ ἄλλα χωρία ἀνάλογα τῆ ἰδίᾳ Συγ-
 γραφῆς, ἢ καὶ ἄλλων, εἰς τὰ ὁποία ἡ ἐννοια φαίνε-
 ται καθαρώτερα.

Ε'. Ἀπὸ τὰς ἀσφόρους ἐννοίας, ὅπῃ ἡμπορῶν νὰ
 δοθῶν εἰς μίαν φράσιν, πρέπει νὰ ἐκλέγῃται ἐκεί-
 νη, ὅπῃ εἶναι πλέον σύμφωνος μὲ τὸν χαρακτήρα,
 μὲ τὴν φύσιν, καὶ μὲ τὸ τέλος τῆ συγγραμματος, καὶ
 μὲ τὰ γνωστὰ φρονήματα τῆ Συγγραφῆς.

ς'. Ἀνίσως εἴνα χωρίον ἀμφίβολον, ἢ σκοτεινόν
 τὸ ἐξήγησαν ἄλλοι, εἰς αὐτὰ πρέπει νὰ πορευθῶνται
 ἢ ἐξή-

ἢ ἐξήγησις ἐκείνων, ὅπῃ ἐχημάτισαν ἢ μαθηταί, ἢ φίλοι, ἢ σύγχρονοι τῷ Συγγραφέως, καὶ φαίνονται ὅτι ἐπεύδασαν περισσότερο τὴν γλῶσσαν, καὶ τὸν σῦλον τῷ Συγγραφέως, καὶ ὅτι εἶναι εἰδήμονες τῆς ὕλης, καὶ ἢς ὁ λόγος.

Ζ'. Ἡ ὀργανομοσιῶν ἀπαιτεῖ ἄπο κάθε τιμημῶν ἀνθρώπων, ὡς αἱ λέξεις τῷ Συγγραφέως νὰ ἐκλαμβανῶνται πάντοτε εἰς τὴν καλλιτέραν ἐννοίαν, ὅπῃ εἶναι δυνατὸν, καὶ νὰ μὴ πρὸ προσάπτων νοήματα καὶ φρονήματα ἀφ᾽ ἧ, ὅποταν ἄπο τὰς λέξεις τῷ δὲ φαίνονται καθαρῶς τὸσον, ὅπῃ νὰ μὴ ἢμπορῇ νὰ συμπεραῖν τινὰς ἄλλῶς· καὶ προσέτι νὰ μὴ διασφραζῶνται, ἢ ἀλλάζωνται, ἢ μεταποιῶνται κατ' ἐξῆς ἔξῃ, μῆτε νὰ ἀποσπῶνται ἄπο τὴν συναφῆν, καὶ νὰ διασφραζῶνται εἰς ἐννοίας ἀνοικεῖς· τέχνη, τὴν ὁποίαν τὴν μεταχειρίζονται μερικαῖς φοράς οἱ κακοήθεις, αἴσχος καὶ πανῶλη τῆς Φιλολογίας, καὶ τῆς Φιλοσοφίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Περὶ τῆς Μεθόδου τῆς σπυδαζέου.

Οσον καὶ ἂν κοπιάσῃ τις, δεῖ θέλει φθάσει πο-
τὲ νὰ ἀποκτήσῃ ἀληθεῖς καὶ ἀκριβεῖς γνώσεις, ὅπο-
ταν δεῖ ἰξόδρη νὰ μεταχειρισθῇ εἰς τὴν σπυδαζέου τὴν
προσηκουσαν μέθοδον.

Λοιπὸν πρῶτον ἀπαιτεῖται εἰς τὴν μία εὐσοχος
καὶ φρόνιμος διαίρεσις. Ὁ νῦν μας καθ' ἑαυτὸν εἶναι
πολλὰ ἐνός καὶ περὶ σπυδαζέου, καὶ δεῖ ἡμπορεῖ νὰ
περιλάβῃ πολλὰ πράγματα εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν. Ὁ-
δον μίαν μόνον σπυδαζέου κάθε φοράν πρέπει νὰ με-
ταχειρίζομεθα, καὶ εἰς αὐτὴν μόνον, ἢ εἰς ἐκείνας,
ὅπῃ ἔχον ἀμεσον δεσμὸν μετ' αὐτὴν νὰ προσηλωθῶ-
μεν τὰς ἐναχολίσεις μας· διὰ τὴν ἐκείνος, ὅπῃ μετα-
χειρίζεται εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν πράγματα πολλὰ, καὶ
ἐναντία εἰς αὐτὸ ἄλλο, ἀπὸ νὰ λάβῃ ἀκριβεῖς
γνώσεις, θέλει ἀποκτήσῃ εἰς αὐτὸν φύραμα ἀπικτον συ-
χευμένων ἰδεῶν, χειρότερον καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀμά-
θειαν.

Β. Πρὸ τῆς νὰ ἐπιχειρισθῇ τὴν σπυδαζέου μίαν τέ-
χνης ὅποιονδήποτε, ἢ ἐπιστήμης, πρέπει νὰ ἐφοδασθῇ
μετὰ τὰς γνώσεις, ὅπῃ εἶναι ἀναγκαῖαι διὰ ἐκείνου.
Ὅποιος ἤθελε νὰ ἐναχοληθῇ εἰς τὴν Ἀλγεβρῶν πρὸ
τῆς νὰ ἰξόδρη Ἀριθμητικῶν, ἢ εἰς τὴν Φυσικῶν χω-
εἰς νὰ ἔχῃ ἰδέαν ἀπὸ Γεωμετρίας, ἢ εἰς τὴν Χα-
ρμηγίαν καὶ τὴν Γατρικῶν, χωρὶς τὴν Ἀνατομίαν,
ἢ εἰς τὸ πολιτικὸν καὶ κοινὸν Δικαίωμα, χωρὶς νὰ ἰ-
ξόδρη τὸ φυσικὸν, ἢ εἰς ἄλλου ὅποιονδήποτε Ἐπιστή-
μην, χωρὶς νὰ μάθῃ τὴν τέχνην τῆς συλλογίζεσθαι,
ὅπῃ εἶναι τὸ κλειδί, καὶ τὸ θεμέλιον ὅλων, αὐτὸς ἂν
μὴ ἐλπίζῃ ποτὲ κάμμιν ἀποκοπῶν ἀπὸ αὐτῆς.

Γ. Χρειαζέται μίαν ἀδύσκοπον προσοχὴν, καὶ πο-
μῶνως

μῆνως ἀπομάκρυνσιν κάθε περιπασημῶ (1). Ἐὰ τί ὅποιος θεωρεῖ τὰ πράγματα ἔξ ὀπιπολῆς, καὶ με βίαν, ἢ με νῦν περιπασημῶν εἰς ἄλλας σοχασμῶς, δὲν ἢμπορεῖ νὰ ἀποκησῆ, ἀδῶ ὀπιπόλαιαν, καὶ αμυδρὰν γνῶσιν, ἢ ἐποία ἐντὸς ὀλίγῃς δῆλύεται καὶ ἀφανίζεσαι.

Δ'. Εἰς κάθε πράγμα ἰορέπει νὰ ἐκλέγῃμῶ ἔξ ἀρχῆς ὀδηγῶς τὰς καλλιτέρες Συγγραφεῖς. Ἐὰ τί ὅποιος ἀντλήσει καὶ γεμιδῆ ἀπὸ ἀξιώματα φῶδῆ, ἀπὸ Συγγραφεῖς ἀμαθεῖς, καὶ ὄχι τῶσον ἀκρεβεῖς, ἢ ιδέας συγκεχυμῆας ἀπὸ Συγγραφεῖς σκοτεινῶς καὶ ἀτάκτες, με δυσκολίαν θέλει ἢμπορέσει νὰ ἀπαλαχθῆ ἢ μὲ ταῦτα ἀπὸ τὰ σφάλματά τῃ, καὶ νὰ βάλῃ τὰς ιδέας τῃ εἰς τὴν ἀρέπῃσαν τάξιν.

Ε'. Εἰς τὴν προσηκτικῶν ἀνάγνωσιν τῆς συγγραμμάτων τῆς ἄλλων ἰορέπει νὰ ἐνώση τινὰς καὶ τὰς ἐδικὰς τῃ μελέτας, ἐφαρμῶζοντας τὰ ἰηρικὰ προβλήματα ἐκείνων, εἰς περιλάσεις μερικωτέρας, ἢ τὰ μερικὰ

(1) Οἱ ἀδήποτε ἀφινδία μεταβολῆ ἢμπορεῖ νὰ περπασῆ τὴν προσοχίῶ. Ἐν σκότει, καὶ σιωπῆ ἀρκῆ νὰ μῶς τῶ ἀξῆ ὀλίγον φῶς, ἢ παραμικρῶς θῶρυβῶς. Ἐν φωτῆ λαμπαῶ, καὶ θῶρυβῶ μεγάλῶ ἀρκῆ ἢ παῶσις τῶτων νὰ μῶς περπασῆ. Ἐκείνο ὀμως ὀπῆ σῶμερῆ περπασῶτερον εἰς τῶτο, εἶναι ἐκείνο ὀπῆ ἀνημάσῃμῶ μῆμῶ παθητικῶ. (Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'. Α' ρθ. Β'. Σελ. 29.) Συμβάινῃ πολλὰκις ὀπῆ ὄση παχίζομῶ νὰ ἀποβῶλωμῶ κάποιας ιδέας, ὀπῆ παρῶτῃν τὰς μελέτας μῶς, με τῶσον περπασῶτερον πῆσῃμα νὰ ἐπανέρχονται εἰς τὸν νῦν μῶς. Εἰς τὰς τοιχῦτας περπασῶσις ἀρέπει, λέγει ὁ Αββῶ Κοιδυλλιακ (Τεχν. τῆ νοεῖν. Μέρ. 2. Κεφ. 3.), νὰ καλῶμῶ εἰς βοήθειαν ὄλας τὰς διωμάμῃς μῶς, νὰ κοιπῶζομῶ ἀσκαρδαμυκτῆ τὸ ἀντικείμῃον, ὀπῆ ἔχομῶ νὰ ὠσδαζομῶ, νὰ φηλαφῶμῶ ὀλόγυρα τὰ ὄεα τῃ, νὰ ἐπαναλαμβανῶμῶ μεγαλοφῶνως ὄλα ἐκείνῃ, ὀπῆ εἰς αὐτὸ παραπῆμῶ, νὰ διεγῆρωμῶ τὰς προσβολὰς, ὀπῆ εἰς ἢμῶς ἄλλοτε ἐκαμῶ τὰς κῆσις, ὀπῆ ἀπῆ αὐτῆς ἐκάμῃμῶ νὰ ἀπομακρῶμῶ ὄλα τὰ αἰδητῆ πράγματα, ὀπῆ ἔχῃν κάποιον ἀναφῶρῶν με τὰς ιδέας, ὀπῆ μῶς περπασῶσι, κτ.

καὶ εἰς περιστάσεις ἀναλόγως, ἔξετάζοντας καὶ βάρους τὰς ἀρχάς, καὶ σιωπῶντας ὅλας τὰς ἐπωφελεσέρας συωπεΐας. Ολίγα φύλλα μελετημῆνα ἔτω καλῶς, ὡφελῆν περισσώτερον, ἢ βιβλίον ὀλόκληρον ἀπερασμηρόν ἐπιβοχάδιω, καὶ ἔξ ἐπιπαλῆς (1).

5. Διὰ καθέπε παρᾶγμα πρέπει νὰ δίδαμην λόγον εἰς τὸν ἑαυτόνμας, καὶ νὰ μὴ μεταβαίνωμην εἰς ἄλλα, ἀπίσως δὲν τὸ καταλάβωμην· ἔξ τὸ ὅποϊον τῆτο τέλος πρέπει νὰ συγκρίνωμην τὰ προηγέμνη μετὰ τὰ ἐπόμενα, καὶ ὅπε γηναῖται κάμμία ἀμφιβολία, ὅπε δὲν ἠμπορῆμην νὰ τὴν λύσωμην, πρέπει νὰ συμβελάδωμεθα τὸς σχολιασὰς καὶ ὀξηνητὰς τῶ ἀνὰ χεῖρας Συγγραφέως, ἢ ἄλλως Συγγραφεῖς, ὅπε ἐπραγματόθυσαν πρὸ τῆς αὐτῆς ὕλης, ἢ τὴν δόξαν τῆ προκομμησεέραν καὶ εἰδημονεσεέρανμας.

Ζ'. Πρέπει νὰ ἀναβέχωμην εἰς τὰ ἀπερασμηῖνα, καὶ τῆτο ἔξ δὴ δύο αἴτια, εἴνα δι' ὅτι τὰ προηγέμνη γίνονται καταληπτότερα, ἀφ' ἑ ἰδεμην τὰ ἐπόμενα, μετὰ τὰ ὅποϊα ἦτον σιωμημῆνα· καὶ ἄλλο, ἐπειδὴ δὲν ὡφελεῖ τίποτε τὸ νὰ ἐκαταλάβωμην εἴνα παρᾶγμα, ἀπίσως δὲν φυλάττεται εἰς τὴν μνήμην· ἔξ τὸ ἐκεῖνο μόνον ἠμπορῆμην νὰ ἰξέρωμην, τὸ ὅποϊον ἐν δέοντι ἠμπορῆμην νὰ ἐνθυμηθῆμην· καὶ καὶ ἄλλον ἔσπον εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ τυπωθῆ εἰς βάρους εἴνα παρᾶγμα, ὅποταν δὲν ἐπαναλαμβάνεται συχνάκις.

Η'. Διὰ νὰ μὴ ἀλισμονῶνται τὰ ἀπερασμηῖνα, τὸ καλλίτερον μέσον εἶναι νὰ κάμνωμην ὀπσημειώσεις, καὶ

(1) Αἰεὶση γύμνασις εἰς τῆτο τὸ μέρος, καὶ πολλὰ σιωτήνουςα εἰς τὸ νὰ ἀκοήσῃ τὴν διακίαν, καὶ νὰ τὴν κάμῃ δὴβατικωτέρην καὶ δεξιωτέρην, εἶναι τὸ νὰ λαμβανέμην κάμμία ἀπότασιν τῶ Συγγραφέως, ὅπε ἔχομην ἀνὰ χεῖρας, καὶ νὰ δοκιμάζωμην ἀφ' αὐτῆςμας νὰ εὐρωμην τὴν λύσιντῆς, ἢ τὴν δεξιόντῆς, καὶ ἔπειτα νὰ παρατηρῆμην πῶ καὶ πῶς ἐσυμφωνήσαμην μετὰ τὸν Συγγραφέα, καὶ πῶ ὄχι.

ἢ περιλήψεις. Αἱ περιλήψεις εἶναι ἀναγκαῖαι μάλιστα νὰ γίνωνται εἰς τὰς πρώτας Συγγραφάς, ὅπως δευβάζομεν εἰς κάθε ὕλην, δεῖ νὰ ἔχωμεν συνολημῶς ἐν συνοφει τὸν χυλόν, δεῖ νὰ εἰπῶ ἔτιζι, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς διδασκαλιῶντες. Ὅσον δεῖ τὰς ἄλλας, ὅπως παραγματόδονται ὡς ἐν τῆς αὐτῆς ὕλης, εἶναι ἰκαναὶ μόνον κάποια μικραὶ ὀποσημειώσεις εἰς τὰ καινοφωέτερα παράγματα, ὅπως ἀπαντῶμεν εἰς αὐτὰς.

Θ'. Διὰ τὸ ἴδιον τέλος, τὰτ' ἔστι δεῖ νὰ ἐνθυμώμεθα καλλίτερα ἐκεῖνα, ὅπως ἢ μέσον τῆς ἐδικῆς μας μελέτης εὐρήκαμεν, ἢ ὀποτ' ἄλλας ἐμάθαμεν, ἀφελιμώτατον μέσον εἶναι, καὶ τὸ νὰ ὀμιλῶμεν πρὸς ἄλλας ὡς ἐν αὐτῶ· δεῖ τι τῶτο δίδει αἰτίαν καὶ νὰ ἀναπτύχθῃν καλλίτερα αἱ ἰδέαι μας, καὶ νὰ ἐμβῆν εἰς καλλίτεραν τάξιν. Ἡ δεῖ λέξις κάμνει πολλὰκις νὰ ἄνηνθῃν νέαι ἰδέαι, αἱ ὀποῖαι ἀλλεῶς δὲν ἤθελαν πέσει εἰς τὸν νῦν μας· αἱ σκέψεις τῆς ἄλλων χρησιμῶν πολλὰκις εἰς τὸ νὰ ἐπανορθώσῃν τὰ σφάλματα, εἰς τὰ ὀποῖα ἠμπορῶμεν νὰ πίπτωμεν, εἰς τὸ νὰ μᾶς ἀναμνήσῃν νέας σκέψεις, ὅπως ἡμεῖς παρείδομεν, ἢ μᾶς ἐφυγαν, καὶ δεῖ τὰ λοιπὰ ὀμοίως (1).

T M H-

(1) Διὰ τὸ βάρος τῆς ἀξιοπιστιῶν τῆς ἄλλων, καὶ δεῖ τὴν Κριτικὴν Τέχνην δεῖλε δευβάσει ὀφιλομαθῆς τὸ Φιλοσοφ. Δοκίμ. τῶ Λωκίω Βιβλ. Δ'. Κεφ. 16. τὴν Λογικ. τῶ Βολφίω Κεφ. 9. καὶ 10. τὴν Λογικὴν, ἢ τῶ νῦν Μέρ. δ'. Κεφ. 12. καὶ τὸν Λογικοκριτικὴν τῶ Γενεῖοτῆς Βιβλ. Δ'. τὴν Κριτικὴν Τέχνην Ἰωάνη τῶ Κλέρκ. τὴν Λογικὴν τῶ Σπρχενῶ Μέρ. Β'. Γ'. τὴν σοικειῶδη Λογικ. τῶ Ροσανῆ, Σελ. 101., καὶ.

Διὰ τὴν μέθεδον τῆς ἀναδάζειν ἠμπορεῖ νὰ ἰδῆ τὰς ὀποθῆκας εἰς τὰ πεισιώτερα Φιλοσοφικὰ καὶ Φιλολογικὰ παιδείματα.

Τ Μ Η Μ Α Ϛ.

Π Ε Ρ Ι Τ Ω Ν Σ Φ Α Λ Μ Α Τ Ω Ν.

Δύω εἶναι αἱ ἄρκαὶ πηγαὶ τῶν σφαλμάτων μας· τὸ νὰ μὴ κάμνωμεν χῆσιν, καὶ τὸ νὰ κάμνωμεν κακῶς χῆσιν τῶ λόγῳ.

Δὲν κάμνει τινὰς χῆσιν τῶ λόγῳ, ὁπόταν κείνη τὰ πράγματα χωρὶς νὰ τὰ γνωρίζῃ καθόλου· καὶ κάμνει κακῶς χῆσιν ὁπόταν κείνη πῶς αὐτῶν, χωρὶς νὰ τὰ γνωρίζῃ ἀρκετὰ, τῶτ' ἔστι χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ τὰς ἀρχὰς, καὶ χωρὶς νὰ θεωρήσῃ τὰς συμπερίαις, ὅπως κανονικῶς δεπ' αὐτὰς ἔπονται.

Τόσον πῆς μιᾶς, ὅσον καὶ πῆς ἄλλης πηγῆς τῶν σφαλμάτων μας, θέλομεν ἐκθέσει ἐδῶ σωτῶτως τὰς διαφόρας αἰτίας, διὰ νὰ ἡμπορῇ τινὰς ὅσον εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ ἀποφύγῃ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Α'.

Περὶ τῶν σφαλμάτων, ὅπως γερμῶνται ἀπὸ τὸ νὰ μὴ κάμνωμεν χῆσιν τῶ λόγῳ.

Τῶν πολλῶν σφαλμάτων, ὅπως προέρχονται ἀπὸ τὸ νὰ μὴ κάμνωμεν χῆσιν τῶ λόγῳ τὸ πρῶτον, καὶ καθ' αὐτὸ ἴσως αἴτιον εἶναι αἱ ἀπολήψεις, ὅπως ἐχρηθῆν ἐκ νεότητος.

Κανένας δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ αὐτὰς, εἰς τὰς ὁποίας δύο πράγματα μάλιστα συμβέχον, ἡ ἀτέλεια τῶ λογικῶ εἰς τὴν πρῶτῳ ἡλικίᾳ τῶ ἀνθρώπου, καὶ ἡ κακὴ ἀγωγή.

Ε'ως

Ἐὼς εἰς εἷα καιρὸν ἡ ψυχὴ ἀφίεται σχεδὸν ὅλως δι' ὅλα μόνον εἰς τὰ αἰσθητά, καὶ δεῦ. κάμνει ἄλλο ἀπὸ τοῦ νὰ συναγῆ συγκεχυμένως ἀπὸ κάθε μέρος ἐννοίας καὶ ιδέας, ὡς ὑπὸ τῆς γνώσεώς της. Εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸν ὁμοιάζει τρόπον τινὰ μὲ εἷα, ὁ ὁποῖός θά λανταί, νὰ συστήσῃ ταμιεῖον τῆς φυσικῆς ἰσχυρίας, ἀρχίζει νὰ συναγῆ φύρδῳ καὶ μίγδῳ κάθε εἶδος τῆς φυσικῶν προϋόντων, χωρὶς νὰ κάμῃ ἕξ. τὴν ὥραν κάμψιν ἑξάταξιν.

Κατ' ὀλίγον ὀλίγον ὑφαφύεται ἡ σχέψις, καὶ ἀρχίζει νὰ δίδῃ κάποιαν τάξιν εἰς αὐτὸ τὸ φάσμα τῆς ἐννοιαῶν καὶ ιδεῶν· ἀλλὰ μὲν ὄντας ἀκόμ. συνηθισμένη νὰ ὀξετάζῃ κατὰ τὰ πράγματα εἰς κάθε πρῶ. τασιν, καὶ νὰ γνωρίζῃ κατὰ τὰς ὁμοιότητας, καὶ διαφοράς, καὶ βεβαιωμένη πολλῶς ἢ ἀπὸ τὴν ἐνάγκην, ἢ ἀπὸ τὴν φυσικὴν βίαν τῆ νὰ ἀποφασίσῃ καὶ πρῶ. τῶ ὀπιθεώρησιν, ἐνόνει πολλὰ πράγματα, ὅπερ ἔπαρπε νὰ εἶναι κεχωρισμένα, καὶ χωρίζει πολλὰ, ὅπερ ἔπαρπε νὰ εἶναι συνημμένα· καὶ ἔτω κάμνει πολλὰς κρίσεις ψυδαίς, αἱ ὁποῖαι ἐπαλαμβανόμενα πολλῶς, γίνονται τέλος πῶπων ἕξις· καὶ ὅσον περὶ ἄλλοτερον συνηθίσῃ τινὰς εἰς αὐτάς, τόσον ἀληθέ. τεραὶ φαίνονται· ἔως ἂ ἀλησιμόνωντας πλέον τὴν ἀρχὴν τῆς, καὶ δεισκωντάς τας ἐν ἑαυτῷ πεπαλαιωμέ. νας, κατὰ τὰ εἰς τὸ νὰ τὰς νομίζῃ ὑπαγορεύματα αὐτῆς τῆς φύσεως.

Αὐτὰς τὰς ψυδαίς κρίσεις τὰς αὐξάνει, δεῦ. ἰξ. ῶ. ρῶ πόσον, ἢ κακὴ ἀγωγή· ἕξ. τί ἡμεῖς εἰς τὴν πρῶ. τῶ ἡλικίαν μας εἶμεθα ὅλως δι' ὅλα ἀφειμένοι, ἕξ. νὰ εἰπῶ ἔττι, εἰς τὰς ἔσφας, εἰς τὰς δουλῶ. τας, εἰς τὴν συμμασροβῶ τῆς ὀμηλικῶν παίδων, ἐνὶ λόγῳ εἰς ὑποκείμενα προληπτικά, ἢ ἀμαθῆ, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἐμπνέν. ὅλας τὰς προλήψεις τας, καὶ αὐξάν. νεν ἐπ' ἀπειρον τὰς ἐδικάς μας.

Ἡ ὑπόθεσις, ἀδδείγματος χάριν, ὅτι αἱ ὀσμαι, οἱ χυμοὶ, οἱ ἠχοί, τὰ χρώματα, ἢ θερμότης, ἢ ψυ.

χρότης ὑφίστανται εἰς τὰ σώματα τιαῦτα, καθὼς τὰ
 αἰθανόμεθα, εἶναι μία ἅπὸ τὰς πρώτας καὶ πλέον
 σωήθειαι προλήψεις τῆς νεότητος, ἢ συμπάθεια, καὶ
 ἀντιπάθεια, καὶ ἄλλαι παρόμοιαι ποιότητες, ὅπῃ ἐδό-
 ξαζαν οἱ Περσπατικοὶ εἰς τὰ ἀψυχα σώματα, καὶ
 ὑποθέτην ἀκόμι καὶ σήμερον οἱ ἀγγελαῖοι, ἐντεῦθεν
 ἔχον ὁμοίως τὴν ἀρχιότης. Ἡ φαντασία μιᾶς εἰ-
 μαρμηδῆς ἀμετακινήτης, ἀπὸ τῆν ὁποῖαν κρέμονται
 ὅλα τὰ πράγματα, μιᾶς εἰμῆδῆς, ἢ ἐχθρᾶς τύχης,
 ἢ ὁποῖα δισκίει τὰ δὲτυχηῖ, ἢ δυσυχηῖ συμβεβηκότα
 μας, ὅπῃ ἐπαρέσβδον Αἰρέσεις ὀλόκληροι Φιλοσόφων,
 καὶ δοξάζεν καὶ τῆν σήμερον οἱ κοινοὶ ἀνδραποῖ, πα-
 ράγεται ἀπὸ τῆν ἰδίαν ἀρχιῷ. Ἡ ὑπαρξίς τῆν Τε-
 λωνίων (ἐναερίων δαιμόνων), καὶ τῆν φασμάτων, τῆν
 καλῶν, ἢ κακῶν ἐπιρροῶν τῆν πλανητῆν, ἢ τῆν ἀσε-
 ρων, αἱ δὲ ἀφοροὶ ἀπόκρυφοὶ δυνάμεις εἰς τὰ φυτὰ, καὶ
 ὄρυκτὰ, ὅλα πηγάζεν ἀπὸ τῆν ἰδίαν πηγῆν. Ἀπὸ
 τῆν προέρχονται ὁμοίως αἱ ὑποθέσεις τῆν κλίσεων,
 τῆν φυσικῶν ῥοπῶν, τῆν φυσικῶν ἀξιωμάτων, τῆν προ-
 ροιῶν, τῆν προαιδηύσεων, τὰ ὁποῖα ὅλα εἶναι πράγ-
 ματα, ὅπῃ ὑποδέονται εἰς ἡμᾶς ὡς προερχόμενα ἀ-
 πὸ μίαν ἀγνώριον ἀρχιῷ δὲ ἀφορον ἀπὸ ἡμᾶς, ἢ
 ἐποῖα ἐνεργεῖ εἰς ἡμᾶς. Ἀπὸ αὐτὸ προῆλθαν τὰ τό-
 σα ἴδιῃ ἀξιώματα ὡς τὸ δίκαιον ἢ ἀδικον, τίμιον
 ἢ ἀτιμον, ὡς τὸ πηγᾶς τῆς τιμῆς, ἢ ἀτιμίας,
 ὡς τὸ προνομία τῆς δὲ ἀγρείας, καὶ τὸ πλεῖτε, ὡς τὸ
 δικάϊωμα τῆς πλεονεξίας, ἢ ἀρπαγῆς, ὡς τὸ
 δικαῖωμα τῆς ἐκδικήσεως, καὶ τόσα ἄλλα, τὰ ὁποῖα
 ἀναξέπεν εἰς τὸν βίον τὴν ἡθικῶν κοντὰ εἰς τὰς πε-
 ρισοτέρης ἀνδραπέας. Ἀπὸ αὐτὸ τέλος πάντων προῆλ-
 θαν ἀπειροὶ ἀνοησίαι τεργύρω εἰς τὰς αἰτίας τῆν φυ-
 σικῶν ἀποτελεσμάτων, καὶ μυριάδες ἀξιώματα ἴδιῃ
 τῶσον δὲ τὸν νοητὸν καὶ ἡθικὸν κόσμον, ὅσον καὶ δὲ
 τὸν φυσικόν.

Λοιπὸν ὅλαι αἱ ἴδιῃς κλίσεις, ὅπῃ κάμνομεν εἰς
 τὰ εἰρημῆρα πράγματα, προέρχονται φανερά ἀπὸ τὸ
 να

να μὲν κάμνωμεν χῆσιν τῷ λόγῳ, τῷ ἔστιν ἀπὸ τὸ
να κείνωμεν καὶ σωήθειαν, καὶ ἄλλο τινα μηχανι-
κῶς, χωρὶς να ὑπάγωμεν τὰ πράγματα εἰς ἄλλο-
τασιν..

Καὶ ἐπειδὴ ὅλοι συνηθίζομεν καὶ τὸ μάλλον καὶ
ἤττον να κάμνωμεν τοιαύτας μηχανικὰς κείσεις, καὶ
ὅσον εἶναι παλαιότεραι, καὶ ὀλιγώτερον γνωσαὶ αἱ ἀρ-
χαίων, τὸσον περὶ πόσον πρέπει να ἀμφιβάλλωμεν
ἄλλο τι τὸ ὀλιγώτερον, ὅποιος εἶναι θνητὸς τῆς ἀ-
ληθείας, πρέπει να θάρρη πολλὰ ὀλίγον εἰς τὰς
τοιαύτας ἐπικὰς, ἄλλο να εἰπῶ ἔττι, ἀρχὰς, καὶ να
τὰς ἐξετάσῃ ἀπαραμύτως πρὸ τῷ να ἐπισηχεδῆ εἰς
αὐτάς. Ὁ λόγος ὅτι, ἐγὼ ἔττι πάντοτε ἐσοχάδιον,
, ἐγὼ πάντοτε τέτοιον ἀξίωμα εἶχον, αὐτὶ να εἶναι
εἷνα θεμέλιον ἄλλο να νομίζομεν ἀληθινῶν τῶν κείσιν
μας, πρέπει να εἶναι μάλισα αἰτία ἄλλο να ἀμφι-
βάλλωμεν θνητῶς εἰς καθε κείσιν, καὶ ἐπομύως να
τῶν βάνωμεν εἰς ἔρευναν αὐστηράν (1).

Τὸ δεύτερον πρᾶγμα, ὅπῃ μᾶς ἀφαιρεῖ τὸ να κά-
μνωμεν χῆσιν τῷ λόγῳ εἶναι ἡ πόρληφισ τῆς αὐστη-
τίας.

Οἱ Πυθαγορικοὶ ἐσυνηθίζαν να σέβωνται τὰς ἀ-
ποφαίσεις τῶν Διδασκάλων τὸσον, ὅπῃ ὅτι λογῆς
ἀμφιβολία, ἢ ἐναντιότης ἠθελον ἀνακύφῃ, με εἷνα
αὐτὸς ἔφα (αὐτὸς εἶπε), ὀλιγὺς διελύετο.

Τὸ ἴδιον ἀξίωμα εἶχαν καὶ οἱ Περιπατητικοί, ὅπῃ ἔ-
τα

(1) Ὅσον τινὰς ποχωρεῖ εἰς τῶν ἡλικίαν, τὸσον δυσκολώτε-
ρον εἶναι να ἀπαλαχεδῆ ἀπὸ τὰς πόρληφεις τε. Διὰ τῷτο εἶναι
ἀναγκαῖον να ἐπισηχεδῆ τινὰς ἐν καιρῷ μίαν τοιαύτην ἐξετάσιν·
ἄλλο τὶ οἱ ἀνθρώποι, λέγει ὁ Μαλεμβράγγιος, (Ἐξετάσ. τῆς ἀ-
ληθ. Βιβ. Β'. Μέρ. Β'. Κεφ. Α'.) ὅσα περὶ πόσον γράσκον,
τὸσον περὶ πόσον σαφρόνονται εἰς τὰ σφάλματά τῆς, τὸ ὅποιον
ποχέρχεται μέρος μὲν ἀπὸ τῷτον, μέρος δὲ ἀπὸ τῶν ἔστιν τῷ κα-
ταφύγῃ πάντοτε εἰς τὰς ἀπᾶς παραθεγμύως ἀρχὰς.

τὰ συγγράμματα τῆ Ἀριστοτέλους ἔπεσαν εἰς χεῖρας τῆς Ἀράβων. Ὁ Ἀβηρρόης μάλιστα ἀπὸ αὐτῆς τόσον σέβας εἶχε πρὸς τὸν Ἀριστοτέλῳ, ὅπῃ τὴν διδασκαλίαν αὐτῆ τὴν ἀνόμαζε πλήρη ἀλήθειαν· καὶ τὰ ὅσα αὐτὸς ἐκείνῃ, τὰ ἐσοχάζοντο ὅσα τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας (Μαλεμβραυχ. Βιβλ. Γ'. Κεφ. Γ'). Διὰ τῆτο οἱ Φιλόσοφοι τῶν αἰώνων ὀπιδεδουμένοι ὅλους δι' ὅλα παντοτινὰ, ὄχι εἰς τὸ νὰ ἐξετάσων ποία ἦτον ἡ φύσις τῆς πραγμάτων, ἀλλὰ ποία ἦτον ἡ γνώμη τῆς Ἀριστοτέλους, καὶ πῶς ἠμποροῦσαν νὰ ἐρμηνεύσων τὰς λέξεις αὐτῆ, δὲν ἐποροχώρησαν ποτὲ μήτε εἰς βῆμα εἰς τὴν Φιλοσοφίαν, καὶ ἦτον πάντοτε ποροκολλημένοι εἰς τὰ παλαιὰ σφάλματα.

Ὡς τόσον περὶ τὸ ἀξίωμα τῆς μεγάλων ὑποκειμένων πορέπει νὰ κάμαρῳ δύο ἁρισολάς· πορῶτον ὁ λόγος γίνεται ἢ ἁρα ποράγματα ὑπερφυσικά, ἢ φυσικά. Δεύτερον γίνεται ἢ ἁρα ποράγματα γιγονότα, ἢ ἁρα ποράγματα συλλογισμῶν.

Εἰς τὰ ὑπερφυσικά ποράγματα, ὅσα μᾶς ἀπεκαλύφθησαν πορὰ Θεοῦ πορὶ τῆς Ὀρισκειας, ἢ τῆς Ἡδικῆς, εἴτε ἐγγραφα ἠδελαν εἶται εἰς τὰς Ἰεράς Βίβλους, εἴτε πορὰ δεδουμένα πορὰ τῆς Ἀποστόλων, καὶ τῆς ἁραδοχῶν αὐτῆ, ἢ ἁρατεταγμένα ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὰ ὅλα πορέπει νὰ τὰ νομίζωμῳ βεβαιότατα καὶ ἀληθεύατα, ὡς αὐτὸ ὅπῃ ἐρεῖδονται εἰς τὸ ἀσφαλτον τῆ Θεοῦ.

Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ Θεὸς εἰς τὰς Ἰεράς Βίβλους ἠδέλισε νὰ μᾶς διδάξη τὰς ἀληθείας, ὅπῃ ἀνήκων εἰς τὴν Ὀρισκειαν, καὶ Ἡδικῶν, καὶ ὄχι ἐκείνας, ὅπῃ ἀνήκων εἰς τὰ φυσικά, τὰς ὁποίας μάλιστα τὰς ἀφισων εἰς τὰς ἐδικὰς μᾶς κείσεις καὶ φιλονεικίας, καθῶς μᾶς βεβαιόνοι ὁ Ἐκκλησιαστικῆς (Κεφ. Γ'), δὲν κάμνει καλὰ ὁποῖος καταφύγει εἰς τὰς Ἰεράς Βίβλους, ἁρα νὰ ἁραφοντεύση τὰς πορὶ τῆς φυσικῶν δόξας αὐτῆ, καθῶς ἔκαμναν (καὶ κάμνω ὅλον εἰς) οἱ ἀντιλήπορες τῆς ἀκινήσιας τῆς Γῆς.

Εἰς

Εἰς τὰ φυσικὰ πράγματα, ὅταν ὁ λόγος εἶναι περὶ πραγμάτων γεγονότων, πρέπει νὰ ὑποθέμεθα εἰς τὸ ἀξιόπιστον τῆ καθυός, τὴν πίσιν ἐκείνῳ, ὅπῃ καὶ τῆς ἐκτεθέντας κανόνας (Τμήμ. Ε'. Κεφ. Β'. Ἄρθρ. Α'.) φαίνεται ὅτι εἶναι ἀξίον.

Ὅποτεν ὅμως ὁ λόγος εἶναι περὶ ἁπονομάτων, δεῦν πρέπει νὰ ὑπικρατῆ τὸ ἀξιόπιστον τῆ ὀνομάτων, ἀλλὰ ἢ δυνάμεις τῆ λόγων (1).

Μία μόνη ὑδίσασις εἶναι, εἰς τὴν ὀποίῳ ἡμπορεῖ τὸ ἀξιόπιστον τῆ ὑποσώπων νὰ μὴ ἀλογῆται καὶ εἰς τὰ πράγματα τῆ ἁπονομάτων, τῆτ' εἶσιν ὀποτεν δεῦν ἡμπορεῖμεν νὰ ἐξετίσωμεν μοναχοίμας, ἢ ἁτ' τι δεῦν ἐχομεν καιρὸν, ἢ ἁτ' τι μᾶς λείπεν αἰ ἀναγκάει εἰς τῆτο γνώσεις.

Εἰς μίαν ἀμφοισβήτησιν, ἢ ὀποία ἔδωκεν ὕλλῳ διεξοδικῶν συγγραφῶν, εἶνας ὅπῃ δεῦν ἔχει δικαιοῖαν νὰ ἁναχολῆτῆ μόνος τε, ἁτ' νὰ κάμη τὴν κείσιν, ἡμπο-

πο-

(1) Ἐκδέτεν ἁεῖσα (Ἐξετίσ. τῆς ἀληθ. Βιβλ. Β'. Μέρ. Β'. Κεφ. Δ'.) ὁ Μαλεμβράχχιος πᾶς ἁεφόρος αἰτίας, ἁτ' πᾶς ὀπείας οἱ ἀνδραποὶ ἀφίνοται ἐτῆ, εὔκολα εἰς τὸ ἀξιόπιστον τῆ ἁλλῶν, ἀκόμη καὶ εἰς τὰ πράγματα τῆ ἁπονομάτων, τῆ ὀποίῳν ἁέλομεν σημειῶσει ἐπαῦθα τᾶς κυριωτέρας, αἰ ὀποίαι εἶναι Α'. ἢ φυσικὴ καθεῖα, ἢ ὀποία κάμνει τᾶς ἀνδραπῆς νὰ ὑποσρέφωται τὸν κόπον τᾶ μελετᾶν ἀφ' ἐαοτῆ. Β'. ἢ ἀνεπιτηθείτης, ὅπῃ ἔχεν πολλοὶ εἰς τὸ μελετᾶν, ἢ ὀποία ἀρεῖρεχεται ὑπὸ ἁλλῆσιν γνώσεων, ἢ ἀσκήσεως. Γ'. ἢ ὀκολος παραδοχῆ τῆ ἁλλοτεῖων γνώμων, μάλιστα ὀποτεν ἡδύνασι πᾶ πᾶθημας. Δ'. τὸ τυφλὸν σέβας, ὅπῃ ἔχεν τινῆς εἰς Συγγραφεῖς, με τᾶς ὀποίεσ ἔχεν καίνεα δεσμὸν συγγραμῆας, ἢ φιλίας, ἢ διδασκαλίας, ἢ πατεῖδος. Ε'. ἢ τυφλὴ ὑπόληψις, ὅπῃ ἔχεν ἁλλοι τινῆς ἁτ' τᾶς παλαιῶς, καὶ ἢ πεποῖθησις ὅτι ἐκάποὶ ἢ τὸν πολὺ σφῶότεροι ὑπὸ ἡμᾶς τᾶς ποιητέας. ς'. ἢ τυφλὴ ἐκδέησις, ὅπῃ ἔχεν ἁλλοι πάλιν εἰς ὀλα ἐκείνα, ὅπῃ ἔρχονται μακρόθεν, καὶ ἢ μανία τᾶ ἀκολοθεῖν τᾶς ἁλλοτεῖεσ ἁοπῆας, καὶ εἰς αἰτέας τᾶς δοξασίας. ζ'. ἢ τυφλὴ ἀρετίμησις, ὅπῃ ὑποδίδην πάλιν ἁλλοι εἰς ὑποσώπων ἁεφεῖροται τῆ ἁλοπῶν, ἢ δεῦν ἁρῆσαν, ἢ ἁτ' πλῆτον, ἢ ἁτ' ἀξίαν, ἢ ἁτ' φήμεν καὶ κᾶτας.

πορεῖ νὰ ἀφεθῆ εἰς τὴν δόξαν τῆς ὑποκειμένων, ὅπως ἰξόρρει, ὅτι τὰς ἐξέτασαν καλλίτερα μὲ γνώσεις καλλίτερας, καὶ ἀπαθῆ ψυχῶ. Μιᾶς μαθηματικῆς ἀληθείας πολυπλόκη, οὗτος ἀπειρος Γεωμετρίας, ἢ Ἀλγέβρας μὲν ἠμπορῶντας νὰ ἰδῆ αὐτὸς τε τὴν ἀπόδειξιν, ἠμπορεῖ νὰ ἀναπαυθῆ εἰς τὴν σύμφωνον βεβαίωσιν τῆς εἰδημονεσέων τε.

Τί ἀξίζει ὅμως εἰς τὰ φυσικὰ πράγματα ἢ φωνὴ τῶ χυδῶν λαῶ; Ἀπὸ τὸ οὗτος μέρος ἀκούμεν νὰ λέγην πάντοτε ὅτι ὁ λαὸς εἶναι πράγμα τυφλὸν καὶ ἀνόητον, καὶ τὰς δόξας τῶ λαῶ δεῦν πρέπει νὰ τὰς μετῆμεν δεῦν τίποτες. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἔχομεν τὴν παλαιὰν παροιμίαν, ὅτι λαῶ φωνή, Θεῶ φωνή, ὅπερ ἔστι πρέπει νὰ τὴν σεβώμεθα.

Ὅθεν πρέπει καὶ ἐδῶ νὰ διαιρέσωμεν τῶν τὰ πράγματα εἰς θανατώματα, καὶ εἰς γεγονότα. Εἰς τὰ γεγονότα πράγματα τὰ κοινὰ καὶ τεξίμνητα, καὶ ὅπως δεῦν ἀπαιτῶν ἄλλο πᾶσι νὰ ἔχη τινὰς μόνον αἰδησεις, τὸ ἀξιοπίσον τῶ πλήθους ἔχει βάρος μεγαλωτάτον. Εἰς ἐκεῖνα ὅμως, ὅπως χρειάζονται πᾶσι ἀπαιτήσεις ἀκευβέστερας, ἢ ἐφόδα μαθήσεων, τὸ ὅποιον ὁ δῆμος δεῦν ἠμπορεῖ νὰ ἔχη, τὸ ἀξιοπίσον ὀλίγων σοφῶν καὶ ὀπτιμελῶν πρέπει νὰ προτιμᾶται ἀπὸ τὸ δημῶδες.

Εἰς πράγματα αἰδησεως, ἢ ἐκόλε θανατώματος, εἰς τὰ ὅποια φθαίνει ἐκεῖνο, ὅπως ὀνομάζεται κοινή αἰδησις, τῶτ ἔστιν ἢ κοινή χρῆσις τῶ λόγου, τὸ ἀξιοπίσον τῶ πλήθους πρέπει νὰ ἔχη πολὺ κύρος· εἰς τὰ δύσκολα ὅμως, ὅπως ἀπαιτῶν πολλὰς γνώσεις καὶ πολλὴν σκέψιν, τὰς δημῶδεις ὑπολήψεις, καθ' ὅ εἰρεῖδονται ὡς ὅτι τὸ πλεῖστον εἰς σφάλματα καὶ ἀπολήψεις, δεῦν πρέπει κοινῶς νὰ τὰς ἔχομεν εἰς μεγάλῳ ὑπόληψιν.

Ἡ τρίτη αἰτία τῶν σφαλμάτων, ὅπως γινῶνται ἀπὸ τὸ νὰ μὲν κάμνωμεν χρῆσιν τῶ λόγου, εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς φαρτίας.

Εἶναι δύσκολον νὰ φυλάξῃ τις εἰς ὅλα τὰ πράγματα μίαν ἰσορροπίαν ἐντελῆ, καὶ μίαν ἀνεπιβλήσιμην ἀδελφοφιλίαν· ὅρα τί πότε αὐτὸ τὸ συμφέρον ὑπὸ κάτῳ εἰς μυρία χήματα δικαιοσύνης, καλοκαγαθίας, καθήκοντος, τιμῆς, κτ. πότε φιλία, ἢ συγγένεια, ἢ κοινω-νία πατρίδος, ἢ αἰρέσεως· πότε δὴγνωμοσύνη, ἢ προκατάληψις πρὸς χάριν τινὸς ὑποκειμένου, ἄλλοτε ἢ ἐναντίον, μῖσος διπλοῦτος, ἢ καταφρόνησις, ἢ φθόρος, ἢ κακὴ ὑπόληψις πρὸς ἄλλον τινά· πότε τέλος πάντων ἢ μόνη φαντασία, ἢ τὸ πείσμα, κάμνεν τὸν ἀνθρώπον νὰ ἀγκαλιαθῇ εἰς μέρος, νὰ τὸ διαφου-τάξῃ ὅσον ἠμπορεῖ, καὶ νὰ προσκολληθῇ εἰς αὐτὸ, καὶ νὰ πέσῃ εἰς ἀποτίαν, φαντισμὸν, καὶ μανίαν.

Εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς περιστάσεις ἀναιρῶνται πολ-λάκις οἱ λόγοι τῶ ἐναντίῳ μέρῳ, καὶ δεῦν θέλῃν τε-λείως νὰ τῶ ἀπέσῃ, ἢ νὰ τῶ δεχθῇ. Λοιπὸν πῶς ἠμπορεῖ εἶναι τέτοιος νὰ εὕρῃ τὴν ἀλήθειαν, ἀφ' ἧ σιωπῆ καθε μέσον τῆς ἀνακαλύψεώς της; Πῶς ἠμπορεῖ νὰ ἰδῇ τὸ φῶς, εἰς καιρὸν, ὅτε κλείει ὀφθαλμοὺς τὰ μάτια, ἢ μακρύνει διὰ λόγου τῶ καθε φῶς;

Πρέπει λοιπὸν πρῶτον νὰ φροντίζῃ τις, ὅσον εἶναι δυνατὸν, νὰ ἀπέχῃ διὰ ὅποιονδήποτε μέρος, καὶ νὰ ἔχῃ τὴν ψυχὴν τῶ πάντοτε διατεθειμένην νὰ δεχθῇ τὴν ἀλήθειαν, εἰς ὅποιον μέρος ἠδελου ἴρεθῇ.

Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι δύσκολον νὰ φυλάξῃ τις πάν-τε αὐτῶ τῶ πλήρῳ ὀφείκειαν, καὶ νὰ μὴ ἀφεθῇ κάμνιαν φορῶν νὰ ὀδυσυρῇ διὰ τὰς πολλήφεις, πρέπει τῶλάχιστον νὰ βάλῃ κανόνα ἀματακίνητον, ὅ-τε τὸ πνεῦμα τῆς φιλίας νὰ μὴ τὸν ἐμποδίζῃ ἀ-πὸ τὸ νὰ ἐξετάξῃ καὶ τῶ ἐναντίῳ λόγῳ, καὶ νὰ κλί-νῃ ἐκεῖ, ὅτε οἱ λόγοι φαίνονται ἰχυρότεροι.

Ἡ πέμπτη αἰτία, ὅτε δεῦν μᾶς ἀφίνει πολλάκις νὰ κάμνωμῳ χρῆσιν τῶ λόγῳ, εἶναι ἡ φυσικῆμας ἀ-μέλεια.

Τὸ νὰ ἐξετάξῃ τις τὰ πράγματα προσεκτικῶς, ὅρα νὰ τὰ κρίνῃ καθῶς πρέπει, εἶναι βέβαια ἔργον ὅτι·

ἑπιπόνον, καὶ τὸσον πλεονάζον, ὅσον συνθετώτερον ἢ δυσκολώτερον ἢ θελων εἶναι τὰ πράγματα. Οἱ ἀνθρώποι λοιπὸν μὲν υποφέροντες τὰς κόπας, ὅπῃ απαιτεῖ ἢ τοιαύτη ἐξέτασις, ἀνεπιτήδειοι μερικαῖς φοραῖς νὰ τὴν ἐπιχειρῶν δι' ἔλλειψιν γνώσεων, ἢ μέσων, ἄλλοτε πάλιν πειρασασυμῆοι εἰς ἄλλα πράγματα, καὶ μὲν ἔχοντες τὴν δικαιοσύνην, ὅπῃ εἶνα τέτοιον ἀπαιτεῖ, ἐκεῖ ὅπῃ θὰ παλαιωθῶνται καὶ θὰ σαλεύσιν εἰς τὴν ἀβεβαιότητα, ἐναγκαλιζόμενοι τὴν πρῶτην δόξαν, ὅπῃ ἢ θελε πῆσῃ εἰς τὸν νῦν της, ἢ ἀφίνονται τυφλῶ ποδὶ εἰς τὸ ἀξιοπίστον τῆς ἄλλων.

Δεν εἶναι λοιπὸν πλεονάζον ἀπίστως πολλοὶ ἐνερνεῖζονται πολλάκις δόξας, ὅπῃ δεν ἰξούρην καὶ δώσων τὸν λόγον της.

Ὁ εἰλικρινὴς ὁμῶς φίλος τῆς ἀληθείας δεν πρέπει βέβαια νὰ τὸ κάμνῃ τῆτο. Ἀληθινὰ ἢ ἐξέτασις τῆς λόγων, ὅπῃ πρέπει νὰ ἐμπεδώσῃ τὰς κλίσεις μας, εἶναι πολλάκις ἐπιμοχθός· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁμῶς δεν εἶναι τὸσον, ὅσον μᾶς φαίνεται· καὶ ὅσον πλεονάζον προχωρεῖ τινὰς εἰς τὴν γνώσιν, καὶ ἀσκησιν τῆ συλλογίζεσθαι, τὸσον δυσκολώτερον καὶ ἐλαφρότερον γίνεται τὸ πρᾶγμα. Ἐπειτα ἔχει καὶ ἀμοιβὴν μεγίστην τὴν χαρὰν, ὅπῃ δοκιμάζει τινὰς ὅταν ἀποκτᾶ γνώσεις, καὶ ἠμπορῇ νὰ δίδῃ λόγον ἀπειβῆ τῆ κάθε πράγματος, ἢ ὅποια χαρὰ ὅσον δυσκολώτερας συνεπειὰς εἶναι αἱ γνώσεις, τὸσον μεγαλιότερα γίνεται καὶ αὐτή.

Ἀπίστως ὁμῶς δεν μᾶς ἐμποδίζει ἢ ἀμέλεια νὰ ἐξετάσωμεν εἶνα πρᾶγμα μὲ τὴν πρέπεσαν ἀκρίβειαν, ἀλλὰ ἄλλαι πειρασμοί, τότε πρέπει νὰ ἔχωμε κοινὸν καὶ βέβαιον ἀξίωμα, τὸ νὰ ἀπέχωμε τὴν κλίσιν, ἢ νὰ μὲν νομίζωμε ποτὲ βέβαιον, εἰμὴ ἐκείνο, ὅπῃ βεβαίως φαίνεται τέτοιον, κινονίζοντας τὰς βαθμὰς τῆς ὑπολήψεων, καὶ τῆ βάρους της, καὶ τὰς βαθμὰς τῆς πιθανότητος, ὅπῃ θέλωμε ἀνακαλύψαι εἰς τὰ πράγματα, πρὸ ἂν ὁ λόγος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Περὶ τῆσ σφαλμάτων, ὅπῃ προέρχονται ἀπὸ τῶ κακῶ χρῆσιμ τῆ λόγσ.

Νὰ κρίνη τινὰσ περὶ τῆσ πραγμάτων ἢ χωρὶσ νὰ ἐξετάση καλὰ τὰσ ἀρχὰσ, ἢ σιωγῶντασ ἄπὸ αὐταὶσ συμπεράσματα ψαδῆ, κῆ περὶ κανόνασ, τῆτο εἶναι ἐκείνο, ὅπῃ ὀνομάζεται κακῆ χρῆσισ, ἢ κατὰχρησισ τῆ λόγσ. Λοιπὸν κῆ αὐτῆ τὰ αἷτια εἶναι πολλὰ.

Πρῶτον εἶναι ἡ ἕλλειψισ ἐννοιῶν κῆ ιδεῶν ἀκριβῶν, τὸ ὁποῖον μάλιστα ὁ Ἀββα Κορυθλιακὸν τὸ σοχάζεται ὡσ καθόλε καὶ μόνον αἷτιον τῆσ σφαλμάτων μασ. (Τέχν. τῆ νοειν Μέρ. Β΄. Κεφ. Α΄.)

Αὐτῆ ἡ ἀτέλεια δεισκεται ἄπὸ κάμψιαν φοραὺ κῆ εἰσ τὰσ ιδέασ τῆσ ἐσιῶν, περὶασότερον ὅμασ δεισκεται εἰσ τὰσ ἀφρημημάσ ιδέασ τῆσ ἡδικῶν ὄντων.

Ὁ ἔσποσ μόνοσ, μὲ τὸν ὁποῖον ἄποκτῆμη τέποιασ ιδέασ καὶ ἐννοίασ, φαίνεται νὰ δειξῆ τῶ ὀλίγῶ ἀκρίβειαν, ἐπῆ πρέπει νὰ ἔχεν αἷ περὶασότεραι. Ἐνα βρέφοσ ὅταν ὀίδη τὸ ὄνομα τῆ χρυσε εἰσ εἷνα σῶμα λαμπρὸν καὶ ὠχρὸν (κίτρινον), αὐτὸ βέβαια κατ' ἀρχὰσ ὑπὸ κάτω εἰσ εἷνα τέποιον ὄνομα δεὺ καταλαμβάνει ἄλλιασ ποιοῖτητασ ἄπὸ φηταὶσ. Μὲ τὸν καιρὸν ἴσωσ θέλει γνωρίσει κῆ τὰσ λοιπάσ· ἐν ὅσῶ ὅμασ δεὺ καταλαμβάνει μὲ τὸ ὄνομα τῆ χρυσε ἄλλο, περὶ εἷνα σῶμα λαμπρὸν καὶ ὠχρὸν, πῶσ θέλει ἡμπορέσει νὰ ὀμιλήση, καὶ νὰ συλλογιδῆ ἀκριβῶσ δεὺ αὐτῶ τῶ ἐσιῶν;

Τὸ ἴδιον, καὶ ἀκόμη περὶασότερον λέγομη καὶ δεὺ τὰσ ἀφρημημάσ ἐννοίασ τῆσ ἡδικῶν ὄντων. Βλέπει εἷνα, ὅπῃ σκληρῶσ ἐκδικεῖται δεὺ εἷνα ἄδικον, ὅπῃ τὸν ἔκαμαν, κῆ ἀκεί νὰ τὸν ἐπαινεῖν οἷ συῦφοφοἷ τῆ. Βλέπει εἷνα ἄλλον, ὅπῃ ὑποφέρει τὸ ἄδικον χωρὶσ νὰ

να κάμη ἐκδίκησιν, καὶ τὸν μετῆν ἴα ἠλίθιον καὶ ἀνάξιον. Λοιπὸν εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἐκδίκησεως προσάπτει ἐννοίαν τιμῆς, εἰς τὴν παρότητα ἐπιφέρει ἐννοίαν ἀτιμίας· ὅθεν ὀνομάζει ἐπιπιδεῖον ἐκεῖνον, ὅπερ ἰξάρεται νὰ ἀπατᾷ τὰς ἄλλας, μεγαλοσπεπῆ ἐκεῖνον, ὅπερ καταναλίσκει καὶ σπαταᾷ τὸ ἔχειτε, ἀνδρείον ἐκεῖνον, ὅπερ ἀνδρῶν ἐπιπιδόται εἰς κάθε κίνδυνον, δειλὸν καὶ ἀμελῆ ἐκεῖνον, ὅπερ ὄσον θέλει νὰ εἶναι θρασύς, καὶ τ. Μετέπειτα ἐννοίας, ποίαν κρίσιν ἠμπορεῖ νὰ κάμη τριγύρω εἰς τὴν ἀληθινὴν τιμὴν, ἢ ἀτιμίαν, εἰς τὴν ἐπιδεξιότητα, εἰς τὴν ἐλπίσιν, εἰς τὴν ἀδελφίαν, εἰς τὴν δειλίαν;

Καὶ ὅμως μετῆν τὸν τρόπον λαμβανόμεν εἰς τὴν νεότητά μας τὰς ἠθικὰς ἐννοίας, καὶ εἰς πολλὰς μὲν καὶ ἕως τέλους ζωῆς τὰς τοιαῦται.

Εἶναι φανερόν ἐκ τῆς πόσον ἀναγκαῖον εἶναι πρὸς τὴν νὰ κρίνη τινὰς περὶ τῆς ἐπίστασιν, νὰ σπυδάσῃ ἴα νὰ λαμβανῇ ιδέας πλήρεις καὶ ἀκριβεῖς· καὶ πρὸς τὴν νὰ συλλογιθῇ περὶ τῆς ἠθικῶν ὄντων, νὰ παρῆξῃ ἴα νὰ διδουῖν τὰς ἐννοίας τε, ἐξετάζοντας τὴν ὀρισμὸν τῆς ὄρων τὰς ἔδωκαν οἱ σοφώτεροι, καὶ ποίας ιδέας προσῆσαν εἰς αὐτάς.

Δύπερον αἷτιον εἶναι ἡ κατὰρξῆσις τῆς ἠθικῶν καὶ ἀφρημερῶν ἀρχῶν.

Καθὼς ἀξιωματίζει ἐνὰ ἀριθμὸν ἀξιωμάτων καὶ ἀρχῶν ἠθικῶν, καὶ τὰς ὁποίας ἀρέπει μετῆν ταῦτα νὰ διδουῖν τὰς ἰδιαιτέρας τε κρίσεις.

Τριῶν λοιπὸν λογίων ἀρέπει νὰ εἶναι αὐταὶ αἱ ἀρχαί, καθὼς λέγει ὁ Κορυθαῖος (Πραγμ. περὶ Συστημάτων). Αἱ ἀρχαὶ εἶναι ἀποτάσεις ἠθικαὶ ἀκριβῶς ἀληθεῖς εἰς κάθε περῆσασιν. Αἱ δὴπεραι εἶναι ἀποτάσεις ἀληθεῖς εἰς μερικὰς περῆσασεις, ὅμως ἐφαρμόζονται ὑτέρα εἰς ὅλας. Αἱ τριῶν εἶναι ἀναφοραὶ ἀνύπαρκτοι, τὰς ὁποίας φωντάζονται μεταξὺ εἰς ἀράγματα τελείως ἀφῆροντα ἀλλήλων καὶ τὴν φύσιν.

Τῆ πρώτῃ εἰδὸς εἶναι τὰ ἀξιώματα, ὅτι τὸ ὄλον εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ οἰονδήποτε μέρους τῆ· ὅτι ἀδύνατον εἶναι πρᾶγμα νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴ εἶναι εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, κτ. καὶ αὐταὶ δεῦν ἡμπορεῖν βέβαια νὰ ὑπάγουν τὸν ἀνθρώπον εἰς σφάλματα. Πολλὰ ὀλίγον ὅμως συυτείνεν εἰς τὸ νὰ ἀποκρίσῃ τινὰς τὰς μερικωτέρας γνώσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀφαιροῦνται καὶ αὐταὶ αἱ ἴδιαι. Τῆ δευτέρῃ εἰδὸς εἶναι, ἀφαιρέματος χάριν, τὸ ἀξίωμα τῆ Καρπείσιανων, ὅτι ἡμπορεῖ τινὰς νὰ καταρῖσῃ ἕνα εἶναι πρᾶγμα ὅλα εἶναι, ὅπῃ ἀφαιρέσει ἢ καθαρὰ καὶ ἀκαταρῖσῃ ἰδέα, ὅπῃ ἐχομῆν αὐτῆ τῆ πρᾶγματος, τὸ ὅποιον πρόσον ἡμπορεῖ νὰ εἶναι σφαλέρων, τὸ ἴδιον εἰς τὰ προηγούμενα (Τμήμ. Γ'. Κεφ. Β'. Ἀρθρ. Β'). Τῆ τρίτῃ εἰδὸς εἶναι αἱ ὀμιλίαι, ὅπῃ κάμψεν πολλοὶ ἀφαιρέσει τῆ ἐνεργειῶν τῆ ψυχῆς, κατ' ἐκείνο, ὅπῃ συμβαίνει εἰς τὰ σώματα, ὡς αὐτὸ νὰ ἦεν αἱ δύο εἰσὶν ὀμοίαι μία μὲν τῆ ἄλλῃ.

Λοιπὸν πρὸ τῆ νὰ ἐφαρμόσῃ τινὰς μίαν ἀρχὴν ἀρκῶν εἰς μίαν ἀφαιρέσειν μερικῶν, πρέπει νὰ ἐξετάσῃ μὲ ἀκρίβειαν, αὐτίως εἶναι ἀληθινὰ ἐφαρμοστέα· καὶ ὁπόταν δεῦν εἶναι, νὰ ζητήσῃ καθεὶ ἄλλον κανὸν καὶ νὰ κρίνῃ τὸ πρᾶγμα.

Τρίτη αἰτία εἶναι ἡ μεγάλη ἀπεῦσις εἰς τὰς κρίσεις. Ἡ φυσικὴ ἀτλησία, καὶ ἡ ἀποσροφὴ τῆ κόπῃν, ὅπῃ ἀπαιτεῖ μίαν ὀπρμελῆς ἐξετάσει τῆ πρᾶγμάτων, τὰ ὁποία πρέπει νὰ θεωρηθῆν εἰς καθεὶ ἀφαιρέσειν, νὰ συγκερῖθῆν μὲ τὰς ἀρχάς τῃς, νὰ ἐξεταθῆν εἰς τὰς συυπετίαι τῃς, κάμψεν πολλὰκις τῃς ἀνθρώπῃς νὰ κρίνῃν καὶ τὰ πρᾶτα φαινόμενα· καὶ ἐπειδὴ αὐτὰ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ψαδῆ, ἕνα τῆτο γίνονται κρίσεις ἀτελέσται.

Εἰς αὐτῶ τῆν ἀπεῦσιν συυέργει συχνὰ καὶ ὁ τυφός. Ἐνδέεται (λέγει ὁ Συγγραφεὺς τῆς τέχνης τῆ νοεῖν ἀφαιρέσει. Α') νὰ ὀμολογήσῃ τινὰς ὅτι δεῦν ἰξούρει, καὶ ἀγαπᾷ ἀφαιρέσειν νὰ ἐμιλῆ καὶ νὰ ἀποφασί-

σίχη ὡς ἔτυχε, ὡς εἰς τὴν νὰ δείξει ὅτι δὲν ἔχει ἀρετῶν εἶδησιν τῶν πραγμάτων, ὡς εἰς τὴν νὰ ἠμπορῇ νὰ τὰ κρίνῃ· λοιπὸν κρίνει ὡς ἔτυχε, καὶ ἐπομῶς ὁπισφωλῶς..

Ἡ τετάρτη αἰτία εἶναι αἱ ἀρεταί, καὶ τὰ πάθη. Ἐκεῖ ὅπῃ ἐξεσιάζον τὰ πάθη, ὁ λόγος ὑπακούει, ἔλεγχον ὁ Πλάτων· καὶ ὁ Πλάτωνος τὰ παρομοιάζει οἰκειότατα μὲ τὰς κεχρωματισμένους ὑάλους, οἱ ὅποιοι μᾶς χρωματίζουν ὅλα τὰ πράγματα, καὶ τὸ ἐδικόν τας χῶμα.

Βλέπομεν δὴ, ὅπῃ ἐξέρχονται· καθόσας νομίζει πῶς ἔχει δίκαιον, καὶ τὸ φαίνεται ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ καταλαμβάνων ὅλοι ἐναργέστατα τὸ δίκαιόν τε· καὶ ὅμως δέρονται πολλάκις νὰ ἔχεν ἀδίκον καὶ οἱ δὴ.

Τὸ ἀκόλουθον, ἐπειδὴ καθόσας θεωρεῖ τὸ πρᾶγμα μόνον ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅπῃ τὸ δείχνει τὸ πάθος τε. Ἀνίσως εἰς ἐκεῖνα τὰ ἐκτυπώματα, ὅπῃ κάμνον μερικοὶ παιδείας χάριν, καὶ ὡς εἰς τὴν ἀπὸ τὸ εἶδος μέρος ἄνθρωπον ἀνθρώπου, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἄνθρωπον γαλῆς (γάτας), ἢ κυνός, ἢ ἔλας, ἢ ἄρκου, κοιτάζῃ εἶδος ἀπὸ τὸ εἶδος μέρος, καὶ εἰπῆ τὸ εἶδος εἶναι ἀνθρώπος, καὶ ἄλλος κοιτάζωντας ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, εἰπῆ εἶναι κύων, ἢ ἄλλο τι, καθόσας ἀπὸ αὐτῶς θέλει εἶναι βέβαιος ὅτι ἔχει λόγον, καὶ θέλων ἔσονται καὶ οἱ δὴ πῶς νὰ ἠμπορῇ ὁ ἄλλος νὰ κρίνῃ ἄλλῶς· θέλων εἰπῆ εἶδος τὸν ἄλλον τυφλόν, βελόν, πεισματάρην, ἀμαθῆ, καὶ θέλων ἔχῃ ἀδίκον καὶ οἱ δὴ, ὡς αὐτὸ ὅπῃ αὐτὸ τὸ ἐκτύπωμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὀνομασθῆ μήτε ἀνθρώπος, μήτε κύων, ἀλλὰ εἶδος φαντασιώδες μικτόν.

Τὰ πάθη μᾶς ἠμπορῶν καὶ ἁφύρας ἔσονται νὰ μᾶς ἐκθαμβήσων· τότε τὸ συμφέρον καὶ ἡ φιλαυτία μᾶς κάμνον νὰ νομίζωμεν ἀληθινὸν ἐκεῖνο, ὅπῃ ῥέπει πρὸς καλόν μᾶς· τότε ὁ τύφος τῶ εἰδέναι μᾶς κάμνει νὰ κρίνωμεν χωρὶς σκέψιν· τότε μῖσος, ἢ φόβος,
ἢ κα-

ἢ καταφρόνησις πρὸς ἄλλυς, μᾶς κάμψει νὰ σοχαζώμεθα ὡς ψευδός, ἢ μωρίων, ἢ ἐν ῥήει ἄποπον ὅτι, ἢ ἂν ποροέρχεται ἄπο ἐκείνυς, κτ. (1).

Ἐκείνο, ὅπῃ εἴπαμψ δὲ τὰ πάθη, ἢ μπορεῖ νὰ ἐφαρμοδῆ ἐν ῥήει ἢ εἰς κάθε εἶδος πορολήψευς. Ἐπεσημειώσαμψ ἀνωτέρω, ὅτι ἢ ποροσωποληψία μᾶς σηκῶνει πολλάκις ἢ τὸ νὰ κάμωμψ χεῖσιν τῆ λόγυ, μὲν ἀφίνωντάς μᾶς νὰ ἐξετάσωμψ τὰς δεῖξεις τῶ ἐναντίων. Ἀλλὰ ἢ ἂν δευ μᾶς σηκῶση ἐξ ὀλοκλήρῃ τὴν χεῖσιν, μᾶς σηκῶνει τῆ λάχισον τὴν κάλλιῶ χεῖσιν· δὲ τὶ ὅποιος ἐξετάζει ἐνα πορᾶγμα μὲ ψυχλῶ ποροκατειλημψῶν, δέεισκει ἢ χυρότετον ἐκείνο, ὅπῃ βοηδεῖ τὴν πορόληψίν τε, ἢ ἀδυατώτατον ἐκείνο, ὅπῃ τὴν ἐναντιόνεται (2).

Ὅδον ἀνογκαιότατον ἢ ὠφελιμώτατον εἶναι εἰς τὰς κείσεις νὰ εἶναι τινὰς ὅσον τὸ δυατὸν ἀπηλαγμένον ἄπο κάθε πάθος ἢ πορόληψίν· δὲ τὶ ὅποιος τὸν συμφέρει ἢ ἀγαπᾶ νὰ εἶναι ἢ ἀλήθεια πρὸς τὸ πᾶδε μέρος, νομίζει ὅτι τὴν βλέπει ἐκεῖ, ἀγκαλὰ ἢ νὰ εἶναι εἰς τὸ ἐναντίον μέρος.

Πέμπτῃ αἰτία εἶναι ἢ φαντασία. Τὰ σφάλματα τρυγῶν εἰς τὰ ἀσώματα ὄντα, Θεὸν δηλαδῆ, ψυχλῶ, ἢ τὰ πορᾶπλήσια, ἐρμνήθισαν, λέγει ὁ ἱερός Ἀγγεσίνο, ἄπο ἐκείνο ὅπῃ οἱ ἀνθρωποι ἢ θέλησαν νὰ φανταθῶν ἐκείνο μόνον, ὅπῃ ἢ μπορεῖσαν νὰ κατελάβεν· ἢ ἄπο τῆτο ποροήλθαν τὸ σωματικὸν χῆμα, ἢ αἰ σωματικὰ ποιότητες, ὅπῃ ποροσῆψαν οἱ ἀνθρωποι εἰς αὐτά.

Τὰ

(1) Ἀναγκασέον εἰς αὐτὴν πὴν ἰσότηειν ἐκείνα, ὅπῃ ἐν πλάτει ὀμιλεῖ ἀπὲ τῆτο ὁ Συγγραφεύς τῆς Τέχνης τῆ νοεῖν, εἰς τὸ Κ'. Κεφάλαιον τῆ Γ'. Μέρυς.

(2) Ἡ μῆς κάμνομψ δὲ ποροφόρῃ κανόνυς τῆ συλλογίζεσθαι, κατὰ τὰ δὲ πορορα συμφέροντα, ὅπῃ μᾶς κειδῶν, λέγει, ἐνα Φιλόσοφος.

Τὰ ἐσιώδη χήματα, τὰ νοερά εἶδη, αἱ κεκαλυμμένα ποιότητες τῆς Περπλαπτικῶν, καὶ ἄλλα μυεῖα τέτοια οὐκ εἶρατα, ἀποήλθαν παρομοίως ἀπὸ ἐκεῖνο, ὅπῃ οἱ ἀνθρώποι ἠθέλησαν νὰ φαντασθῶν ὄντα καὶ ἐσιώπης ἐκεῖ, ὅπῃ δὲ εἶναι, καὶ νὰ δώσῃν σῶμα εἰς τὰς ἀφρημύας ἐνοσίας (1).

Ἐκτὴ αἰτία εἶναι ἡ κατάχρησις τῆς ὁμοιότητος. Δυσκολεύονται οἱ ἀνθρώποι νὰ καταλάβῃν εἷς πρᾶγμα ἀσαφές κατ' ἑαυτὸ καὶ δύσκολον· ὅθεν δὲ εἴσκην ἄλλο πλέον συνηθέστερον, μὲ τὸ ὁποῖον ἔχει κάποιαν ὁμοιότητα, καὶ κείνῃν ἀπὸ τὸ εἷς πρᾶγμα τὸ ἄλλο.

Εἶναι ὅμως πολλὰ δύσκολον δύο πρᾶγματα νὰ ἐμοιάζῃν ἐντελέστατα εἷς ἀμὲν τ' ἄλλο, μάλιστα ὅταν τύχη νὰ εἶναι καὶ ἑτερογενῆ. Ὅθεν τὰ συμπεράσματα, ὅπῃ κείνῃν ἀπὸ τὸ εἷς πρᾶγμα τὸ ἄλλο, εἶναι δύσκολον

λογ

(1) Τὸ μεγαλύτερον ὄφελος τῆς φαντασίας, λέγει ὁ Ἀββᾶ Κωνδουλιάκ (Πραγματεῖα περὶ Συστημάτων. Κεφ. II'), εἶναι τὸτο, ὅπῃ μᾶς ἀνακαλεῖ τὰς ιδέας, ὅπῃ ἔχῃν κάποιαν ἀναφορὰν μὲ τὸ ὑποκείμενον, εἰς ὃ ἐναχολόμεθα. Ἀν ὅμως διεγείρονται περισσότερα ἀπὸ ὃ, τι ἔσπερον, ἀν μᾶς προσφέρωνται μὲ ὁμοίαν ἢ μεγαλύτερον δύκολίαν αἱ πορρότεροι τῆ ὑποκειμένη μας, παρὰ αἱ πλησιέστεραι, ἀν συνδέωνται ἀλλήλαις ὄχι φύσει, ἀλλὰ δεῖ κάμμιαν ἀπὸ τὰς πειρασμοὺς ἐκεῖνας, ὅπῃ σωματικῶν ἐνίστη ἀλλήλαις τὰς πλέον κεχωρισμένης ιδέας· τότε γίνονται μυεῖα συγχίσεις, μυεῖα κείσῃς ἐσφαλμένης, ὑπεδέτονται ἀναφορὰ ἐκεῖ, ὅπῃ δὲ εἶναι, λαμβάνεται ὡς ἀκείβης ιδέα μὴ ἀνυπόστατος φαντασία, παραμορφάζονται τὰ πρᾶγματα κατὰ μυεῖας ζόπης. Ἐδῶ λοιπὸν εἶναι ἀναγκαῖα μία ἄλλη πρᾶξις δεῖ νὰ διδασκῆται, νὰ ἀναχαιτίση (νὰ σταματήσῃ) τὴν φαντασίαν, καὶ νὰ πορλάβῃ τὰς παρεκτροπὰς καὶ τὰ λάθη, ὅπῃ αὐτὴ πορξενεῖ ἢ ὁποῖα πρᾶξις συνίσταται εἰς τὸ ἀναλύειν τὰ πρᾶγματα καὶ δεαστέλειν ἐκεῖνο, ὅπῃ κακῶς ἢ φαντασία συγχέει εἰς αὐτό. Τὰ σφάλματα, ὅπῃ πορέρχονται ἀπὸ τὴν κακὴν συνάφειαν τῆς ιδέων τὰ, ἀποδείχῃν πληρέστατα ὁ ἴδιος Κωνδουλιάκ εἰς τὴν Τέχνην τῆ νοεῖν (Μέρ. Α'. Κεφαλ. Ε').

λον νὰ μὴ εἶναι ἡμαρτημένα, ἢ τελάχιστον ἐλλει-
πῆ (1).

Ὅθεν εἰς τὰ σκοτεινὰ πράγματα εἶναι ναὶ, συγ-
κιχωρημένον νὰ ζητηθῶν πράγματα παρόμοια εἰς τὰ
ἐξαλειφθέντων καὶ κλιότερα τὰς ιδέας μας· πρέπει ὅμως
νὰ προσέχωμεν πολλὰ εἰς τὰ μὴ ἀποδιδώμεν εἰς
τὰς ὁμοιότητας ἐκείνῳ τῷ ἀποδεικτικῷ δυνάμει, ὅ-
πῃ καθ' ἑαυτὰς δευ' ἔχεν, μῆτε ἠμπορῶν νὰ ἀποκρί-
σων· εἰς τὴν ἠδυσβολίᾳ δευ' εἶναι λόγος, καθὼς λέ-
γει ἡ ἰταλικὴ παροιμία (paragone non è ragione).

Εἰβδό-

(1) Ἡ κατὰ χρῆσιν αὐτῆς ὁμοιώσεων εἶναι ἴσως ἐκείνη, ὅπῃ
ἔδωκεν ἀρχῆν εἰς τὰ πεισιόστερα φαινοσώδη σύσηματα. Ἐνας ὕα-
λινος θαλασσοπόρος, ὁ ὁποῖος τειβόμηνος, ἀνελκισθῆναι τῷ λάμ-
ψικῇ, ἢ εὐκῆς Ἡλίου κεκαλυμμένῳ, ὁ ὁποῖος ἀποδιώχωντας τὰ
νέφη, ὅπῃ τὸν καλύπτει, φαίνεται λαμψότατος, εἶναι ἴσως ἐκεί-
νος, ὅπῃ ἔκαμε τὸν Πυθαγόρην καὶ Πλάτωνα νὰ φαντασθῶν τῷ
ὕδατι εἶναι ὅμοιος καὶ αἱ ψυχὴν δευ' κάμψιν ἄλλο, παρὰ ἀπο-
τινάξεν τὰ νέφη τῷ σώματος, ὅπῃ τὰς σκοτίζεν, καὶ ἀνελκισθῆναι
τὰς ιδέας, ὅπῃ εἶχαν παρὰ τὴν νὰ κλειθῶν εἰς τὰ σώματα. Μία
πέτρα, ἡ ὁποία ἀναστρέφει ἀμετακινήτως τὰς χαρακτῆρας, ὅπῃ ἐγκο-
λάττονται εἰς αὐτὴν, συνηργασεν ἴσως εἰς τὸ νὰ βεβαιώσῃ τὰς
Καρτισιανὰς, καὶ τὰς ἄλλας ὑπερασπιστάς εἰς τῷ δόξαν τῆς ἀεί-
ξαλειπτῶν ιδέων καὶ ἀρχῶν τῆς ἐγκεκαλυμμένων ἀπὸ τῷ φουσι εἰς
τῷ ψυχῆν· Ἐνὰ κάτῃσεν, εἰς τὸ ὁποῖον παραζαίνονται ζωοῖς
αἱ εἰκόνες τῆς ἀντικειμένων, ἔκαμψιν τὸν Μαλιμβράγγικον νὰ συλ-
λάβῃ τῷ ιδέαν τῆς ὅτι ὁμοίως ἡ ψυχὴ βλέπει εἰς τὸν Θεὸν ὡς
αὐτὴ εἰς κάτῃσεν τὰς εἰκόνας τῆς πραγμάτων. Τὸ ἴδιον κάτῃσεν
ἐχορήγησεν εἰς τὸν Δεϊβνῆτιον τῷ ιδέαν τῆς μονάδων τε, τῆς πα-
ρασατικῶν τῆς παντός. Ἡ μελωδία τῆς ἀρμονικῶν χορδῶν ἔκαμψιν
τὸν Ῥοβινέτον νὰ φαντασθῆναι τὰς αἰθιπῆρας, νοεράς, καὶ θελητικῆς ἵνας
τενωμῆρας εἰς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ συγκροτήσας τὴν συμφωνίαν τῆς
τέλεις καὶ πέμπτης φωνῆς, εἰς τὴν τὸν. Ἡ συμφωνία δύο ὁρολο-
γίων ἰσοχρόνων, ὅπῃ νὰ μὴ ἔχεν κάμψιν ἐπὶ τὸν τὸν εἰ-
παῖν εἰς τὸ ἄλλο, ἔκαμψιν τὸν Βόλφσον νὰ διχθῆναι καὶ νὰ ὑπερασπι-
σθῆναι μὲ τὸσύν ζέσιν τῷ ἀποδεικτικῶν ἀρμονίαν τῆς Δεϊβνῆτιον
τῷ μεταξὺ τῆς νοήσεων τῆς ψυχῆς, καὶ τῆς κινήσεων τῆς σώμα-
τος, καὶτ.

Ἐβδόμη αἰτία εἶναι ἡ κατάχρησις τῆς συμβόλων, καὶ αἰνιτομῶν. Ἀπὸ τῆτο προηλθον σχεδὸν ὅλα αἰ πλαῖναι τῆς Ἀσρολόγων, καὶ τῆς Ἀλχημισῶν. Εἶναι εἰς τὸν ἄρανὸν εἷνα ἄσρον, τὸ ὁποῖον ἠθέλησεν εἷνα γὰ τὸ ὀνομάσῃ ζυγὸν, καὶ ὁμοιάζει μὲ τὸν ζυγὸν (λέγει εἰρωνικῶς ὁ Συγγραφεὺς τῆς Τέχνης τῆ νοεῖν, Προσιμ. σελ. 18.), ὅσον ὁμοιάζει μὲ εἷνα ἀνεμόμυλον. Λοιπὸν ὁ ζυγὸς εἶναι σύμβολον τῆς δικαιοσύνης· ἄρα ὁποῖος ῥηνηθῆ (ἔλεγον οἱ Ἀσρολόγοι), ὑπὸ κάτω εἰς αὐτὸ τὸ ἄσρον, θέλει εἶναι δίκαιος. Ὁ Ἀρης εἶναι Θεὸς τῆ πολέμου· λοιπὸν ὁποῖος ῥηναῖται εἰς τὴν ὀπιπὸν τῆς τῆ ἀσέρος, θέλει εἶναι πολεμικός· ὁμοίως καὶ ἄλλὰ τὰ λοιπά.

Ἐνάτη εἷνα, προθέτει ὁ ἴδιος Συγγραφεὺς (αὐτόφι σελ. 79.), ὁ ὁποῖος ἐφαντάθη ὅτι ἡ πανώλη εἶναι εἷνα νόσημα κρονικὸν, καὶ ἐσυμπέρασεν, ὅτι ἠθέλησεν ἰατρὸν ἀνίσως ἐκρεμεσάν εἰς τὸν λαιμὸν τῆς πανκλιασμηῶν εἷνα κομμάτι μολύβι, τὸ ὁποῖον οἱ Χημικοὶ ὀνομάζεν Κρόνον· καὶ ἀνίσως τὴν ἡμέραν τῆ σαββάτε, τὴν ὁποῖαν οἱ Παλαιοὶ εἶχαν ἀφιερωνῆναι εἰς τὸν Κρόνον, ἐχάραττον ἐπάνω εἰς αὐτὸ (τὸ μολύβι) τὸ σημεῖον, μὲ τὸ ὁποῖον οἱ Ἀσρονόμοι καὶ Χημικοὶ σωηθίζεν γὰ σημεῖον αὐτὸν τὸν πλανῆτῶν (1).

Ὀγδοὴ αἰτία εἶναι ἡ μανία τῆς συσημάτων. Ὀποῖος, πρὸ τῆ γὰ ἔχη ἀδατηρήσεις ἀρκετάς, ἀσῶδει γὰ κάμη εἷνα σύσημα, αὐτὸς ζητεῖ γὰ ὀπισύρη εἰς αὐτὸ ὅλα καὶ ἴσια καὶ σραβά.

Τὰ πῶσα συσηματα φυσικά, μεταφυσικά, ἠθικά, πολιτικά, καὶ οἰκονομικά, ὅπῃ καὶ ἄφορος καιρὸς διεδέχθησαν εἷνα τὸ ἄλλο, τῆς ὁποῖων πολλὰ μὲ βίας τὰ

(1) Τὰ χαμαλιά τῆς Ἀρχαίων, αἰ συμπληθητικά πέσαι, καὶ τὰ πεισιότερα τῆς διαισθημονικῶν συμβόλων, ἀσέρχονται ἀπὸ τὴν ἴδιαν ἰσφαλημῶν κατὰχρησιν τῆς νομῶν, εἷτ ἔν αἰνιτομῶν.

τὰ ἐνθυμῶνται οἱ ἀνθρώποι, εἶναι ἰκανὴ ἀπόδειξις τῆς σφαλμάτων, εἰς τὰ ὅποια συνηθίζει νὰ φέρῃ τὸς ἀνθρώπους τὸ συστηματικὸν πνεῦμα, ὅταν βαδίζῃ χωρὶς κινῶνας.

Ἐνας Φυσικός, λέγει ὁ Κοιδυλλιάκ (Πραγματ. περὶ Συστημάτων Κεφ. ΙΒ'.) διΐχυρίζετο ὅτι μὲ εἷνα μόνον δὲν ἰξάβρω ποῖον ἀξιώματε, ἠμπορεῖσε νὰ δώσῃ λόγον ὅλων τῆς χημικῶν φαινομένων. Δὲν εἶναι ὡς μίᾳ δυσκολία, τῆ εἶπε μίαν ἡμέραν εἷνας Διδάσκαλος τῆς Χημικῆς, ὅτι τὰ φαινόμενα δὲν εἶναι καθῶς ἡ σοφολογιότης ταῦ ἐποθέτει. Καλὰ, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος χωρὶς νὰ παραχθῆ, διδάξαίμεται λοιπὸν, δὲ νὰ ἠμπορέσω νὰ τα ἐξηγήσω. Τῆτο τὸ ὡραῖο εἶναι ἰκανὸν νὰ δείξῃ τίνι ἔδωκε σαυηθίζεν νὰ δελόβεν οἱ δημιουργοὶ τῆς συστημάτων, καὶ πόσον ἐπικίνδυνον εἶναι τὸ νὰ ἐπιδοθῆ τινὰς εἰς αὐτῶ τὴν μανίαν (1).

(1) Περὶ τῆς αἰτιῶν τῆς σφαλμάτων ἠμπορεῖ τινὰς νὰ ἐξαγνώσῃ τῶ Δ'. Μελέτη τῶ Καρτεσίω τῶ Βάκκος τὸ νέον ὄργανον τῆς ἐπιστημῶν τὴν Τέχνῳ τῶ νοῦν, Μέρ. Γ'. Κεφ. 20. Τὸ περὶ νοῦς φιλοσόφικον Δοκίμιον τῶ Λωκίω, Βιβλ. Δ'. Κεφ. 18. Τῶ ἐξέτασιν τῆς ἀληθείας τῶ Μαλεμβραχίω. Τὸ ὡρεῖ ἀρχῆς τῆς ἀνθρώπων γνώσειν Δοκίμιον τῶ Κοιδυλλιάκ. Τῶ Τέχνῳ τῶ νοῦν, καὶ τῶ ὡρεῖ συστημάτων Πραγματεῖν τῶ αὐτῶ. Τῶ λογικοκειτικῶ Τέχνῳ τῶ Γενέσει, Μέρ. Β'. Κεφ. 5. Τῶ Δοκίμῳ τῶ Σπορχεῖω, Μέρ. Γ'. Τῶ σοφιστικῶ Λογικῶ τῶ Ρεσάν, Σελ. 111. καὶ ἐξῆς.

Π Ι Ν Α Ξ

ΤΟΥ Α΄ ΤΟΜΟΥ.

Πρόλογος τῆ Μεταφρασῆ.	11
Συνόψις τῆς Ἰσορίας τῆς Φιλοσοφίας, ὅση μάλιστα ἀφορᾷ εἰς τὴν Λογικὴν, Μεταφυσικὴν, καὶ Ἠθικὴν.	27
Κεφάλαιον Α΄. Περὶ τῆς Φιλοσοφίας τῆς πλέον ἀρχαιοτέρων ἔθνων.	29
Α΄ρθρον Α΄. Περὶ τῆς Χαλδαίων.	αὐτόθι.
Α΄ρθρον Β΄. Περὶ τῆς Περσῶν.	30
Α΄ρθρον Γ΄. Περὶ τῆς Ἀράβων.	31
Α΄ρθρον Δ΄. Περὶ τῆς Αἰγυπτίων.	αὐτόθι
Α΄ρθρον Ε΄. Περὶ τῆς Εἰβραίων.	32
Α΄ρθρον ς΄. Περὶ τῆς Φοινίκων.	33
Α΄ρθρον Ζ΄. Περὶ τῆς Ἰνδῶν.	αὐτόθι.
Α΄ρθρον Η΄. Περὶ τῆς Σινῶν, ἢ Κινέζων.	34
Α΄ρθρον Θ΄. Περὶ τῆς Μαυριτανῶν, Θρακῶν, Γαλλῶν, Γερμανῶν, καὶ Βρετανῶν.	35
Κεφάλ. Β΄. Περὶ τῆς ἀρχαίας Φιλοσοφίας τῆς Ἑλλήνων.	36
Α΄ρθρον Α΄. Περὶ τῆς Ἰωνικῆς Σχολῆς.	37
Α΄ρθρον Β΄. Περὶ τῆς Σωκρατικῆς Σχολῆς.	38
Α΄ρθρον Γ΄. Περὶ τῆς Μεγαρικῆς, Ἠλείακῆς, καὶ Ἐρετριακῆς Αἱρέσεως.	40 41
Α΄ρθρον Δ΄. Περὶ τῆς Ἀκαδημαϊκῆς καὶ Περειπατικῆς Αἱρέσεως.	42 44
Α΄ρθρον Ε΄. Περὶ τῆς Κυρκικῆς καὶ Στωϊκῆς Αἱρέσεως.	46 47
Α΄ρθρον ς΄. Περὶ τῆς Κυρηναικῆς, καὶ τῆς Ἐπικυρείου Αἱρέσεως.	48
Κεφάλ. Γ΄. Περὶ τῆς ἀρχαίας Φιλοσοφίας τῆς Ἰταλῶν.	51
Α΄ρθρον.	

- Ἀ'ρθρ. Α'. Περὶ τῆς Πυθαγορικῆς Αἰρέσεως. 51
 Ἀ'ρθρ. Β'. Περὶ τῆς Ἐλεατικῆς Αἰρέσεως. 54
 Ἀ'ρθρ. Γ'. Περὶ τῆς Αἰρέσεως τῆς Πυρρῶνιστῶν καὶ
 Σκεπτικῶν. 56
 Ἀ'ρθρ. Δ'. Περὶ τῆς Φιλοσοφίας τῆς Ῥωμαίων. 57
 Κεφάλ. Δ'. Περὶ τῆς Ἐκλεκτικῶν Φιλοσόφων. 59
 Κεφάλ. Ε'. Περὶ τῆς Πλατωνικοῖεννιόρων. 61
 Κεφάλ. ς'. Διάβασις τῆς Φιλοσοφίας εἰς τὰς Ἀ'ραβας
 καὶ Μαύρας. 63
 Κεφάλ. Ζ'. Περὶ τῆς ἀθλίας καταστάσεως τῆς Φιλο-
 σοφίας ὑπὸ κάτω εἰς τὰς Σχολαστικὰς. 64
 Κεφάλ. Η'. Παλιγγυεσίας τῆς Φιλοσοφίας Ἐπο-
 χὴ Α'. 66
 Κεφάλ. Θ'. Παλιγγυεσίας τῆς Φιλοσοφίας Ἐπο-
 χὴ Β'. 69
 Ἀ'ρθρ. Α'. Περὶ τῆς Καρπσιανῆς Φιλοσοφίας.
 αὐτόθι.
 Ἀ'ρθρ. Β'. Περὶ τῆς Σπινοζισμῶ. 71
 Ἀ'ρθρ. Γ'. Περὶ τῆς Λεϊβνιτιανῆς Φιλοσοφίας.
 αὐτόθι.
 Κεφάλ. Ι'. Παλιγγυεσίας τῆς Φιλοσοφίας Ἐπο-
 χὴ Γ'. 73

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Σελ. 1.

ΜΕΡΟΣ Α'. Περὶ τῶ Τρόπου τῶ ζῆτεῖν καὶ γινώσκειν
τὴν ἀλήθειαν. 8

ΤΜΗΜΑ Α'. Περὶ τῶ Δυνάμεων καὶ Ἐνεργειῶν τῆς
ψυχῆς. 10

Κεφάλαιον Α'. Περὶ τῶ Δυνάμεων τῶ αἰθαλέθαι, τῶ
σκέπτεθαι, καὶ τῶ μεμνήθαι. 12

Ἀρθρ. Α'. Περὶ τῆς δυνάμεως τῶ αἰθαλέθαι.

αὐτόθι.

Ἀρθρ. Β'. Περὶ τῆς δυνάμεως τῶ σκέπτεθαι. 21

Ἀρθρ. Γ'. Περὶ τῆς δυνάμεως τῶ μεμνήθαι. 22

Κεφάλ. Β'. Περὶ τῶ Δυνάμεων τῶ βελέθαι καὶ τῶ ἔ-
νεργεῖν. 26

Ἀρθρ. Α'. Περὶ τῆς δυνάμεως τῶ βελέθαι. αὐτόθι.

Ἀρθρ. Β'. Περὶ τῆς δυνάμεως τῶ ἐνεργεῖν. 29

Κεφάλ. Γ'. Περὶ τῶ ἐνεργειῶν τῶ ἔξαρτωμένων ἀπὸ
τῶς εἰρημίας δυνάμεις. 32

Ἀρθρ. Α'. Περὶ τῶ ἐνεργειῶν τῶ ἔξαρτωμένων ἀ-
πὸ τῶ σκέψιν τῆς ψυχῆς εἰς ἑαυτῷ. 33

Ἀρθρ. Β'. Περὶ τῶ ἐνεργειῶν τῶ ἔξαρτωμένων ἀπὸ
τῶ ἐν ᾧ εἰς καὶ καθόλου σκέψιν. 34

§. Α'. Περὶ Συγκρίσεως, Γνώσεως, Διακρίσεως, Κρί-
σεως, καὶ Διανοίας. αὐτόθι.

§. Β'. Περὶ Ἀφαιρέσεως, Καθολικώσεως, Σιωθέ-
σεως, καὶ Ἀναλύσεως τῶ ἰδεῶν. 37

ΤΜΗΜΑ Β'. Περὶ τῶ ἰδεῶν καὶ ἐννοιῶν. 40

Κεφάλ. Α'. Περὶ τῶ ἰδεῶν καὶ ἐννοιῶν θεωρημένων,
ὡς πρὸς τῶ ἀρχιῶτες. αὐτόθι.

Κεφάλ. Β'. Περὶ τῶ ἰδεῶν καὶ ἐννοιῶν θεωρημένων ὡς
πρὸς τῶ φύσιν των. 44

Ἀρθρ. Α'. Περὶ τῶ Παρασатиκῶν, ἢ μὴ Παρασα-
τικῶν. αὐτόθι.

Ἀρθρ. Β'. Περὶ τῶ Ἀπλῶν, καὶ τῶ Σιωθέτων. 46

Ἀρθρ. Γ'. Περὶ Συγκεκειμένων, καὶ Ἀφηρημέ-
νων. 48

Ἀρθρ. Δ'. Περὶ τῶ μερικῶν καὶ καθολικῶν. 49

Κε-

- Κεφάλ. Γ'. Περὶ τῶν ἰδεῶν καὶ ἐννοιῶν θεωρημῶν ὡς
 πρὸς τὸν ἔσπον, καθ' ὃν τὰς ἀντιλαμβάνεται ὁ
 νῦς. 54
- Α'ρθρ. Α'. Περὶ τῶν σαφῶν, καὶ ἀσαφῶν. αὐτόθι.
- Α'ρθρ. Β'. Περὶ τῶν ἄσχεκεμῶν καὶ συγκεχυμέ-
 νων. 55
- Κεφάλ. Δ'. Περὶ τῶν ἰδεῶν καὶ ἐννοιῶν θεωρημῶν ὡς
 πρὸς τὰ ἀντικείμενα, εἰς ἃ ἀναφέρονται. 59
- Α'ρθρ. Α'. Περὶ πληρῶν καὶ ἐλλειπῶν. - αὐτόθι.
- Α'ρθρ. Β'. Περὶ ὀλοχερῶν, καὶ μὴ ὀλοχερῶν. 61
- Α'ρθρ. Γ'. Περὶ πραγματικῶν καὶ χεῖμαιρικῶν. 62
- Α'ρθρ. Δ'. Περὶ ἀληθῶν, ἢ ψευδῶν. 63
- ΤΜΗΜΑ Γ'. Περὶ τῶν ἀνθρωπικῶν γνώσεων, τῶν ἄσ-
 φέρων εἰδῶντες, καὶ τῶν ἔσπον τῶν διορίσεων τῶν αὐ-
 τῶν πιθανότητα, ἢ βεβαιότητα, ἢ ὡς τῶν κει-
 εῖς τῆς ἀληθείας. 67
- Κεφάλ. Α'. Περὶ ἀμέσων, καὶ ἐμμέσων, πρακτικῶν τε
 καὶ ἐκτικῶν. 69
- Κεφάλ. Β'. Περὶ βεβαίων, πιθανῶν, καὶ ἀμφιβαλλο-
 μῶν γνώσεων. 72
- Α'ρθρ. Α'. Περὶ τῶν ἄσχετικῶν χαρακτήρων τῆς
 βεβαιότητος, τῆς ὑπολήψεως, καὶ τῆς ἀμφιβο-
 λίας. αὐτόθι.
- Α'ρθρ. Β'. Περὶ τῶν βάσεων τῆς βεβαιότητος, τῆς
 ὑπολήψεως, καὶ τῆς ἀμφιβολίας. 74
- Κεφάλ. Γ'. Περὶ τῶν βαθμῶν τῆς βεβαιότητος, ἢ πι-
 θανότητος, τῆς ὁποίας εἶναι ὀπιδεκτικὰ τὰ ἄσφορα
 πράγματα, ὅτι ἢ ἢμπορῶν γὰ εἶναι ἀντικείμενα τῶν
 γνώσεών μας. 81
- Α'ρθρ. Α'. Περὶ τῶν βαθμῶν τῆς βεβαιότητος τῶν
 γνώσεών μας ὡς πρὸς τὴν ὑπαρξιν τῶν πραγμά-
 των. αὐτόθι.
- §. Α'. Περὶ τῶν πνευματικῶν, ἢ αὐλῶν ἐσιῶν. 82
- §. Β'. Περὶ τῶν ὑλικῶν ἐσιῶν. 85
- Α'ρθρ. Β'. Περὶ βαθμῶν πιθανότητος ὡς πρὸς τὴν
 ὑπαρξιν τῶν πραγμάτων. 90

- Ἀ'ρθρ. Γ'. Περὶ βαθμῶν βεβαιότητος καὶ πιθανότητος ὡς πρὸς τὰς ποιότητας τῶν πραγμάτων. 92
 Ἀ'ρθρ. Δ'. Περὶ τῶν βαθμῶν τῆς βεβαιότητος καὶ πιθανότητος ὡς πρὸς τὰς ἀναφοράς. 95
 §. Α'. Περὶ εὐστόχου, ἢ πολλαπλότου, ὁμοίτου, ἢ ἀνομοίτου· καὶ περὶ τῶν ἀναφορῶν τῶν αἰτίων, ἢ αἰτιατῶν, τῆς συγγενείας, ἢ ἐναντιότητος. 96
 §. Β'. Περὶ ταυτότητος. 97
 §. Γ'. Περὶ τῶν ἀναφορῶν τῶν ποσῶν. 99
 §. Δ'. Περὶ τῶν ἀναφορῶν τῆς ὑποχρέωσης. 101
ΤΜΗΜΑ Δ'. Περὶ τῶν Γνώσεων, ὅπερ ἀποκτεμνῶν ἀφ' ἑαυτῶν καὶ περὶ τῶν θρησκευτικῶν ἀρχῶν τῶν Ἐπιστημῶν. 103
Κεφαλ. Α'. Περὶ τῶν γνώσεων, ὅπερ ἀποβλέπουν εἰς τὴν ὑπαρξίν, καὶ τὰς ποιότητας τῶν αὐτῶν ἐσίων. αὐτόθι.
Κεφαλ. Β'. Περὶ τῶν γνώσεων, ὅπερ ἀποβλέπουν εἰς τὴν ὑπαρξίν, καὶ τὰς ποιότητας τῶν ὑλικῶν ἐσίων. 106
Ἀ'ρθρ. Α'. Ἰδέα θρησκευτικὴ τῶν Ἐπιστημῶν, ὅπερ ἐνασχολῶνται περὶ τὰ σώματα. αὐτόθι.
Ἀ'ρθρ. Β'. Κανόνες ἀναγκαῖοι εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃ τινὰς καλῶς τὴν φύσιν, καὶ τὰς ποιότητας τῶν σωμάτων. 111
Ἀ'ρθρ. Γ'. Περὶ ὑποθέσεων. 115
Ἀ'ρθρ. Δ'. Περὶ τῶν ἐκ τύχης ἀνακαλύψεων, εἴτ' ἐν εὐρέσεων. 123
Κεφαλ. Γ'. Περὶ τῶν καὶ τὰς ἀναφορὰς γνώσεων. 126
Ἀ'ρθρ. Α'. Περὶ ταυτότητος. αὐτόθι.
Ἀ'ρθρ. Β'. Περὶ ὁμοίτητος. 127
Ἀ'ρθρ. Γ'. Περὶ Ποσότητος. αὐτόθι.
Ἀ'ρθρ. Δ'. Περὶ τῶν αἰτίων, καὶ τῶν αἰτιατῶν (ἀποτελέσματος). 129
 §. Α'. Δοθεῖτος τῶν ἀποτελέσματος, εὐρεῖν τὸ αἷτιον. αὐτόθι.
 §. Β'. Δοθεῖτος τῆς αἰτίας, εὐρεῖν τὸ ἀποτέλεσμα. 131
 Α'ρ-

Ἀ'ρθρ. Ε'. Περὶ τῆς Ὑποχρέωσης.	137
Κεφάλ. Δ'. Ἀνακεφαλαίωσις τῶ παρόντος Τμήματος, καὶ Μέθοδος ἡλικιὰ εἰς κάθε ἔξέτασιν.	140
ΤΜΗΜΑ Ε'. Περὶ τῶ γνώσεων, ὅπως μανθάνομεν ἀπὸ ἄλλων, καὶ ὅπως τῆς Κριτικῆς Τέχνης.	142
Κεφάλ. Α'. Περὶ τῶ πραγμάτων τῶ Συλλογισμῶ.	143
Κεφάλ. Β'. Περὶ τῶ γεγονότων πραγμάτων.	144
Ἀ'ρθρ. Α'. Περὶ τῶ Μαρτύρων.	αὐτόθι.
Ἀ'ρθρ. Β'. Περὶ τῆς Ἰσοείας.	148
Ἀ'ρθρ. Γ'. Περὶ τῶ Μνημείων.	150
Ἀ'ρθρ. Δ'. Περὶ τῆς Παραδόσεως.	151
Κεφάλ. Γ'. Περὶ τῆς αὐθεντίας τῶ Βιβλίων, καὶ τῶ Μνημείων.	154
Κεφάλ. Δ'. Περὶ τῆς Ἑρμηνευτικῆς Τέχνης, ἢ ὅπως ἐξηγήσεως τῶ Βιβλίων.	157
Κεφάλ. Ε'. Περὶ τῆς Μεθόδου τῶ σπουδάζειν.	160
ΤΜΗΜΑ ΣΤ'. Περὶ τῶ Σφαλμάτων.	164
Κεφάλ. Α'. Περὶ τῶ Σφαλμάτων, ὅπως ἰσχυρῶνται ἀπὸ τὸ να μὴ κάμνωμεν χῆσιν τῶ λόγου. αὐτόθι.	
Κεφάλ. Β'. Περὶ τῶ Σφαλμάτων, ὅπως προέρχονται ἀπὸ τῶ κακῶ χῆσιν τῶ λόγου.	173

Τέλος τῶ Α' Μέρους.

